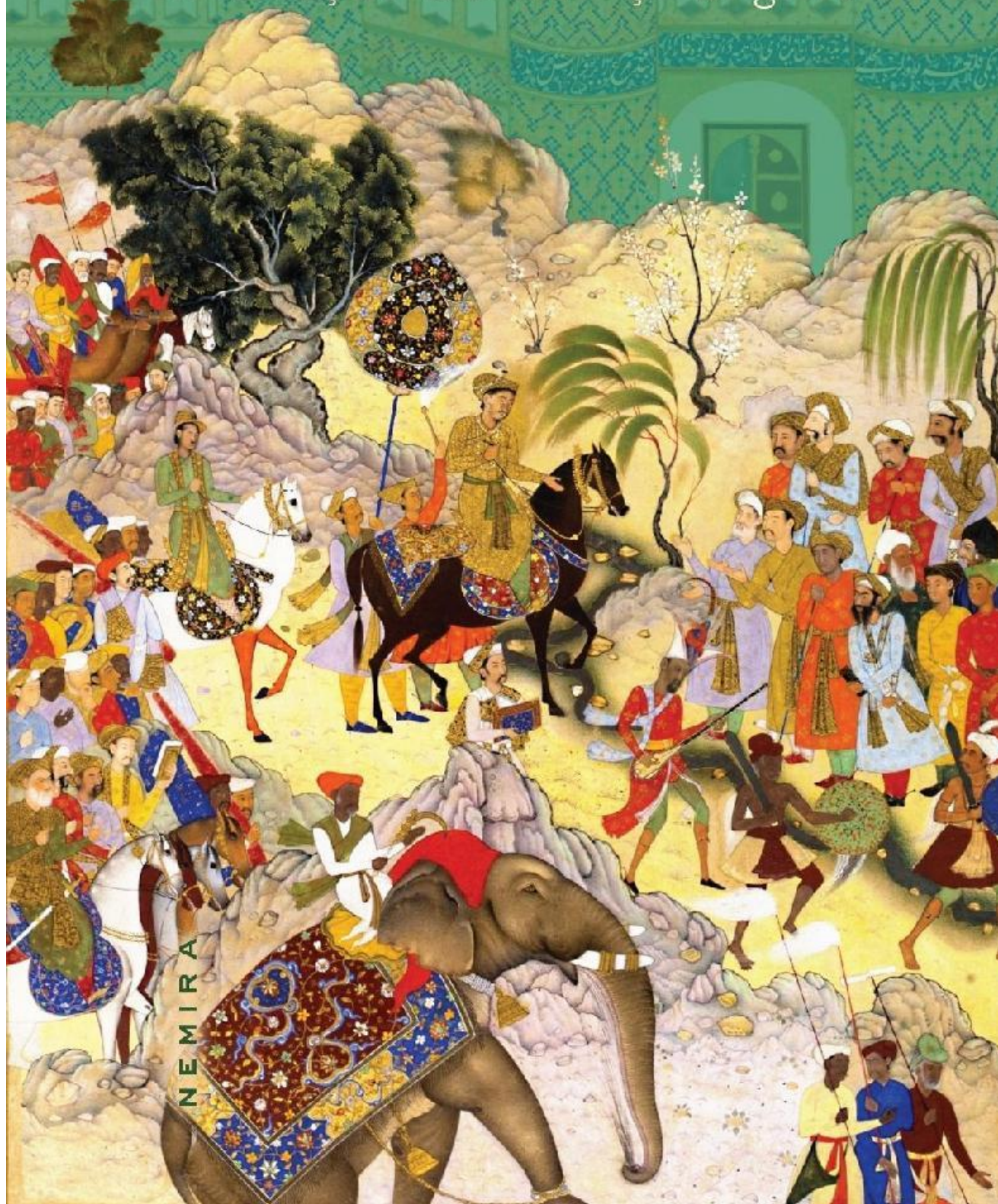

KENIZÉ MOURAD

În orașul de aur și argint

NEMIRA

KENIZE MOURAD

IN ORASUL DE AUR SI ARGINT

Dans la ville d'or et d'argent, 2010

Traducere din limba franceză Mihaela Stan

Nemira, 2014

Mătușii mele, begum Wagid Khan

DESPRE AUTOARE

Scriitoare și jurnalistă de origine turco-indiană, KENIZÉ MOURAD s-a născut la Paris în 1940.

Mama ei, fiica nepoatei sultanului Murad al V-lea, căsătorită cu un rajah indian, apoi refugiată la Paris, a murit la scurtă vreme după naștere.

În tinerețe, prințesa care va deveni ziaristă și scriitoare a pornit în căutarea propriilor origini și a cercetat islamul, astfel descoperind caracterul deschis al acestei religii. După lungi sejururi în India și Pakistan, a studiat psihologia și sociologia la Sorbona, în 1965 a devenit jurnalist independent, iar din 1968 și-a câștigat existența ca însoțitoare de bord. În 1970, începe să scrie pentru publicația *Le Nouvel Observateur* și să se specializeze în civilizația și relațiile externe ale țărilor din Orientul Mijlociu. Este corespondent de război în Etiopia și Liban, relatează de la fața locului asediul Beirutului din 1982 și revoluția din Iran din 1983.

În scurt timp renunță la cariera jurnalistică pentru a se dedica scrisului. În 1987, publică *În numele prințesei moarte* (Nemira, 2012), un roman în care spune povestea propriei familii, încercând să explice trecutul Turciei și ravagiile istoriei în general. Cartea a devenit imediat bestseller internațional, s-a vândut în milioane de exemplare și a fost tradusă în 34 de limbi. În 1998, a apărut *Le Jardin de Badalpur*, continuarea primului roman, iar în 2003 a văzut lumina tiparului volumul *Le parfum de notre terre, voix de Palestine et d'Israel*.

Begum din Awadh dovedește mai mult simț strategic și mai mult curaj decât toți generalii săi la un loc.

THE TIMES, 1858

Lecțiile insurecției din 1857 sunt foarte clare. Niciunui popor nu-i place ca un altul să-i cucerească teritoriul, să-l lipsească de pământuri și să-l forțeze să adopte legi mai bune sub amenințarea armelor. Britanicii au aflat în 1857 ceea ce Statele Unite sunt pe cale să descopere acum: nimic nu îndârjește mai tare un popor și nu zdruncină mai puternic islamul moderat decât un amestec agresiv din afară.

WILLIAM DALRYMPLE

AVERTISMENT

Evenimentele istorice și personajele din această poveste sunt reale.

Faptele s-au petrecut în Awadh, un regat din nordul Indiilor, echivalent în perioada sa de maximă dezvoltare cu Uttar Pradesh de azi, întinzându-se pe o suprafață cât jumătate din Franța.

Întrucât este vorba despre un roman, și nu despre o biografie, ne-am permis câteva libertăți, având însă grijă să respectăm caracteristicile societății de atunci.* [1](#)

CUVÂNT ÎNAINTE

În 1856, Compania engleză a Indiilor Orientale domnește peste Indii.

În mai puțin de un secol, această asociație a negustorilor care, precum Companiile franceză, olandeză, portugheză, obținuse dreptul de a face comerț începând cu mici agenții de coastă, se va amesteca în certurile dintre suveranii indieni care-și dobândesc independența pe fondul declinului puterii deținute de Imperiul Mogul. Ea își oferă serviciile și trupele înarmate în schimbul drepturilor comerciale nelimitate și al unor plăți enorme. Își permite să intervină tot mai brutal în politica statelor pe care ar trebui să le protejeze.

Curând, ajunge să controleze direct sau indirect toate statele din Indii. Între 1756 și 1856, în numele Coroanei britanice, compania anexează o sută dintre ele, adică două treimi din suprafața țării și trei sferturi din populație. Restul statelor – pe care compania consideră că e mai eficient să nu le anexeze, ci să le lase în grija unor suverani pe care nevoia îi face docili – se află, în realitate, tot sub dominația ei.

Într-o astfel de situație este, în primele zile din ianuarie 1856, și Awadh [2](#), cel mai bogat regat din nordul Indiilor.

CAPITOLUL 1

– Iar l-a jignit pe rege!

Furioasă, Malika Kishwar străbate în lung și-n lat odaia, înconjurată de doamnele sale de companie, îngrozite. De obicei nu-și pierde cumpătul, însă acum se sufocă de indignare, încât de-abia mai reușește să vorbească. Cât îi urăște pe acești *angrezi* [3](#), care se poartă aici ca niște stăpâni și, în fiecare zi, îl umilesc pe respectatul suveran, iubitul ei fiu. Ea, întâia doamnă a regatului Awadh, o să le interzică neciopliților ăstora... Să le interzică? Plină de ciudă, și-a aruncat cât colo *dupatta* [4](#), dându-și la iveală formele impunătoare și o mică servitoare dă fuga s-o ridice. Ce poate să facă ea? În nenumărate rânduri a încercat să-l convingă pe rege să se împotrivescă pretențiilor tot mai mari ale „prietenilor și protectorilor” săi, dar Wajid Ali Shah, cu toate că e un bărbat atât de blând, s-a enervat în cele din urmă:

– Vă rog să nu mai aduceți în discuție acest subiect, preacinstită mamă. Compania caută orice pretext ca să pună stăpânire pe stat și noi nu trebuie să-i oferim unul, ci, dimpotrivă, să ne purtăm ca niște aliați cinstiți.

„Aliați cinstiți? Cu trădătorii ăștia?” fusese ea gata să-i răs-pundă, dar privirea regelui o silise să tacă. O privire așa de tristă și descumpănită, încât ea își dăduse seama că ar fi fost zadarnic și mai ales o cruzime să insiste. Cine suferea mai mult decât fiul ei din pricina situației înjositoare în care, de ani întregi, îl ține Rezidentul, reprezentantul puternicei Companii engleze a Indiilor Orientale și adevăratul cârmuitor al unui regat unde Wajid Ali Shah nu mai era monarh decât cu numele. O marionetă în mâinile acestei companii care, de un secol întreg, prin presiuni, amenințări și făgăduieli mincinoase, lua în stăpânire statele suverane, unul câte unul.

Malika Kishwar nu înțelege... Cum s-a putut ajunge într-o asemenea situație?

Draperia cea grea de la intrarea în cameră e dată la o parte: un eunuc cu șalvari albi și tunică

lungă, din catifea de culoarea prunei, anunță sosirea primei și a celei de-a doua soții a Maiestății Sale. Cu zâmbete trufașe și pas solemn, femeile intră în foșnetul trenelor de mătase.

Tenul alb le dovedește descendența nobilă. Întâia soție are aproape treizeci de ani, cea de-a doua nu cu mult mai puțin, însă pântecel revărsate, urmare a vieții trândave și a excesului de dulciuri, le-au îmbătrânit înainte de vreme. Dar asta nu contează, poziția lor este asigurată:

fiecare a adus pe lume un fiu. Potrivit legilor din *zenana* [5](#), ar trebui să se urască – în acest mediu închis, luptele pentru putere se poartă fără milă, dar ele sunt prietene, ori cel puțin așa dau de înțeles.

Însă Malika Kishwar nu se lasă înșelată; admiră iscusința nurorii sale mai mari. Pentru a-și împiedica rivala să comploteze, ce mijloc mai bun decât să și-o apropie printr-o afecțiune stăruitoare, nelăsându-i nicio clipă de libertate, trimițându-i în ajutor servitoare și eunuci care să-i raporteze apoi orice vorbă de-a ei, convingându-o că băieții lor nu pot sta departe unul de altul, pe scurt, învăluind-o într-o dragoste nedezmințită ca într-o pânză de păianjen. Iar discreta Raunaq Ara nu se poate măsura cu Alam Ara. Și totuși, fiică a marelui vizir [6](#), Raunaq Ara a fost mult timp favorita lui Wajid Ali Shah. Însă, cu timpul, el s-a plictisit de ea, așa cum s-a plictisit, pe rând, de toate frumusețile ce-i împodobesc palatele.

După ce s-a înclinat într-un respectuos *adab* [7](#) în fața lui Rajmata [8](#), Alam Ara se ridică.

– Ce se petrece, Hozur [9](#)? Eunucii mi-au spus că obrăznicia angrezului a întrecut orice închipuire. Adevărat că l-a amenințat pe Maiestatea Sa? Trebuie să facem ceva!

Ochii săi aruncă fulgere. A-l insulta pe domnul și stăpânul ei înseamnă a o insulta pe ea însăși, iar prima soție, care se mândrește că descinde dintr-una din cele mai nobile familii din Delhi, resimte profund aceste veșnice umiliri.

Malika Kishwar lasă să-i scape un surâs ironic: cunoaște vanitatea nurorii sale, dar mai știe și că, pentru a dobândi cândva râvnitul statut de regină-mamă, Alam Ara n-ar risca nici cel mai mărunț gest împotriva stăpânitorilor, deși îi disprețuiește.

– Duceți-vă să-l vedeți pe fiul meu, e foarte afectat, știți cât pune la suflet. Înconjurați-l cu atenții, încercați să-l ajutați să-și uite supărarea, arătându-i respectul și admirația voastră, e tot ce puteți face.

Și, făcând un semn cu mâna, le îndeamnă să plece. Astăzi nu are dispoziție să le asculte plângându-se și născocind, ore în șir, comploturi imposibile. Simte că pericolul prinde contur, trebuie să-și consulte astrologul.

O servitoare le arată celor două soții că regele se află în *parikhana*, „casa zânelor“, în mijlocul parcului Kaisarbagh.

Kaisarbagh sau „Grădina împăratului“ este un ansamblu de palate construite sub forma unui pătrat împrejurul unui imens parc, amestecând exuberanța barocă a stucurilor galben-pai sau turcoaz și a balcoanelor ornamentate cu arcadele înalte, încadrate de pilaștri ce evocă palatul Versailles, în vreme ce multitudinea de cupole mici, în stil mogul, îți amintesc că te afli în Orient. Această împletire de elemente diferite a fost dorința lui Wajid Ali Shah care, pe când era prinț moștenitor, a pus să se ridice pentru numeroasele sale soții, favorite și dansatoare, acest ansamblu maiestuos, mai mare decât palatele Luvru și Tuileries la un loc.

Situată în capătul parcului împodobit cu fântâni, statui înfățișând-o pe Venus și Cupidoni de marmură albă, „casa zânelor“ este o școală de muzică, dans și cânt, rezervată tinerelor fete alese din tot regatul pentru talentul și frumusețea lor și care alcătuiesc trupa artistică, corul și corpul de balet ale acestui suveran îndrăgostit de muzică și poezie. El însuși excelează în arta versificației – e autorul a o sută de culegeri prețuite de specialiști, nu doar indieni, ci și străini.

10

Când cele două *begum* intră în *parikhana*, tocmai începuse o reprezentație teatrală dată de „zâne“.

Pe scenă, niște personaje ciudate, în crinolină sau uniformă roșie, de ofițer britanic, perorează, imitând ocupantul, în aplauzele și râsetele câtorva zeci de tinere, tolănite pe covoare groase, presărate cu perne de catifea.

– Băștinașii ăștia n-au pic de simț moral, își iau nenumărate soții și concubine! rostește cu glas pițigăiat o doamnă grasă, cu crinolină verde.

– Iar sărmanele creaturi acceptă. Câtă lipsă de demnitate!

– Ce vreți? Au mentalitate de sclave. Eu, dacă bărbatul meu ar îndrăzni să se uite la alta...!

Doi „ofițeri“ comentează în aparteu:

– Nu lipsa lor de simț moral aş critica-o, ci lipsa de simț practic. Noi, dacă ne luăm o amantă, am fi atât de proști să facem caz? Când ne săturăm de ea, o părăsim. Și, dacă din nefericire, e însărcinată, nu-i treaba noastră! Aici, imbecilii ăștia se cred obligați, după ce s-au culcat cu o femeie, să-i asigure un statut și să recunoască orice bastard drept copil legitim! Îți imaginezi ce probleme legate de moștenire ar apărea, dacă noi am face la fel?

O crinolină roz continuă, vorbind pe nas:

– Închipuie-ți, draga mea, că o servitoare de-a mea mi-a povestit cum a ales o a doua soție pentru bărbatul ei fiindcă, mi-a spus, ea îmbătrânește și nu mai are chef să se culce cu el și să vadă de treburile casei. A doua soție se ocupă acum de toate și, pe deasupra, are grijă de ea cu respect și... recunoștință.

– Musulmanii ăștia chiar n-au nicio moralitate!

– Nici hindușii nu sunt mai grozavi!

– Musulmani sau hinduși, singurele lor legi sunt lenea și desfrâul, se amestecă o crinolină

albastră. Ce femeie bună creștină s-ar gândi să nu-și facă datoria de soție, chiar dacă nu simte nicio plăcere. Eu, când soțul meu... ei bine, îmi spun rugăciunea.

– Ca noi toate, draga mea. Doar târfele apreciază lucrurile astea dezgustătoare!

În *parikhana*, asistența nu-și mai stăpânește răsul. Ici și colo se aud glume și e nevoie de ceva timp până când actrițele pot continua.

O uniformă roșie s-a apropiat de marginea scenei:

– Târfe sau nu, indienii au norocul să găsească la ei acasă ceea ce noi suntem obligați să căutăm în alte părți, cu riscurile – și cheltuielile! – de rigoare.

– Știați că, adaugă vecinul său, până acum treizeci de ani, înainte ca fetele noastre din Anglia să debarce în Indii ca să se căsătorească și să stabilească reguli de bună-cuviință, fiecare ofițer avea acasă „drăguța“ lui, o ibovnică indiană, dulce, devotată, voluptuoasă...? Raiul pe pământ!

Oftează amândoi, ridicându-și ochii spre cer.

– Poate că bieții indieni sunt mai degrabă de plâns decât de condamnat, spune o micuță crinolină mov. Unii se închină la zei cu cap de maimuță sau de elefant, alții urmează învățăturile unui fals profet și ne consideră pe noi politeiști, întrucât credem în Sfânta Treime.

Noroc că, de câțiva ani, misionarii noștri sunt tot mai numeroși. Am auzit că au început să apară convertiri...

Izbucnesc exclamații care o întrerup. În rândurile asistenței, femeile, care până atunci se distraseră, strigă indignate:

– Minciuni! Viclenii de angrezi aruncă astfel de minciuni ca să ne dezbine! Cine ar vrea să

devină unul dintre canibalii care se laudă că-și mănâncă Domnul sub forma unei bucăți de pâine? Un Dumnezeu pe care l-au răstignit, un Dumnezeu care...

– Liniștiți-vă, doamnelor!

A răsunat o voce gravă. Femeile amuțesc brusc și se întorc spre divanul cu picioare de aur, undă stă lungit mult-iubitul lor stăpân.

La treizeci și patru de ani, Wajid Ali Shah este un bărbat chipeș, cu tenul alb și păr ca smoala.

Pânțelele proeminente, semn de bogăție și putere, îi accentuează măreția fiecărui gest.

Degetele, mici și fine, par să se încovoie sub greutatea inelelor, însă cel mai mult atrag atenția ochii negri imenși, a căror tristețe nu e dezmințită de blândețea zâmbetului.

– Din păcate, e adevărat că unii se convertesc sau măcar se prefac. Nu din convingere – cum ar putea crede în asemenea baliverne? Până și englezii, neputând să le explice, le numesc mistere. Părerea mea este că preținsele convertiri sunt cauzate de „mizerie“. Ele au loc în rândul celor mai săraci, fiindcă misionarii le dau bani și se ocupă de educația copiilor.

– Dar convertiții devin ținta disprețului celor din jur! obiectează o femeie.

– Tocmai de aceea sunt convins că ei își bat joc de străini și continuă să practice pe ascuns religia strămoșilor. Și, plimbându-și privirea peste întreaga asistență, continuă: Ca să revin la distracția din această după-amiază, mi s-a părut amuzantă. Cui o datorăm?

Se apropie o tânără zveltă, cu ochi mari, verzi, contrastând cu pielea smeadă. Se înclină grațios, ducându-și mâna la frunte în semn de respect.

– Hazrat Mahal! Te știam poetă, dar nu-mi închipuiam că ai și harul satirei. Ai știut să mă faci să râd într-o zi așa de grea precum cea de azi. Meriți cu adevărat numele pe care ți l-am dat: Iftikhar un Nissa, „mândria femeilor“. Și, scoțându-și de pe deget un smarald enorm, i-l întinde: Uite, ia-l, ca dovadă a recunoștinței mele!

„Mândria femeilor! O oarecare!“ rânjește Alam Ara, care n-a putut niciodată s-o sufere pe Hazrat Mahal. Femeile din jurul ei încuviințează, atât pentru a-i face pe plac primei soții, stăpână incontestabilă peste *zenana*, după regina-mamă, cât și din invidie față de cele pe care suveranul le remarcă.

– Iertați-mă, Hozur, riscă Alam Ara, dar nu vă gândiți că e primejdios să râdem astfel de angrezi? Dacă află...

– Dacă află înseamnă că au spioni în palat și așa ceva nu pot crede, i-o întoarce regele, ironic.

Dacă, totuși, ecoul jocurilor noastre ajunge până la ei, nu m-ar deranja să știe că și noi râdem de ei, cum și ei râd de noi. Ei au tunuri, noi avem râsul ca singură armă și n-am intenția să mă

lipsesc de ea!

Cu aceste cuvinte, Wajid Ali Shah se ridică și, cu zâmbetul pe buze, își ia rămas-bun de la zânele sale.

...E prea bun, prea blând și poate prea...

Hazrat Mahal încearcă să-și alunge din minte cuvintele care tot revin, stăruitoare, cuvinte care nu pot să se refere la bărbatul pe care-l iubește, la suveranul pe care-l admiră, cuvinte pe care le-a simțit ca pe o palmă când le-a auzit rostite, în urmă cu câteva zile, de rajahul Jai Lal Singh, totuși cel mai bun prieten al soțului ei.

Se aventurase pe terasa de nord a *zenanei*, cea care dă spre grădinile de la Diwan khas, sala Consiliului de Miniștri. La adăpostul înaltelor *jali* [11](#) nimeni nu putea s-o vadă; ea, în schimb, putea să-i observe pe demnitarii care veneau și plecau, ceea ce o distra, după toată trăncăneala femeilor și eunucilor.

Un bărbat înalt, cu o talie subțire, elegantă, în contrast cu siluetele rotofee ale bărbaților de la curte, tocmai discuta preocupat cu alte două persoane:

– În împrejurările de acum, nu-i un lucru înțelept. Cu cât noi cedăm, cu atât englezii se cred îndreptățiți să conducă mai autoritar. Maiestatea Sa ar trebui să-i pună la punct, dar, din păcate, e prea slab.

Nevenindu-i a-și crede urechilor, Hazrat Mahal se aplecase și îl recunoscuse pe rajah, un om renumit pentru vorba slobodă, dar și pentru curajul și loialitatea sa față de suveran.

Și nu erau mulți ca el la Curte.

Hazrat Mahal avusese impresia că a primit un pumn în stomac, tremura de indignare! Slab, regele? El, care veghea la soarta a milioane de supuși, pe care-i cârmuia și-i proteja! Se întorsese valvârtej în apartamentele ei și le poruncise imediat servitoarelor s-o lase singură.

Nu-și dorea nimic altceva decât un pic de liniște.

Ghemuită pe divan, continuă să tremure, nu de furie, ci de frică. Un sentiment ciudat, asemănător cu cel pe care-l încercase la moartea tatălui ei. Avea doar doisprezece ani pe atunci și, cum mama ei murise când o adusese pe lume, se pomenise orfană. Pierduse singura ființă

care o iubea și o ocrotea, rămânând lipsită de orice apărare.

La fel ca azi... Dar ce-i trece prin cap? Azi, regele domnește, e tânăr, sănătos, iar ea este una dintre soțiile lui și, mai ales, are un fiu care seamănă leit cu tatăl său.

Își amintește cele unsprezece lovituri de tun care au anunțat nașterea lui, în urmă cu zece ani.

Wajid Ali Shah era pe atunci prinț moștenitor și întreg palatul părise că se bucură de venirea pe lume a pruncului dolofan, care nu era, totuși, decât al patrulea în ordinea succesiunii la tron. Ridicată la doritul rang de mamă a unui băiat, primise titlul de „Nawab Hazrat Mahal“

[12](#), Preamărita Sa Înălțime.

Ea, micuța orfană... Allah îi e martor ce drum lung a străbătut...

Inspirând ușor fumul din *hookah* [13](#) de cristal, Hazrat Mahal își amintește...

CAPITOLUL 2

Muhammadi, cum o chema pe atunci, se născuse într-o familie de mici artizani din Fayzabad, vechea capitală a regatului Awadh, oraș prosper până în 1798, când regele Asaf ud Daulah alesese să se instaleze la Lucknow. Plecarea lui însemnase ruina pentru miile de meșteșugari care făureau pentru numeroasa și rafinată Curte regală bijuterii, țesături somptuoase și tot felul de obiecte de preț. În culmea deznădejdiei, bunicul lui Muhammadi murise, iar tatăl ei, Mian Amber, își câștigase existența din tot felul de munci mărunte până în 1842, când i se oferise un post de intendent la Lucknow. [14](#)

Toată familia îl urmase, însă, peste doar câteva luni, Mian Amber se stinsese din viață, răpus de tuberculoză. Muhammadi, fiica sa cea mică, fusese primită în casa unui unchi, renumit drept cel mai bun croitor de *topi*, tocile acelea din catifea sau mătase la modă printre aristocrați. Cele făcute de el atingeau perfecțiunea, se spunea, și se potriveau atât de bine celui care le comandase, încât dacă le purta altcineva, avea dureri cumplite de cap.

Într-o zi, când meșterul pregătea un *topi* pentru prințul moștenitor, fata nu se mai putuse abține și, profitând de absența unchiului, își pusese pe cap minunăția de mătase albastră, presărată cu puzderie de diamante mărunte. Când se uitase în oglindă încremenise: o privea o prințesă încântătoare. Cu părere de rău, pusese toca la loc pe masă. Chiar la timp, fiindcă

unchiul său se întorsese și ceruse *topi*-ul, care trebuia livrat imediat.

A doua zi, străduța liniștită răsunase de urlete: „Unde e ticălosul de croitor? Să-l snopim în bătaie!” Îngrozit, meșteșugarul fugise prin curtea din spate, în vreme ce soția sa, tremurând toată, deschidea ușa. În fața ei, un eunuc mare și negru, însoțit de două gărzi, ținea în mână

topi-ul. „Unde-i bărbatul tău?” „E plecat...”

După ce le făcuse semn gărzilor să scoțească prin casă, eunucul continuase, amenințător:

„Cine a îndrăznit să poarte *topi*-ul merit prințului moștenitor?”

„Nimeni niciodată n-ar fi...”

„Și cum explici asta?” tunase eunucul, fluturând *topi*-ul în interiorul căruia atârna un fir de păr lung și negru, apoi aruncându-l pe jos.

Și chiar atunci, apăruseră gărzile, împingând-o înaintea lor pe Muhammadi, lividă.

„Nu l-am găsit pe meșter, dar fata asta se ascundea în odaia din spate!” Eunucul o măsurase atent din priviri și, pe un ton ceva mai potolit, întrebă: „Cine este?” „O nepoată orfană pe care am primit-o la noi”, se grăbise să răspundă nevasta croitorului, ușurată că lucrurile luau o altă întorsătură. „E măritată?” „Nu încă.”

Eunucul dăduse aprobator din cap.

„Bine, de data asta bărbatul tău a scăpat, căci prințul e îngăduitor și urăște violența, dar, dacă

mai face asta o dată, am să vin eu însumi să-l pedepsesc și o să regrete clipa în care s-a născut!“

Peste câteva zile două femei veniseră acasă la croitor. Sub *burqa* neagră, purtau *garara* [15](#) în culori vii și erau fardate din belșug. Nevasta meșteșugarului le recunoscuse numaidecât: Amman și Imaman, foste curtezane, care cercetau orașul și împrejurimile, în căutare de fete drăguțe, pe care le învățau bunele maniere, le instruiau în arta dansului și în alte arte, înainte de a le oferi haremurilor unor aristocrați sau, pe cele mai înzestrate, haremului regal.

Târgul se încheiase repede. Mai ales că Muhammadi, chinuită de remușcări, își mărturisise vina, iar mătușa sa, care n-o iubise niciodată, nu mai avea acum nicio rețineră să se descotorosească de ea. Ca un făcut, bărbatul ei, pe care l-ar fi putut mișca plânsetele nepoatei, lipsea de acasă. Uimită și încântată de punga pe care i-o strecuraseră femeile – atât bănet pentru slăbănoaga asta! –, încercase chiar să le prevină că fata are o fire urâtă, însă Amman și Imaman n-o mai ascultaseră. Acoperind-o pe Muhammadi cu o *burqa*, o urcaseră în palanchinul care le aștepta.

Muhammadi nu avea să plângă mult timp. Lumea pe care o descoperea era fascinantă. Vasta casă a lui Amman și Imaman se găsea în centrul marelui bazar Chowq din orașul vechi, cu tarabele lui doldora de kebab și dulciuri îmbietoare, cu faimoșii săi bijutieri, pantofari, parfumieri și meșteri de broderii pe muselină, minunății de finețe vestite în toate Indiile.

Întregul bazar mirosea a mirodenii și a iasomie. În spatele balcoanelor ajurate, deasupra dughenelor, puteai zări prostituate înveșmântate în mătăsuri colorate, care mestecau *paan* [16](#)

și-i urmăreau din ochi, cu un aer indiferent, pe bărbații care încă șovăiau.

Însă Chowq era cunoscut mai cu seamă drept cartierul curtezanelor, mari doamne frecventate de bărbații din societatea aleasă. La Lucknow, curtezanele aveau un statut foarte bun, mult diferit de cel al prostituatelor. De regulă, aveau un protector bogat și seară de seară primeau

aristocrați și artiști în saloanele lor, unde beau și se desfătau cu mâncăruri fine, ascultau muzică, recitau poeme și cleveteau până în zori.

Unele curtezane sunt ele însele poete, altele muziciene. Însă toate sunt gazde cu o exprimare și maniere atât de alese, încât se întâmplă adesea ca tineri de familie bună să fie trimiși la ele pentru a-și desăvârși educația.

Dar, înainte de a ajunge la această poziție respectată, trebuie să muncească din greu și să

respecte o disciplină de fier. Cele care, din lipsă de talent sau de caracter, nu reușesc să atingă

perfectiunea necesară se pomenesc surghiunite în partea aglomerată din Chowq, curtezane de rangul doi sau, uneori, ceea ce reprezintă coșmarul acestor femei, decad la rangul de simple prostituate.

Locuința lui Amman și Imaman putea găzdui cam zece eleve – un număr mai mare ar fi pus în pericol calitatea remarcabilă a învățaturii oferite. Fetele se trezeau la ora cinci dimineața, se spălau cu apă rece, apoi își făceau rugăciunile – în cadrul educației lor, religia și moralitatea ocupau locuri de frunte.

După un mic dejun frugal, începeau lecțiile, care continuau până la ora două după-amiaza.

Lecții de ținută, de dans și de cânt, deopotrivă și lecții de muzică, fiecare dintre ele trebuind să

știe să cânte măcar la un instrument: *sitar*, *sarangi* sau *tabla* [17](#) . După o gustare ușoară, urmează, în a doua parte a zilei, lecțiile de persană, limba vorbită la Curte, dar și limba poezilor, apoi lecții de compoziție. Acesta e momentul preferat al lui Muhammadi, când poate da frâu liber imaginației și sensibilității sale, în limitele regulilor impuse de poezia clasică, firește.

Seara, elevele aveau liber și profitau de acest lucru, mai ales că „binefăcătoarele“ lor plecau adesea amândouă în vizită la potențiali clienți. Atunci începea petrecerea, fetele se machiau cu grijă, dansau înveșmântate în văluri transparente, jucau scene de pasiune și gelozie, își imaginau că au scăpat de toate rivalele și că i-au câștigat dragostea unui prinț frumos, care le acoperă de bijuterii. Seară de seară, adăugau un nou episod la visul lor, trăind dinainte viitorul strălucit pe care cele două surori îl făgăduiau celor mai înzestrate eleve. Și fiecare se credea cea mai înzestrată.

La început, Muhammadi participase la aceste jocuri, dar se plictisise repede. Prefera să stea singură și să-și caligrafieze poemele sau să discute ore întregi cu Mumtaz, o tânără originară, ca și ea, din împrejurimile Fayzabadului.

Cele două matroane o descoperiseră în timpul peregrinării lor anuale prin satele îndepărtate din regat. Cucerite de prospețimea fetei, îi amăgiseră pe părinții ei, țărani umili, cu posibilitatea unei căsătorii bogate. Iar câțiva bănuți de argint îi convinseseră în cele din urmă.

Se împlineau doi ani de când Mumtaz sosise la Lucknow și, puțin câte puțin, înțelesese că, pentru ea, nu va exista niciun soț bogat, cel mult un șir de protectori înstăriți.

Însă gândul acesta nu-i știrbea voia bună; veselă din fire, nu vedea niciodată răul. De multe ori Muhammadi trebuise s-o pună în gardă împotriva meschinăriilor și a bârfelor celorlalte eleve.

Deși cu doi ani mai mică decât Mumtaz, era mai ageră și în stare să dejoace intrigile.

Într-una din zile, pe când Muhammadi tocmai împlinise paisprezece ani, Amman și Imaman și-au anunțat elevele că prințul moștenitor avea nevoie de noi „zâne“ pentru *parikhana*, iar în ziua următoare, cele mai bune dintre ele vor fi prezentate la palat. Apoi, fără să stea pe gânduri, aleseseră trei: Yasmine, Sakina și Muhammadi, după care ieșiseră, surde la protestele și rugămințile celorlalte fete.

Mumtaz și Muhammadi își petrecuseră noaptea împreună – ultima, poate – plângând, visând, promițându-și să nu uite una de alta, jurându-și că se vor revedea, orice s-ar întâmpla.

Despărțindu-se, aveau impresia că rămân iarăși orfane.

– Nu te pierde cu firea, mă îndoiesc că voi fi aleasă, șoptea Muhammadi, sărutând obrazii scăldați de lacrimi ai prietenei sale.

– Nu vorbi prostii! Știi c-ai să-l cucerești pe rege, ești atât de frumoasă! O să ajungi sus de tot, presimt... dar jură-mi că atunci o să mă iei lângă tine. Printre atâtea curtezane, vei avea nevoie de o prietenă devotată, iar eu... nu te am decât pe tine.

Muhammadi jurase, apoi adormiseră, epuizate, una în brațele celeilalte.

...A doua zi, ziua când am sosit la palat... au trecut unsprezece ani... parcă a fost ieri...

Hazrat Mahal își aduce aminte cât de frică îi era când a intrat, alături de cele două însoțitoare, în marele salon din *zenana*. O sută de femei, îmbrăcate ca niște prințese, le cântăreau din priviri și schimbau, râzând, comentarii deloc binevoitoare, ghicise ea.

Stătea în picioare și aștepta, cu ochii plecați, în vreme ce larma și râsetele se înteau. Simțea cum îi crește furia: niciodată nu suportase să fie umilită; ce dacă i se spunea că are un caracter urât și că nu-și va găsi niciodată un soț! Tatăl său o învățase așa: „Suntem săraci, dar dintr-o familie veche, să nu uiți niciodată. Păstrează-ți demnitatea în orice împrejurare, chiar dacă o să

te coste scump. Să știi că cel mai rău e să-ți pierzi respectul de sine.“ Scumpul ei tată... cât îi lipsește, cât ar vrea să se afle departe de aici, de acest palat, de aceste femei pe care le urăște deja cu toată forța!

– Liniște, doamnelor! Nu vedeți că ați băgat în sperieți fetele?

Vocea e melodioasă, dar tonul, sever. Surprinsă, Muhammadi a ridicat ochii. În fața ei, un bărbat chipeș, înfășurat într-un șal de cașmir brodat, îi zâmbește. Iar ea, cu gura căscată, uitând de toate formulele și salaturile repetate de mii de ori, îl privește încremenită.

Scandalizate, Amman și Imaman s-au apropiat de ea, obligând-o să se încline.

– Binevoîți s-o iertați, Alteță! Fata e una dintre cele mai bune eleve ale noastre, însă prezența Domniei Voastre a făcut-o să-și piardă capul!

Prințul moștenitor a început să râdă. Are douăzeci și patru de ani și, cu toate că e obișnuit să

placă femeilor, știe cât de bine se pricep ele să joace comedia dragostei. Totuși, această copilă

fermecătoare, așa descumpănită și stângace, nu se preface și admirația ei îl măgulește. Însă își revine iute și li se adresează matroanelor:

– Protejatele dumneavoastră sunt încântătoare, dar să vedem dacă au și talent. Pentru sărbătoarea zeului Krișna, am născocit un nou spectacol și am nevoie de dansatoare nu doar frumoase, ci și cu un simț adevărat al ritmului, întrucât *khattak* [18](#) nu îngăduie mediocritatea.

A bătut din palme și numaidecât o mică orchestră de femei, aflată pe o podină, a început să cânte.

Ca prin vis, Muhammadi se uită cum Sakina și Yasmine înaintază și prind să danseze cu grație în sunetul unei muzici când senzuală, când veselă. Ar vrea să li se alăture, însă

mădularele îi sunt ca de plumb și stă țintuită locului, pe când în jurul ei sporesc murmurele de indignare.

Brusc, prințul face semn orchestrei să se oprească și rostește nemulțumit:

– N-ai auzit? Ți-am zis să dansezi!

Cu lacrimi în ochi, Muhammadi lasă capul în pământ. De luni întregi se pregătește pentru un astfel de moment de care depinde viața ei, și uite că a stricat tot...

– De ce nu dansezi? Își pierde răbdarea prințul.

– Nu sunt dansatoare!

Unde a găsit curaj să răspundă așa? Mai târziu și-a pus de multe ori această întrebare și a sfârșit prin a recunoaște că în cele mai disperate situații își regăsea întreaga forță și propriul adevăr. Fiindcă, în clipa aceasta își dă seama că, deși a învățat să danseze la fel ca însoțitoarele sale, pentru ea dansul a fost o activitate printre altele și niciodată nu s-a imaginat...

dansatoare. Ea visează la altceva.

Nemaiavând nimic de pierdut, găsește tăria să adauge:

- Nu sunt dansatoare, sunt poetă!

O tăcere uimită îi întâmpină vorbele, apoi exclamațiile încetează, la un gest al lui Wajid Ali Shah:

- Poetă, chiar așa? Câtă vanitate! Câți ani ai?

- Paisprezece ani, Alteța Voastră.

- Paisprezece ani! Ești nespus de obraznică, nu știu dacă ar trebui să mă supăr sau să râd.

Amman și Imaman intervin, bâlbâindu-se:

- Binevoiți să ne iertați, Hozur, niciodată nu ne-am fi închipuit... Creatura asta a înnebunit, o vom pedepsi, o vom da afară, e prima dată când o asemenea dezonoare...

- Mai întâi vreau s-o pedepsesc eu însumi, lăsând-o să se facă de râs în fața tuturor. Haide, așază-te aici și recită-ne un poem de-al tău. Te preven, și eu îmi încerc talentul în această artă și cunosc toți maestrul, nu mă poți păcăli!

Are impresia că se clatină pe marginea unui hău întunecat, nu mai vede decât niște umbre, o să cadă... cade...

- Nu!

Propriul ei strigăt o face să-și vină în fire, deschide ochii, împrejur femeile rânjesc. N-o să le dea satisfacția de a o umili, se gândește la tatăl ei care spunea că virtutea supremă e curajul.

Trage adânc aer în piept și începe să recite, în acordurile sitarului. La început nesigură, vocea-i prinde putere, devenind când șoptită, când tremurătoare, în ritmul imaginilor pe care le evocă, alcătuind o frescă nesfârșită. Nu se mai află în haremul răuvoitor, este frumoasa purtată de iubitul ei pe un armăsar focos, este una cu munții înzăpeziți și cu văile înflorite, străbătute în galop, este însuși izvorul unde ei se răcoresc și patul de mușchi verde, unde el o îmbrățișează blând și îi sărută buzele aidoma unor petale de trandafir.

Peste o oră, când se oprește, o liniște profundă domnește în salon. Câteva femei își șterg pe furiș ochii, iar regele o privește dus pe gânduri.

Muhammadi înțelege că a câștigat. Brusc, toată încordarea se risipește și începe să plângă.

CAPITOLUL 3

Amman și Imaman au plecat, lăsându-le pe cele trei fete la haremul princiar.

În vreme ce Sakina și Yasmine iau parte zilnic la repetițiile conduse de prinț, Muhammadi, care nu e chemată la ele, stă deoparte, din ce în ce mai îngrijorată. Nimeni nu-i vorbește.

Mișcate pe moment de poemele ei, femeile au revenit la vechile purtări. Nu o iartă că a vrut să

fie altfel și comentează cu glas tare firea nestatornică a lui Wajid Ali Shah, care e în stare s-o uite, de la o zi la alta, pe cea care i-a atras o clipă atenția.

Cât despre fostele colege, nici ele nu caută s-o liniștească: „Înălțimea Sa se interesează cu pasiune de noul balet și e atât de drăguț cu dansatoarele! Ai greșit că l-ai înfruntat, nu-i plac femeile cu o fire dificilă, iar cele care se află de mult aici zic că riști să ajungi cameristă și așa să

rămâi toată viața.“

A trecut o săptămână și, într-o seară, Wajid Ali Shah a chemat-o în apartamentele sale private.

Înconjurat de prieteni, regele stă sprijinit de perne groase și fumează dintr-o splendidă *hookah*, incrustată cu aur. Descumpănită, Muhammadi a încremenit în prag.

– Haide, nu-ți fie frică! Vino să ne reciți câteva dintre poemele tale, a încurajat-o el, zâmbind.

Căpătând puțină încredere, ea s-a recules câteva clipe, apoi, cu glas tremurător, a început un poem dedicat celui mai îndrăgostit dintre bărbați, împăratul Jahangir care a construit Taj Mahal, minunea de marmură albă, pentru iubita lui. Și-a etalat multă vreme talentul și farmecul, fiind întreruptă doar de exclamațiile admirative ale asistenței.

Târziu în noapte, după ce toți au plecat la casele lor, Wajid Ali Shah a rugat-o să rămână.

„Dacă vrei“, i-a șoptit.

Dacă vrea! Și în clipa aceea s-a îndrăgostit de el.

Își amintește nopțile petrecute împreună recitând poeme și iubindu-se până în zori. Ea era vrăjită de tandrețea lui, el, de inocența ei. Ba chiar a compus și un poem în cinstea ei, care începea așa:

„Prin ce miracol Amman și Imaman au putut s-o aducă aici pe această fată

modestă? Întregul ei trup răspândește parfum de trandafiri, e o zână.“ [19](#)

Peste câteva săptămâni era deja însărcinată și atunci el a numit-o „Iftikhar un Nisa“, „mândria femeilor“, fiindcă îi prețuia orgoliul care o deosebea de celelalte, veșnic supuse.

Când, în sfârșit, Allah a binecuvântat-o cu un fiu, s-a crezut la adăpost de orice urgie. Însă, dimpotrivă, s-a trezit prinsă în război, războiul mocnit al haremurilor, unde accidentele și otrava sunt armele de care o mamă trebuie să-și apere neconținut odrasla.

Noroc că-l are pe credinciosul Mammoo! În lumea de gelozie și intrigă, eunucul e singurul ei protector. Căci astăzi nu se mai bucură de favorurile regelui. Pe cât de fermecător, pe atât de nestatornic, el e prea ocupat cu noile frumuseți din harem și, dacă vrea să păstreze afecțiunea lui, Hazrat Mahal trebuie să-l distreze, să-l înveselească, așa cum a făcut azi după-amiază, nu să-i vorbească despre greutățile ei.

Chiar Wajid Ali Shah i-l oferise pe Mammoo sau, mai exact, acceptase ca el s-o slujească. Pe vremea aceea, nimeni nu-l voia pe eunuc, se zicea că aduce ghinion: stăpâna sa, una dintre noile favorite, murise în mod misterios și el fusese acuzat dacă nu de complicitate, cel puțin de neglijență. Wajid Ali Shah ar fi trebuit să-l gonească, însă ezita, fiindcă, dintre servitorii din *zenana*, eunucul era, fără îndoială, cel mai iscusit și se pricepea ca nimeni altul să rezolve problemele delicate. Așa că atunci când Hazrat Mahal, care tocmai născuse un băiat, venise să-

și roage soțul să i-l dea pe eunuc drept intendent, regele încuviințase, ușurat de soluția neașteptată. Celelalte femei încercaseră s-o facă să se răzgândească, susținând că se arăta prea credulă și că eunucul nu era demn de încredere, însă ea se ținuse tare. Nu doar din milă –

bineînțeles, odată izgonit din palat, lui Mammoo îi vor fi închise toate ușile și va sfârși în stradă, iar Hazrat Mahal, care la doisprezece ani se pomenise brusc singură pe lume, îi înțelegea disperarea. Își ascultase și intuiția: înzestrată cu o remarcabilă capacitate de a vedea dincolo de aparențe – ceea ce îi atrăsese atât prietenia unora, cât și ura neclintită a altora –, ea ghicise că eunucul are o inteligență ascuțită și o mare ambiție și simțise că, luându-l lângă ea, îl transforma într-un aliat de nădejde. Cât despre Mammoo, pentru el lucrurile erau clare: tânăra femeie îl salvase, iar el avea să-i fie pe veci devotat trup și suflet.

Hazrat Mahal se felicita în fiecare zi pentru hotărârea ei. Stând izolată în *zenana*, eunucul devenise ochii și urechile ei. Bătea toate piețele din Lucknow, întârzia prin dughenele unde își făcuse prieteni, iar seara îi raporta stăpânei sale zvonurile din oraș, ce se spune despre suveran, ce se spune despre englezi, astfel încât ea cunoștea starea de spirit a oamenilor mai bine decât oricine din harem, în afară, bineînțeles, de Rajmata, care întreținea o armată de iscoade.

În ultima vreme, Hazrat Mahal e mai atentă decât oricând la zvonuri; are impresia că

impertinența Rezidentului englez nu-i întâmplătoare, că el a primit ordine precise și că se pune la cale ceva grav. Tocmai de aceea, când, în sfârșit, apare eunucul, nu-și poate stăpâni nerăbdarea.

– Spune, Mammoo Khan, ce vești aduci?

– Oamenii sunt nemulțumiți că englezii se poartă tot mai grosolan. Tineri abia sosiți din Anglia și care-i comandă pe bravii cipai își permit să-i trateze ca pe „negri” [20](#) sau chiar ca pe

„porci“! E și mai rău când se întâmplă să se aventureze în Chowq: nu sunt în stare să deosebească o prostituată de o mare curtezană, prin urmare, acestea din urmă le închid ușa.

Iar ei fac mare scandal, mai ales că adesea sunt beți!

– Dar despre Djan-e-Alam [21](#) ce se vorbește?

– Oamenii îl iubesc la fel de mult, dar se plâng că nu-l mai văd aproape deloc. Regretă

procesiunile săptămânale, când oricine putea să depună o jalbă în cutiile de argint atârinate de-o parte și de alta a elefantului său. Se zice că englezii le-au interzis, că se străduiesc să-l îndepărteze de popor, dar că el e rege și n-ar trebui să-i asculte!

– Ușor de zis! pune capăt discuției Hazrat, ridicând din umeri, istovită.

Până de curând, refuzase cu încăpățănare să se îndoiască de soțul ei, considerând asta cea mai rea dintre trădări, dar în ultimul timp, a trebuit să se plece în fața evidenței: regele a acceptat, treptat, totul, iar acum englezii decid. Își amintește de reformele îndeplinite de tânărul rege la începutul domniei, reforma armatei, a Justiției, a administrației, își aduce aminte de entuziasmul lui, de dorința de a-și ajuta poporul și de cum se descurajase, puțin câte puțin, din cauza veșnicelor obiecții, a piedicilor, a amenințărilor voalate proferate de Rezident.

Regele știe cât ar costa să stârnească nemulțumirea atotputernicei Companii a Indiilor, două

treimi din statele princiare au fost deja anexate.

Ca atare, Wajid Ali Shah se refugiase, cu toată furia deznădejdiei, în pasiunile sale din tinerețe, muzica și poezia. Își petrecea zilele și nopțile compunând, versificând și dansând. Niciodată

nu existase atâta veselie în *zenana*, mereu erau primite noi „zâne“ și se pregăteau cele mai elaborate spectacole.

Curând, Rezidentul se arătase scandalizat și se plânsese Guvernatorului general [22](#), Lord Dalhousie, că „dezmățul“ domnește la Curtea suveranului, care nu se gândește decât la plăceri, neglijându-și îndatoririle. Guvernatorul trecuse la amenințări, iar regele încercase să-i

satisfacă cererile, însă orice ar fi făcut, compania nu îl privea cu ochi buni. Până la urmă, pentru a scăpa din această situație încurcată, pentru a uita de nesfârșitele umilințe, se aruncase iar în vârtejul petrecerilor.

...E nefericit, caută să-și abată gândurile... Ah, dacă aș putea să-i vorbesc, să-l încurajez să reziste, să-l asigur că poporul îl iubește și îl susține... Dar nu m-ar asculta, sunt abia a patra soție și nici măcar mama sa, Rajmata, nu prea mai are influență asupra lui...

Eunucul îi așteaptă, nemișcat, poruncile. Să nu-l lase să-i ghicească amărăciunea, îi este servitor devotat, însă nu și confident, nu trebuie să-i dea nas. Știe cum unii eunuci au căpătat o așa înrâurire asupra stăpânelor, încât au sfârșit prin a deține controlul. Iar ea cunoaște setea de putere a lui Mammoo, „Mammoo Khan“ [23](#), cum îl numește, pentru a-i împlini dorința de respectabilitate. Pretinde, într-adevăr, că are ascendență aristocratică și nu se poate tăgădui că

posedă o anumită distincție: mărunț, dar bine proporționat, își ține spatele foarte drept, iar fața severă nu se înseninează decât pentru ea. Totuși, în ciuda interesului pe care i-l arată

Hazrat Mahal, păstrează tăcerea asupra trecutului său, iar ea bănuiește că, la fel ca mulți alți eunuci, e un copil nelegitim, părăsit sau vândut la naștere. Nu e iubit deloc la palat, întrucât, dacă simte că cineva râde de el sau îl disprețuiește, se răzbună imediat. Hazrat știe, dar nu-i pasă, important e că el și-ar da viața pentru a-i proteja pe ea și pe fiul ei.

Fiul ei, care îi lipsește nespus de când, la vârsta de șapte ani, a trebuit să părăsească *zenana* pentru a merge să locuiască alături de bărbați. Se străduise să amâne momentul fatidic, invocând sănătatea șubredă a băiatului, susținând că are nevoie de prezența permanentă a mamei sale. Degeaba. I-l luaseră.

Puțin câte puțin, se resemnase, nu se întâlneau decât vinerea și doar dacă nu existau ceremonii oficiale la care fiii regelui, oricât de mici, erau obligați să asiste.

Trecuseră destule zile de când nu-l văzuse.

– Mammoo Khan, adu-mi-l pe prințul Birjis Qadar, te rog!

Peste câteva minute, Mammoo se întoarce bucuros, urmat de un băiețel firav, cu păr ondulat, care se aruncă în brațele mamei sale.

– Amma, am făcut un concurs de zmeie și eu am câștigat!

Înduioșată de entuziasmul copilului, mama îl felicită, iar eunucul nu se poate abține să nu

comenteze:

– Dintre toți fiii Maiestății Sale, micul nostru rege este cel mai talentat! zice, atrăgându-și pe loc o privire mânioasă din partea stăpânei.

– Ți-am zis să nu-i mai spui așa! Dacă te aude cineva? Vrei să abați nenorocirea asupra noastră? Știi bine că e al patrulea în ordinea succesiunii și că are puține șanse să domnească!

– Poți să știi? E mai isteț decât frații lui mai mari, niște băieți dolofani și răsfățați, și regele își va da seama până la urmă. Ori poate că frații săi se îmbolnăvesc...

Hazrat Mahal se cutremură.

– Dispari din fața mea până nu mă înfurii cu adevărat!

Și, în timp ce eunucul iese bodogănind, strânge la piept copilul, care o privește uimit.

– Nu te teme, scumpul meu, am să te apăr orice s-ar întâmpla.

Ce se poate întâmpla? Nu-și închipuie, dar în mod cert are impresia că norii se adună la orizont.

CAPITOLUL 4

Tot orașul, în straie de sărbătoare, se îndreaptă spre „casa zânelor“. Elegantul teatru, împodobit cu stâlpi albi și pavilioane înălțate, acoperite de cupole, e situat în parcul Kaisarbagh. Special pentru această ocazie, au fost deschise porțile monumentale, sculptate cu sirene și pești – emblema regilor din Awadh –, care despart palatele și grădinile de restul orașului. Călăreți pe armăsari pursânge, cu coamele și cozile vopsite în culori vii, merg alături de demnitari în palanchine de mătase stacojie, purtate de câte opt bărbați cu turbane, și de *taluqdar*-i [24](#) tronând pe elefanți cu valtrapuri de catifea brodată cu aur. Astă-seară are loc Mela, sărbătoarea organizată în fiecare an de rege, la care e invitat tot orașul.

Chiar de la intrarea în parc, oamenii se minunează în fața arborilor și arbuștilor tăiați în formă

de căprioare, păuni și tigri și luminați cu mii de lampioane. De fiecare ramură atârână o fiolă

din care picură delicat parfum peste trecători. Aceștia înaintează agale, vrăjiți de focurile de artificii care țâșnesc de pe mici dâmburi și se desfac în jerbe de flori, în râuri de stele, în formă

de palate, de animale fantastice și personaje efemere de toate culorile. O lume fermecată, creată de suveran, în care arta și visul înlocuiesc realitatea, o realitate la care el nu mai are dreptul...

Sub bolți de flori rare, împodobite cu filigrane de aur, sunt întinse mese uriașe, încărcate cu mâncăruri alese, acoperite cu foițe de argint, mai fine decât aripa unui fluture – argintul în stare pură fiind menit să împospăteze și să îmbunătățească memoria și vederea. Awadh se mândrește că a împins până la extrem rafinamentul bucătăriei mogule. Păsările sunt hrănite cu ananas, rodii și iasomie pentru a parfuma carnea, iar iezilor li se dă să bea lapte cu mosc și șofran. Zeci de bucătari trudesc la Curte, fiecare ostenindu-se să inventeze cele mai savuroase bucate, adevărate capodopere pentru care sunt răsplățiți regește. În răstimp

de un secol, acești maestri au făcut din Lucknow centrul incontestabil al artei culinare din Indiile de Nord.

Mulțimea se revarsă acum în valuri. O sută de feluri de mâncare așteaptă să-i potolească

pofta: *galawat kebab*, care se topește în gură, aromat cu un strop de esență de trandafiri, *nargisi kofta*, perișoare din carne de ied, umplute cu ouă, nenumărate specialități de curry și *byriani*, dar mai cu seamă mândria orașului, diferitele tipuri de *pulao* [25](#) : *gulzar*, *nur*, *koko*, *moti*, *chambeli*

[26](#) . Lor li se alătură toate soiurile de sorbeturi și dulciuri, printre care *mutanjan*, carne tocată de ied, în sos dulce, sau *lab-e-mashooq*, „buzele iubitei“, un preparat din smântână, migdale, mirodenii, miere și nuci de betel, pentru a-i da culoare roșie. Betel care, pentru rege și anturajul său, este înlocuit cu pulbere de rubin, presupus a calma nervii.

Deși e noapte, toți au venit cu familia, căci pentru nimic în lume n-ar pierde splendida sărbătoare cu care, fiecare își dă seama, doar Lucknow, orașul *nawab*-ilor, se poate fâli.

Lucknow cu ale sale nouăzeci și două de palate, cu nenumăratele-i grădini, cu cele trei sute de temple și moschei și cele cincizeci și două de piețe, unde se găsesc din abundență covoare, țesături brodate și parfumuri, această capitală a muzicii, a poeziei și a dansului, dar și a școlilor de teologie, acest oraș supranumit „mireasa Indiilor“ [27](#) și comparat cu Parisul, doar Lucknow poate oferi desfătări atât de somptuoase.

Ali Mustafa, gravor în aramă, a venit cu vecinul său, Suba Nanda, meșter în broderii. Se cunosc de mulți ani, nevestele lor sunt prietene, iar copiii au crescut împreună. Nu există nicio Holi, sărbătoarea hindusă a culorilor, la care familia lui Ali Mustafa să nu fie invitată să guste din prăjiturile cu lapte și miere, și nicio masă de Eid el Fitr, sărbătoare ce încheie postul Ramadanului, la care familia lui Suba Nanda să nu ia parte.

Confruntările dintre comunitățile religioase, care zguduie uneori celelalte state, sunt necunoscute la Lucknow, unde niciodată suveranii nu au făcut discriminări între supușii lor.

Deși erau musulmani șiiți, au avut întotdeauna ca politică să numească, adesea în posturile cele mai importante, musulmani sunniți și hinduși, ce reprezintă majoritatea populației. Le plăcea să adune învățați cu credințe diferite, pentru a dezbate probleme de religie, urmând exemplul celui mai mare suveran al Indiilor, împăratul mogul Akbar. În secolul al XVI-lea, acesta invita în capitala sa, Delhi, reprezentanți ai diverselor curente de gândire, ca să discute de față cu el, în vederea întemeierii unei religii universale, menite să-i unească pe toți oamenii.

Așa s-a născut Din-i-Ilahi, o ideologie ce îmbina elemente din islam, budism, creștinism și hinduism. Și se petrecea într-o vreme când în Spania, Portugalia și Italia, Inchiziția făcea ravagii, iar războaiele religioase însângerau Franța.

Wajid Ali Shah păstrase tradiția toleranței, însă preferințele lui estetice îl îndemneau să se dedice cu precădere artelor. „Toate relele se trag din ignoranță“, spunea el adesea. „Numai prin cunoașterea culturii celorlalte comunități învățăm să se aprecieze și să se respecte.“

Sub imboldul său, Lucknow, centrul „civilizației de aur și argint“, „civilizația Ganga-Jumna“, după numele celor două ape sacre ce scăldau pământul statului, a atins cel mai înalt grad de rafinament, alianța dintre Gange și Jumna simbolizând contopirea tradițiilor hinduse și musulmane.

Astă-seară suveranul pune în scenă o dramă muzicală pe care a scris-o el însuși, având ca subiect tinerețea zeului Krișna și iubirile sale cu frumoasele păstorițe de vaci.

În fața palatului zânelor a fost ridicată o scenă largă, luminată de sclipirea miilor de lumânări din candelabrele de cristal. De-o parte se află orchestra, de cealaltă, oaspeții de vază, tolăniți pe covoare groase și perne de catifea. Mulțimea va urmări din grădini spectacolul și, chiar dacă nu va reuși să vadă tot, se va desfăta cel puțin cu muzica.

Krișna, zeul albastru, este divinitatea cea mai iubită de hinduși, iar peripețiile lui din tinerețe sunt un nesecat izvor de încântare. O profeție făcută înaintea nașterii sale susținea că el îl va ucide pe suveranul cel crud. Acesta, pentru a scăpa de blestem, poruncise masacrarea tuturor pruncilor, așa cum avea să facă mai târziu și Irod. Însă tatăl lui Krișna, prințul Vasudeva, reușise să-și ascundă fiul la țară, unde băiatul crescuse și-și câștiga pâinea ca păstor de vaci.

Frumusețea, inteligența și noblețea sa îi atrăgeau favorurile păstorițelor, *gopi*, fie ele fete sau femei măritate.

Nenumărate povești și miniaturi îl înfățișează cântând la flaut și dansând cu frumoasele păstorițe și-i descriu iubirile. Însă Krișna nu-i un cuceritor oarecare, este un zeu și se unește cu *gopi* pentru că el reprezintă dragostea universală, principiul divin cu care sufletele oamenilor caută a se uni ca să se elibereze de lumea pământească.

Încins cu o bucată de muselină albă, cu pletele-i ondulate fluturând pe umeri și tot corpul acoperit cu o pudră din turcoaze și perle măcinate fin, Wajid Ali Shah s-a ivit pe scenă, întâmpinat cu murmure de admirație. În jurul său, fermecătoarele „zâne“, deghizate în păstorițe, își etalează cele mai somptuoase bijuterii.

Ore în șir ele dansează și cântă, mimând bucuria, gelozia, disperarea și, din nou, fericirea, în vreme ce el, seducător, le recită poeme care le fac să se îndrăgostească nebunește. Wajid Ali Shah le-a compus anume pentru această ocazie, în urdu, limba ce amestecă armonios sanscrita, persana, araba și turca, și a cărei desăvârșită expresie se întâlnește la Lucknow.

Totuși, în viața lui Krișna, regele a introdus o variantă inspirată de dragostea dintre Majnun și Layla, cea mai vestită poveste arabă: Krișna se îndrăgostește de Radha, însă familia ei, necunoscând natura divină și princiară a celui pe care îl crede un simplu păstor, se opune

relației și o închide pe Radha. Înnebunit de durere, renunțând la jocurile cu *gopi*, Krișna își mărturisește suferința prin dans.

Wajid Ali Shah reușește o remarcabilă performanță de *khattak*. Pe jos a fost așternută o bucată

de mătase pe care dansează regele. Sprinteneala sa e uimitoare, în ciuda pântecelui proeminent, pare să zboare, picioarele goale desenează figuri complicate, iar când muzica se oprește publicul constată stupefiat că, pe sol, mătasea boțită luase forma inițialelor suveranului: W A S.

Deși povestea arabă se termină cu moartea lui Majnun, care n-a putut îndura s-o piardă pe Layla, pentru a face plăcere poporului, monarhul a ales un final fericit: mișcați de puterea iubirii lor, zeii îi reunesc pe cei doi iubiți.

Ultimul tablou le întrece pe toate celelalte. În timp ce focurile de artificii desenau apele argintate ale unui torent, pe scenă e adus un elefant alb, elefantul regal, acoperit de brocarturi incrustate cu nestemate, având urechile împodobite cu perle și picioarele cu brățări de aur.

Animalul îngenunchează greoi înaintea stăpânului său și-și înalță trompa într-un respectuos salut. Wajid Ali Shah–Krișna, însoțit de Radha, se așază în *howdah*-ul [28](#) de argint aurit și pornesc împreună spre palat, în strigătele de admirație și binecuvântările spectatorilor.

Părăsind cu regret lumea minunată în care trăise câteva ore, cât ținuse spectacolul, mulțimea se pune lent în mișcare. Ali Mustafa și Suba Nanda, cu ochii încă măriți de mirare în fața atâtor splendori, se lasă purtați de valul pestriț.

– De la an la an e mai frumos! rostește într-un târziu Suba Nanda, regele nostru e un magician.

– Firește! încuviințează Ali Mustafa. Și, mai ales, e tare mărinimos. Mai știi vreun suveran care să le ofere asemenea sărbători supușilor săi?

– Nici pomeneală. Și tare mă minunez de cât de bine a reușit să-l încarneze pe Krișna al nostru!

– Știi că zeul vostru Krișna mă face să mă gândesc la Profetul nostru? La fel se îndrăgosteau și de el femeile, dar, așa cum Krișna n-a iubit-o cu adevărat decât pe Radha, Profetul i-a purtat o dragoste adevărată, cred eu, doar celei mai tinere soții, Aisha.

Și, pe tot drumul de întoarcere, cei doi prieteni, braț la braț, au continuat să tăifăsuiască.

– E scandalos! Să danseze pe jumătate gol în fața poporului și alături de concubine!

Cheltuiește sume extravagante pe astfel de spectacole ridicole, în loc să înfăptuiască reformele pe care de ani întregi i le cerem!

În salonul cu lambriuri de culoare închisă, luminat de lămpi din aramă, Rezidentul britanic, colonelul James Outram, așezat comod pe o canapea adâncă, din piele, primește vizita câtorva prieteni. Te-ai putea crede în Anglia îndepărtată, dacă n-ai vedea pielea întunecată a

servitorilor cu mânuși albe, care, tăcuți, îi servesc pe oaspeți cu whisky.

– De-acum gata cu toate astea! Domnilor, am o veste mare: m-am întors de la Calcutta, unde am discutat cu Guvernatorul general, Lord Dalhousie. S-a hotărât că de-acum statul Awadh va fi administrat de Compania Indiilor, care va deține întreaga putere și va controla finanțele.

Regele își va păstra titlurile, autoritatea asupra Casei sale și îi vom asigura un venit de o sută

cincizeci de mii de rupii pe an. Dacă refuză, vom fi obligați să anexăm statul, iar monarhul își va pierde toate drepturile și privilegiile.

Vestea e primită cu exclamații variate. Chiar dacă o așteptau de ceva vreme – niciodată Lord Dalhousie nu și-a ținut secretă dorința de a oferi Coroanei britanice o nouă bijuterie, respectiv statul cel mai bogat din Indiile de Nord –, oaspeții Rezidentului sunt uimiți de felul în care s-a procedat. Să anexezi Awadh, când ești legat de suveranii săi prin mai multe tratate, când ei s-au dovedit întotdeauna aliați fideli, ba chiar au împrumutat companiei, în vremuri grele, sume considerabile și au avut eleganța să nu le ceară înapoi... cum să justifici un asemenea gest în ochii opiniei publice indiene?

– Să fim serioși, domnilor, a ne asuma administrarea acestui stat e o datorie morală! Populația băștinașă ne va fi recunoscătoare că am scăpat-o de dezământ! exclamă colonelul Outram indignat, întrucât nu se aștepta la astfel de reticențe din partea compatrioților săi. De aproape zece ani îi cerem regelui reforme și, în loc să ne asculte, el continuă să cânte și să danseze!

– E vorba doar despre modul de acțiune, care riscă să ne aducă unele neazuri, căci asupra fondului problemei, Sir, suntem cu toții de acord, Wajid Ali Shah e incapabil să guverneze.

– Să spunem mai degrabă că am făcut totul pentru a-l împiedica! intervine colonelul Simpson, un gentleman cu păr alb. Și, fără să se arate impresionat de exclamațiile dezaprobatore, continuă: Am trăit aici douăzeci și cinci de ani, mai mult decât oricare dintre dumneavoastră!

Am fost colaboratorul maiorului Bird și al colonelului Richmond, Rezident în Awadh în timpul primilor doi ani de domnie a lui Wajid Ali Shah. Pot să depun mărturie că, abia ajuns la putere, regele a încercat să reformeze armata și administrația, mai ales Justiția, dar

colonelul Richmond s-a opus. Atunci monarhul s-a declarat gata să urmeze recomandările noastre. În opt luni prim-ministrul său, sfătuit de Rezident și de maiorul Bird, a pregătit un vast plan de reforme, ce trebuia încercat pe o porțiune din teritoriu. Regele era gata să-l semneze, când colonelul Richmond a hotărât să obțină mai întâi aprobarea Lordului Dalhousie, Guvernatorul general de la Calcutta. Acesta, abia sosit din Anglia, nici măcar nu a aruncat vreo privire planului, ci l-a refuzat sub pretext că reformele nu servesc la nimic, dacă nu se aplică imediat pe tot cuprinsul statului.

Jignit, Rezidentul și-a dat demisia, fiindcă de-acum devenise limpede că orice ar face regele, Awadh era condamnat. Din motive economice, compania hotărâse încă de pe atunci să-l anexeze, după cum dovedește scrisoarea Lordului Dalhousie, pe care am citit-o în septembrie 1848.

Vorbele îi sunt întâmpinate cu proteste.

– Dacă e adevărat, de ce s-a așteptat opt ani?

– Era nevoie de un pretext! Potrivit tratatelor, nu putem anexa Awadh decât în caz de răzvrătire și, după cum se plângea Lordul Dalhousie, regele se arăta „îngrozitor de docil”. Ca atare, Dalhousie l-a trimis ca nou Rezident pe colonelul Sleeman, oficial, cu misiunea de a analiza situația, dar în realitate pentru a alcătui un dosar de acuzare.

– Și, într-adevăr, cu el regele nu avea nicio șansă, orice ar fi făcut, ar fi fost greșit... Sleeman, un puritan, ura tot ceea ce reprezenta Wajid Ali Shah și nu pierdea nicio ocazie să i se opună și să-l umilească. Pentru a-l defăima în ochii poporului, i-a interzis să folosească titlul de Ghazi,

„Cuceritorul”, pe care l-au purtat toți strămoșii săi care au domnit în Awadh!

– Am lucrat cu Sleeman. După patruzeci de ani petrecuți în Indii, avea nervii zdruncinați, recunoaște un ofițer. Bănuia pe toată lumea și trăia cu teama că va fi asasinat. Dar în ceea ce-l privește pe rege, nu făcea decât să se supună ordinelor date de Lordul Dalhousie: trebuia să

aducă dovezi că Wajid Ali Shah era incapabil să guverneze și, prin urmare, Compania Indiilor era obligată să-și asume puterea în locul său.

– O clipă, dragul meu, intervine cu iritare Sir James Outram. Colonelul a lăsat mii de pagini ce acuză cârmuirea și pe care mi-am întemeiat raportul către Lordul Dalhousie. Doar n-o să-mi spuneți că a născocit totul!

– Nu, dar nu pleca urechea decât la informațiile care se potriveau cu prejudecățile sale. Dădea crezare tuturor zvonurilor, tuturor calomniilor, Rezidența devenise un adevărat birou de reclamații! A sfârșit prin a forma un stat în stat, care uzurpa din ce în ce mai mult prerogativele regelui. Iar dacă Wajid Ali Shah protesta, Sleeman îl învinuia de răzvrătire și-i

amintea nefericitului suveran că, potrivit tratatului din 1801, aceasta constituia un motiv pentru anexare.

– Poate a exagerat, recunoaște Sir James, ridicând din umeri, dar oricum ar sta lucrurile, e de netăgăduit că poporul va fi condus mai bine de acum încolo. Cel puțin le vom oferi acestor

amărăți binefacerile Justiției și ale civilizației.

– Iertare, Sir, dar cine zice că ei nu preferă Justiția și civilizația lor? Îl contrazice prompt colonelul Simpson.

Ultimele cuvinte stârnesc rânjete.

– Civilizația lor? Numiți cum doriți obiceiurile lor, dar, vă implor, nu ne vorbiți despre civilizație!

– Sunt prea neștiutori ca să-și dea seama ce e bine pentru ei, rostește un ofițer, cu o expresie amabilă. Au trăit sub tiranie, exploatați de Curtea regală și de marii *talukdar*-i. Îi vom elibera și le vom deschide porțile către o lume a dreptății. Misiunea noastră de creștini e să le aducem nefericiților valorile ce stau la temelia societăților noastre.

Toți aprobă călduros:

– „Datoria companiei este să vegheze la bunăstarea populației din Indii și s-o apere de suveranii locali. Lupta noastră este lupta binelui împotriva răului, anexarea Awadului reprezintă o datorie morală!”

Iar dacă, pe deasupra, Coroana britanică dobândește și câteva avantaje, ce rost au nazurile? La urma urmei, Awadh e un important producător de bumbac și mătase, de care fabricile din Anglia duc lipsă, și are, deopotrivă, un sol ideal pentru cultivarea plantelor din care se extrage indigoul, care în prezent ajunge la niște prețuri amețitoare.

CAPITOLUL 5

În toiul nopții, în marele salon din *zenana*, sărbătorit de soțiile și de favoritele sale, regele se destinde. Spectacolul a fost un imens succes, poporul era entuziasmat și, în jurul său, oaspeții de vază, aristocrați și artiști, i-au primit poemele cu admirație. Asemenea momente binecuvântate îl ajută să uite de veșnicile muștrări și de insultele Rezidentului. De altfel, nu l-a văzut de câteva zile și i se pare că respiră mai bine.

În vreme ce două sclave leagănă evantaie mari din pene de păun, Wajid Ali Shah gustă din bucatele mogule, acoperite cu un strat fin de aur, aduse de un șir neîntrerupt de tinere servitoare. Aurul e recunoscut ca tonic cardiac, însă scopul acestor prețioase glazuri este, mai ales, a descoperi eventualele otrăvuri. Așezată alături de fiul său, Rajmata nu se atinge de niciun fel de mâncare: nimănui, nici chiar ei, nu-i este îngăduit să-și potolească foamea în fața suveranului, așa ceva ar însemna o gravă lipsă de respect. De altfel, seara, Rajmata se

mulțumește cu băutura-i favorită, suc de fructe proaspete, amestecat cu pudră de perle, foarte bun pentru sănătate, după cum o asigură *hakim*-ul [29](#) ei.

Atmosfera este plăcută, femeile glumesc, noaptea e blândă.

Brusc, draperia grea de mătase se dă la o parte și un eunuc anunță că prim-ministrul Ali Naqvi Khan dorește să fie primit.

- La ora asta? Nu poate aștepta până mâine?
- Insistă, Maiestate, spune că e urgent.
- Bine. Să lăsăm doamnele să se retragă, apoi condu-l înăuntru.

În timp ce femeile, dezamăgite, își strâng lucrurile, regele îi face semn mamei sale:

- Nu pleca, stai după *jali*, te rog!

Rajmata încuviințează – fiul ei se consultă adesea cu ea în chestiunile delicate – și, zărind-o pe Hazrat Mahal, o cheamă la ea:

- Vino cu mine, fata mea, am impresia că e o chestiune importantă. O să-mi spui părerea ta.

A avut nenumărate ocazii să aprecieze inteligența tinerei și, mai ales, cinstea ei, care o ține departe de intrigile din harem. Este una dintre puținele persoane în care bătrâna doamnă are încredere.

Prim-ministrul intră, livid. Se tot ploconește până la pământ, dar niciun sunet nu-i iese de pe buze.

- Haide, Ali Khan, ridică-te și spune-mi ce se întâmplă!
- Rezidentul mi-a înmănat o scrisoare pentru Maiestatea Voastră... de la Lordul Dalhousie, abia reușește să îngaime.

Wajid Ali Shah simte un fior neplăcut, dar își revine iute:

- Ce fericire! Și ce zice scrisoarea?

Ali Naqvi Khan scutură din cap și, cu buzele strânse, îi întinde regelui misiva.

Trec minute bune până când Wajid Ali Shah o citește, mâinile îi tremură, lacrimile îi încețoșează privirea. Într-un târziu, furios, aruncă documentul cât colo.

- Cum îndrăznesc să mintă cu o așa nerușinare? Să pretindă că din vina mea poporul trăiește în mizerie, când Lucknow e cel mai bogat oraș al țării, iar Awadh e numit „grădina Indiilor“, într-atât sunt de îmbelșugate recoltele noastre! Dimpotrivă, tocmai din cauza bogățiilor noastre au hotărât să pună stăpânire pe stat. Când ai de-a face cu cei care vor să-

ți ia bunurile, împăunându-se deopotrivă cu virtuțile lor, oricât te-ai strădui, tot greșești! Însă nu le voi permite să-mi forțeze mâna, niciodată nu voi semna, nu-mi voi lăsa țara și poporul în seama unor străini!

– Rezidentul m-a însărcinat să o previn pe Maiestatea Voastră că, în cazul unui refuz, trupele britanice staționate la treizeci de mile depărtare au ordin să pornească spre Lucknow...

– Și să ne massacreze pe toți, îmi închipui! Convoacă imediat Consiliul: trebuie să găsim o soluție. Și nu uita să-l chemi pe rajahul Jai Lal Singh.

Peste o oră zece consilieri cu ochii cârpiți de somn s-au adunat în jurul regelui. Indignați fiind, niciunul nu găsește cuvinte îndeajuns de dure pentru a califica trădarea celor pe care, în ciuda aroganței lor, îi considerau aliați. Însă nimeni n-are nici cea mai vagă idee cum să rezolve această situație dramatică altfel decât negociind, promițând că vor respecta cu strictețe ordinele Rezidentului și ale Guvernatorului general, în măsura în care ei vor consimți să le formuleze clar.

– Să nu ne amăgim, domnilor, nu va folosi la nimic. Sir James mi-a declarat că onorabila Companie a Indiilor a dat dovadă prea mult timp de răbdare și că, orice-am face, hotărârea este definitivă. Dacă tratatul nu e semnat în trei zile, regatul va fi anexat cu forța, iar Maiestatea Voastră își va pierde toate drepturile și privilegiile. Mă tem că, pentru a nu pune în pericol viețile noastre și a mii de oameni nevinovați, suntem obligați să ne supunem.

– Să ne supunem cui?

Un bărbat chipеш, de vreo patruzeci de ani, tocmai a intrat în sală. Rajahul Jai Lal Singh. Se înclină cu respect înaintea suveranului.

– Binevoiiți a-mi ierta întârzierea, Maiestate. Nu eram acasă, am un unchi bolnav...

În ciuda gravității situației, regele nu se poate abține să nu zâmbească. Rajahul e cunoscut ca un oaspete nelipsit al saloanelor marilor curtezane din Chowq, care se luptă pentru prezența lui, căci e spiritual și plin de farmec.

I se explică iute situația și i se dă să citească scrisoarea Guvernatorului. Nu face niciun comentariu – spre deosebire de curtenii de față, rajahul are pregătire militară –, ci doar rostește calm:

– Nu văd decât o soluție: să luptăm.

Cuvintele sale stârnesc proteste înspăimântate.

– Să luptăm? Împotriva armatei britanice! Și cu cine?

– Îi vom aduna pe *taluqdar*-i. Fiecare are o mică oaste și îi urăsc cu toții pe englezi care încearcă

să le știrbească privilegiile. Împreună cu trupele Maiestății Voastre – vreo șaptezeci de mii de oameni, incluzând și gărzile de la palat, și poliția, slab antrenate, recunosc, dar care și-ar da și viața pentru stăpânul lor – alcătuim o forță în stare să reziste. Fără a mai pune la socoteală

populația! Și, întorcându-se către rege, adaugă: Poporul vă iubește, Maiestate, și e tot mai deranjat de grosolănia și înfumurarea englezilor. Va lupta ca să vă păstreze și să nu ajungă

sub jugul unor străini care vor să-i schimbe obiceiurile și chiar credințele.

– Ce poate face poporul împotriva tunurilor britanice? Își pierde răbdarea prim-ministrul. Cât despre trupele *talukdar*-ilor, bune doar să se bată cu tâlharii, ele vor fi măturate cât ai clipi de niște forțe militare bine pregătite! Nu-l ascultați pe rajah, Maiestate, vrea să vă târască într-o aventură nebunească în care veți pierde totul. Singura soluție înțeleaptă este să semnați, veți avea o viață liniștită, un venit considerabil și vă veți păstra titlurile și onorurile!

– Domnule, mereu am crezut că sunteți prietenul englezilor, însă cuvintele acestea îmi dovedesc că nu sunteți decât valetul lor! i-o trânteste rajahul Jai Lal, roșu la față de indignare.

Ascunsă privirilor după *jali*, Rajmata lasă să-i scape un râset scurt, de mulțumire.

– Bine zis! De multe ori l-am sfătuit pe fiul meu să nu se încreadă în acest Ali Naqvi. Un trădător pus de angrezi să-l spioneze.

Hazrat Mahal nu răspunde, n-are ochi decât pentru rajah. Iată un bărbat curajos! Dacă regele l-ar asculta mai degrabă decât pe curtenii slugarnici ce-l înconjoară! Își aduce aminte ce i s-a povestit despre rajah: provine dintr-o familie hindusă, de origine modestă, tatăl său, un mic proprietar, i-a salvat viața regelui Nasir uddin Hayder, când a fost atacat de o panteră.

Suveranul l-a înnobilit și l-a făcut omul său de încredere. În copilărie, Jai Lal se juca împreună

cu prințul Wajid Ali Shah. Însă tatăl său, temându-se de atmosfera moleșitoare de la Curte, a preferat ca fiul său să urmeze o pregătire militară. Cei doi prieteni au rămas, totuși, foarte apropiați și regele știe că poate conta pe loialitatea rajahului.

În sala de consiliu spiritele se încing și, dacă suveranul, pierzându-și răbdarea, nu le-ar fi poruncit să se liniștească, Ali Naqvi și Jai Lal s-ar fi încăierat cu siguranță. Căci în clipa de față, paharul se umpluse pentru cei doi bărbați care se urau dintotdeauna. Primul, aristocrat bătrân, abil și corupt, nu are decât dispreț pentru militarul înnobilit recent, cu maniere și limbaj prea direct. În fond, corupția, pe care i-o reproșează neisprăvitul ăsta, îi asigură oricum relații mai bune, dacă e practică cu eleganță, decât îi aduce cinstea plictisitoare și timidă.

Pentru Jai Lal, prim-ministrul întruchipează tot ce el detestă, ipocrizia și orbirea, micile compromisuri și marile lașități, care pe nesimțite au dus nepăsătoarea societate din Lucknow

la drama pe care o trăiește acum.

– Mi-am spus părerea și nu am nimic de adăugat. Maiestatea Voastră îmi permite să mă retrag? murmură prim-ministrul, sperând că va fi reținut.

Însă regele a ascultat destul și nu mai dorește decât să discute între patru ochi cu prietenul său. Cu un gest larg le arată consilierilor că pot pleca.

Apoi se întoarce spre rajah:

– Chiar crezi că avem vreo șansă?

– Cred că, dacă suntem uniți, putem câștiga. Oricum, nu trebuie să-i lăsați pe tâlharii ăștia să vă fure Awadh! Trebuie să luptăm, Maiestate, e în joc onoarea voastră, onoarea familiei voastre, care a făurit acest regat prosper, care a clădit acest oraș minunat, perla Indiilor de Nord! Și apoi, gândiți-vă la poporul vostru! Are încredere în Maiestatea Voastră, cum să-l părăsiți în mâinile unor străini care îi disprețuiesc valorile și vor să-l oblige să le adopte pe ale lor? Spre binele său, chipurile!

Cuprins de indignare, rajahul s-a îmbujorat:

– Mereu aceeași tactică! Atunci când un om puternic e hotărât să vă ocupe regatul, vă acuză de toate crimele: sunteți fie un dictator crud, fie un incapabil. Opinia publică – fiindcă în țările așa-zis „civilizate“ e de preferat să ai sprijinul opiniei publice – e manipulată de presă, care descrie amănunțit presupusele vicii ale omului ce trebuie doborât. Știți, bineînțeles, că ziarele englezești vă înfățișează drept un desfrânat și un bețiv, deși nu v-ați atins niciodată de un pahar de vin, vă rugați cu sfințenie de cinci ori pe zi și nicio femeie nu împarte patul cu Maiestatea Voastră fără să vă fi înfățișat împreună înaintea unui *maulvi*! [30](#)

– Cunosc toate astea și la fel de bine știu că suntem neputincioși în fața calomniilor. Dar ia spune-mi, tu, care ești militar, de cât timp ai avea nevoie ca să aduni *taluqdar*-ii și să organizezi trupele?

– Cam două săptămâni.

– Iar eu trebuie să dau un răspuns în trei zile! Dacă refuz, armata britanică va înainta spre Lucknow și va fi o baie de sânge. Nu, prietene, rezistența este imposibilă, ar însemna să-mi sacrific poporul în zadar.

– Primiți să abdicați?

– Niciodată! Pentru a prelua puterea, vor fi obligați să încalce tratatul și să mă înlăture cu forța. În ochii lumii întregi, vor apărea niște atacatori, sunt convins că vor șovăi...

– Nu vă faceți iluzii, Maiestate, lumea uită repede. Un eveniment nou îl pune în umbră pe cel de dinainte, iar cel care deține puterea își impune propria versiune despre istorie care, în câțiva ani, devine un adevăr mai presus de orice îndoială.

În această după-amiază a zilei de 1 februarie 1856, fix la ora 16.00, colonelul James Outram, însoțit de un tălmăci, se prezintă la intrarea unuia dintre cele mai somptuoase palate din Lucknow, palatul Shaulakhi, unde locuiește regina-mamă. Aceasta a cerut să-l vadă, iar el se grăbește să răspundă invitației: regele are încredere în ea și colonelul speră că, prin mijlocirea ei, va reuși să-l convingă. Dacă monarhul ar fi ascultat glasul rațiunii și ar fi acceptat să

renunțe la putere, ar fi fost de mii de ori mai bine decât o anexare care, după cum colonelul i-a repetat Lordului Dalhousie, riscă să stârnească reacții violente. Însă Guvernatorul general n-a vrut să asculte nimic. După opt ani petrecuți în Indii, timp în care anexase unul după altul statele Satara, Punjab, Jaipur și Sambalpur, Jhansi, Berar, Tanjore și Karnataka, se pregătea de plecare și ținea cu tot dinadinsul să-și desăvârșească opera, oferind Coroanei britanice și statul Awadh. Și asta, prin orice mijloc, inclusiv renegarea tratatelor.

Colonelul consideră că nu se va ajunge la astfel de măsuri extreme: regele se preocupă mai mult de poezie decât de politică, iar mama lui e o femeie cu judecată, care va înțelege iute ce este în interesul familiei sale.

În pragul palatului, o gardă de femei în *kurta* [31](#) și *churidar* negri, încinse cu cartușiere, îi dau onorul. Mic de statură și corpulent, colonelul se simte întotdeauna rău în fața acestor amazoane brune și musculoase, mai impozante decât propriii lui soldați. Supranumite

„pisicile negre“, de origine abisiniană, după cum se zvonește, au venit aici pe vremea lui *begum* Bahu, o străbunică a lui Wajid Ali Shah, care avea o oaste personală. Sunt eficiente și pe deplin loiale, spre deosebire de eunuci, mereu gata să comploteze. Singura problemă e că se întâmplă des să rămână însărcinate.

În interiorul palatului, Rezydentul e luat în primire de o altă gardă feminină, turcoaise cu pielea ca laptele, care merg înaintea sa strigând *Purdah karo!* [32](#) pentru a le anunța femeilor prezența unui străin. Îl conduc printr-un labirint de coridoare, mărginite de mici curți

interioare umbroase, pe scări înguste unde Sir James urcă și coboară fără să întâlnească țipenie de om, deși are senzația clară să sute de perechi de ochi îl urmăresc.

Într-un târziu, ajung în salonul de onoare, „salonul oglinzilor“. Colonelul a auzit vorbindu-se de el, dar e prima dată când îl vede. Se oprește în prag, impresionat: în lumina înaltelor sfeșnice de cristal, pereții și tavanul, acoperite de mozaicuri și mii de oglinzi minuscule, ce înfățișează grădinile paradisului, scânteiază într-o bogăție de flori și păsări multicolore.

În mijlocul acestei splendori, stând pe o pânză albă, simplă, două siluete negre așteaptă.

Purdah, bineînțeles! Uitase de el, o să-i fie mai ușor să discute cu niște umbre! Colonelul simte că-l apucă nervii, mai ales că în salon, ca în toate camerele tradiționale, nu există niciun scaun și, în ciuda pernelor pe care i le-au adus servitoarele, nu reușește să-și găsească o poziție comodă. Și-acum, ce mai urmează? Să-și scoată încălțările? Nici prin gând nu-i trece! Așa se obișnuiește în Indii, ba chiar e o dovadă elementară de politețe, însă el este englez și nu vede niciun motiv pentru a se purta ca băștinașii.

Rajmata îl întâmpină cu o lungă formulă de bun venit, transmisă tălmăciului de către silueta neagră și subțire, așezată alături de ea. Căci ar fi necuviincios ca un bărbat să audă glasul reginei-mamă. [33](#)

În timp ce tălmăciul răspunde urărilor printr-o formulă complicată, colonelul Outram se înarmează cu răbdare. Experiența l-a învățat că în Indii, și mai ales la Lucknow, subiectul întâlnirii e adus în discuție abia după o lungă introducere, iar, dacă vrei să grăbești lucrurile, nu faci altceva decât să le întârzi.

Tinere fete au intrat în salon, purtând tăvi de argint cu bucate în culori vii, pe care colonelul va trebui să le refuze de șapte ori, așa cum cere eticheta. N-o să accepte decât un pahar cu

„limonadă“, suc de chitre și trandafiri, foarte dulce. Oricât s-a străduit, n-a reușit niciodată să

savureze această băutură, dar stăpânește arta de a-și înmuia buzele în ea, părând că bea.

După o oră întreagă, presărată cu vorbe lipsite de importanță și tăceri lungi, Rajmata se hotărăște, în sfârșit, să treacă la subiect:

- E adevărat, domnule, că onorabila Companie a Indiilor, pe care o reprezentați, a decis că regele, fiul meu, nu mai este potrivit să domnească?
- E adevărat, Maiestatea Voastră.
- E adevărat că a decis să-l lipsească de orice putere și să administreze statul în locul lui?
- E adevărat.
- Iar, dacă regele refuză, compania a decis să anexeze statul nostru cu forța, e adevărat?
- E adevărat, Maiestate, dar îndrăznesc să sper că nu vom ajunge la astfel de măsuri extreme.
- În ce fel, domnule Rezident?

– Foarte simplu. Monarhul nu trebuie decât să abdice și onorabila companie, în bunătatea ei, îi va acorda o generoasă pensie de o sută cincizeci de mii de rupii și îi va permite să-și păstreze titlurile și autoritatea asupra Curții.

După o tăcere îndelungată, se aude glasul aspru al lui Rajmata. Fără să se mai sinchisească în niciun fel de protocol, i se adresează direct Rezydentului.

– Oare ce crime a săvârșit fiul meu? Cum a putut el să stârnească furia guvernului britanic pentru care nu are decât respect și admirație? Spuneți-mi, domnule, ce trebuie să facă și vă făgăduiesc că se va supune fără abatere!

– Regret, Maiestate, dar acestea sunt ordinele, nu pot decât să le urmez.

– Dar puteți să-i transmiteți un mesaj Guvernatorului general, Lord Dalhousie? Spuneți-i că regele nu cere decât să-și administreze statul potrivit ordinilor sale, dacă el binevoiește să le exprime clar.

– Regele a mai făcut astfel de promisiuni, compania s-a arătat foarte răbdătoare, acum e prea târziu.

Regina-mamă tace o clipă, copleșită, apoi continuă:

– După cum văd, domnule, fiul meu e condamnat. Însă, dacă guvernul britanic nu-l mai consideră în stare să domnească, de ce nu l-ar numi în locul lui pe fratele său, Mirza Sekunder Hashmat, ori pe fiul său?

Luat prin surprindere, colonelul Outram rămâne fără glas. Propunerea e rezonabilă, nu are niciun argument împotriva ei. Însă niciodată Lordul Dalhousie nu ar... Se bâlbâie, stânjenit:

– Nu văd... ce avantaj ați avea?

Silueta întunecată se îndreaptă de spate:

– Niciun avantaj personal, domnule, dar cel puțin regatul Awadh ar dăinui și numele nostru n-ar fi dezonorat!

– Îmi pare rău, Maiestate, hotărârea Londrei e definitivă și irevocabilă. Și am venit să vă cer să-

I convingeți pe rege s-o accepte: dacă semnează, va trăi în belșug, lipsit de griji; dacă refuză, își va pierde regatul și întreaga avere. Suntem convingși că, în calitate de mamă, vă gândiți la binele fiului vostru și al celor care depind de el. Veți avea un venit independent, căci compania își propune să vă asigure o pensie de o sută de mii de rupii.

– Asta-i culmea!

De sub vălul negru, vocea a răsunat, stridentă:

– Cum vă permiteți o asemenea obrăznicie? Îndrăzniți să-mi propuneți să mă cumpărați pentru a-l convinge pe rege să abdice și să se dezonoreze! Pentru voi, angrezii, nu contează decât banii! Vă închipuiți că nu v-am înțeles jocul? De multă vreme râvniți la bogățiile din Awadh și, orice ar fi făcut fiul meu, n-ar fi avut nicio șansă să vă mulțumească!

Cu un gest scurt, Rajmata îi arată lui Sir James că întrevederea s-a încheiat.

Pe când garda turcă îl înconjoară pe Rezydent pentru a-l conduce, silueta subțire, așezată lângă

Rajmata și care nu e alta decât Hazrat Mahal, se apleacă spre aceasta.

– E alb la față de furie, Hozur, o să se răzbune.

– Ne-au furat țara, fiica mea. Ce ne pot face mai rău? Am fost chiar prea răbdătoare, când necioplitul m-a insultat abia m-am abținut să nu le poruncesc amazoanelor să-l biciuiască!

Când mă gândesc că acum o sută de ani, Rajmata din Awadh, *begum* Sadr i Jahan, se plimba într-un palanchin cărat de doisprezece prizonieri britanici... Din păcate, timpurile s-au schimbat.

CAPITOLUL 6

Zi după zi, trupele britanice înaintează spre Awadh. Pentru a-și dovedi intențiile pașnice, Wajid Ali Shah le-a trimis provizii și a ordonat ca propriile trupe să fie neînarmate, iar artileria, demontată. Ține să arate că nu are nici cel mai mic gând de răzvrătire și să înlăture astfel orice pretext pe care l-ar putea folosi compania pentru anexare. Fiindu-i străină

ipocrizia, refuză să creadă că ea ar fi în stare să încalce tratatul care o leagă de cincizeci și cinci de ani de fidelul său aliat și cel mai generos donator.

Degeaba prietenul lui, rajahul Jai Lal, i-a reamintit că în ultimii ani Guvernatorul general a anexat zece state fără nicio justificare valabilă și că nu există scrupule care să-l împiedice să

pună mâna pe Awadh. Wajid Ali Shah nici n-a vrut să audă.

– Sute de *taluqdar*-i vă asigură de susținerea lor, insistă rajahul, pot să adune o armată de o sută de mii de oameni și o mie de piese de artilerie! Și știți bine că cipaii din armata britanică, în majoritate originari din Awadh, vor refuza să tragă în frații lor! Doar un cuvânt să roștiți, Maiestate, și țara e gata să lupte pentru a nu ajunge la cheremul angrezilor!

Zadarnic. Regele continuă să declare că nu vrea să verse sângele poporului său. Poate că nici n-are încredere în loialitatea *talukdar*-ilor și, în această privință, Jai Lal îi dă dreptate într-o oarecare măsură. După cum dovedește istoria ținutului, cei mai mulți dintre marii feudali sunt, în primul rând, devotați propriilor interese și, dacă simt că se află într-o poziție slabă, nu șovăie să schimbe tabăra și să se alăture celui mai puternic. Însă, mai presus de orice, Wajid Ali Shah nu e un războinic, nici măcar un om de acțiune. Jai Lal îl iubește și-i respectă

calitățile, dar știe prea bine că prietenul său trăiește într-un vis și că a fugit întotdeauna de confruntări.

Pe 4 februarie, la ora opt dimineața, colonelul Outram, însoțit de doi ofițeri, se prezintă la palatul regal, unde e întâmpinat de gărzi neînarmate. O tăcere grea domnește în saloanele pustii, acolo unde, de obicei, forfoteau curtenii, iar rarii servitori ce-i ies în cale își feresc privirea.

În Sala Consiliului, îl așteaptă suveranul, înconjurat de miniștri. Abia a intrat Rezidentul, că regele se și repede să-l îmbrățișeze călduros, de parcă ar fi primit un vechi și drag prieten, nu pe judecătorul ce anunță pedeapsa.

Stânjenit de aceste manifestări neprevăzute, Sir James se eliberează cu oarecare greutate.

– Maiestate! Vă rog, Maiestate!

Apoi, retrăgându-se la o distanță respectuoasă:

– Maiestate, am un mesaj să vă transmit din partea Excelenței Sale, Guvernatorul general Lord Dalhousie, reprezentantul onorabilei Companii a Indiilor Orientale.

Pe cel mai oficial ton, colonelul Outram îl anunță pe rege că onorabila companie se vede nevoită să rupă tratatul din 1801 cu regatul Awadh, date fiind numeroasele încălcări de către suveran ale obligațiilor prevăzute în numitul tratat. Prin urmare, compania îi cere suveranului să semneze un nou tratat, cuprinzând șapte articole, în care acesta recunoaște că „s-a sustras angajamentelor sale în mod constant și public” și că, în consecință, acceptă ca administrarea exclusivă a problemelor civile și militare ale statului Awadh să treacă de acum și pentru totdeauna sub responsabilitatea onorabilei companii, care va dispune liber de toate veniturile statului. La rândul său, compania, în mărînimia sa, îi garantează regelui o pensie de o sută

cincizeci de mii de rupii pe an, precum și respectarea titlurilor și a autorității sale asupra Curții.

Chiar dacă se aștepta la proteste, Rezidentul nu era pregătit pentru explozia de hohote și gemete care a întâmpinat verdictul. Wajid Ali Shah, în lacrimi, a reamintit fidelitatea sa și a strămoșilor față de Compania Indiilor, căreia i-au fost întotdeauna aliați devotați și pe care

n-au șovăit să o ajute în vremurile tulburi. Nu se va coborî până la a discuta despre așa ceva, însă toți cunosc sumele fabuloase împrumutate și niciodată cerute înapoi, costul întreținerii unei armate impuse de companie, clădirile cedate pentru găzduirea Rezidentului, a suitei și administrației sale, precum și diversele și neconținutele cheltuieli necesare pentru confortul oaspeților tot mai numeroși.

Cu un gest dramatic, regele merge până într-acolo, încât își scoate turbanul, simbol al suveranității sale, și, cu glas sfâșietor, exclamă:

– Nu mai am nicio putere. Cum să încheie umila mea persoană un tratat cu compania cea atotputernică?

Netulburat, Rezidentul va repeta ore în șir că nu face decât să se supună ordinelor și că, dacă

regele nu semnează abdicarea, în afară de regat, își va pierde și toate avantajele acordate. Însă

l-a subestimat pe monarh care, spre marea sa surpriză, la fel de nepăsător în fața amenințărilor, cât și a promisiunilor, refuză cu încăpățănare să cedeze.

– Mă voi adresa Guvernatorului general de la Calcutta, mă voi duce până la Londra să cer dreptate reginei Victoria!

Sătul de ceea ce el, ca un britanic adevărat, consideră a fi un spectacol înjositor, Sir James Outram pune, într-un târziu, capăt întrevederii:

– Maiestatea Voastră are la dispoziție trei zile să se hotărască. Dacă până pe 7 februarie, la prânz, nu a semnat, Compania Indiilor Orientale va prelua controlul permanent și exclusiv asupra statului, iar Maiestatea Voastră își va pierde toate privilegiile.

La 7 februarie 1856, anexarea statului Awadh este anunțată oficial și la Calcutta, Guvernatorul general, Lord Dalhousie, notează cu satisfacție:

„Astăzi, prea grațioasa noastră regină are cinci milioane de supuși și un milion trei sute de mii de livre venituri, pe care ieri nu le avea.“*

Cu toate astea, la Lucknow, lucrurile nu merg chiar așa de bine. Convinși că populația, exploatată și asuprită de un guvern iresponsabil și corupt, îi va primi cu entuziasm, britanicii sunt descumpăniți de rezistența pasivă a locuitorilor. Întrucât regele le poruncise supușilor săi să se supună noilor autorități în așteptarea rezultatelor vizitei sale la Calcutta și Londra, nu există manifestații, însă circulă petiții care cer păstrarea lui Djan-e-Alam, „cel iubit de lume“.

Sir James nu dă atenție protestelor, pretinzând că își au originea la Curte. În schimb, nu poate ignora refuzul armatei și al administrației de a se alătura guvernării sale. Înălții

funcționari refuză salariile foarte mari oferite, la fel ca militarii armatei regale, desființate de curând și pe care colonelul vrea să-i reangajeze în trupele companiei. Spre necazul său, nici promisiunea unor solde ieșite din comun, nici oferta de a-i înrola deopotrivă și pe cei tineri și pe cei mai vârstnici nu reușesc să-i convingă pe soldați. Cu riscul de a fi considerați rebeli, ofițerii îi spun fără ocolișuri: „Terminați cu propunerile! Oamenii au mâncat sarea [34](#) regelui lor zeci de ani, nu pot acum să-i servească pe dușmanii lui!“

La rândul său, conștient că a cere dreptate de la Guvernatorul general, ce reprezintă

compania, este o osteneală zadarnică, Wajid Ali Shah a hotărât să meargă în Anglia pentru a-și pleda cauza în fața reginei și a Parlamentului. Are de gând să prezinte dovezi ale strădaniilor

depusă neîncetat de la urcarea pe tron, pentru a respecta ordinele Rezidenților care s-au succedat de atunci, și să explice cum, grăbindu-l să înfăptuiască reforme, aceștia l-au lipsit sistematic de orice posibilitate de a le începe sau a le duce cu bine la capăt. De altfel, există o mulțime de documente care-i dovedesc spusele și reaua-credință a companiei. Regina Victoria nu va putea decât să constate loialitatea sa și nesfârșitele intrigi ale celor care se pretind etaloane de moralitate.

Temându-se că vor fi date în vileag metodele discutabile ale Companiei Indiilor Orientale și că

presa britanică va descoperi că „vinovatul nu e cel despre care se crede“, colonelul Outram decide să facă orice pentru a-l împiedica pe rege să plece. Sub fel de fel de pretexte, îi plasează

sub supraveghere la locuințele lor pe miniștrii ce trebuie să-l însoțească, pe ministrul de finanțe, pe responsabilul arhivelor guvernamentale și chiar pe prim-ministru, un apropiat al britanicilor, care, totuși, critică anexarea. Colonelul pune, de asemenea, sechestru pe documentele oficiale și actele publice ce ar putea să susțină argumentele regelui, așa încât acesta se pomeneste lipsit de orice mijloace pentru a-și pleda cauza.

Dar, în pofida calculelor Rezidentului, Wajid Ali Shah nu renunță: se va duce să se arunce la picioarele reginei, are toată încrederea în imparțialitatea ei și vrea să se facă ascultat.

Colonelul Outram își pierde răbdarea: lăsând deoparte orice urmă de politețe, nu-l cruță pe rege de nicio umilință și nu se dă în lături de la nicio meschinărie pentru a-l împiedica să

plece. Neputând să-l rețină cu forța, arestează douăzeci și două dintre persoanele alese să-l însoțească în călătorie și merge până la a confisca toate mijloacele de transport.

Din apartamentele sale aflate în palatul Chattar Manzil, unde locuiesc soțiile și rudele monarhului, Hazrat Mahal știe în amănunt tot ce se întâmplă, grație lui Mammoo, care are informatori atât la Rezidență, cât și în palat.

E mândră de regele ei, care a arătat fermitate în aceste împrejurări, însă deplânge faptul că nu a urmat sfaturile rajahului Jai Lal. Ea însăși a încercat să-i vorbească, însă de la primele cuvinte, el s-a încruntat și, deși foarte răbdător de obicei, i-a sugerat să se întoarcă la poemele ei.

Tânăra se îndoiește că suveranul va avea câștig de cauză în fața reginei Victoria. Cum ar putea aceasta să dezaprobe acțiunile companiei care, în câteva zeci de ani, i-a oferit Coroanei britanice trei sferturi din Indii, împreună cu imensele lor resurse? Resurse care au permis Angliei să devină cea mai mare putere industrială și comercială din lume.

Astfel de chestiuni se dezbat cu înfocare în *zenana*.

Hazrat Mahal zâmbeste când își aduce aminte de mirarea unor doamne din Anglia, pe care Rajmata le-a primit în vizită în timpul unei sărbători oficiale. Nu vorbeau decât despre rochii și zorzoane, convinse că erau singurele subiecte pe care bieteles femeii izolate în *zenana* le cunoșteau, până când regina-mamă, exasperată, începuse să le întrebe despre programul noului lor prim-ministru, întrebări la care englezoaicele habar n-aveau să răspundă.

Pentru aceste *memsahib* [35](#), sigure de superioritatea lor, izolarea presupune ignoranță și supunere. Nu-și imaginează nici pe departe complexitatea unui harem și în ce măsură, dacă

vrei să te ridici deasupra condiției de odaliscă, trebuie să fii veșnic atentă și la curent cu toate pentru a răzbi.

Izolarea este o încercare adevărată care îi distruge pe cei slabi și îi face de neînfrânt pe cei puternici, căci, pentru a-și atinge scopul, aceste femei ieșite din comun trebuie să recurgă la comori de inteligență, subtilitate și răbdare. Așa se explică de ce orientalele, „creaturi supuse”, indiferent că sunt închise într-un harem, izolate în căminul lor sau ascunse sub vâl, îl domină, de multe ori, pe cel care se crede domnul și stăpânul lor.

Gândurile lui Hazrat Mahal se întorc pe nesimțite la soțul ei: de ce a refuzat să lupte? Ea reacționase violent când îl auzise pe rajahul Jai Lal spunându-i că e slab, dar în lumina dramei ce se petrece acum începe să vadă altfel lucrurile. Oare Wajid Ali Shah, obișnuit cu viața molesitoare de la Curte, mai e în stare să ia hotărâri dificile? Își promite să facă totul pentru a-i insufla energia ce clocotește în ea și de care el va avea mare nevoie în timpul misiunii din Anglia, care va fi presărată, în mod sigur, cu mii de capcane. E hotărâtă să nu rămână la Calcutta, alături de celelalte Mahal, și plănuiește s-o convingă pe Rajmata s-o ia în călătorie pentru a-l distra pe rege, pentru a-l face să râdă și pentru a scrie versuri împreună cu el.

La 13 martie 1856, după șase săptămâni în care a dovedit o forță de care nimeni, nici chiar prietenii, nu l-ar fi crezut capabil, Wajid Ali Shah părăsește orașul său mult-iubit, salutat de mulțimea în lacrimi, musulmani și hinduși deopotrivă, care-l vor conduce mile întregi, binecuvântându-l și implorându-l să se întoarcă repede, să nu-i abandoneze.

Hazrat Mahal nu-l însoțește.

În ajunul plecării, regina-mamă a chemat-o la ea.

– Îmi pare rău, copila mea, dar, oricât am stăruit eu, fiul meu a hotărât să nu te ia cu el.

Tânăra femeie are impresia că îi fuge pământul de sub picioare.

– Pentru care motiv? strigă ea năucită. Ce am făcut s-o supăr pe Maiestatea Sa?

– Nimic, avea de gând să te ia cu el, dar trebuie să știi că ai dușmani puternici în *zenana*. Prima soție, Alam Ara, a plâns și a urlat, jurând că, dacă tu mergi, ea va rămâne la Lucknow, cu fiul ei, prințul moștenitor. Regele a încercat s-o îmbuneze, însă ea nu a vrut să asculte nimic și el a trebuit să cedeze.

...A trebuit să cedeze! Dar nu este el regele? Nimeni, nici chiar Alam Ara, nu-i poate impune să facă

un lucru. Însă el urăște certurile... și, ca să aibă liniște, mă părăsește...

Simte că se înăbușă, de-abia mai respiră, i se taie picioarele și...

Când își revine din leșin, Rajmata, așezată lângă ea, îi mângâie fruntea cu o blândețe neobișnuită la această femeie, cunoscută pentru răceala sa.

– Nu fi atât de tristă, copila mea. Fiul meu și cu mine așteptăm mult de la tine: vei fi ochii și urechile noastre la Lucknow și ne vei trimite vești despre tot ce ți se pare important. Regele îți prețuiește inteligența și loialitatea, știe că n-o să-l dezamăgești.

– Oh, voiam atât de tare să-i fiu de folos! bâiguie ea, stăpânită încă de emoție, dar nu văd...

Cum vom putea comunica, la mii de mile depărtare și supravegheați de angrezi?

– Vei găsi tu o cale. Regele are încredere în tine. Nu uita că te-a numit „mândria femeilor“.

În lunile ce vor urma, în clipele cele mai deznădăjduite, Hazrat Mahal se va gândi adesea la aceste cuvinte ca la un talisman de preț.

CAPITOLUL 7

Anexarea statului Awadh scandalizează opinia publică pe tot cuprinsul Indiilor.

Patriotul hindus [36](#) scrie:

„Ce e valabil pentru un hoț de mere e valabil și pentru «eroul» care anexează un stat. Dacă, în primul caz, morala ofensată îl denunță pe vinovat, cum să nu-l denunțe, încă și mai vehement, pe uzurpator? Awadh e prost guvernat, se spune, să anexăm Awadh. Hyderabad este asuprit, prin urmare, să-l destituim pe suveran. Dacă se continuă cu acest raționament,

niciun regat din lume nu mai e la adăpost de agresiunea vecinului, întrucât acuzațiile de proastă guvernare vor fi fluturate imediat ce un stat puternic și fără principii va hotărî să calce în picioare drepturile unui stat mai slab, dar care are ghinionul de a poseda bogății la care alții jinduiesc.“

Toți consideră anexarea pur și simplu un furt și se îngrijorează: dacă sunt în stare să-și jefuiască aliatul cel mai fidel, englezii sunt în stare de orice! Cine va fi următoarea lor victimă?

Însă temerile vor fi date uitării repede. Printr-o nemaipomenită coincidență, în acest an 1856, Holi, sărbătoarea hindusă a culorilor, și sărbătoarea Nowruz, începutul de an pentru musulmanii șiiți, cad în aceeași zi, vineri, 21 martie, și în toată țara festivitățile se vor ține lanț.

În schimb, la Lucknow, o atmosferă de doliu apasă orașul. Străzile sunt tăcute, piețele pustii și cele mai multe magazine închise. Au trecut opt zile de la plecarea regelui și pe oameni nu-i trage inima să se amuze. Stau în casă, tânguindu-se și amintindu-și de zilele fericite, își vizitează vecinii și discută despre puținele vești, nesigure și acestea, dar, mai ales, își fac griji în legătură cu un viitor care le pare plin de amenințări.

În palate, atmosfera este lugubră, viața parcă s-a oprit în loc, iar femeile umblă de colo-colo fără rost. Ca să-și umple timpul, marcat odinioară de vizitele regelui, continuă să-și aranjeze părul și să se maseze ore întregi cu uleiuri parfumate, însă aceste ritualuri, cândva vesele, au astăzi un gust amar: pentru cine să se facă frumoase? Ideea în sine pare absurdă, condamabilă chiar. Aceste femei trăiesc pentru „cel iubit“, pentru o privire, o vorbă, un zâmbet de-al său... pentru cine și pentru ce să trăiască de-acum?

Hazrat Mahal nu mai iese aproape deloc din apartamentele ei. N-a avut niciodată răbdarea pentru bârfe și trăncăneli, iar pentru văicăreli cu atât mai puțin. În plus, deși a scăpat de cea mai înverșunată dușmancă a sa, prima soție, și-a pierdut totodată și protectoarea, pe regina-mamă, și de-abia acum își dă seama de câte necazuri o ferea aceasta. Înțepăturile și aluziile perfide a căror țintă a devenit după plecarea regelui – „Biata de tine, n-a vrut să te ia cu el...“

Ce surpriză! Și doar te credeai așa apropiată de el...!“ – mai degrabă au mirat-o decât au rănit-o: nu se știa atât de invidiată.

Totuși, dacă se gândește mai bine, trebuie să admită că reacția femeilor din *zenana*, foarte asemănătoare cu cea a tovarășelor din tinerețe, din casa lui Amman și Imaman, nu-i decât rodul propriei sale atitudini. Deși nu se poartă niciodată urât, nu întreține nici acele relații superficiale care fac viața suportabilă într-o atmosferă de izolare. Preferă să stea singură, citind sau compunând poeme, decât să participe la jocuri și flecăreli pe care le consideră

copilărești. Și, chiar dacă e mereu politicoasă și bine-dispusă, indiferența sa îi atrage răutatea și resentimentele celorlalte. Însă de multă vreme a renunțat la iluzia naivă de a căuta să le placă tuturor, căci ce contează să fii apreciată de oameni pe care tu nu-i

apreciezi? Evident, trăind așa, te izolezi, dar, în afara celor câteva luni de fericire petrecute cu regele, soțul ei, înainte ca el să-și îndrepte atenția spre altele, singurătatea îi este, de multă vreme, cea mai dragă însoțitoare.

Fiul său? Birjis Qadar e lumina ochilor ei, și-ar da de o mie de ori viața pentru el, dar, de când a fost luat în grijă de preceptori, aproape că nu-l mai vede.

Adâncită în gânduri, Hazrat Mahal nu-l aude intrând pe Mammoo.

– Hozur? tușește încet eunucul. Hozur?

Zâmbește și-l privește apropiindu-se. De unsprezece ani, de când o slujește, s-ar spune că nu s-a schimbat, dacă n-ar fi pânțele ușor bombat și părul albit înainte de vreme, pe care și-l vopsește cu henna, ceea ce-i dă o culoare roșcată, de un efect discutabil. Știind însă că se supără repede, se ferește să comenteze.

– Hozur, vin de la marea moschee, s-a întâmplat o nenorocire! Închipeți-vă că, după

rugăciune, fratele Maiestății Sale, prințul Mustafa Ali Khan, a luat cuvântul pentru a-i îndemna pe credincioși să nu se supună străinilor. Oamenii l-au aclamat, dar la ieșire îl așteptau gărzile, care l-au dus cu forța la înaltul comisar [37](#). Mulțimea a încercat să-l scape, însă gărzile au pus arma la ochi și oamenii n-au mai putut decât să urle și să-i înjure pe angrezi.

– Allah să-l apere pe sărmanul prinț! E sărah cu duhul, nici nu și-a dat seama ce face! Mă

întreb cine l-o fi îndemnat să spună cuvintele acelea...

– Înalt comisarul a ordonat deja o anchetă și l-a avertizat pe prinț că dacă nu se potolește va fi exilat. Sir James nu vrea să-și asume niciun risc, parcă se teme de o rebeliune. Populația este foarte pornită împotriva străinilor, pe stradă, oamenii se prefac că nu-i văd ca să nu trebuiască

să-i salute, la bazar negustorii nu le mai dau nimic pe datorie [38](#), până și hamalii refuză să le care târguilele.

Imaginându-și niște englezi ce asudă și răsuflă din greu, încărcăți de pachete, Hazrat Mahal nu-și poate stăpâni un zâmbet batjocoritor: bună lecție! Însă cât timp vor rămâne așa lucrurile?

Știe că, înainte de orice, compatrioții săi sunt realiști și, cu toate că le reproșează bogaților unele compromisuri, cum să le poarte pică sărmanilor pentru ele? Poți scuipa mâna care-ți oferă *chapati* [39](#) în fiecare zi? Marile principii rezistă rareori în fața foamei. Copil fiind, a văzut în jurul ei ravagiile sărăciei și, de atunci, s-a întrebat adesea dacă în situații extreme își mai găsește locul morala tradițională, dacă măcar mai are sens. Morala aceea batjocorită zilnic de profitorii virtuoși, care urlă că s-a săvârșit o crimă atunci când un biet înfometat găsește curajul de a „fura“ de la ei ceva de mâncare.

Care dintre ei este, de fapt, criminalul? Și cine ar trebui judecat?

Se înserează. Pe cerul împurpurat, o sumedenie de sturzi și-au început baletul, iar pe marginea fântânilor privighetorile se întrec în triluri. Mammoo s-a retras, iar Hazrat Mahal a cerut să i se aducă cele necesare scrisului. De când a plecat regele, n-a primit nicio veste de la el, dar zi de zi ține cu sfințenie un jurnal pentru el. Cum să i-l trimită? Încă nu știe, dar eunucul a promis că va găsi un mijloc sigur.

După emoția intensă de a vedea încredințându-i-se o misiune importantă, începuse să aibă

îndoieli: oare jurnalul chiar fusese ideea suveranului sau doar o născocire a lui Rajmata pentru a o consola că e abandonată și a da un sens prezenței sale în *zenana*? Cândva atât de veselă, *zenana* devenise, de la plecarea celui care constituia motivul existenței sale, o monstruoasă absurdă, o temniță în care se ofileau cele mai frumoase femei din regat. Se va întoarce Wajid Ali Shah vreodată?

...Și, dacă nu se întoarce, o să rămân aici, îngropată de vie? Viața mea să se fi sfârșit la douăzeci și cinci de ani?

Neliniștită, simțind că se înăbușă, măsoară în lung și-n lat odaia. Refuză să se vaite ca toate proastele alea, prizoniere în primul rând ale luxului și ale indolenței. Ea n-a mers niciodată pe drumuri hotărâte dinainte, e plină de energie și dorește cu ardoare să trăiască. Dacă suveranul nu se mai întoarce, va părăsi *zenana*. Cum? Și unde să se ducă? Deocamdată n-are habar, știe doar că se va descurca, așa cum s-a descurcat mereu în situațiile cele mai grele.

Noile autorități britanice, care se așteptau la recunoștința poporului, au fost curând dezamăgite. Chiar dacă pretind că există puțini nemulțumiți, și-au răspândit pretutindeni spionii și au luat o serie de măsuri pentru a-și consolida puterea. Așa cum a recomandat Guvernatorul general de la Calcutta, trebuie ștearsă amintirea vechiului regim: „Câtă vreme poporul nu-și va uita regele, autoritatea noastră va fi contestată.“

Prin urmare, se va distruge, risipi sau confisca tot ce evoca grandoarea dinastiei.

S-a început cu superba menajerie pe care Wajid Ali Shah o ridicase pe malul râului Gomti și unde îi plăcea să meargă în impunătoarea sa ambarcațiune, sculptată în formă de pește. Șapte mii de animale sunt scoase la licitație, printre care sute de lei, elefanți, tigri, două mii de cai pursânge din grajdurile regale, mii de păuni, papagali și porumbei voiajori. Toate își găsesc cumpărători printre europeni și „lacheii“ lor, niciun indian respectabil neavând indecența de a-și însuși bunurile rămase de la fostul suveran. Mai ales că banii strânși din vânzare reveneau Companiei Indiilor.

În luna mai, Sir James Outram, bolnav, este înlocuit de un nou înalt comisar, Coverley Jackson, un bărbat brutal, care nu-și ascunde disprețul pentru „băștinași“. Niciun sfat care-l îndeamnă la prudență nu-l oprește din zelul său reformator. Ordonă distrugerea unei părți din monumentele orașului pentru a lăsa loc, spune el, unor bulevarde largi și unei căi ferate.

Cu inima zdrobită, locuitorii din Lucknow văd cum se demolează palate și case ale nobililor, dar și marele bazar Khas, cea mai importantă piață de obiecte de lux din Indiile de Nord, precum și edificii religioase, mai ales un mic templu hindus, respectat loc de pelerinaj. Când despre Qadam Rasul, monument ridicat pentru a adăposti o piatră ce poartă urma pasului lui Mahomed profetul, e transformat în depozit pentru praf de pușcă.

În rândul populației îndurerate de măsuri pe care le consideră samavolnice și menite doar să

ruineze frumusețea orașului și să șteargă amintirea măreției sale, umblă tot felul de zvonuri:

„L-au luat prizonier pe rege, nimeni nu știe unde se află... Regele s-a îmbolnăvit de supărare, cei din jur se tem pentru viața sa...”

La 15 mai, vestea reinstaurării suveranului și sfârșitul autorității britanice scoate toată lumea în stradă. E încă o veste falsă și înaltul comisar, furios pe aceste sfidări la adresa noii guvernări, îi arestează și îi spânzură public pe cei vinovați. Nu îndrăznește să meargă până

într-acolo încât să-l execute pe editorul săptămânalului *Tilsim*, care a publicat informațiile, dar, pentru a da un exemplu, îl condamnă la trei luni de închisoare.

Coverley Jackson nu va ezita să confişte, în beneficiul companiei, prețioasa bibliotecă a lui Wajid Ali Shah, patruzeci și cinci de mii de lucrări și manuscrise de o valoare inestimabilă.

Degeaba strigă locuitorii din Lucknow că e furt în toată regula, ca și în cazul vânzării menajeriei regelui, Jackson nu-i bagă în seamă. Însărcinat să administreze Awadh, ia deciziile pe care le consideră necesare și nu are câtuși de puțin intenția de a se lăsa influențat de toanele poporului.

În sfârșit, la 18 august, Jackson dă lovitura de grație, menită să distrugă din temelii vechiul regim. E promulgat un decret prin care li se ordonă *taluqdar*-ilor să dezarmeze cele șase sute douăzeci și trei de forturi și trupele pe care le întrețin, pentru a-și păstra o oarecare independență față de capitală. Ceea ce suveranii din Awadh au tolerat, autoritatea britanică

interzice, întrucât vrea să centralizeze puterea și să împiedice orice rezistență față de noua reformă agrară.

Sub influența rigorismului puritan și a ideilor de dreptate socială, ținute la loc de cinste în Anglia, a hotărât să-i deposedeze de pământuri pe *taluqdar*-i, „acești profitori, acești exploatatori“, în folosul țăranilor care le lucrează. Una dintre metodele folosite este să ceară

plata impozitelor înainte de vânzarea recoltelor din mai. Și, cum în cele mai multe situații, *taluqdar*-ii nu dispun de fondurile necesare, le sunt confiscate pământurile, apoi împărțite cultivatorilor. Astfel se înfăptuiește nu doar o „operă morală“, ci se nimicește opoziția –

feudalii ruinați nemaiavând mijloace să se împotrivescă noului regim – și se câștigă recunoștința veșnică a milioane de amărâți care, la nevoie, își vor susține binefăcătorii.

– Trebuie să luptăm! Nu putem să stăm cu mâinile în sân și să ne lăsăm deposedați de drepturile noastre!

În confortabila *mardana* [40](#) a rajahului din Taripur, s-au strâns treizeci de *taluqdar*-i. Vremurile sunt tulburi. Neînduplecată, administrația a refuzat să acorde o amânare a plăților și, în ciuda strădaniilor – bijuterii de familie amanetate, împrumuturi cu camătă –, mulți dintre marii proprietari n-au reușit să facă rost de banii necesari. Unii au fost aruncați în temniță, alții au

fugit pentru a scăpa de o așa umilință, alții s-au baricadat în forturile lor, hotărâți să reziste.

Doar în districtul Fayzabad, unde stăpâneau opt mii de sate, *taluqdar*-ii au pierdut jumătate din ele. În districtul Bahraich, o treime le-a fost confiscată.

– Știți că au vrut să-l bage la închisoare pe bătrânul rajah din Kalakankar, dar era atât de bolnav, încât au acceptat să-l ia pe fiul său în loc?

– L-au închis și pe un biet idiot, fiul adoptiv al *taluqdar*-ului din Bhadri, sub motiv că acesta din urmă nu putea să-și plătească toate dărilor până la sfârșitul lunii mai!

Și fiecare pomenește de un prieten, o cunoștință, întemnițat de curând.

– Ce rușine! Dar ce urmăresc, de fapt?

– Simplu. Vor să ne ruineze și să ne dezonoreze ca să nu mai avem nicio influență asupra țăranilor și să rămână ei singurii stăpâni.

– Părerea mea este că lucrurile se dovedesc ceva mai complicate, intervine un bărbat cu barba albă. Englezii nu sunt doar lacomi, ci au și convingerea că dețin adevărul, că, sistemul lor de valori fiind universal, trebuie să-l răspândească în toată lumea. Sentimentul lor de superioritate vine din necunoașterea altor civilizații. Cei mai puternici nu-și dau osteneala să-i înțeleagă pe cei pe care-i domină, se opresc la câteva amănunte, pe care le găsesc șocante sau caraghioase și care le întăresc prejudecățile.

– Dar, dacă încerci să le explici, dacă reușești chiar să le dovedești că se înșală, resping orice argument și pun capăt discuției!

– Firește! Această orbire le este necesară: dacă nu s-ar crede superiori, cum ar putea să-și justifice dominația? Dacă ar înțelege că religia lor, cultura lor, sistemul lor de guvernare nu sunt mai bune ca altele, n-ar mai avea niciun motiv acceptabil să le impună. Ar fi obligați să

admită că idealurile cu care se împăunează – făurirea unei lumi mai bune, apărarea celor asupriți – nu sunt decât niște vorbe frumoase, în spatele cărora se ascunde dorința de a pune mâna pe bogățiile celor ce nu se pot apăra.

– Și chiar asta au făcut detronându-ne regele și confiscându-ne bunurile sub pretextul imoralității, încuviințează un *talūqdar* uriaș, netezindu-și mustața. Englezii ăștia sunt diavolul în persoană!

– Greșești, dragul meu. Nu doar englezii, ci toți cei puternici în general. Așa au făcut mereu și așa vor face.

– Din punctul ăsta de vedere, găsesc că animalele sunt superioare, remarcă un bătrân *talūqdar*.

Eleucid pentru a-și satisface nevoile vitale, lăsându-le pe celelalte să trăiască. Însă oamenii nu cunosc margini în lăcomia lor, adună atâtea averi, de nu mai știu ce să facă apoi cu ele și nu se sinchisesc de cei pe care-i aruncă în mizerie!

– Și ce „suflete alese“ se cred când cu o mână iau bogățiile poporului și cu alta îi dau de pomană!

– Ba se și scandalizează, dacă el protestează!

– Și când oamenii se răscoală, îi împușcă pur și simplu!

Spiritele se încing, se rostesc blesteme, vor să pornească la luptă, să se bată, să nu se spună că

nobilii *talūqdar*-i din Awadh...

– Destul, prieteni! îi potolește rajahul din Taripur. Nu ne folosește la nimic agitația asta.

Suntem aici ca să hotărâm o strategie. Acum, cel puțin, am înțeles cu toții că englezii ne sunt dușmani, deși multă vreme am crezut în vorbele lor frumoase. Întrebarea e cum ne apărăm.

– Trebuie să ne baricadăm în forturi și să rezistăm!

– Mai întâi, ar fi bine să trimitem o delegație de *talūqdar*-i la Calcutta pentru a-i explica Guvernatorului general că țara se află în pragul revoltei.

– Revoltă? De ce s-ar revolta țărani când li se dau pământuri? se miră un tânăr aristocrat, întors de curând de la Delhi, unde studia astronomia cu un *alim* [41](#) renumit.

– Pentru că s-a sfârșit cu siguranța pe care noi le-o garantam. Oricum ar fi fost recoltele, noi le dădeam un procent bun, așa că aveau întotdeauna ce mânca. Pe deasupra, îi ajutam dacă se îmbolnăveau sau dacă aveau nevoie de bani ca să-și mărite fiicele. Erau niște relații de supunere și încredere, statornicite de secole, și fiecare avea de câștigat.

Toți încuviințează dând din cap; aici ideile de egalitate răspândite în Europa erau considerate lipsite de sens: cum să aibă un țăran analfabet aceeași putere de decizie ca stăpânul său? Cum se va apăra el de-acum împotriva funcționarilor necinstiți și cum se va descurca în hățișurile

administrației? Va reuși el să-și plătească impozitele, când n-a fost învățat să le ducă grija și a trăit mereu de pe o zi pe alta?

– N-au cum să reușească, mai ales că britanicii au făcut o reevaluare a tuturor pământurilor! îi anunță un *taluqdar* care tocmai s-a întors de pe domeniile lui cu vești de ultimă oră. Au trimis cu zecile funcționari de-ai lor care nu știu nimic despre câmpiile noastre și depind de informațiile funcționarilor locali. Bineînțeles, fie pentru a fi bine văzuți de englezi, fie pentru a se răzbuna pe cel care a refuzat să le dea și lor ceva, cei din urmă supraestimează veniturile. În funcție de districte, se pare că impozitele viitoare vor fi cu 10 până la 50% mai mari decât cele de anul trecut!

Izbucnesc exclamații indignate: niciodată țăranii nu vor putea plăti asemenea sume! O să-i arunce pe toți în temniță?

– Binecuvântată fie lăcomia lor, ea ne va salva! rostește ironic rajahul din Taripur. În scurtă vreme, chiar și aceia dintre țăranii noștri care au crezut că pot să profite de noua situație se vor întoarce spre noi. Iar noi vom fi atunci într-o poziție mult mai bună pentru a negocia cu compania sau pentru a lupta. Dar trebuie să cădem fără întârziere de acord asupra unei strategii. Vă cer din nou să vă gândiți la una.

Discuțiile reîncep, însuflețite. Totuși, până pe înserat nu se luase nicio decizie, în afară de aceea de a se întâlni iar săptămâna viitoare.

CAPITOLUL 8

La ordinul noului înalt comisar, cele mai frumoase palate din Lucknow sunt, pe rând, luate în folosință de britanici. Orice pretext e bun. La începutul lunii septembrie 1856, zvonul potrivit căruia Qadir Ali Shah, un *maulvi* comandând o armată de douăsprezece mii de credincioși, ar pregăti o răscoală și că o parte din familia regală ar fi implicată, va duce la o altă serie de confiscări.

În zorii zilei de 6 septembrie, un detașament englez împresoară palatul Moti Mahal și, căutând, chipurile, documente compromițătoare, îi izgonesc brutal pe cei care locuiesc în el, fără a cruța femeile sau copiii. Soldații profită de ocazie pentru a șterpeli bijuterii și obiecte prețioase, dar se feresc să jefuiască locurile, dat fiind că Rezidentul hotărâse să instaleze azi ofițeri ai companiei.

Peste câteva săptămâni, la 3 octombrie, impunătoarea fortăreață Macchi Bhavan, așezată pe malul sudic al râului Gomti, e luată cu asalt de forțele britanice. Ofițerul indian aflat la comandă refuză să se predea și e luat prizonier, în vreme ce soldații pun mâna pe arme

vechi și armuri de mare valoare, ca și pe treizeci de tunuri. Fortăreața, care servește totodată și drept reședință a unui frate de-al regelui, este transformată în cazarmă pentru trupele companiei.

Din Chattar Manzil, fastuosul palat cu cinci etaje, construit lângă râul Gomti, femeile din familia regală și principalele soții urmăresc evenimentele cu spaimă, mai ales că Jackson tocmai le-a înștiințat că trebuie să se pregătească să părăsească edificiul: are nevoie de el pentru a încartirui Regimentul 32 infanterie.

– Să încartiruiască un regiment în cea mai frumoasă clădire din Lucknow! Omul ăsta e nebun!

Soldații o să distrugă tot! Din nouăzeci și două de palate câte are orașul, nu poate să găsească

altul? Ori vrea să ne gonească pentru a ne umili și a păta încă o dată onoarea suveranului nostru?

– Nu vă temeți, nu poate să ia Chattar Manzil, spune atotștiutoare una dintre *begum*, palatul se află pe lista proprietăților pe care compania le-a lăsat familiei regale ca să locuiască în ele.

– Mai credeți în cuvântul lor?

Hazrat Mahal a intrat în salon.

– Doar am simțit pe pielea noastră cât sunt de fățarnici! Indiferent ce au promis sau au semnat, vor face cum vor ei, n-avem niciun mijloc de a-i împiedica!

Femeile ar avea tare mult chef să-i închidă gura acestei pieze rele, însă îi recunosc o oarecare înțelepciune și, cum spaima le împinge să-și uite resentimentele, o copleșesc cu întrebări: Ce e de făcut? Are ea vreo idee?

Zarva e întreruptă de sosirea unui eunuc negru, ținând solemn în mâini un cilindru de argint, fin cizelat.

– Doamnelor, o scrisoare de la Maiestatea Sa!

O scrisoare de la Djan-e-Alam! Femeile au încremenit. În sfârșit! De opt luni, de când el a plecat, n-au primit niciun mesaj, au aflat doar din zvonuri că, după șase săptămâni de călătorie, a ajuns la Calcutta, unde a poposit o vreme pentru a se odihni după oboseala drumului și a-și pregăti plecarea spre îndepărtata Anglie.

Acum privesc cu frică nedeslușită și speranță etuiul ce adăpostește prețiosul pergament. Oare le-a adus vestea că misiunea suveranului s-a încheiat cu succes?

Prima care se dezmeticește este Hazrat Mahal.

- Mesagerul a venit direct din Anglia?
- Nu, Hozur, de la Calcutta.

De la Calcutta! Femeile își manifestă nedumerirea: de ce acest ocol? Din Anglia ar fi putut să debarce la Bombay și să pornească direct spre Lucknow. Călătoria e și așa destul de lungă, cel puțin două luni, dacă nu sunt furtuni. Dar, în sfârșit, important e că misiva a ajuns la ele!

Repede, să rupem sigiliul și să vedem ce ne scrie mult iubitul nostru rege.

Onoarea de a citi cu glas tare augustul mesaj îi revine lui *begum* Shahnaz, cea mai vârstnică dintre ele și vară de-a regelui.

Soțiilor și rudelor mele respectate și atât de dragi inimii mele,

Din nefericita zi când m-am despărțit de voi și când a trebuit să părăsesc orașul meu adorat, nu trece o zi fără să mă copleșească lacrimile, gândindu-mă la ce am pierdut. Călătoria a fost foarte grea, m-am îmbolnăvit și a trebuit să facem un lung popas la Benares, unde maharajahul m-a primit ca pe un frate. De când sunt la Calcutta...

>

Exclamațiile întrerup lectura:

- Cum la Calcutta? Regele nu e la Londra? Ticăloșii ăștia l-au împiedicat să plece?

Și tot așa, până când *begum* Shahnaz se supără:

- Dar lăsați-mă să termin, dacă vreți să aflați ce s-a întâmplat!

De când sunt la Calcutta, îmi este mai bine, în ciuda umidității nesuferite. Însă, când am sosit aici, eram așa sleit de puteri, că nu m-am simțit în stare să înfrunt o lungă călătorie pe mare. Prin urmare, am decis s-o trimit în locul meu pe Rajmata, ca să-mi susțină cauza în fața reginei Victoria. Cunoașteți cu toatele inteligența și dârzenia reginei-mamă, sunt convins că n-aș fi găsit un ambasador mai potrivit. O

însoțesc fratele meu și fiul meu cel mare, precum și câțiva miniștri, dar mai ales maiorul Bird, un sprijin neprețuit, care ar putea să depună mărturie despre ce s-a întâmplat cu adevărat. În total, o sută patruzeci de persoane s-au îmbarcat pe 18

iunie și au ajuns fără neazuri la Southampton pe 20 august.

Li s-a făcut o primire entuziastă, mulțimea s-a adunat să-i vadă pe prinții care s-au îmbrăcat cu cele mai bogate veșminte. La rândul său, Rajmata a primit în vizită

cele mai importante doamne din oraș. Peste câteva zile, delegația a pornit spre Londra unde, de astă dată, n-a mai existat o primire oficială. Fratele meu, generalul sahab, i-a trimis reginei, soțului ei, prințul Albert, și prim-ministrului, răspunsul nostru la afirmațiile colonelului Sleeman, cuprinse în „cartea albastră de la Awadh”, pretext pentru anexare. Rajmata încă n-a obținut o audiență la regina Victoria, însă i s-a promis că lucrul acesta se va întâmpla cât de curând.

...Nici măcar nu s-a dus în Anglia!

Hazrat Mahal nu mai ascultă, are impresia că-i îngheață sângele în vene, simte o slăbiciune în tot corpul.

...De ce, de ce nu s-a dus să-și susțină cauza? Ah, dacă eram cu el, l-aș fi convins să plece, dar s-a lăsat influențat de curtenii și trădătorii ce-l înconjoară și a ales comoditatea. Nu vede că le dă astfel dreptate celor care îi reproșează că fuge de responsabilități și că nu e în stare să domnească?... Dar sunt prea severă... Poate chiar a fost bolnav. Poate au încercat să-l otrăvească pentru a-l împiedica să-i dezvăluie reginei mârșăviile „onorabilei companii”...

Begum citește mai departe:

Noul Guvernator general, Lord Canning, este foarte amabil, mi-a pus la dispoziție un palat unde, m-a asigurat el, pot rămâne oricât doresc. Însă am de gând să

construiesc, în amintirea adoratului meu Lucknow, un nou palat care să copieze Kaisarbagh, astfel încât să recreez aici încântătorul decor al fericirii mele pierdute.

Ca să-mi treacă timpul, m-am apucat să montez un nou spectacol, dar îmi lipsesc zânele mele, cele din Calcutta nu se compară cu frumusețile din Lucknow!

Iar voi, scumpele mele soții, îmi lipsiți mai mult ca orice.

Sper ca o soartă mai prielnică să ne aducă împreună cât de curând.

Plângând pentru că sunt așa departe de voi, vă sărut mâinile frumoase.

Zâmbind amar, Hazrat Mahal se gândește la acel rege pe care l-a admirat multă vreme.

...Nu vorbește decât despre el, despre regretele și tristețea lui, niciun cuvânt care să arate că-și face griji pentru soarta noastră, pentru noi care, de când a plecat el, suntem la cheremul ocupantului... Și nicio aluzie la mesajele pe care i le trimit. Le primește oare? Mammoo mă asigură că i le trimite regulat, dar cred că Mammoo mă minte. Ca să mă țin tare, ca să-mi păstrez speranța...

Cât despre celelalte femei, ele sunt în culmea fericirii.

– Scrisoarea este un semn din partea cerului, își dă cu părerea begum Shahnaz, ea ne arată

calea pe care s-o urmăm: îi vom scrie regelui pentru a-i înfățișa situația noastră și a-l ruga să-i

reamintească Guvernatorului general de promisiunile pe care le-a făcut.

Ușurate, femeile încuviințează. Dacă intervine Djan-e-Alam, sunt salvate! Hazrat Mahal nu le împărtășește încrederea, dar se ferește să facă vreun comentariu. Misiva e scrisă într-o atmosferă de entuziasm, apoi încredințată mesagerului venit de la Calcutta, răsplătit cu o pungă cu aur pentru a-l încuraja să se grăbească.

O lună mai târziu, la 12 noiembrie, în zori, femeile din palat sunt trezite de strigăte și zăngănit de arme. Un batalion de soldați, sub comanda unui ofițer britanic, încearcă să pătrundă în Chattar Manzil. Strădania gărzilor de a li se împotrivi e repede zădărnicită, iar eunucii sunt împinși la o parte fără milă.

– Ordin al Excelenței Sale înaltul comisar, anunță în gura mare ofițerul, un vlăjgan pășind apăsător în uniforma roșie. Înștiințarea despre evacuare a fost trimisă acum o lună. În marea sa indulgență și din considerație pentru doamnele din fosta casă regală, Excelența Sa le-a acordat un răgaz. Răgazul s-a încheiat. Doamnele sunt rugate să-și strângă lucrurile și să părăsească

palatul imediat.

În spatele draperiilor grele din *zenana* se dezlănțuie panica. Se aud țipete, gemete, proteste de indignare: „Să părăsim palatul? Peste poate! Unde să ne ducem?” „Ați avut timp o lună să vă

pregătiți, acum aveți o oră, niciun minut în plus.“

În *zenana* domnește o dezordine de nedescris. Abia trezite din somn, femeile au impresia că se află în plin coșmar. Nu pot crede că li se întâmplă o asemenea nenorocire. E adevărat, a existat un ultimatum, însă nu l-au luat în serios, convinse că intervenția lui Wajid Ali Shah va rezolva totul. Iar acum, monștrii ăștia... Aleargă îngrozite dintr-o cameră în alta, plângând, ocărând eunucii și servitoarele: ce să facă? Ce să ia cu ele? Îndeasă degrabă în niște saci improvizați paruri de rubine, diamante și smaralde. Dar dintre atâtea *dupatta* garnisite cu perle, *garara* brodate cu aur, obiecte de toaletă din baga și fildes, vase suflate cu aur, oglinzi de argint, din mulțimea de obiecte prețioase atât de necesare, pe care să le ia, pe care să le lase? O alegere nemiloasă, imposibilă... acest lux, acest rafinament e toată viața lor, o viață la care, acum, tâlharii ăștia le cer să renunțe!

– N-au decât să mă omoare, nu plec!

Cu ochii roșii de plâns, *begum* Akhtar se trânteste pe o sofa.

În jurul ei, femeile se opresc uimite.

– E o rușine! Decât să trăiesc săracă prefer să mor, adaugă *begum*, cu glasul tremurând de emoție.

– Doar n-o să ne împuște, dacă refuzăm să plecăm! o aprobă câteva.

– Cine știe? Sunt în stare de orice!

Pe când ele pierd un timp prețios cu discuții fără rost, Hazrat Mahal, ajutată de Mammoo, își aranjează bijuteriile, veșmintele cele mai frumoase, cărțile și manuscrisele în cufere păzite de servitori. Un eunuc trimis să afle unde se vor muta aduce vestea că soțiile regale, copiii și suita lor trebuie să se instaleze în aripa de sud din Kaisarbagh.

Hazrat Mahal se întoarce la suratele ei ca să le zorească:

– Au mai rămas doar zece minute, ar fi bine să vă grăbiți.

– Dacă vrei să te supui angrezilor, n-ai decât! Noi am hotărât să rămânem, îi răspunde cu dispreț *begum* Shahnaz.

– Hai, nu vă amăgiți. N-o să vă lase!

– Nu suntem lașe, vom lupta!

Pierzându-și răbdarea, Hazrat Mahal se ferește să insiste, nu înțelege această atitudine copilărească. În fond, soarta lor putea fi mult mai rea, palatele Kaisarbagh sunt printre cele mai frumoase din Lucknow, iar grădinile lor, printre cele mai mari și pline de flori.

Palanchinele așteaptă la intrarea în *zenana*. Acoperită cu văluri, Hazrat Mahal se urcă într-unul dintre ele, împreună cu fiul ei Birjis, încântat de această aventură, și de câteva servitoare.

Mammoo o urmează cu douăzeci de bărbați vânjoși, ce duc cuferele.

Printre perdelele trase ușor într-o parte, Hazrat Mahal, nostalgică, privește cum se îndepărtează palatul cu boltă de aur, unde a trăit în ultimii doisprezece ani, locul unde a fost o favorită răsfățată și unde petreceri somptuoase au însoțit nașterea fiului său, locul unde a cunoscut un an de fericire și glorie, apoi zece ani de uitare, soarta tuturor frumoaselor prizoniere din harem. Însă nu are de ce să se plângă, a păstrat până la sfârșit atenția și

prietenia suveranului, grație talentului ei într-ale poeziei.

Ajunsă la palatul Kaisarbagh, străbate vestibuluri, terase și curți interioare, cercetează

puzderia de camere goale. E singură aici, nu se grăbește. În cele din urmă, alege zece încăperi spațioase și bine luminate, care dau spre o verandă încărcată de bougainvillea.

Mammoo și servitoarele se străduiesc să le aranjeze, aducând de aici, de colo sipete, divane, draperii și covoare.

De-abia se instalase, când, spre sfârșitul după-amiezii, își fac apariția nefericitele sale tovarășe, cu părul vâlvoi și hainele în dezordine. Din poveștile lor, întrerupte de hohote și blesteme, înțelege că, la ora anunțată, fără a le acorda niciun minut și fără a ține seama de țipetele lor, le-au scos cu forța afară, în fața mulțimii uluite. Apoi le-au aruncat de-a valma lucrurile în stradă, prilej cu care au furat o parte din bijuterii.

Aceste violențe gratuite față de soțiile regale stârnesc o asemenea indignare, încât vestea ajunge până la noul Guvernator general de la Calcutta.

Deja copleșit de scrisorile lui Wajid Ali Shah, reclamând vânzarea bunurilor sale personale, furtul unei părți din averea sa, ocuparea palatelor sale pentru a ține în ele cai și câini, amenințările cu suprimarea pensiilor alocate membrilor familiei regale, Lord Canning încearcă

să domolească zelul lui Coverley Jackson. În zadar. Acesta nu vrea să audă nimic, deși măsurile sale nedrepte și brutale i-au atras ura întregii populații. Locuitorii din Lucknow pleacă tot mai des urechea la spusele anumitor fachiri și *maulvi*, sfinți, hinduși și musulmani, care bat țara în lung și-n lat predicând revolta.

În palatul Kaisarbagh zilele se scurg mohorâte și lipsite de speranță. Hazrat Mahal a încetat să

scrie rapoarte către rege, convinsă de-acum că el nu le primește, ori, dacă le primește, nu le citește, fiind prea ocupat să recreeze în noua locuință fastul vieții de odinioară. Pe nesimțite, s-a adâncit în melancolie, în ciuda strădaniilor lui Mammoo de a o distra.

Deși îi plăcea atât de mult să compună poeme, nu mai are chef de ele. Scria pentru a aduce în existența celorlalți frumusețe și visuri, pentru a transmite idei, sentimente, părțile de viață, mici popasuri pe drumul seninătății pe care ea o căuta și voia s-o împărtășească și altora. Nu scrie pentru a-și expune suferința și o dezgustă narcisismul maladiv care consideră propriile miasme așa demne de interes, încât vrea să le aducă la cunoștința întregii lumi. Nu-i nimic mai banal ca nefericirea. Toată lumea are de-a face zilnic cu ea, oamenii sunt adesea nefericiți. În

schimb, fericirea e o artă, dintotdeauna cărțile și școlile de filosofie au încercat să arate pe ce căi poate fi dobândită. Iar ea, Hazrat Mahal, năzuiește să urmeze o astfel de cale.

Totuși, încercările prin care a trecut în tinerețe au învățat-o că nefericirea poate fi și un dar, dacă știi s-o privești nu ca pe o stare, ci ca pe o etapă, necesară pentru a te înțelege pe tine și a înțelege lumea, pentru a te întrece pe tine însuși și a-ți câștiga astfel, puțin câte puțin, liniștea.

Pentru ea, această transformare are loc prin scris. Îl vede pe scriitor ca pe un alchimist a cărui întregă existență e o încercare de a schimba întunericul în lumină, înfăptuire măreață, care-ți cere să-i dedici toată energia și puterea.

Dar ea încă nu e pregătită pentru așa ceva, are prea multă nevoie de acțiune, pentru ea scrisul înseamnă timpul nelipsitei meditații, însă nu-i potolește setea de a trăi.

A trăi? Schițează un zâmbet amar. Ce viață poate pretinde să ducă închisă în *zenana*? Tocmai ea, care, copil fiind, visa cavalcade și aventuri, îmbătată de libertatea pe care tatăl său, mai puțin conformist, i-o îngăduia, socotind că va avea destul timp să îndure viața de femeie. Apoi descoperise trista soartă de prizonieră, când, rămânând orfană, fusese primită în casa unui unchi care nu glumea cu tradițiile. Însă, spre deosebire de femeile din harem, care cunoscuseră

doar o existență dusă între ziduri înalte, gustul amețitor al libertății dăinuise în amintirea ei și-i interzisese să se resemneze. Ah, dacă ar avea firea nepăsătoare a prietenei sale Mumtaz, pentru care orice era prilej de râs!

Mumtaz... se împlinesc doisprezece ani de când nu s-au văzut...

...Îi jurasem, totuși, că nimic n-o să ne despartă, că imediat ce mă voi instala, voi trimite după ea... Cu siguranță a așteptat, și-a făcut griji, fără îndoială mi-a purtat pică și și-a pierdut speranța... iar eu, absorbită de noua mea viață, de dragostea pentru rege, pentru fiul meu, ocupată să dejoc intrigi și să

dobândesc o poziție privilegiată, eu am uitat-o! Fiindcă în această lume atât de diferită, nu aveam nevoie de ea... fără să mă gândesc că ea, poate, avea nevoie de mine...

Hazrat Mahal simte nevoia să-și revadă imediat prietena.

La chemarea ei, eunucul vine într-un suflet.

– Mammoo Khan! Trebuie să-mi găsești un palanchin modest, purtat de doi bărbați, pe care să

mi-l aduci în față la intrarea servitorilor. Mai vreau să împrumuți o *burqa* de la una dintre sclave. Fii discret, nimeni să nu-și dea seama că e pentru mine.

– Dar, Hozur, sunt zeci de palanchine la palat! Cât despre *burqa*, doar n-o să vă acoperiți cu pânza aia neagră, respingătoare, cu care se îmbracă numai femeile din popor!

– Mammoo! Hazrat Mahal ridică din sprâncene. Ți-am cerut cumva părerea? Hai, grăbește-te!

CAPITOLUL 9

Prin perdelele palanchinului, Hazrat Mahal abia recunoaște orașul. I se povestise despre distrugerii, însă niciodată nu și-ar fi închipuit că s-ar fi putut ajunge până aici! Labirintul de străduțe ce duceau de la Kaisarbagh până în centrul orașului e sfârtecat și, sub soarele arzător, muncitori cu fețe supte lucrează la ceea ce pare a fi un bulevard larg. Ici și colo au fost dărâmate vechi clădiri, palatul lui Ahmed Ali Khan, cel al generalului Anees-ud-din și clubul Qahwa Khana, din apropierea Rezidenței, ba chiar și... marele bazar Khas, de unde, adolescentă fiind, își cumpăra panglici. Nu-și crede ochilor. Pentru ce acest jaf?

– Pentru a moderniza orașul, îi explică sarcastic Mammoo. Așa au hotărât noii noștri stăpâni!

Pe când palanchinul lasă în urmă zarva și praful ridicat de lucrări și se îndreaptă spre Chowq, Hazrat Mahal are impresia ciudată că se afundă într-o lume cenușie și tăcută. Pe vremuri, doar cu mare greutate îți puteai croi drum pe aici, atât erau de numeroase atelajele somptuoase, divanele *sukpal*, cu baldachin și cupolă aurită, pentru nobilele doamne, scaunele numite *finase*, bogat ornamentate și duse de cărăuși, palanchinele, caii cu podoabe argintii și, de jur-

împrejur, o mulțime veselă și pestriță, care se înghesuia dinaintea tarabelor încărcate cu mărfuri.

Astăzi ai zice că ciurma a pustiit orașul, cele mai multe magazine sunt închise, iar pe străzi se văd doar câteva scaune din bambus, duse de cărăuși. De aceea, în ciuda înfățișării sale modeste, palanchinul lui Hazrat Mahal atrage atenția și e înconjurat de cete de cerșetori pe care Mammoo încearcă să-i îndepărteze, împărțindu-le câțiva bănuți. Lui Hazrat Mahal i se pare că zărește, printre acești nefericiți, soldați în uniforme zdrențuite.

– Adevărat, sunt soldați din vechea armată, desființată de englezi, confirmă Mammoo. Din cele șaptezeci de mii pe care îi autoriza Rezidentul, controlându-i îndeaproape, guvernul actual a angajat cincisprezece mii, care, pentru a-și hrăni familia, s-au văzut nevoiți să accepte.

Însă cei mai mulți au refuzat să-l slujească pe dușmanul fostului lor stăpân. Fără îndoială, sperau să găsească de lucru la marii *taluqdar*-i, însă aceștia, ruinați de reforma agricolă, n-au mai avut mijloace să-i angajeze. De aceea, majoritatea trăiesc acum în mizerie. Pentru acești bărbați mândri, e o rușine greu de îndurat și așteaptă ocazia să se răzbune.

Palanchinul apucă pe strada principală din Chowq, centrul magazinelor de lux și al caselor de curtezane. Lui Hazrat Mahal nu-i vine a crede, toate ușile sunt închise, iar balcoanele odinioară pline de flori, unde tinere frumoase își făceau vânt cu evantaiul, sunt pustii și

năpădite de buruieni. Acolo unde râsetele, cântecele și poemele se țineau lanț, domnește o tăcere de moarte. La capătul străzii, palanchinul se oprește în fața unei impozante locuințe, cea a lui Amman și Imaman.

Trebuie să aștepte minute bune înainte ca poarta grea să se întredeschidă, dând la iveală o bătrână înfășurată într-un șal negru.

– Ce-i? întrebă ea bănuitoare.

– E casa doamnelor Ammam și Imaman? se interesează Mammoo, descumpănit de apariția neașteptată. Mai stau aici?

– Ce treabă aveți cu ele?

– Ai grijă cum vorbești, femeie! Du-te numaidecât și spune-le că stăpâna mea, prea nobila și cinstita *begum* Hazrat Mahal, soția regelui nostru Wajid Ali Shah, a venit să le viziteze.

Se scurge un sfert de oră până când se aud pași grăbiți, exclamații și, brusc, cele două canaturi ale porții de deschid larg pentru a lăsa palanchinul să intre.

– Muhammadi! Slăvit fie Allah! Ce surpriză!

Dând la o parte perdelele, două femei trupeșe, cu părul alb, se grăbesc s-o ajute pe Hazrat Mahal să coboare. Ea șovăie o clipă: oare bătrânele astea sunt, într-adevăr, Amman și Imaman? Își amintea de femeile maiestuoase cu plete arămii, buze vopsite, ochi umbriți cu *khol*, mereu îmbrăcate în stofe bogate, femei care, fără a fi frumoase, impuneau. Cum au putut să se schimbe într-atât? Nu e doar din pricina ridurilor. Au un aer delăsător, ca și când înfățișarea lor, pe vremuri foarte îngrijită, n-ar mai conta.

O delăsare pe care o regăsește și în interiorul casei, cu fiecare pas ce-l face. Praful acoperă

mobilele, marile sfeșnice de cristal și obiectele de aramă și-au pierdut luciul, covoarele n-au mai fost scuturate de luni întregi, iar mătasurile de pe divane sunt boțite și, pe alocuri, rupte.

S-ar zice că e o casă părăsită.

Două servitoare sosite în fugă scutură praful, înfoaie pernele și întind un cearșaf alb pe covor, în vreme ce o a treia aduce sorbeturi. Cele două surori nu mai conținesc cu scuzele:

– Nu avem nici măcar niște dulciuri să-ți oferim! Dacă am fi știut că vii! Dar de luni bune nu mai avem vizitatori și a trebuit să renunțăm la toate elevele noastre.

– Dar... de ce?

– Nici nu-ți închipui ce dezastru! De când guvernul a confiscat satele *taluqdar*-ilor și a mărit impozitele, clienții noștri, crema aristocrației din Awadh, sunt ruinați. Și, chiar dacă le-au mai rămas ceva bunuri, sunt atât de îngrijorați, că nu au chef să se distreze. Toate casele respectabile din Chowq au închis, au mai rămas doar câteva stabilimente de mâna a doua,

pentru militarii angrezi și pentru noii îmbogățiți care fac averi cumpărând pe nimic pământurile împărțite țăranilor.

– Țăranii își vând pământurile, în loc să le muncească?

– Se vede că habar n-ai ce se petrece în țara asta! îi răspunde Amman cu amărăciune.

Găzduiesc aici o nepoată venită de la sat cu copiii. O să-ți explice ea totul.

Deși ofensată de această lipsă de considerație, de care s-a dezobișnuit, Hazrat Mahal nu scoate o vorbă, în timp ce Mammoo și Imaman schimbă politețuri pentru a destinde atmosfera.

...Se poartă ca atunci când aveam treisprezece ani și eram eleva lor!... dar mai bine așa decât să râdă de mine și să mă bârfească pe la spate, cum se întâmplă la Curte... adevărul e că nu mai sunt obișnuită să

mi se vorbească deschis. Are dreptate, sunt ruptă de lume... O lume care e pe cale să se schimbe rapid...

Liniștită, o întâmpină cu un zâmbet larg pe ruda lui Amman, Nuran, o țărancă din împrejurimile orașului Sitapur, aflat la cincizeci de mile de Lucknow. A mers pe jos până în oraș, împreună cu cei cinci copii ai săi. Deși nu are nici treizeci de ani, arată de cincizeci, în asemenea măsură au secătuit-o de puteri munca istovitoare la câmp și asprimea climei.

– Satul nostru îi aparținea rajahului din Salimpur, povestește ea într-un dialect pe care Hazrat Mahal trebuie să se concentreze pentru a-l urmări. Dintotdeauna i-am lucrat pământurile și, potrivit tradiției, el ne dădea un sfert din recoltă. Bineînțeles, tot el ne asigura semințele, apa, uneltele, care pentru a duce grâul sau trestia-de-zahăr și plătea dărilor. Dacă recolta era bună, aveam din ce trăi și chiar ne mai rămânea ceva, dacă era proastă, rajahul ne ajuta până la recolta următoare. N-am suferit niciodată de foame. Era un stăpân bun. Armata lui ne apăra de tâlhari și de hoți, iar prezența sa îi împiedica pe funcționari să ne caute pricină. Ne era ca un tată și noi îi eram credincioși, putea să ne ceară orice: să reparăm fortul, să curățăm șanțurile... Se arăta uneori aspru, dar era un om drept și oamenii îl respectau. Până când au venit angrezii și au stricat tot!

– V-au dat, totuși, pământ! o contrazice Hazrat Mahal.

Țăranca începe să plângă.

– Ah, cum ne-a pedepsit cerul! Și doar i-am spus bărbatului meu că nu trebuie să luăm pământurile stăpânului. M-a bătut, urlând că sunt doar o femeie neștiutoare și proastă, că

angrezii ne oferă șansa să fim proprietari, să facem ce vrem cu toată recolta și să ajungem bogați. Toți țăranii din sat au ținut sfat și, după multe discuții, au hotărât să accepte. Noroc că

nu l-am mai văzut niciodată pe rajahul nostru, căci îmi închipui că aş fi murit de ruşine.

– Şi apoi?

– La început a trebuit să ne împrumutăm de la cămătarul satului, cu o dobândă de cincisprezece la sută, ca să cumpărăm seminţe, să plătim apa şi să închiriem un car pentru a duce trestia. Recolta n-a fost prea bună, iar noile dări, așa cum le-au socotit angrezii, erau mult mai mari decât în anul din urmă. Asta însemna jumătate din câştigul nostru. Ținând cont că

trebuia să înapoiem şi împrumutul, nu ne mai rămânea din ce să trăim. Sfatul satului a cerut guvernului să ne păsuiască şase luni, până la recolta viitoare. Răspunsul a sosit numaidecât:

„Ori plătiți, ori vă luăm pământurile.“ Am crezut că e doar o amenințare, fiindcă în statul Awadh, din câte își aduc aminte țăranii, nu s-a pomenit să se confişte pământul pentru o datorie! Nici regelui, nici vreunui *taluqdar* nu i-ar fi trecut prin minte să ni-l ia sub motiv că

datoram bani. Cel mult ni se cerea să trimitem copiii să ajute la diferite lucrări!

Nuran își șterge ochii cu colțul *dupattei*, apoi continuă încet:

– Când i-am văzut venind pe cumpărători, mari negustori și cămătari din împrejurimi, am înțeles că guvernul nu glumea. O delegație de bătrâni a pornit în grabă spre capitală ca să

sustină cauza satului. Pe drum, s-a întâlnit cu alte delegații din satele învecinate, care aveau aceeași problemă. Iar la Lucknow degeaba au implorat, degeaba au explicat că în felul ăsta zeci de mii de familii erau condamnate să moară de foame, autoritățile nici n-au vrut să audă.

Se pare că așa e la ei în țară: celui care are datorii i se confiscă bunurile și e aruncat în temniță...

– Dar n-are nicio noimă, comentează Imaman. Cum poate să-și plătească datoriile un om închis? Angrezii ăștia au niște obiceiuri ciudate.

– Ciudate? Mai bine zis ucigașe! strigă Nuran, roșie la față de indignare. Dacă nu erați voi, binefăcătoarele mele, eu și copiii mei am fi murit de foame, așa cum mor mii de țărani goniți

de pe pământurile lor.

Și, răsucindu-se spre Hazrat Mahal, adaugă:

– Hozur, regele nostru o să se întoarcă? Vă implor, spuneți-i că poporul îl așteaptă, că are nevoie de el!

Mișcată, Hazrat Mahal o strânge în brațe.

– Așa am să fac, îți promit, dar știi că englezii îl rețin la Calcutta...

– Nu pentru mult timp! se amestecă în discuție Amman, oamenii au ajuns la capătul răbdării, pretutindeni nu se vorbește decât despre alungarea englezilor. Trebuie să părăsească Indiile anul acesta, așa zice profeția.

– Ce profeție?

– Profeția de la Plassey! Așa spune, că angrezii vor fi siliți să părăsească Indiile la o sută de ani după victoria de la Plassey, când trupele companiei le-au înfrânt pe cele ale suveranului din Bengal. Această victorie, cu care a început dominația lor, a avut loc la 23 iunie 1757. Iar acum suntem în ianuarie 1857...

Hazrat Mahal încuviințează dând din cap. Ca o bună musulmană, nu crede nici în profeții, nici în miracole, care îi plac atât de mult poporului. Dar se ferește să-și mărturisească

îndoielile de față cu Nuran care nu are altă speranță de care să se agațe.

– Toată lumea are necazuri aici. Imaman oftează adânc. Țăranii și marii proprietari, deopotrivă cu negustorii și meșteșugarii. Nemaivând clienți, sutele de magazine de lux și de ateliere unde se făceau atâtea minunății au fost nevoite să închidă. Deunăzi, mergând pe stradă, l-am zărit cerșind pe unul dintre meșterii de la care obișnuiam să cumpăr cândva. M-am prefăcut că nu-l văd ca să nu se simtă umilit și am trimis o servitoare să-i dea câteva rupii.

Mi s-a rupt inima. Unde o să ajungem, dacă nici măcar oamenii de rând care făureau bogăția orașului nostru nu mai au de lucru și mor de foame?

– Nu se mai împarte grâu și nu se mai fac supe pentru săraci ca odinioară, în vreme de foamete? se miră Hazrat Mahal.

– Erau plătite de rege sau de *taluqdar*-i. În ziua de azi, cei bogați sunt cămătarii care au strâns

averi pe seama celorlalți. Nu au milă pentru nimeni.

Tac toate, adâncite în gânduri negre. Hazrat Mahal își aduce aminte, brusc, de scopul vizitei sale.

– Și Mumtaz? Ce s-a întâmplat cu ea?

– Mumtaz? După ce ai plecat tu, a mai stat aici doar câteva luni, îi explică Amman. Era drăguță, dar nu avea calitățile necesare ca să devină o mare curtezană. Însă noi am vegheat întotdeauna ca fetele noastre, chiar dacă nu ajung în poziții foarte înalte, să aibă o soartă bună.

Niciodată nu le abandonam, niciodată nu le lăsam să ajungă prostituate. Lucru care ne-a pricinuit multe neplăceri, însă ne mândrim cu el!

– Și unde e?

– Am măritat-o cu un mic *taluqdar* din împrejurimi. Fiind o fată crescută la țară, ne-am gândit că se va descurca fără greutate. Dar acum trei ani am aflat că a plecat de acolo.

– A plecat? Ca să se ducă unde? se sperie Hazrat Mahal.

– Nu avea copii și devenise calul de bătaie al soacrei, o tratau ca pe o servitoare. Până la urmă

a fugit și se pare că a reușit să ajungă la Lucknow. M-am gândit atunci că a venit la tine să-ți ceară ajutor.

...Ajutor... biata Mumtaz, era prea timidă și prea mândră ca să se milogească la cineva care a uitat-o de mulți ani...

– Cum putem da de ea?

– Am căutat-o peste tot în Chowq, chiar și în casele de mâna a doua. Nimeni n-a văzut-o, cel puțin așa mi s-a spus.

Hazrat Mahal se cutremură.

...Poate a murit și numai din vina mea... îi promisesem c-o voi ajuta și am uitat-o...

Pe drumul de întoarcere, dusă pe gânduri, tânăra nu-i răspunde lui Mammoo, care se

străduiește s-o înveselească. Își amintește serile lungi petrecute cu Mumtaz, făcându-și mărturisiri și imaginându-și viitorul, aude aievea râsul cristalin al prietenei sale și revede ochii de culoarea mierii. Începe să se roage, din toate puterile, la Allah ca s-o găsească.

Un duruit de tobă o trezește la realitate. Întrezărește printre perdele o procesiune lungă, precedată de muzicanți cu turbane roșii. În mijloc, pe un elefant, un bărbat slab, cu părul lung și barba neagră, se ține foarte drept în *howdah*. Abia are timp să-i observe nasul acvilin și ochii pătrunzători de sub sprâncenele stufoase, că se și trage înapoi cu răsuflarea tăiată: în pofida perdelelor care o ascund, are impresia clară că bărbatul a privit-o.

– Mammoo, știi cumva cine este omul acesta?

– Firește, toată lumea știe. E Ahmadullah Shah, *maulvi* din Fayzabad. Nu se cunoaște de unde anume vine și umblă tot felul de povești despre el: după unii, e din Madras și e rudă cu fostul suveran Tipu Sultan, după alții, s-ar fi născut într-o familie bună, originară de dincolo de fluviul Ind, și ar fi vizitat Anglia. Oricum, zvonurile susțin că are puteri supranaturale, iar

discipolii săi se numără cu miile. E dușman înverșunat al englezilor și, pentru a-i goni din țară, îi cheamă pe hinduși și pe musulmani la jihad.

– Și autoritățile îl lasă?

– Oh, aproape în fiecare zi apare un „profet“ care îndeamnă poporul să se răscoale. Cei mai mulți sunt arestați și executați. Chiar săptămâna trecută a sosit un fachir hindus. A stat aici câteva zile și se pare că s-ar fi întâlnit cu cipaii, însă, când poliția a început să se alarmeze, el plecase deja spre nord. În privința lui Ahmadullah Shah, guvernul ezită: e respectat de oameni ca un sfânt și englezii se tem ca arestarea lui să nu stârnească tulburări. Dar cât o să-i mai poată tolera cuvântările înflăcărâte?

...Câtă forță în privirea lui...

Hazrat Mahal e profund impresionată. Intuiția îi spune că într-o bună zi îl va revedea pe acest bărbat și că destinele lor vor fi strâns legate.

CAPITOLUL 10

În dimineața aceasta, Mammoo intră agitat în odaia stăpânei sale: în tot orașul nu se vorbește decât despre zvonul de la Dum Dum! La depozitul de muniție al garnizoanei se pare că s-ar fi adus noi cartușe unse cu untură de porc, interzisă musulmanilor, și cu seu de vită, animal sacru pentru hinduși. Cartușele trebuiau desfăcute cu dinții, folosirea lor îi cobora pe hinduși la statutul de paria și îi întina pe vecie pe musulmani.

– Un muncitor de la cartușerie a dat totul în vileag. Un cipai din casta brahmanilor a refuzat să-i dea să bea apă din urciorul său și atunci muncitorul i-a zis batjocoritor: „Nu mai fi așa mândru, în curând o să vă pierdeți cu toții casta, fiindcă englezii au pus grăsime spurcată în noile cartușe!“

– Care cartușe? se interesează Hazrat Mahal, care abia deosebește o pușcă de un revolver.

– Cele pentru puștile Lee Enfield, cu care armata va fi echipată nu peste mult timp. Sunt mai precise decât vechile Brown Bess și bat până la opt sute de metri în loc de două sute. Însă, cu astfel de cartușe, cipaii nu le vor accepta niciodată! Vestea a făcut turul garnizoanelor și toți sunt neliniștiți, mai ales hindușii din castele superioare, brahmană și rajput, grosul armatei Bengalului. De altfel, ei îi bănuiesc de mult pe englezi că vor să-i convertească.

– Ridicol! Sunt doar câțiva misionari...

– Greșiți, Hozur, misionarii sosesc în număr tot mai mare, plus că unii ofițeri nu se sfiesc să-și propovăduiască religia.

Hazrat Mahal clatină din cap, cu îndoială:

– Povestea asta cu cartușele e tare ciudată. De obicei, englezii sunt prea vicleni ca să rănească

sentimentele religioase ale soldaților.

Totuși, populația nu mai are încredere. E încă sub impresia dispoziției unui anume domn Edmond, adresată de curând responsabililor companiei, prin care le recomandă să-i convertească pe toți indienii la „adevărata Credință“, întrucât Indiile se află sub dominație creștină. Scrisoarea fiind expediată din Calcutta, se șoptea că vine chiar din biroul Guvernatorului, fapt pe care acesta îl nega ferm. Fără a reuși să convingă.

Câteva zile mai târziu, un alt zvon a confirmat „planurile diabolice ale străinilor“: în făina distribuită soldaților ar fi fost adăugată făină din oase de porc și de vacă. Furioși, cipaii aruncaseră încărcături întregi de făină în apele fluviului.

– Deși ofițerii lor jură că nu sunt decât minciuni, oamenii s-au aprins, raportează Mammoo. Se pare că niște emisari misterioși au sosit la Lucknow și că în fiecare noapte țin întruniri secrete în cazărmi.

...Întruniri secrete? Să fie în sfârșit o conspirație împotriva ocupanților?

– Chiar diseară te vei duce la o astfel de întrunire, îi poruncește tânăra eunucului, și apoi îmi vei povesti cuvânt cu cuvânt ce s-a discutat. Dar ai grijă să nu afle cine ești.

E noapte și luna sclipește palid deasupra taberei, în vreme ce umbre tăcute alunecă pe zidurile cazărmi. Una câte una se alătură grupului de soldați așezați în jurul focului, sorbind ceai și fumând *chillum* [42](#) . Spre deosebire de cum se întâmplă la obișnuitele reuniuni zgomotoase și vesele, astă-seară fiecare tace, dus pe gânduri.

Se aude trosnetul unei ramuri și un bărbat ridică imediat capul. „Atenție! A venit!“ le șoptește celorlalți.

O siluetă înaltă se apropie, purtând uniformă de cipailor, dar având ca semn distinctiv insigna Regimentului 19 infanterie, staționat la Berhampur, la vreo cincisute de mile est de Lucknow.

Cu mâna la inimă, bărbatul îl salută, apoi se grăbesc să-l întâmpine pe călător, întinzând jos o pătură ca să aibă pe ce să stea, oferindu-i o băutură caldă și câteva *chapati*, pe care acesta le mănâncă lacom, căci, recunoaște el, n-a pus nimic în gură din ajun.

– De două săptămâni am plecat din Berhampur și am vizitat deja șase baze militare, însă merg doar noaptea, întrucât, dacă englezii ar pune mâna pe mine, deși nu bănuiesc ce misiune am, m-ar executa ca pe un dezertor. Și continuă, uitându-se țintă la interlocutorii săi: Înainte de a vă dezvălui motivul vizitei mele, vă cer să vă dați cuvântul că tot ce discutăm aici va rămâne secret.

Mai bine de două ore, bărbatul le vorbește despre nemulțumirea soldaților și a oamenilor din tot nordul țării față de acești străini care se poartă ca niște stăpâni, detronează suverani și brutalizează o populație pe care o disprețuiesc.

Chiar și pe noi, cipaii, vârful de lance al armatei lor, care am cucerit pentru ei teritoriile uriașe, fără de care ar fi rămas o mărunță companie de negustori, ne tratează ca pe niște sclavi! Oricât de eroic ne-am luptat, oricât de multe ar fi izbânzile noastre, niciodată nu vom putea dobândi rangul de ofițer, în vreme ce un tinerel abia sosit din Anglia este numădată promovată la comandă. Pentru că e alb, iar noi nu suntem în ochii lor decât niște băștinași, niște negri!

Pentru prima dată în istoria noastră, suntem tratați ca inferiori la noi acasă!

Împrejurul bărbatului oamenii încuviințează, au și ei multe pe suflet: provenind cu toții din caste superioare sau din familii onorabile, sunt obișnuiți să fie respectați și suportă cu atât mai greu bădărănia și aroganța noilor ofițeri.

– Iar acum, pentru a ne controla mai bine, încearcă să ne convertească, adaugă mesagerul.

Într-adevăr, de douăzeci de ani, responsabilii politici și militari se străduiesc să-i atragă pe locuitori spre credința protestantă și ponegrec fățiș practicile lor religioase. Sub diverse pretexte, sute de temple hinduse, moschei, *madrassas* [43](#) și sanctuare sufite au fost închise, ba chiar distruse.

– Lângă satul meu au confiscat pământuri aparținând moscheii, ca să construiască o biserică!

bombăne un cipai.

– Cel mai grav e că încearcă să întemnițeze spiritul copiilor noștri, continuă mesagerul.

Închipuiți-vă că începuseră pe furis să le predea Biblia elevilor de la marele colegiu laic din Delhi. Până când, cu ocazia convertirii răsunătoare a unui profesor, familiile și-au dat seama ce se petrece și și-au retras imediat odraslele. Însă în alte școli guvernamentale fac ce vor.

Bărbații își încleștează pumnii. Aceste atingeri aduse religiei lor sunt atingeri aduse onoarei și nu le pot tolera.

– Câtă vreme luptam cu statele vecine, nu aveam neazuri, rostește un bătrân cipai, fiindcă

dintotdeauna principatele s-au luptat între ele. Dar astăzi propriul nostru stat e anexat și noi suntem în slujba ocupantului. E ca și cum i-am fi trădat pe ai noștri, ca și cum ne-am fi trădat pe noi înșine. Când ne întoarcem în satele noastre simțim reproșul mut al oamenilor, mai ales că, odată cu noile reforme, situația s-a înrăutățit, prețul grâului și cel al porumbului aproape s-au dublat și foametea amenință.

– Trebuie să acționăm, dar cum?

Mesagerul le face semn să tacă.

– O să aflați curând. Comitetul nostru pentru apărarea religiei hinduse și a religiei musulmane a stabilit legături în toată jumătatea de nord a țării. Necredincioșii vor să pună stăpânire pe conștiințele noastre ca să ne domine mai ușor. Nu-i vom lăsa. Voi sunteți avangarda, discutați cu camarazii voștri. În scurtă vreme, toți cipaii se vor răzvrăti pentru a-i alunga pe străini.

Atenție, însă! Nu dezvăluiți secretul înainte ca semnalul revoltei generale să fie dat. Ca să izbândim trebuie să-i luăm pe englezi prin surprindere. Peste puțin timp, veți primi un semn care vă va avertiza să stați pregătiți și...

Cuvintele îi sunt întrerupte de un strănut. Cipaii sar numaidecât și îndărătul perdelei de arbori prind un bărbat mărunțel care se zbate ca un diavol.

– Un spion! A auzit tot! Trebuie să-l ucidem! strigă soldații, împingându-l spre mesager, pe când omul, nespus de îngrozit, încearcă să protesteze.

– Nu spionam, sunt servitorul unei persoane foarte importante.

– Nu spionai! Și-atunci, de ce trăgeai cu urechea?

– Mă plimbam, am auzit glasuri și...

O pereche răsunătoare de palme îl întrerupe.

– Dacă ții la viața ta, răspunde imediat: cine e stăpânul tău?

– Stăpânul... stăpâna mea...? Una dintre soțiile regelui nostru, bălmăjește Mammoo.

– Cum o cheamă?

Eunucul șovăie, însă este în joc viața lui, așa că o să-și încalce promisiunea.

– *Begum Hazrat Mahal*, a patra soție.

În jurul eunucului, soldații bodogănesc.

– Minte! Englezii l-au trimis!

Mammoo a pălit, cum să-și dovedească sinceritatea? Nu găsește decât o soluție.

– Trimiteți un om la palat ca să-mi verifice spusele!

Nici nu cutează să-și imagineze furia stăpânei sale, care i-a poruncit să păstreze secretul, dar nu are de ales: oamenii ăștia l-ar tortura până la moarte, fără să stea pe gânduri.

Mesagerul e nedumerit la culme.

– De ce ar interesa-o pe o soție a suveranului întrunirile noastre?

– Pe stăpâna mea o interesează tot ce poate să-i afecteze pe uzurpatori și să ni-l aducă înapoi pe regele nostru mult iubit, rostește cu solemnitate Mammoo, regăsindu-și cât de cât semeția.

Îi scrie în fiecare săptămână Maiestății Sale pentru a-i povesti ce se întâmplă aici.

Trece sub tăcere faptul că scrisorile nu primesc răspuns, că, fără îndoială, nici nu ajung.

Conspiratorii trebuie să creadă că *begum* are influență asupra regelui, că le poate fi o aliată importantă și el însuși, prin urmare, trebuie cruțat.

– Această *begum*... Hazrat Mahal... are vreun fiu? îl descoase mesagerul gânditor.

– Da, prințul Birjis Qadar. Are doar unsprezece ani, însă e neașteptat de matur pentru vârsta lui.

– Bine, o să te trimitem la palat însoțit de doi soldați, ca să verifice toate astea. Dacă încerci să

fugi, o să te împuște pe loc. În schimb, dacă ai spus adevărul, îți voi încredința un bilet pe care să-l înmânezi stăpânei tale.

Spre marea uimire a lui Mammoo, Hazrat Mahal nu s-a supărat. Întinsă pe divan, cu un zâmbet de triumf pe buze, citește și recitește biletul trimis de mesagerul din Berhampur. Ceea ce spera ea de un an e pe cale să prindă contur și nu-și poate stăpâni exaltarea:

– Uite, Mammoo, ce crezi? îl întreabă pe eunuc, întinzându-i scrisoarea.

Hozur,

Se apropie evenimente importante. Fiți pregătită. Contăm pe rudele Maiestății Sale.

Un grup de cipai credincioși regelui lor

– Ce zici? Ce-ar trebui să fac?

– Nimic, doar să așteptați.

– Să aștept, mereu să aștept!

Hazrat Mahal își dă ochii peste cap, exasperată.

– Noi, femeile, ne petrecem viața așteptând până când nu mai avem nimic de așteptat. De data asta e altfel, nu vezi? Poporul e gata să lupte împotriva angrezilor. Desigur, armele lor

sunt mai bune decât ale noastre, dar îi vom alunga! Nu s-a întâmplat niciodată în lume ca un ocupant să reziste într-o țară care nu-l vrea. Oricât de puternic ar fi!

Tânăra femeie s-a ridicat și se plimbă agitată prin cameră.

– După spusele mesagerului, în afară de indienii *sikh* [44](#), toată oastea, de la Calcutta la Delhi, adică o sută douăzeci de mii de cipai, e gata să se răzvrătească! Crezi că regele se află în spatele acestui complot?

– Trebuie să fi fost informat, însă până nu va primi un răspuns din partea reginei Victoria, mă

gândesc că nu va face nicio mișcare. De ce s-ar bate, dacă e posibil să obțină satisfacție prin negociere? Așa i-a răspuns acum câteva luni rajahului Jai Lal, care îi oferise sprijinul *taluqdar-*

ilor pentru a se împotrivi anexării.

– Mă întreb dacă rajahul știe despre toate astea, șoptește Hazrat Mahal gânditoare.

– Nu încapă îndoială. E militar și întotdeauna a avut legături cu cipaii. Nu m-ar mira să fie direct implicat.

– Încearcă să afli. Vreo veste de la Londra?

– Opinia publică e de partea noastră, fiindcă presa, informată de maiorul Bird, a scris despre

minciunile și trădările companiei. În Camera Lorzilor au fost dezbateri aprinse. Lordul Hastings a cerut chiar chemarea Rezidentului: „Dificultățile pe care le întâmpinăm decurg în întregime din atitudinea noastră“, a declarat. „Dacă anexarea statului Awadh e confirmată, văzând că nu mai pot avea încredere în cuvântul nostru, suveranii indieni ne vor deveni din prieteni dușmani“*. Simțind că vântul începe să bată din altă direcție, conducerea Companiei Indiilor i-a primit, în sfârșit, cu toate onorurile pe prințul moștenitor și pe fratele regelui. Le-a propus compensații enorme, dar a refuzat să discute despre anexarea statului Awadh, pretinzând că a acționat din ordinul guvernului.

– O minciună în plus, desigur! Singura care poate să rezolve problema e regina Victoria. Se împlinesc șase luni de când Rajmata se află la Londra, de ce nu a obținut, încă, o audiență?

– I s-a promis, dar audiența e amânată de la o săptămână la alta, sub diverse pretexte: ba că

regina nu e la Londra, ba că e prea obosită, ba că are mult de lucru. Probabil că toată povestea asta o pune în încurcătură: îi e greu să dezaprobe faptele Companiei Indiilor, care a adus Coroanei atâtea bogății, dar nici nu poate să aprobe o nedreptate. Cred că încă nu s-a hotărât ce atitudine să ia, așa că trage de timp.

Peste câteva săptămâni, misterioase *chapati* își fac apariția în nordul și în centrul Indiilor. Câte șase astfel de lipii – pâinea tradițională indiană – sunt lăsate noaptea la paznicul satului, cu ordin să le împartă în șase sate învecinate care, la rândul lor, trebuie să coacă șase *chapati* și să

le împartă în șase sate apropiate și tot așa. În mai puțin de trei săptămâni, până și cel mai neînsemnat cătun a primit pâinile și, deși fiecare om se întreabă ce înseamnă ele exact, toți bănuiesc că sunt semnalul unor mari evenimente.

Administrația britanică a încercat să afle originea și sensul fenomenului. În zadar. Speculațiile nu întârzie să ofere explicații: de la o simplă glumă la un eventual complot, fără a uita posibilitatea ca pâinile să reprezinte un talisman popular împotriva holerei care face ravagii.

La porunca stăpânei sale, Mammoo străbate orașul căutând mai multe lămuriri, dar degeaba.

În disperare de cauză, se aventurează în Chowq, până la casa lui Amman și Imaman.

Odinioară era locul cel mai bine informat din Lucknow, poate că și astăzi tot de aici va afla ceva.

Cele două matroane lipsesc și Mammoo dă să plece, când Nuran, femeia găzduită de Amman și Imaman, intră în vorbă cu el:

- Eu știu ce este cu aceste *chapati*, dar nu-i voi spune decât stăpânei tale.
- Cum poți tu, o țarancă, să știi ceva ce nimeni din oraș nu știe? Vrei doar să ajungi la palat, o repede Mammoo, pierzându-și răbdarea.
- Cum vrei, însă *begum* o să fie nemulțumită, i-o întoarce femeia.
- De unde ai așa-zisele informații?
- Îți repet că nu-i voi spune decât lui *begum*.
- Bine, te duc la ea, dar, dacă m-ai înșelat, o să fii biciuită. Mai vrei să mergi?

Drept răspuns, Nuran ridică din umeri și, săltându-se în picioare, își îmbracă repede *burqa*.

După-amiaza târziu salonul e cufundat în penumbră. Hazrat Mahal a ușuit toți servitorii, chiar și pe Mammoo, care a ieșit bodogănind că stăpâna sa greșește având încredere în această

țarancă.

Aruncând o privire peste umăr, de parcă s-ar fi temut să nu fie auzită, femeia șoptește pe nerăsuflăte:

- Hozur, fiți pregătită, împărțirea de *chapati* anunță marea revoltă.
- Ce revoltă? Și cum de știi tu?

Din instinct, Hazrat Mahal și-a coborât și ea vocea.

- Bunica mea era de fel din Madras și îmi povestea adesea despre răscoala de la Vellore, care a avut loc în copilăria ei. Îmi spunea că totul a început cu împărțirea misterioasă de *chapati* și, la fel ca azi, nimeni nu știa ce înseamnă ele, dar că lucruri importante urma să se petreacă.

- Și ce s-a petrecut?

– Ofițerii englezi voiau să-i silească pe cipai să renunțe la însemnele lor religioase, poate voiau

chiar să-i convertească. Neputând să se revolte pe față, oamenii s-au organizat în secret și, într-o noapte, i-au măcelărit pe ofițeri și o parte din soldați, în timp ce dormeau.

Hazrat Mahal își stăpânește un fior.

...În prezent se împart chapati pe o treime din teritoriul Indiilor. Cu alte cuvinte, se pregătesc revolte nu doar în Awadh, ci și în Bengal, Bihar, Delhi, în tot nordul țării?...

La acest gând, i se face frică, deși de ani întregi nu are decât o dorință: să scape de ocupați.

Dar, acum, când revolta generală stă să înceapă, e descumpănită.

...Compatrioții noștri sunt, oare, în stare să țină piept armatei britanice, cea mai puternică armată din Asia?...

Simțul practic al lui Nuran o readuce cu picioarele pe pământ.

– Oricum, e treaba bărbaților. Dacă ei hotărăsc să lupte, noi nu putem face nimic. Dar ținem să vă previn, fiindcă deunăzi ați fost bună cu mine. M-am gândit că poate vreți să vă protejați fiul și să părăsiți Lucknow pentru un loc mai liniștit.

Hazrat Mahal se încordează. Să fugă? Sugestia îi rănește orgoliul.

– Nu uita că fiul meu e prinț, iar eu sunt soția suveranului exilat. Nici nu intră în discuție să ne părăsim poporul. Locul nostru e aici.

CAPITOLUL 11

Săptămânile următoare aduc vești neliniștitoare sau entuziasmante. La 17 februarie, *maulvi* Ahmadullah Shah este arestat în orașul vecin Fayzabad, în timp ce îndeamnă mulțimea să se răzvrătească împotriva străinilor.

– *Maulvi* al Domniei Voastre nu s-a dat bătut cu una, cu două, toată lumea vorbește despre curajul său, îi raportează Mammoo stăpânei sale.

– *Maulvi* al meu?

– Da, cel pe care l-am întâlnit când ne-am întors din Chowq și despre care mi-ați spus că v-a fulgerat cu privirea prin perdelele groase ale palanchinului.

Într-adevăr, Hazrat Mahal n-a uitat privirea aceea.

– Ce s-a întâmplat?

– Englezii ezitau să-l aresteze, atât e de iubit. Mai întâi, ofițerul le-a cerut lui și discipolilor săi să renunțe la arme, care aveau să le fie înapoiate când vor părăsi orașul. El a răspuns disprețuitor că va părăsi orașul atunci când va dori, apoi i-a întors spatele ofițerului. Întrucât oamenii lui deveneau amenințători, englezii au preferat să plece, însă a doua zi, seara, au revenit pregătiți. *Maulvi* și discipolii s-au luptat cu vitejie, dar până la urmă a fost rănit și luat prizonier.

– Ce prostie! Fac din el un martir, un simbol al unirii forțelor, mai puternic acum decât dacă rămânea liber! Albii cred că totul se rezolvă prin forță, nu încearcă să înțeleagă punctul de vedere al celuilalt, cu atât mai puțin să discute. Rezultatul: toți îi urăsc. Într-o bună zi vor plăti: popoarele asuprite nu le vor arăta pic de milă.

Peste câteva zile vine vestea că la Berhampur, la nord de Calcutta, Regimentul 19 infanterie s-a revoltat și a refuzat să folosească noile cartușe. La jumătatea lunii martie, răzmerița ajunge la depozitul de arme din Ambala, unde mai multe detașamente și un regiment s-au strâns pentru a învăța să mănuiască noua pușcă. În sfârșit, pe 29 martie, la Barrackpore, un cipai din casta brahmană, Mangal Pande, trage într-un ofițer britanic și rănește un altul cu sabia, strigând la camarazii lui să se ridice la luptă pentru a-și apăra religia. Imobilizat, în cele din urmă, va fi spânzurat câteva zile mai târziu, la fel ca sergentul indian care a refuzat să-l

aresteze.

În societatea britanică domnește o imensă stupefacție: e prima oară, în decurs de aproape un secol, când unul dintre „fidelii cipai” îndrăznește să-și atace superiorii. Pentru a explica „fapta nemaîntâlnită” se spune că Mangal Pande se afla sub efectul unui drog, însă ce nimeni nu reușește să înțeleagă este de ce niciunul dintre ceilalți douăzeci de cipai prezenți n-a sărit să-i apere pe ofițeri.

Guvernatorul general, Lordul Canning, decide că povestea cu cartușele a durat destul, că s-au dat toate asigurările necesare și că a mai face multe concesii ar fi un semn de slăbiciune. La scurt timp după ce ordinul definitiv este adus la cunoștința tuturor, incendii misterioase izbucnesc în mare parte din clădirile guvernamentale și în bungalowurile ofițerilor de la garnizoana Ambala, însă toate eforturile de a-i descoperi pe vinovați se lovesc de muștenia soldaților.

Veștile despre răzmeriță se răspândesc iute și la Lucknow, cipaii încep să se agite. Gestul pripit al doctorului Wells, medic al Regimentului 48, care, la infirmerie, a băut un medicament direct din sticlă, e considerat o provocare: oamenii vor refuza să mai fie tratați, de teamă să nu se spurce și să devină paria. Peste câteva zile, bungalowul doctorului Wells ia foc. Toți știu că

soldații din Regimentul 48 sunt răspunzători, însă faptul nu va putea fi niciodată dovedit.

În această atmosferă de mare fierbere, la sfârșitul lunii martie, sosește la Lucknow noul înalt comisar. Sir Henry Lawrence vine de la Punjab, unde, cu diplomație și grație unei politici de reforme înțelepte, a restabilit pacea și a câștigat în asemenea măsură încrederea populației, încât i s-a spus „regele din Punjab“.

Înalt și slab, cu fața prelungă, încadrată de o barbă căruntă, acest om al datoriei, care disprețuiește compromisurile, seamănă cu un profet din *Vechiul Testament*. Născut la Ceylan, al patrulea fiu al unui ofițer britanic, îi cunoaște bine pe indieni și îi apreciază. De aceea, Lordul Canning a socotit că el ar fi cel mai potrivit să îndrepte o situație grav compromisă de brutalitatea și lipsa de tact ale lui Coverley Jackson.

Abia sosit, Lawrence îi scrie Guvernatorului general:

Observ priviri pline de ură atunci când mă plimb, nemulțumirea populației este

profundă. Am anunțat imediat că misiunea mea e să repar greșelile făcute în ultimul an. Pentru a încerca să calmez spiritele, am interzis să se demoleze orice, mai ales clădiri religioase, fără să fiu informat. Măine, voi da o durbar [45](#) în onoarea taluqdar -ilor care au fost tratați foarte dur: unii dintre ei și-au pierdut jumătate din sate, alții au pierdut tot.*

Înmulțind recepțiile și întrevederile particulare, Sir Henry reușește să-și atragă, în parte, nobilimea. Adresându-i-se în hindustani [46](#) și arătându-i o atenție cu care nu mai era obișnuită, îi promite să pledeze pentru restituirea pământurilor. Îi primește, de asemenea, pe reprezentanții negustorilor și ai meșteșugarilor, care aflaseră că noul înalt comisar e un om deschis, cu care se poate vorbi. Însă nu are nici timp, nici mijloace să se ocupe de noul sistem de impozite, care, deși se presupune că e în favoarea țăranilor, în realitate, îi strivește. Trebuie să rezolve o problemă mai urgentă: nemulțumirea care, de la zi la zi, crește printre cipai.

În după-amiaza aceasta, pentru prima dată, o delegație a lor a cerut să fie primită și Sir Henry i-a poftit pe cei câțiva ofițeri prezenți să asculte discuția din salonul alăturat.

Sunt șase bătrâni cipai, arătând impecabil în tunica lor roșie, șase dintre acei soldați devotați pe care Lawrence, de treizeci de ani de când trăiește în Indii, îi cunoaște bine și ale căror curaj și fidelitate le-a apreciat în nenumărate ocazii.

– Hai, prieteni, intrați!

Încurajează cu un gest micul grup intimidat, care se îngrămădește înaintea ușii: „Intrați!“

Unul câte unul, soldații pătrund în fumoar. Pocnind din călcâie, îl salută pe Rezident și încremenesc în poziție de drepti. Adâncit în fotoliul său de piele, Sir Henry le face semn să se așeze. E contrar uzanțelor, dar vrea să le dea toată atenția acestor veterani care, cu siguranță, în ciuda celor mai tineri, au luat dificila hotărâre de a veni să-i vorbească.

După cum se aștepta, bărbații refuză – în veci nu i-ar trece prin minte unui cipai să încalce astfel ierarhia –, însă gestul îi impresionează.

– Vă mulțumim pentru bunătatea voastră, sahib, rostește cel care pare șeful – un bărbat de vreo șaiszeci de ani, cu fața brăzdată de cicatrice, dar drept ca un I. Sunteți ca un părinte pentru noi, vă datorăm respect, niciodată nu ne vom așeza în fața Domniei Voastre!

– Prea bine, vitejii mei. Spuneți, ce vă aduce la mine?

– Lucruri grave, Excelență. De la începutul anului, mai ales de când cu răzmerițele de la Berhampur și Barrackpore, regimentele noastre sunt în fierbere și, în pofida strădaniilor celor mai bătrâni dintre noi, sunt cu neputință de potolit. Am încercat să stăm de vorbă cu ofițerii noștri, dar ei zic că nu au timp să asculte bodogănelile noastre. Atunci, ne-am gândit că poate Excelența Voastră, care aveți faima de om înțelept și îngăduitor...

– Banii sunt problema? Șapte rupii pe lună, aceeași soldă de cincizeci de ani, deși prețul grânelor s-a dublat, e cam puțin, recunosc. De altfel, am și discutat cu Guvernatorul general, care mi-a promis că se va gândi.

– Vă suntem foarte recunoscători, Sahib, dar nu-i vorba doar despre asta, nu-i vorba nici despre lipsa promovării, deși e greu pentru un soldat bătrân să fie insultat de un tânăr ofițer, abia venit din Anglia și care... Cipaiul ezită. Mă rog, care nu cunoaște foarte bine obiceiurile țării.

Sir Henry încuviințează din cap.

...Niște tinerei care nu cunosc nimic și dau ordine în stânga și-n dreapta! E o rușine și i-am prevenit pe superiori că, dacă nu dăm atenție lucrurilor de felul acesta, ne vom îndrepta spre dezastru...

Se ferește să spună ceva, însă tăcerea lui îl încurajează pe un alt bătrân cipai:

– Pe vremuri era altfel. *Sahib*-ii erau apropiați de soldați, ne lua la vânătoare cu ei, iar când aduceau dansatoare ca să dea un spectacol la regiment ne invitau și pe noi. Exista chiar un ofițer căruia îi spuneam „luptătorul“, fiindcă avea obiceiul să se alătore oamenilor săi pe câmpul de bătălie! Îi iubeam pe *sahib*-i pentru că ne tratau ca pe copiii lor. Acum ne disprețuiesc, nu se amestecă niciodată printre noi, iar când îi nemulțumește ceva ne copleșesc cu ocări. De multe ori, fiindcă nu înțeleg ce încercăm să le spunem, ne trimit înaintea Curții Marțiale, pentru insolență, deși noi am vrut doar să ne justificăm!

În jurul său, ceilalți cipai încuviințează, însă primul dintre ei care vorbise îi întrerupe, pierzându-și răbdarea:

– Nu ca să ne plângem am venit aici, Sahib, pentru Domnia Voastră putem sacrifica totul, în afară de...

Glasul i se frânge, ochii i se umplu de lacrimi.

Mișcat, Sir Henry se ridică și-l apucă de umăr.

– Haide, prietene, spune!

– Putem accepta tot, dar... nu putem renunța la religia noastră, șoptește bătrânul cipai suspinând.

– Dar cine vă cere să renunțați la religia voastră?

Toți încep să vorbească deodată: noile cartușe cu grăsime de porc sau de vacă, făina amestecată cu făină din oasele animalelor interzise. Degeaba repetă Sir Henry că sunt doar niște minciuni răspândite pentru a stârni tulburări, nu reușește să-i convingă. Chiar dacă

respectivăle cartușe nu sunt spurcate cu grăsimi impure, recunosc într-un târziu cipaii, acum toată lumea crede că sunt:

– Dacă le-am folosi, familia noastră și satul întreg ne-ar respinge de teamă că, atingându-ne, vor deveni și ei paria. Am fi niște ciumați, condamnați pe viață să trăim singuri.

– Sau să devenim creștini, sugerează unul dintre ei.

Pentru Sir Henry asta-i culmea.

– Și să devii creștin e o nenorocire atât de mare? exclamă ofensat.

Apoi, dându-și seama că prin aceste cuvinte le confirmă temerile, se grăbește să adauge:

– Niciodată nu convertim prin forță sau șiretlicuri, fiecare alege în deplină libertate!

Abia a rostit aceste cuvinte, că îi vin în minte Inchiziția, persecuțiile împotriva indienilor din America, războaiele religioase din Franța... Noroc că nu există nicio șansă ca niște simpli cipai să fi auzit de ele!

– Și-atunci, obiectează un bărbat, de ce se învață despre creștinism în școlile de stat? Și de ce să

transformi sanctuarul Qadam Rasul, ce adăpostea urma piciorului Profetului, în depozit de muniție?

– S-au făcut greșeli, recunoaște Sir Henry, și mă aflu aici ca să le îndrept. Vă dau cuvântul meu că de acum încolo nicio clădire, mai ales religioasă, nu va fi demolată fără autorizația mea. Cât despre noile cartușe, am o veste bună să vă dau. Ținând cont de temerile cipailor și ale familiilor lor, Guvernatorul general a ordonat să nu mai fie decapsulate cu dinții, ci cu mâna.

Așa nu vor mai exista probleme. Bine, vitejii mei! încheie apoi, ridicându-se. Sper că sunteți liniștiți acum. Și nu vă feriți ca, la nevoie, să veniți la mine. Întotdeauna voi fi aici pentru voi.

Cu nesfârșite mulțumiri și saluturi, cipaii își iau la revedere. Amabilitatea lui Sir Henry le-a mers la inimă – pentru comandanți ca el, sunt gata să-și dea și viața. Însă nu sunt mai liniștiți decât la venire.

– Dacă au schimbat regula pentru cartușe înseamnă că au grăsime impură, își dau cu părerea unul dintre ei. Altfel, de ce ar fi făcut-o?

– Adevărat! Oricum, chiar și atingând grăsimea impură cu mâna ne spurcăm și ne pierdem casta.

Ce să facă? Vor fi împinși, fără voia lor, să se revolte?

– Ce obraznicie! Cum îndrăznesc să-și critice superiorii?

– Vă admir răbdarea, Sir Henry! Eu, unul, ordonam să fie biciuiți!

Cei câțiva ofițeri care au ascultat discuția din salonul vecin își ascund cu greu enervarea împotriva Rezidentului, care în fața unor subalterni ar fi trebuit măcar să le ia partea.

Cu mișcări lente, Sir Henry se așază la loc, își aprinde trabucul și, adâncindu-se comod în fotoliu, îi fixează cu privirea sa rece.

– I-am lăsat să vorbească, domnilor, pentru că spuneau adevărul. De douăzeci de ani, am ocazia să văd cum se strică relațiile dintre ofițeri și soldați și, în general, dintre noi, britanicii, și populație. Dacă vreți ca oamenii să vă respecte, fiți respectuoși cu ei, în loc să vă înfuriați și să-i insultați. Credeți că, după victoria noastră militară în Punjab, am reușit să câștig devotamentul oamenilor cu biciul și cu înjurături? Nu, ci ascultându-i, căutând să le înțeleg problemele și să le rezolv eficient și corect. Se răsuțește pentru a lua un document. Aș vrea să

vă citesc ce i-am scris ieri Guvernatorului general, Lordul Canning, care m-a întrebat cum să

pună capăt nemulțumirii ce se răspândește în garnizoane: „Dincolo de problema cartușelor, câtă vreme vom refuza să recunoaștem că băștinașii, în special soldații băștinași, au aceleași sentimente, aceleași ambiții, aceeași înțelegere a propriilor capacități ca și noi, nu vom fi niciodată în siguranță“. Chiar e prea mult, domnilor, dacă vă cer să vă puneți o clipă în locul indienilor? Sunt oameni sentimentali de la care poți obține orice, dacă ești politicoș și îi tratezi ca pe niște ființe umane, în loc să-i umilim cu superioritatea noastră de occidentali!

– Să fim serioși, Sir Henry! Cum să discuți cu astfel de încăpățânați? Povestea cu cartușele e pură născocire!

– Nu chiar! După informațiile mele, unii fabricanți locali ar fi înlocuit, într-adevăr, seul de oaie cu untură de porc și seu de vită, mult mai ieftine. N-au făcut-o din motive religioase, ci ca să

iasă în câștig! Însă cipaii sunt cu atât mai bănuitori, cu cât mulți ofițeri dau dovadă de prea mare zel și încearcă să-și convertească soldații.

– Și de ce nu? Convertirea indienilor nu numai că i-ar scoate din mizerie și din păcat, dar i-ar învăța care sunt binefacerile unei societăți bine rânduite!

– Să spunem mai degrabă, precum Charles Grant, un fost director al Companiei Indiilor, că

„dacă-i convertim pe indieni le vom îmbunătăți moralitatea, dar acest lucru va servi, deopotrivă, planului inițial al venirii noastre în Indii, extinderea comerțului nostru“*. Cel puțin el avea meritul de a fi sincer! Cât despre moralitate, mă tem că pentru indieni, noi nu suntem deloc niște modele, cu obiceiul nostru de a bea și a înjura, de a lua bani cu împrumut fără a-i mai înapoia și, mai ales, de a nu respecta tratatele, cum s-a întâmplat chiar aici, când am anexat Awadh. Mi-e teamă, domnilor, că, dacă vom continua așa, riscăm să pierdem Indiile.

CAPITOLUL 12

Zenana e în fierbere astăzi. S-a aflat despre sosirea cu mare alai a lui Nana sahib, fiul adoptiv și moștenitorul lui „Peishwa“, fostul suveran al confederației statelor *marathi*, stăpânul Indiilor Apusene. Învins de englezi în 1818, bătrânul suveran fusese exilat la Bithur, la câteva mile de Kanpur [47](#), unde și murise în urmă cu câțiva ani.

Ce căuta aici fiul său? Exceptând evenimentele ieșite din comun – ceremonii religioase sau vreun mare *darbar* –, prinții se deplasau rar.

Plecat după vești, un eunuc se întoarce cu ultimele noutăți:

– Nana sahib a spus administrației britanice că face turism.

Informația e întâmpinată cu hohote de râs: turism! Ce glumă bună! Doar angrezi fac turism!

Oare își dau seama că Nana sahib își bate joc de ei?

– Mai înainte a vizitat diferite state din nordul țării, mai ales Jhansi, unde s-a întâlnit cu prietena sa din copilărie, *rani* Lakshmi Bai [48](#), explică eunucul.

– Vizite de curtoazie, fără doar și poate! rostește zeflemitor Hazrat Mahal, ridicând din sprâncene.

Își amintește de impunătorul personaj pe care l-a zărit la o *mushaira* [49](#) dată de soțul său, regele. Înalt și vânjos, cu fața rotundă și tenul alb, Nana sahib apăruse cu turbanul său plat, prins în manieră *marathi*, încărcat de perle și diamante și cu urechile împodobite cu pandantive grele de smarald. Își plimbase peste întreaga asistență privirea-i arogantă și Hazrat Mahal ghicise că e un om vanitos și lipsit de îndrăzneală. Tot ce aflase mai târziu despre el îi întărise prima impresie.

La moartea lui Peishwa, Compania Indiilor refuzase să-l recunoască pe acest fiu adoptiv, căruia îi contestase titlul și enorma pensie acordată tatălui său. De ani întregi, Nana sahib încerca să schimbe această hotărâre prin lingușeli și cadouri – susținea că e cel mai bun prieten al englezilor –, dar zadarnic. În cele din urmă, își trimisese omul de încredere, pe Azimullah Khan, la Londra, să-i pledeze cauza în fața reginei Victoria. În van. Nu fusese nici măcar primit de regină.

– La drept vorbind, *rani* din Jhansi are aceleași motive ca și Nana să-i urască pe englezi, comentează o *begum*. Au refuzat să-i recunoască fiul adoptiv, numit moștenitor de rajah, și, pretextând că statul e lipsit de moștenitori, l-au anexat. Lakshmi Bai a părut că se resemnează, dar am auzit că nu așteaptă decât ocazia să se răzbune.

– Dar aici cu cine se va întâlni Nana? îl iscodește tânăra femeie.

– Măine trebuie să-i facă o vizită Rezidentului, o lămurește eunucul, iar azi a fost primit de Jai Lal și de frații săi, care se ocupă să-i organizeze șederea.

Auzind numele lui Jai Lal, Hazrat Mahal a tresărit. Exact cum bănuia ea, această vizită

turistică în statele anexate de curând urmărește stabilirea de legături sau poate a unui plan de acțiune.

Cu un aer nepăsător, de parcă discuția n-ar mai interesa-o, se ridică și se îndreaptă spre apartamentele sale, însă lui Mammoo, care o urmează, îi poruncește în șoptă:

– Du-te și strecoară-te în suita lui Nana sahib, ca și cum ai fi un servitor al rajahului Jai Lal.

Cască bine ochii și urechile, apoi vino să-mi povestești totul, până în cele mai mici amănunte.

În lumina aurie a acestei după-amiezi de aprilie, vizitatorii se înghesuie sub veranda unui *khoti* [50](#), unde Nana sahib își termină siesta. Au venit să-și arate respectul față de cel pe care-l consideră urmaș legitim al marilor suverani *marathi*, într-o atmosferă ce ar părea lipsită de griji dacă n-ar fi zecile de gărzi ce stau la pândă dincolo de grilajul parcului.

Nu fără greutate Mammoo a reușit să se strecoare printre cofetarii ce aduc *laddu*, *burfi*, *gajar halva* [51](#), după care Nana e înnebunit. Odată intrat, îl zărește pe rajahul Jai Lal stând de vorbă

cu un bărbat zvelt, cu ten măsliniu, îmbrăcat într-o elegantă tunică de mătase albă, brodată cu fir de argint. Eunucul se apropie tiptil, fără ca bărbații, prinși în discuția lor, să-l observe.

– De ce, scumpul meu Azimullah, v-ați dus să vă plimbați prin tranșeele de la Sevastopol, în loc să vă întoarceți direct la Londra?

– Voiam să văd cu ochii mei ce se povestea la Istanbul: eșecul armatei britanice în fața orașului stăpânit de ruși, atacurile ei zadarnice, descurajarea statului-major,

dezorganizarea și indisciplina din rândul soldaților... Spre marea mea surpriză, mi-am dat seama de slăbiciunile

acestor englezi, pe care noi, aici, îi credem invincibili, neputința lor de a-i înfrunța pe ruși. Iar rușii... Ah, ce mai războinici! În stare să îndure orice. Am părăsit Sevastopolul cu convingerea că și noi, dacă ne organizăm...

– Ssst! Ne-ar putea auzi cineva. Și, coborând vocea, rajahul Jai Lal continuă: E adevărat că v-ați întâlnit cu agenți ai țarului?

– Unul dintre ei m-a căutat când m-am întors la Istanbul. Urmăresc îndeaproape situația din Indii și visează să-i vadă pe englezi plecați. Mesagerul lor m-a asigurat că, dacă am reuși să

provocăm o revoltă în țară și, mai ales, să cucerim Delhi, ei ar fi gata să ne ofere un important sprijin material și ne-ar ajuta să-i alungăm pe britanici. Continuăm să corespondăm prin Cașmir, grație micilor vânzători ambulanți de migdale și fructe, care ne poartă mesajele.

– În ceea ce ne privește, de la anexarea Awadului, n-am stat cu mâinile în sân, n-am scăpat niciun prilej să reamintim de profeția de la Plassey, potrivit căreia britanicii trebuie să

părăsească Indiile după o sută de ani de la victoria lor, adică în iunie anul acesta. Știți cât sunt de superstițioși compatrioții noștri: profețiile înseamnă semne ale cerului și nici nu se gândesc să le nesocotească. Cât despre povestea cu cartușele, adevărată sau falsă, a fost ceva nesperat și am profitat de ea cât s-a putut. Poporul a ajuns la capătul răbdării și e gata să se ridice la luptă, însă, din păcate, mulți dintre marii *taluqdar*-i tot mai cred că pot negocia, nu vor să riște și să piardă tot.

– În afară de cei care nu mai au nimic de pierdut! *Rani* din Jhansi, care a crescut la Curtea lui Peishwa împreună cu Nana sahib, pe care îl numește „frate mai mare”, e gata să ne urmeze.

La fel și prinții din Nagpur, Satara, Karnataka, Tanjore și alte state anexate în ultimii ani.

Stăpânul meu întreține o corespondență susținută cu ei. Chiar dacă unii mai stau în cumpănă, sunt convins că ni se vor alătura când va începe revolta și-și vor da seama de amploarea ei.

– Data stabilită e tot...?

Cuvintele se pierd într-un șușotit din care, în pofida strădaniilor sale, Mammoo nu reușește să

deslușească nimic. Însă a auzit destul, trebuie să-și informeze degrabă stăpâna.

Hazrat Mahal a ascultat cu atenție povestea eunucului. Așa cum bănuia, refuzul cipailor din Berhampur și Barrackpore de a se supune ordinelor nu e o întâmplare izolată. Se

pregătește o revoltă generală. Iar la Lucknow, rajahul Jai Lal este unul dintre principalii instigatori. Dar se poate avea încredere în acest Azimullah, un personaj foarte ciudat?

– Ce știi despre omul acesta, în afară de faptul că e consilierul favorit al lui Nana?

– Îi place să i se spună Azimullah Khan și se mândrește că e „pathan“ din neamul războinic care trăiește în Afghanistan, ținutul din nord-vest pe care britanicii, cu toate eforturile lor, n-au reușit niciodată să-l învingă. În 1842, după patru ani de lupte, au trebuit chiar să se retragă, armata fiind praf: din douăsprezece mii de oameni, abia s-au mai întors câteva zeci. Curajoși și vicleni, afganii au o rezistență ieșită din comun, nimeni nu i-a supus vreodată și nici nu va reuși cineva curând!

– Și Azimullah?

– După informațiile pe care am putut să le adun, ar fi sosit la Kanpur pe când era foarte mic, împreună cu mama sa, în timpul foametei din 1837. Angajați ca servitori de întemeietorul Misiunii pentru Răspândirea Evangheliei, apoi de succesorul lui, copilul a fost în cele din urmă trimis la școală, fiindcă era de o inteligență rară. Acolo a învățat engleza și franceza, dar au încercat, stăruitor, să-l convertească la creștinism. A fost și ținta multor avansuri sexuale și recunoștința față de binefăcătorii săi s-a transformat curând în ură. Fiind un om plăcut și capabil, a găsit de lucru la europeni, la colonelul Ashburnham, unde a rămas până în 1850, când l-au dat afară pentru furt. Acuzație de care a încercat zadarnic să se apere. Umilit public, de atunci nutrește o ură teribilă față de societatea engleză.

Așa a intrat în serviciul lui Nana sahib, pe care îl învățase cândva engleza, a devenit confidentul său și principalul consilier. Se zice că prințul nu ia nicio hotărâre fără să-i ceară părerea. Are o mare influență asupra lui.

După eșecul misiunii de la Londra, se pare că s-a convins și l-a convins și pe Nana sahib că nu li se va face niciodată dreptate, dar că, dacă prinții se unesc, vor reuși să-i învingă pe englezi pe calea armelor.

– Să-l audă Allah! oftează Hazrat Mahal. Apoi adaugă, râzând: În schimb, acest Azimullah nu le detestă pe englezoaice. Am auzit că la Londra era răsfățatul femeilor...

– S-a bucurat, într-adevăr, de mare succes în societatea înaltă. Trecea drept un prinț și, întrucât e chipeș și politicos, femeile îi cădeau în brațe. A căpătat un mare dispreț pentru occidentale care, după părerea lui, nu au calitățile femeilor de aici, modestie și purtări reținute. Sub aparența de om de lume, Azimullah are o morală destul de rigidă și se pare că șederea în Europa l-a convins de pervertirea din societățile care se prezintă drept modele de virtute și, în loc să-l impresioneze, i-a întărit ura.

– Mă miram eu cum de Nana sahib, cunoscut ca om iubitor de plăceri, slab și nehotărât, are îndrăzneala să conspire. Una peste alta, acest Azimullah îmi este foarte simpatic, pune capăt discuției Hazrat Mahal, făcându-i semn eunucului, uluit, că poate să plece.

20 aprilie 1857

Sir Henry Lawrence

Rezident, Lucknow

Către Sir Hugh Wheeler

Rezident, Kanpur

Dragul meu Wheeler,

L-am primit ieri pe prietenul dumneavoastră, prințul Nana sahib, însoțit de fratele și de secretarul său, un anume Azimullah. Trebuie să spun că mi-au făcut o impresie foarte proastă, purtându-se cu o aroganță la limita obrăzniciei. În plus, nu am reușit să înțeleg motivul călătoriei lor la Lucknow, turismul părându-mi o scuză jalnică. Trebuia să vină astă-seară la mine să cinăm, însă au contramandat în ultimul moment, pretextând că treburi urgente îi cheamă la Kanpur.

*Având în vedere problemele actuale, aș îndrăzni să vă sfătuiesc să nu aveți deloc încredere în acest personaj.**

Sperând că atât familia, cât și dumneavoastră sunteți bine, vă transmit cele mai bune gânduri.

Lawrence

Sir Hugh Wheeler

Către Sir Henry Lawrence

25 aprilie 1857

Dragul meu Lawrence,

Vă mulțumesc pentru grijă. Știu că prințul are darul de a te zăpăci uneori, dar pot să vă asigur că e cel mai bun prieten al englezilor. Ne-a dovedit-o în nenumărate ocazii. De curând, a propus să ne pună la dispoziție o parte din oamenii săi, în caz de tulburări, și chiar s-a oferit să-mi găzduiască familia la una dintre reședințele sale. Oricum, aici e liniște și am deplină încredere în loialitatea cipailor mei.

Primiți, vă rog, cele mai cordiale urări.

Wheeler

În această după-amiază fierbinte de sâmbătă, 2 mai, o companie din Regimentul 7 infanterie s-a adunat pe terenul de manevre al taberei din Muryaon, oraș de garnizoană al Lucknowului.

Atmosfera e încordată: ofițerii britanici tocmai au anunțat că soldații vor învăța să mânuiască

noile puști Lee Enfield și să folosească noile cartușe, după cum a ordonat Guvernatorul general, Lordul Canning.

Strâns în uniformă lui impecabilă, maiorul Carnegie își cântărește din priviri oamenii. Observă

iritat tunicile boțite, pe alocuri rupte la răscoiala mânecii – trebuie spus că erau atât de strâmte, încât dacă un soldat își scăpa pușca, apoi cu greu se apleca s-o ridice; dar nu aceasta e menirea uniformei, să fie o carapace care să-l forțeze să stea drept? Indienii sunt nepăsători și distrați din fire, decenii la rând li s-au tolerat fanteziile, sub pretext că trebuie să li se respecte cultura. Din fericire, s-au luat măsuri și de-acum vor învăța adevăratele valori.

În fața oamenilor în poziție de drepti, ordonă cu glas puternic:

– Atenție, încărcăți armele!

În rândul trupei se stârnește o ușoară agitație, soldații își aruncă priviri furișe, dar nimeni nu mișcă.

Stupefiat, maiorul urlă din nou ordinul, însă cipaii își lasă capetele în pământ, încremenind.

Văzând această dovadă clară de indisciplină, maiorul se sufocă de indignare: soldații ăștia și-

au pierdut mințile? Nu știu că nesupunerea față de un ofițer se plătește scump?

Dar, cu cât el amenință mai vârtos, cu atât tăcerea devine mai apăsătoare, mai dușmănoasă.

Până la urmă, un cipai iese din rând și declară că Regimentul 7, la fel ca regimentele din alte garnizoane, refuză să-și trădeze religia folosind cartușe impure.

Înghițindu-și furia, maiorul Carnegie încearcă încă o dată să le explice că sunt aceleași cartușe ca și înainte, că povestea cu grăsimea impură e un zvon fals, răspândit de cei care vor să

stârnească tulburări. Osteneală zadarnică. Oamenii nu mai au încredere în cuvântul ofițerilor care-i comandă. Ruperea tratatelor, detronarea regelui lor și anexarea țării i-au convins că

englezii sunt în stare de ce e mai rău.

Stacojiu la față și nemaigăsind alte argumente, maiorul sfârșește prin a-i trimite în cazarmă, nu fără a-i preveni că vor fi aspru pedepsiți.

Toată noaptea, strânși în corturile lor, cipaii discută. Decât să riște spânzurătoarea pentru nerespectarea ordinelor, unii sunt de părere să se răzvrătească și să-i ucidă pe ofițeri.

– Nu se poate! Îi contrazic alții, emisarii ne-au pus să jurăm că vom aștepta semnalul, toate garnizoanele trebuie să se răscoale deodată, numai luându-i prin surprindere îi vom învinge pe angrezi!

– Nu avem de ales! O să așteptăm să ne execute?

Se ridică tonul, se invocă argumente, oamenii își aruncă jigniri, intră, ies, merg dintr-un cort în altul ca să afle diferite păreri și încearcă să găsească o poziție comună.

Profitând de agitație, un cipai bătrân a părăsit tabăra și, apucând-o pe niște scurtături, se pierde în noapte. După o oră de mers, ajunge în sfârșit, de-abia mai răsuflând, lângă grilajul înalt al Rezidenței.

Sub cerul nopții senine, clădirea se ridică, impunătoare, cu intrarea păzită de douăsprezece gărzi înarmate. Însă degeaba explică omul că are vești urgente pentru „sahib“, că trebuie să-l vadă imediat, că e o problemă de viață și de moarte, gărzile nu vor să audă nimic: e trecut de miezul nopții, înalt comisarul doarme și nu poate fi trezit. Să revină cipaiul mâine.

– Mâine toți ofițerii englezi vor fi morți și numai din vina voastră! strigă bătrânul disperat, dar

își dă seama că îl iau drept nebun. Deci, profitând de o clipă de neatenție, smulge pușca unei gărzi și trage în aer. E înhățat numaidecât și trântit la pământ. Dar, înăuntrul Rezidenței, luminile s-au aprins. Speriat de zgomot, aghiotantul colonelului Lawrence își trimite ordonanța să vadă ce se petrece.

Bătrânul cipai e împins cu brutalitate spre clădire și, în timp ce el, furios, încearcă să-și aranjeze cât de cât ținuta, Sir Henry, trezit de vacarm, își face apariția în halat.

– Ce s-a întâmplat, viteazul meu? Întreabă, surprins.

– S-a întâmplat că imbecilele de gărzi se tem atât de tare să vă deranjeze, încât ar prefera să vă

vadă mort! izbucnește omul și, fără a-și trage sufletul, povestește despre discuțiile aprinse ale cipailor, despre hotărârea lor neclintită de a nu atinge cartușele impure, despre teama lor că

vor fi spânzurați pentru indisciplină și despre intenția de a o lua ei înainte, ucigându-i pe toți ofițerii.

Abia a terminat de vorbit, că un curier călare aduce, cu respirația tăiată, ultimele vești: cipaii au pus stăpânire pe depozitul de arme!

Sir Henry pălește: pariase pe fidelitatea soldaților săi și dăduse greș. Nu mai e timp de pierdut.

În mai puțin de o oră, toate forțele britanice staționate la Lucknow, infanteria, cavaleria, artileria, sunt mobilizate. Se apropie, în liniște, de tabără, împresoară cazărmile, iar când cipaii alertați de trosnetul crengilor ies din corturi se pomenesc în fața tunurilor britanice.

Strălucirea lunii scaldă într-o lumină ireală cele două grupuri de soldați care se privesc, ieri aliați, azi inamici. Nu mișcă nimeni, conștienți cu toții că la cel mai mic gest lucrurile pot s-o ia razna.

Sir Lawrence înaintează, călare pe roibul său.

– Soldați, ascultați-mă! Unii încearcă să vă înșele și să vă ducă la nenorocire. Eu, comandantul vostru, vă dau cuvântul că niciun fel de grăsime impură nu e folosită la fabricarea noilor cartușe. Credeți-mă, vitejii mei, în treizeci de ani, de când mă aflu în Indii, am învățat să vă

cunosc civilizația și credințele și le respect. Așa cum v-am apreciat întotdeauna curajul și devotamentul. Nu v-aș amăgi niciodată! Soldați, mă bizui pe loialitatea voastră, însă cei care vor trăda...

Un foc tras la nimereală din rândurile engleze îi întrerupe discursul. Printre cipai se stârnește panica. Unii dintre ei rămân încremeniți de uimire, însă cei mai mulți o iau la fugă și, profitând de întuneric, caută să se ascundă prin desișurile din jur. Sunt prinși iute și legați: nu e fuga lor o dovadă de vinovăție? Ore întregi vor fi interogați și biciuiți, ca să mărturisească

detaliile complotului și numele instigatorilor. Niciunul nu va vorbi.

În biroul său, Sir Henry se învârtește ca leul în cușcă, ținând în mână o scrisoare, pe care unul dintre spionii săi i-a adus-o, trimisă de Regimentul 7 de infanterie din Awadh Regimentului 48: soldații anunță că au hotărât să-și dea viața pentru a-și apăra credința și speră că

Regimentul 48 li se va alătura.

Ce e de făcut? În ajun, Lawrence a ordonat dezarmarea tuturor cipailor, unii dintre cei mai bătrâni au plâns, susținându-și fidelitatea. Colonelului i s-a strâns inima, însă e obligat să

impună autoritatea britanică, chiar dacă, în cazul de față, poate să-i înțeleagă pe acești oameni.

Cândva, asigurările date de ofițerii lor ar fi fost de-ajuns ca să-i liniștească, astăzi, un lung șir de greșeli și nedreptăți i-au făcut să-și piardă de tot încrederea.

Insubordonarea câștigă teren. La Meerut, cea mai importantă garnizoană din nordul Indiilor, optzeci și cinci de cipai care refuzaseră să utilizeze cartușele fuseseră trimiși înaintea Curții Marțiale, care îi degradase și îi condamnase la zece ani de muncă forțată. Și dacă ar fi doar soldații! Sir Henry știe bine că nemulțumirea a cuprins întreaga populație, fie că era vorba de zecile de mii de artizani sau de foștii angajați ai regelui care nu mai aveau unde să lucreze, de țărani copleșiți de impozitele prea mari sau de stăpânii feudali cărora li se demolaseră

forturile și li se confiscase o bună parte din pământuri.

Totuși, indiferent de greșelile și de politica lipsită de perspectivă a predecesorilor săi, el nu putea s-o renege, era nevoit s-o continue, oricât de periculoasă și de nedreaptă ar fi fost.

Loialitatea lui față de Anglia era mai presus de orice, chiar și de conștiința sa.

Urmând vechea tactică britanică „dezbină ca să domnești mai bine“, Sir Henry hotărăște să invite toți aristocrații, notabilitățile și ofițerii armatei din Awadh la un mare *darbar*, organizat în clădirea Rezidenței.

La 12 mai, în fața unei mulțimi de rajahi, *taluqdar*-i, ofițeri britanici și subofițeri indieni –

aceștia din urmă, având pentru prima oară dreptul de a se așeza alături de englezi –, înaltul comisar rostește un lung discurs despre binefacerile puterii britanice și perfectă sa neutralitate

în materie de religie.

„Să fiți siguri că niciodată nu ne vom atinge de obiceiurile și credințele voastre, le respectăm.

Spre deosebire de împăratul mogul Aurang Zeb, care denigra religia hindusă și convertea oamenii la islam cu forța, spre deosebire de Shivaji, marele erou hindus care ura islamul și a trecut mii de musulmani prin tăișul sabiei.“

Impasibili, invitații dau politicos din cap.

Apoi li se împart decorații soldaților care au ajutat la înfrângerea rebelilor. Eroi în ochii englezilor, trădători în ochii camarazilor.

În sfârșit, servitorii aduc dulciuri și băuturi răcoritoare. Spre marea mirare a indienilor, ofițerii englezi, uitând de obișnuita lor aroganță care îi oprea să se amestece cu băștinașii, se alătură

grupului lor glumind și discutând pe un ton familiar despre ultimele evenimente. Dacă-și închipuie că, în felul acesta, vor câștiga simpatia cipailor, se înșală: văzând neobișnuita lor amabilitate, aceștia din urmă vor trage concluzia că englezii se tem și încearcă să-i îmbuneze.

Cât privește discursul lui Sir Henry despre bunăvoința creștinilor față de celelalte religii, opusă intoleranței hindușilor și musulmanilor, îi face să zâmbească. E bine știut că împărații moguli, chiar și piosul Aurang Zeb, aveau generali hinduși în fruntea trupelor. Iar în ceea ce-l privește pe Shivaji, faimosul erou hindus, el a slujit mai întâi într-un stat musulman și, în timpul războiului împotriva împăratului mogul, păstra musulmani în poziții-cheie din armata sa. De altfel, în caz de înfrângere, populația oferea adăpost învinșilor, oricare ar fi fost credința lor.

Chiar în statul Awadh religia nu a dus niciodată la vreo discriminare. Suverani precum Safdarjung și Asaf ud Daulah ofereau pământuri preoților hinduși ca să-și clădească temple și de multe ori le și întrețineau. Cu câțiva ani înainte de a fi detronat, Wajid Ali Shah le dăduse călugărițelor irlandeze un superb teren în centrul orașului Lucknow, pentru construirea unei școli creștine, Loretto Convent, care avea să primească mai târziu fete din cele mai bune familii hinduse și musulmane.

– Doar odată cu sosirea englezilor a început politica de discriminare, prin care li se atribuie doar creștinilor posturi importante! amintește un rajah.

Toți încuviințează, conștienți că britanicii caută să-i întărească pe unii împotriva altora pentru a-i slăbi.

CAPITOLUL 13

În dimineața zilei de 10 iunie, Mammoo Khan sosește în *zenana*, aducând o veste incredibilă: garnizoana din Meerut s-a revoltat! După ce au omorât un colonel, răzvrătiții i-au eliberat pe camarazii lor, închiși pentru că refuzaseră să folosească noile cartușe, precum și pe ceilalți captivi, apoi s-au răspândit pe străzi, arzând casele europenilor și ucigând pe oricine întâlneau.

– Chiar și pe memsahib și pe copii? întrebă femeile îngrozite.

Mammoo ezită să răspundă, dar Hazrat Mahal caută o explicație:

– Fără îndoială, de vină sunt criminalii eliberați odată cu soldații. Cipaii noștri nu s-ar atinge de femei și de copii lipsiți de apărare! Dar ia spune-mi, câți dintre ai noștri au murit?

– Asta-i cel mai uimitor! Englezii au fost așa de surprinși, încât pe moment n-au făcut nimic, iar răzvrătiții au profitat ca să fugă. Au galopat patruzeci de mile spre Delhi, până la palatul Maiestății Sale, împăratul Bahadur Shah Zafar. Acolo au ucis gărzile britanice, care încercau să-i oprească, și au cerut să fie trezit suveranul. Când acesta a apărut, ca să afle ce se petrece, l-au întâmpinat cu urale, l-au proclamat împărat al Indiilor și căpetenie a rebeliunii, apoi l-au purtat în triumf.

– Fără să-i ceară părerea?

Femeilor nu le vine a crede. Bătrânul de optzeci și doi de ani, care poartă titlul onorific de

„regele din Delhi“, este nepotul ultimului împărat mogul și al douăzecilea descendent al marelui Akbar [52](#). Însă nu mai domnește decât peste palatul său, splendidul Fort Roșu, și dependențele acestuia, vreo treizeci de kilometri pătrați pe malul râului Jumna, în centrul vechiului oraș.

Încă dinaintea venirii englezilor, împărații moguli care două secole și jumătate dominaseră

Indiile nu mai dețineau decât o putere formală. În 1739, Delhi și palatul fuseseră jefuite de suveranul persan Nader Shah, care pusese stăpânire pe tronul Păunului, o adevărată

minunăție incrustată cu safire, rubine, smaralde și perle [53](#), ca și pe faimosul diamant *koh-i-noor*. Zece ani mai târziu, cotropitorul afgan Ahmad Shah Durani prădase capitala, lăsând imperiul foarte slăbit. Începând de atunci nobilii musulmani și hinduși capătă o independență

reală. În 1788, un nou cotropitor afgan, Ghulam Kadir, îi scoate ochii împăratului Shah Alam

fiindcă refuză să-i dezvăluie unde e ascuns tezaurul. Profitând de tronul rămas liber, *marathi* ocupă Delhi. Cincisprezece ani domnește anarhia până când, în 1803, englezii apar și restabilesc ordinea – în folosul lor. Îl păstrează pe ultimul reprezentant al mogulilor, cu toată

splendoarea ce-l înconjoară, însă îi limitează puterea, care acum nu se întinde dincolo de zidurile cetății sale.

De la o vreme însă familia imperială era foarte pornită împotriva britanicilor. Aflase că Lordul Dalhousie, socotind că Marele Mogul nu mai reprezenta mare lucru, hotărâse, ca măsură de economie, să pună capăt acestei „comedii“. La moartea lui, moștenitorul său nu avea să fie recunoscut ca împărat, iar privilegiile familiei imperiale vor dispărea. La palat, domneau îngrijorarea și furia, ba unii prinți chiar luaseră legătura cu rajahii și *nawab*-ii deposedați de pământuri. Așa încât, la 11 mai, când sosesc, cipaii nu numai că sunt întâmpinați cu brațele deschise, dar venirea lor a fost, fără doar și poate, pregătită. Fiindcă știu toți, de la fiii împăratului până la curteni, că la moartea lui Bahadur Shah Zafar se va sfârși cu casa de Timur. [54](#)

Cuvintele lui Mammoo Khan au stârnit nedumerire în *zenana*.

– Se spunea că împăratul se ocupă doar de poezie și de miile de porumbei care, ori de câte ori iese din palat, zboară în rânduri strânse deasupra capului său pentru a-l proteja de razele soarelui. Se povestea că e un înțelept care se ține departe de orice fel de politică. E posibil ca el să se afle în spatele acestei conspirații?

– Nicidecum, însă nu i-au lăsat de ales: pentru a-și legitima revolta și a o răspândi în toată

țara, cipaii au nevoie de un temei istoric. Atribuindu-i puterea lui Bahadur Shah Zafar, ei reînnoadă simbolic legătura cu prestigiosul Imperiu Mogul, socotit și de hinduși, și de musulmani cea mai strălucită perioadă a istoriei lor și șterg două secole de colonizare britanică. Poporul nu se înșală. În Delhi l-a întâmpinat cu urale pe împărat când a apărut pe elefantul său și a proclamat *swaraj*, independența. [55](#)

– „O, voi, fii ai Hindustanului, dacă vreți, putem să ne distrugem dușmanul, a rostit el. Ne vom elibera religia și țara, mai scumpe inimii noastre decât însăși viața. Hinduși și musulmani, ridicați-vă la luptă! Dintre toate darurile Domnului, *swaraj* este cel mai prețios.

Demonul asupritor vi l-a furat, prin minciună și viclenie, îi vom îngădui să-l păstreze pentru totdeauna?“*

Mulțimea i-a urmărit în delir cuvântarea. Parcă umilitoarea ocupație străină nici n-ar fi existat vreodată, parcă Indiile și-ar fi regăsit brusc sufletul, iar indienii, mândria.

Femeile ascultă înmărmurite, nu îndrăznesc să-și creadă urechilor, e posibil ca englezii, stăpâni atotputernici, de neclintit...

Hazrat Mahal tremură de emoție.

– Vrei să zici că angrezii au fost învinși de trupele noastre? Întreabă ea cu vocea sugrumată, că

nu-i doar o simplă răzmeriță care, la fel ca altele, va fi înăbușită într-o zi, două?

– Nu cred, Hozur, l-am auzit pe rajahul Jai Lal spunând că...

Mammoo ezită, într-atât i se pare de nemaipomenit ce se pregătește să rostească.

– A zis că... e începutul războiului de eliberare!

– Slăvit fie Allah! După atâtea nenorociri, țara noastră o să scape în sfârșit de ticăloși! exclamă

o bătrână *begum*.

Încet, încet, femeile își dau seama de însemnătatea veștii. Emoționate și nebune de fericire, se îmbrățișează, se felicită, unele râd, altele plâng și pun mii de întrebări la care eunucul, năucit, nu apucă să răspundă.

Până la urmă, Hazrat Mahal reușește să facă puțină liniște.

– Și ce-au făcut englezii din Delhi?

– Ciudat, dar la Delhi sunt puține trupe britanice și cipaii, preveniți dinainte, au luat imediat legătura cu cei din Meerut. Douăzeci și patru de ore s-a desfășurat o adevărată vânătoare de europeni: unii au fost omorâți, însă cei mai mulți, printre care femei și copii, au fost închiși.

Până când... niște ofițeri britanici au aruncat în aer depozitul de muniții, provocând moartea a zeci de cipai. Drept pedeapsă, rebelii i-au executat pe prizonieri.

– Le-au ucis femeile și copiii... Angrezii nu ne-o vor ierta în veci! se murmură cu uimire.

– Se pare că tocmai asta au urmărit căpeteniile revoltei, le explică eunucul. Am surprins azi-dimineață o discuție între rajahul Jai Lal și rajahul din Mahmudabad. Bănuiau că masacrul a avut ca scop să taie orice cale de întoarcere. De-acum, cipaii din Delhi nu mai au încotro, trebuie să lupte; știu că, dacă s-ar preda, ar fi spânzurați.

– Și ai noștri ce fac la Lucknow? se interesează nerăbdătoare Hazrat Mahal. O să pună în sfârșit mâna pe arme, să restabilească puterea legitimă și să ni-l aducă înapoi pe rege? Sau rajahii și *nawab*-ii cărora le plac atât de mult vorbele frumoase continuă să trăgăneze lucrurile? Aveam, totuși, impresia că rajahul Jai Lal e un om de acțiune...

– Într-adevăr, e altfel decât alți *talukdar*-i și soldații îl iubesc, însă trebuie să aștepte data.

Văzând mirarea din privirea stăpânei, Mammoo o lămurește:

– S-a stabilit o dată pentru revolta generală, ca să-i ia pe englezi prin surprindere, dar acum totul e repus în discuție. Trecând prin oraș, am văzut oameni înflăcărați la culme, ultimele evenimente le-au alungat teama, sunt gata de orice.

În *zenana*, entuziasmul lasă locul, treptat, neliniștii.

– Atunci, înseamnă că se poate întâmpla orice?

– Situația noastră e deja complicată, dacă vor exista răzmerițe în oraș, englezilor le va cășuna pe noi...

– Mai țineți minte cum au distrus palatul Moti Mahal căutând dovezi ale unei pretinse conspirații!

Scoasă din sărite de lașitatea tovarășelor sale, Hazrat Mahal se ridică și-i face semn eunucului s-o urmeze.

– Dă fuga și caută-mi o *burqa*, îi șoptește. Și de data asta nu-i nevoie de nicio lectică, vom merge pe jos.

O umbră mută pășește în spatele lui Mammoo, pe străzile înguste ale vechiului bazar. De multă vreme, n-a mai fost așa înghesuală, parcă întreg Lucknow și-ar fi dat întâlnire în acest loc ce freamătă de zvonuri. La colțul unei străzi, un fachir pe jumătate gol, cu tridentul lui Shiva – zeul distrugerii – pictat pe frunte, le cuvântează unor gură-cască:

– Profeția, nu uitați de profeție! Anul ăsta angrezii, care ne asupresc de o sută de ani, vor fi nimiciti! Toți împreună îi vom strivi ca pe niște gănganii!

Puțin mai departe, un *maulvi* cu barbă lungă, neagră, aruncă ocări împotriva monștrilor de creștini care, la ceremoniile lor macabre, „beau sângele Domnului lor și vor să ne silească și pe noi să facem la fel!”

Cei prezenți se cutremură cu scârbă. „Angrez *mardabad* [56](#) !” strigă ei cât îi ține gura, în vreme ce, câțiva metri mai încolo, polițiștii indieni întorc capul.

În fața dughenelor pline de mâncăruri, pe care nimeni nu se gândește azi să le cumpere, oamenii discută strânsi în grupuri:

– Se pare că în Persia, populația s-a răsculat și trupele englezești au suferit pierderi uriașe. Și în China au fost manifestații, iar britanicii, temându-se de o revoltă generală, au cerut întăriri garnizoanei din Singapore, care a refuzat, întrucât și acolo sunt așteptate tulburări.

– Rușii le susțin pe ascuns. Au observat slăbiciunea armatei britanice în Războiul din Crimeea și și-au jurat să-i gonească pe englezi din regiune.

– La Londra, regina nu mai știe ce să facă. Se pare că evenimentele au zdruncinat-o atât de tare, că s-a închis în palat și refuză să-i primească pe miniștri!

...*Ce prostie*, se gândește Hazrat Mahal, *regina Victoria e ca o stâncă!* Însă nu îndrăznește să spună ceva, fiindcă știe că vocabularul și intonația – frumoasa limbă de la Curte – ar trăda-o.

Mammoo, însă, nu stă pe gânduri:

– Dar de unde aveți informațiile astea nemaipomenite?

Tonul lui le displace oamenilor. De unde a răsărit și ăsta? Poate veștile îl deranjează?

Ostilitatea plutește în aer. În ochii mulțimii întărâtate, cea mai mică îndoială, cea mai firavă

contrazicere par trădări. Din fericire, atenția oamenilor este atrasă de un grup de tineri ce străbat strada fluturând drapele negre. Hazrat Mahal îl trage pe Mammoo de mânecă și amândoi dispar în grabă.

Pe drumul de întoarcere, observă magazine închise, având pe uși cuvântul „trădător“ scris cu roșu. La întrebările lui Mammoo, li se răspunde că sunt magazinele negustorilor care, în ciuda dispozițiilor, au continuat să le vândă pe datorie europenilor. Ici și colo, pe ziduri, se văd inscripții răzbunătoare, străzile freamătă de o agitație neobișnuită, dar nicăieri nu se zărește

nicio uniformă britanică, de parcă autoritățile, în loc să-i aresteze pe cei care instigă la tulburări, decisese să nu-i bage în semă pentru a nu spori tensiunile.

– Niciodată nu mi-aș fi imaginat că poporul e atât de furios!

Abia întoarsă la palat, Hazrat Mahal își scoate *burqa*, oftând ușurată.

– Mammoo, adu-mi trusa de scris, o să-i compun un mesaj rajahului Jai Lal, iar tu o să i-l duci imediat.

Se sufocă de indignare, ce fac lașii de *taluqdar*-i? Le-ar arunca în față tot ce crede despre pasivitatea lor... Însă n-ar folosi la nimic. Cum spune și proverbul, „trebuie să alegi între a culege merele și a bate grădinarul“.

Apucând cel mai frumos *calamus* [57](#), începe: *Preaonorabilului rajah Jai Lal Singh,*

din partea lui begum Hazrat Mahal

soția Maiestății Sale regele Wajid Ali Shah

Hozur,

Azi după-amiază am avut prilejul să văd însuflețirea ce a cuprins poporul din Lucknow la aflarea veștilor despre ultimele evenimente. Oamenii nu visează decât să lupte pentru a-i alunga pe englezi și a-l readuce pe rege. Sunt gata să-și dea și viața, însă așteaptă îndrumări de la un comandant și nu înțeleg tăcerea rajahilor.

Vă mărturisesc că țin legătura permanent cu Maiestatea Sa și am observat că-și pune anumite întrebări privind devotamentul unor prieteni pe care s-a bizuit mereu.

Știu că nu vă va lăsa inima să-l dezamăgiți.

Ce-i drept, a înflorit puțin lucrurile, însă speră ca, prin ultima frază, să zgândărească amorul propriu al rajahului. E un om de onoare, nu va răbda ca prietenul său să se îndoiască de el.

Sigilează scrisoarea și i-o întinde lui Mammoo:

– Du-o cât mai repede și adu-mi răspuns!

Spre deosebire de palatele celor mai mulți *taluqdar-i*, păzite de zeci de oameni înarmați, locuința rajahului Jai Lal e supravegheată doar de doi oameni. Primul notează numele și titlul vizitatorului, pe care cel de-al doilea le transmite secretarului rajahului. Celor care îi reproșează lipsa de prudență, rahajul le răspunde că pușinii săi dușmani nu se mai află pe lumea aceasta, iar, dacă cineva îi spune că un personal atât de puțin numeros nu se potrivește cu rangul său, rajahul ripostează explicând că, înainte de orice, e soldat și îi place viața simplă.

O atitudine unică în rândul înaltei societăți din Lucknow, unde sofisticarea extremă este lege și rafinamentul cel mai decadent ține loc de virtute.

Fanteziile acestui personaj bizar sunt acceptate fiindcă era prietenul și confidentul regelui și încă mai este. Rajahul dă de înțeles că, pe sub nasul englezilor, continuă să țină legătura cu Maiestatea Sa.

Mammoo Khan nu e lăsat prea mult să aștepte. Secretarul îl consideră cel mai isteț eunuc din palat, a avut de-a face cu el în mai multe rânduri și a fost mulțumit de precizia informațiilor pe care le-a obținut. De aceea, acum e dispus să-l ajute. Înălțimea Sa a cerut să nu fie deranjat, dar, dacă e o treabă urgentă, va vedea ce se poate face.

Peste câteva minute, Mammoo este condus într-o încăpere spațioasă, cu arcade largi ce dau spre o verandă pustie. Rajahul e aplecat deasupra unor hărți de stat-major, întinse pe o masă.

– Ce vrea Palatul de la mine așa urgent, de nu mai poate să aștepte? rostește supărat, fără să-și ia ochii de la hărți.

– Nu palatul, Alteță, ci cea mai importantă *begum* din palat, singura căreia regele îi acordă

încredere, răspunde Mammoo netulburat. Vă aduc o scrisoare din partea sa.

Rajahul a ridicat capul și-l cântărește din priviri pe eunucul care-i întinde misiva. O citește repede și izbucnește în râs.

– Stăpânei tale nu-i lipsește îndrăzneala, mă provoacă! De altfel, am auzit vorbindu-se despre ea – ar avea, se zice, o minte politică. Ceva destul de rar la o femeie, din acest motiv îmi și amintesc de ea. Înțeleg că are și un fiu?

– Oh, da, sare Mammoo, un băiat deosebit, un adevărat fiu de rege!

– Câți ani are?

– Unsprezece ani.

– Unsprezece? Rajahului îi scapă o înjurătură. Ce poți să faci cu un copil de unsprezece ani?

Însă Mammoo nu pierde ocazia. Rostește calm:

– Mama e cel puțin la fel de inteligentă ca fiul și e gata de orice ca să-și elibereze țara.

Rajahul își mușcă buzele: diavolul de eunuc îi citește gândurile, n-ar fi crezut că se dă de gol așa ușor. Se grăbește să pună capăt discuției.

– Bine. În orice caz, spune-i stăpânei tale că îi mulțumesc pentru scrisoare.

Și, văzând că eunucul nu se clintește, adaugă, aproape fără voia lui:

– Spune-i că la timpul potrivit îmi voi aduce aminte de ea.

CAPITOLUL 14

Odată trecute zilele de încordare ce au urmat după cucerirea orașului Delhi și înscăunarea lui Bahadur Shah Zafar, Lucknow pare să-și fi regăsit liniștea. La prima vedere, viața se desfășoară la fel ca înainte. Englezii fac o chestiune de onoare din a nu-și schimba cu nimic obiceiurile. Continuă să se plimbe călare sau în caleașcă, dar înarmați cu revolvere încărcate.

Nu că populația le-ar arăta fățiș dușmănie, dar, sub obișnuita docilitate, observă șoapte obraznice, priviri pline de ură.

În această lună mai, când temperatura urcă de la zi la zi, nervii tuturor sunt din ce în ce mai încordați.

Sir Henry Lawrence i-a chemat la Rezidență pe principalii responsabili civili și militari.

Tocmai a primit puteri depline de la Guvernatorul general și vrea să discute despre măsurile necesare pentru a întări siguranța vastei clădiri a Rezidentului și a celor douăzeci de construcții apropiate, răspândite pe un teren de treizeci de acri. În caz de pericol, acestea trebuie să poată găzdui comunitatea engleză, aproximativ o mie cinci sute de persoane, dintre care jumătate sunt femei și copii, precum și cele șapte sute de servitori băștinași. Sir Henry plănuiește, totodată, să sape un șanț și să ridice un zid care să împrejmuiască un perimetru de o milă și jumătate.

– Și casele din vecinătate? obiectează un maior. Suntem în centrul unui cartier foarte aglomerat. De pe terasele acestora s-ar putea trage foarte ușor în noi.

– Evacuați casele, dar nu le distrugeți decât dacă e neapărată nevoie. Și, mai ales, nu vă atingeți de vreun edificiu religios.

– Chiar dacă dau direct spre incinta Rezidenței? Păi, atunci, la ce folosește zidul?

Sir Henry ridică din umerii săi slabi.

– Vreți să ne punem în cap toată populația? Nu găsiți că am fost deja suficient de stângaci până acum? Să încercăm să nu trezim și mai multă ură. Grupuri de cipai au venit ieri să mă

asigure de fidelitatea lor, nu vreau să facem ceva care să-i îndepărteze de noi. Am putea avea nevoie de ei.

– Fiindcă aveți de gând să primiți băștinași în incinta Rezidenței?

– Ca să le lăsați plăcerea de a ne tăia beregata?

Cei doi căpitani îl privesc pe Sir Henry de parcă și-ar fi pierdut mințile.

– Nu-i înțelegeți deloc pe oamenii ăștia! se amestecă în discuție bătrânul colonel Simpson. Eu trăiesc printre ei de multă vreme și pot să vă asigur că bătrânii nu ne vor trăda niciodată!

Sir Henry trage calm din trabuc și se uită țintă la ofițeri:

– Știți, desigur, domnilor, că nu avem aici decât un batalion european de infanterie, șase sute de soldați, în timp ce cipaii sunt peste douăzeci de mii doar în regiunea Awadh. Dacă situația se înrăutățește, credeți că am reuși să ne descurcăm singuri?

– Calcutta ne va trimite întăriri.

– Îngreunate de echipament, vor ajunge în mai bine de-o lună. Și până atunci...

– Bun, să admitem că o mână de cipai bătrâni ne rămân devotați, se învoiește un ofițer, dar pe ceilalți, care se strâng în fiecare noapte ca să comploteze și așteaptă ocazia să se răzvrătească, îi dezarmăm, în sfârșit?

– Am dat eu ordin?

– Nu, dar îmi închipui că n-o să mai treacă mult.

– Ei bine, vă înșelați încă o dată.

Tonul lui Sir Henry e glacial. Cocoșii ăștia tineri, nepricepuți și fuduli, care sosesc aici de cincisprezece ani încoace, sunt pe cale să ruineze munca a generații întregi de militari care au câștigat respectul și, adesea, iubirea indienilor.

– Dacă-i dezarmăm pe cipaii din Lucknow, dovedim că ne temem, ceea ce riscă să provoace o revoltă generală în toate garnizoanele din jur. Consider că, dimpotrivă, trebuie să le arătăm că

avem încredere în loialitatea lor. Așa că am hotărât ca de-acum să dorm printre ei, în tabăra Muryon.

Și adaugă imediat cu un surâs zeflemitor:

– Puteți veni cu mine, dacă vă dă ghes inima!

În săptămâna următoare, centrul orașului Lucknow se transformă într-un uriaș șantier. Sute de muncitori zoresc să fortifice clădirile Rezidenței, să sape șanțuri și să construiască un zid împrejmuitor, străpuns de ferestruici în spatele cărora sunt plasate tunuri. Zile în șir, care trase de boi vin și pleacă, transportând arme și muniții, precum și tot felul de provizii, făină, zahăr, ceai, cărbune și furaje pentru animale, cât să ajungă în cazul unei asediu îndelungat.

Gravitatea situației nu poate fi ignorată: de la căderea orașului Delhi, și alte garnizoane se răzvrătiseră de-a lungul Gangelui, iar revolta se apropia periculos de Lucknow.

Neobosit, Sir Henry supraveghează cele mai mărunte detalii, mărgininu-se la două, trei ore de somn pe noapte. Merge peste tot și are mereu o vorbă bună, un zâmbet încurajator pentru soldații care îl venerează.

La rândul său, maiorul Carnegie a alcătuit echipe ca să evacueze casele din apropierea Rezidenței. Familii întregi se vor trezi în stradă, fără a ști încotro s-o apuce, fără a avea măcar timp să-și mute bunurile cele mai importante – care nu vor fi, însă, pierdute cu totul, soldații însușindu-și în grabă una, alta. În pofida ordinelor înaltului comisar, numeroase locuințe vor fi dinamitate, maiorul Carnegie temându-se să nu fie folosite de „teroriști“, acei indieni care au pretenția nebunească, de fapt ingratitudea ingratitudea, de a scăpa de binevoitoarea tutelă britanică.

Una dintre clădirile distruse se întâmplă să fie palatul deținut de fratele lui Wajid Ali Shah, plecat la Londra împreună cu Rajmata, pentru a pleda cauza regelui detronat. Prințesele și însoțitoarele lor sunt aruncate cu brutalitate afară – una chiar își va rupe mâna – și se vor pomeni în stradă, fără să fi apucat să ia nimic. În bătaie de joc, soldații le aruncă de la ferestre oale și diverse ustensile de bucătărie, în timp ce fură bijuterii și obiecte prețioase, înainte să

arunce tot în aer.

Ele își vor găsi adăpost în palatul Kaisarbagh, de-acum ultimul refugiu al femeilor din familia regală. *Până când?* se întreabă cu neliniște Hazrat Mahal care, alături de celelalte soții, le-a primit pe nefericite și le-a ajutat să se instaleze.

...Ne gonesc din casă în casă, englezii confiscă și distrug totul după bunul lor plac. Dacă nu facem repede ceva, dacă taluqdar -ii vor continua să trăgăneze lucrurile, curând nu va mai rămâne nimic de salvat...

Duminică, 24 mai, este ziua de Eid el Fitr, sărbătoarea dulciurilor, sfârșitul Ramadanului.

Temându-se de incidente violente, Sir Henry Lawrence le-a ordonat soldaților și polițiștilor britanici să nu se arate.

La ieșirea din moschei, credincioșii se răspândesc în tot orașul, manifestând tăcuți. Ore întregi mășăluiesc, cu fețele împietrite: e momentul să-și arate hotărârea și forța. Seara, nu au loc obișnuitele festivități, edificiile nu sunt luminate spectaculos, nu se aud cântece, nu se împart dulciuri de toate culorile, nu există spectacole cu maimuțe dresate ori cu îmblânzitori de șerpi.

Azi nimeni nu are chef să se distreze. Sub calmul aparent, oamenii simt că se pregătesc înfruntări. Și nu așteaptă decât semnalul.

Până pe 25 mai, toate femeile britanice și copiii lor își vor părăsi bungalowurile și se vor instala în incinta Rezidenței. Așa a hotărât Sir Henry și, deși cei mai neîncredători au protestat și s-au împotrivit, scandalizați că trebuie să renunțe la o locuință confortabilă pentru un pericol ipotetic, va rămâne de neclinit, ba chiar își va trimite ofițerii să verifice că toate respectivele case sunt goale.

Mutarea durează o săptămână. Familiile sosesc unele după altele și, de bine, de rău, se instalează, uneori câte șapte, opt persoane într-o cameră, căci, în ciuda amenajărilor recente, spațiul lipsește. Nici paturile nu sunt în număr suficient, așa că se pun saltele pe jos și, în unele camere, câte o masă în mijloc. Oamenii se grupează după preferințe și, bineînțeles, clase sociale, soțiile ofițerilor dispunând de odăi mai confortabile. Orice s-ar întâmpla trebuie respectată ierarhia, e singura cale de a păstra ordinea. Cât despre servitori, aceștia se înghesuie afară, pe verande.

În oraș, locuitorii turbează de furie: englezii își întăresc apărarea, transformă Rezidența într-o fortăreață imposibil de cucerit și ei stau cu brațele încrucișate! Ce fac comandanții? O să dea odată semnalul de atac?

Sâmbătă, 30 mai, după-amiază, un cipai din Regimentul 13 infanterie, decorat nu cu mult timp

în urmă pentru că ajutase la arestarea unui spion, se strecoară până la bungalowul căpitanului Wilson și bate încetșor la ușă:

– Diseară se va întâmpla, sahib! Regimentul 71 de infanterie a dat ordin pentru ora nouă.

Deși prevenit, Lawrence refuză să ia măsuri. De câteva nopți, doarme în garnizoană, în mijlocul cipailor, pentru a le dovedi că are încredere în ei. N-o să strice acum totul pentru un zvon. În timp ce ia cina alături de statul său major, se aud loviturile de tun ce anunță ora nouă.

Dinspre barăci nu răzbate niciun zgomot.

– Prietenii dumitale întârzie! observă ironic Sir Henry, întorcându-se spre Wilson.

Abia termină de rostit cuvintele, că liniștea e tulburată de o salvă, urmată de alte focuri de armă și flăcări roșietice se ridică spre cer. Mesenii sar în picioare, iar Sir Henry ordonă să fie pregătiți caii. În timp ce șeile sunt puse în grabă, sosește un curier, cu răsuflarea tăiată.

– Regimentele de infanterie s-au răsculat! Dau foc bungalowurilor, distrug și jefuiesc tot ce găsec. Ofițerii care au încercat să-i potolească au fost uciși, alții au fugit. Regimentul 7

cavalerie a încercat să-i oprească, dar când un rebel le-a strigat să li se alătore ca să-și apere împreună credința, cei mai mulți s-au răzgândit și au trecut de partea răzvrătiților.

Sir Henry se încruntă.

– După ce vor termina cu garnizoana, vor vrea să intre în oraș. Trebuie să-i împiedicăm cu orice preț. Și adaugă, întorcându-se spre ofițerii săi: Blocați drumul cu Regimentul 32 al Maiestății Sale, patru tunuri și compania europeană de artilerie. O să vin și eu acolo. Apoi îi face semn maiorului Carnegie: Riscăm să avem o răscoală în oraș. Locuitorii vor încerca să-și unească forțele cu răzvrătiții. Dumneavoastră sunteți aici de zece ani, credeți că putem avea încredere în poliție?

– Sir, eu zic că nu putem avea încredere deplină în niciunul dintre negrii ăștia afurisiți! Însă poliția e, deocamdată, relativ sigură. Și, oricum, avem de ales?

– În acest caz, vom pune câțiva britanici să-i dubleze pe ofițerii indieni. Vreo doisprezece, nu ne putem lipsi de mai mulți. Trebuie să li se spună că e o misiune primejdioasă. Vă sfătuiesc să

folosiți voluntari.

– La ordinele dumneavoastră, Sir!

Maiorul Carnegie se îndepărtează clătînând din cap. Să le dai soldaților de ales! S-a mai pomenit vreodată așa ceva? Ciudat ofițer și Lawrence ăsta! Totuși, se zice că în Punjab a reușit să îndrepte o situație dezastruoasă doar dând dovadă de respect față de băștinași. Dar maiorul Carnegie nu crede o iotă: de parcă ar fi suficient să-i arăți inamicului respect pentru a evita un război și a ajunge la un acord! Râde în sinea lui. Și apoi, dacă n-ar mai exista războaie, cu ce s-ar ocupa bărbații? Ar muri de plictiseală și ar sfârși prin a se ucide între ei! „Apără-ne, Doamne, de pacifiștii ăștia periculoși!” mormăie pe sub mustață.

Toată noaptea cipaii pârjolesc și jefuiesc, răzbunându-se cu plăcere pe străinii care le-au distrus casele și palatele. Când comandantul englez a ordonat să se îndrepte tunurile împotriva răzvrătiților, artileriștii indieni, într-un elan de solidaritate, s-au alăturat rebeliunii.

Chemați în ajutor, artileriștii britanici vor revărsa o ploaie neîntreruptă de ghiulele cât e noaptea de lungă. În zori, când iau din nou în stăpânire tabăra Muryon, Sir Lawrence și trupele sale nu mai găsesc decât niște ruine fumegânde, presărate cu leșuri. Majoritatea

rebelilor au fugit spre Delhi, după ce au încercat, zadarnic, a se uni cu locuitorii din Lucknow.

În oraș, poliția, ajutată de câțiva cipai rămași fideli britanicilor, a reușit să înăbușe revolta populară. Pe lângă numeroși morți, au luat și patruzeci de prizonieri care, condamnați de o Curte Marțială, vor fi spânzurați în piața publică, în fața unei mulțimi dușmănoase, ținute la respect cu tunurile.

În zilele următoare, mai multe persoane importante, bănuite a fi îndemnat oamenii la răzmeriță, sunt arestate. Printre ele, fratele mai vârstnic al regelui Wajid Ali Shah, fostul mare vizir Shurduf ud Daulah și doi prinți din familia regală din Delhi, care veniseră la Lucknow cu câteva săptămâni înainte, ca să participe la organizarea rebeliunii.

Atmosfera e sumbră și Sir Henry Lawrence socotește că e momentul să-și instaleze cartierul general în incinta Rezidenței, unde s-au adunat deja civilii.

Nu mai are nicio îndoială că se pregătește un adevărat război. Însă, înainte de a se retrage, îi trimite pe căpitanul Birch și o divizie de *sikh* să ia tezaurul regal păstrat la Kaisarbagh: nu trebuie să le lase indienilor mijloace de a-și finanța lupta.

În ciuda împotrivirii gărzilor și a țipetelor femeilor, pe 17 iunie, tezaurul este scos din palat.

Ore întregi, care de-abia înaintând sub povara cuferelor pline cu aur și pietre prețioase, vor străbate mila ce despart Kaisarbagh de Rezidență.

„Giuvaierile erau impresionante“, scrie căpitanul Birch. „Se aflau acolo

perle magnifice și smaralde cât un ou, bijuterii somptuoase și tone de aur.

Am îngropat totul în clădirea principală a Rezidenței.“*

În *zenana*, furtul tezaurului a provocat un adevărat șoc. Știau că autoritățile engleze erau în stare de cruzime și de trădare, dar nu și de tâlhărie. „Au luat toate bijuteriile de ceremonie, se jeluiau ele, chiar și coroana regală sacră, purtată din tată în fiu în ziua înscăunării. Iar acum îi întemnițează pe prinții noștri. Vor îndrăzni, oare, să-i ucidă?“

Sunt întrerupte de strigătele unei mici servitoare sosite în fugă, îmbujorate de emoție.

– Hozur! Hozur! Veniți să vedeți, iute! Se întâmplă niște lucruri afară!...

Ridicându-și trenele, femeile se reped spre *jali*-urile din lemn, prin care pot să vadă fără a fi văzute.

Spectacolul pe care-l descoperă le lasă mute: în stradă, câțiva bărbați zbiară și agită niște păpuși mari, îmbrăcate în uniforma roșie a britanicilor. Le lovesc cu bastoane, spre amuzamentul unor gură-cască, apoi, în aplauzele tuturor, le taie capul cu sabia și-l agită ca pe un trofeu, salutați de strigătele triumfătoare ale mulțimii.

În zilele următoare, procesiunile se țin lanț, tot mai agresive. Păpușile, care nu mai înfățișează

doar soldați, ci și femei și copii, sunt bătute și decapitate în urlete de „Angrez *mardabad!*“. Pe ziduri apar inscripții cu litere roșii care, în urdu, în hindi și în persană, ordonă „uciderea străinilor pe care zeii îi disprețuiesc, iar adevărații fii ai pământului îi urăsc“. „Cei care stau nepăsători sunt născuți din porci de europeni și din corbi mâncători de stârvuri!“ se poate, de asemenea, citi.

...De ce fac asta sub ferestrele noastre? se întreabă Hazrat Mahal, dusă pe gânduri. Vor să implice palatul? Vor să ne arate cât de hotărât este poporul, pentru ca noi să-i transmitem regelui?... Se vede că

oamenii așteaptă un semn și, fiindcă nu-l primesc de la taluqdar -i, speră că-l vor primi de la suveran, dar el e prea ocupat... cu plăcerile sale... Nu, sunt iar nedreaptă, nefericitul rege e prizonier, scrisorile îi sunt controlate, nu dispune de niciun mijloc pentru a acționa. În loc să-și facă „sânge rău“, are dreptate să profite de ce i-a mai lăsat viața...

Însă degeaba se străduiește să judece rațional, nu reușește să înțeleagă atitudinea acestui suveran pe care l-a admirat, a acestui soț pe care l-a iubit. Îi poartă pică de parcă el e cel care ar fi înșelat-o, deși, în adâncul sufletului, știe că ea singură a ales să fie oarbă pentru a putea

continua să viseze.

CAPITOLUL 15

Ca și cum răzmerița din Lucknow ar fi dat semnalul, rebeliunea se întinde cu iuțeala fulgerului nu doar în statul Awadh, ci în tot nordul Indiilor. Zi după zi, garnizoanele se răscoală, pretutindeni sunt arse și distruse bunurile britanicilor și ale celor care îi reprezintă, temnițele sunt deschise, iar tezaurele, jefuite, cipaii considerând aceste acțiuni o dreaptă

răsplată pentru anii de soldă mizeră.

Europenii care n-au reușit să fugă sunt uciși în cursul înfruntărilor sau executați. Crime comise cu sânge rece, hotărâte de adunările cipailor. Cruzimea pe care au îndurat-o decenii la rând din partea stăpânilor o întorc acum împotriva acestora. Toată viața au suportat jigniri, lovituri, biciul, și-au văzut camarazii legați la gura tunului și sfârtecați în mii de bucăți, prin urmare răspund cu aceeași violență, arătându-se la fel de nemiloși.

Uneori însă omenia se dovedește mai puternică. Câțiva cipai ajută familiile să fugă și chiar pe unii dintre ofițerii lor. Dar nu mai există cale de întoarcere, de-acum se află în tabere diferite.

La 12 iunie, poliția din Awadh, care la început a șovăit, se alătură rebeliunii. Înfruntările, susținute tot mai mult de populație, depășesc simpla răzvrătire. Rebelii declară limpede că

duc un război împotriva „colonizatorilor care ne-au furat țara și ne-au umilit” și uneori pretind că lupta lor e „lupta negrilor împotriva omului alb”.

În *zenana*, vestea revoltei din Kanpur, pe 4 iunie, a fost primită cu entuziasm. Știau ele că Nana sahib n-a venit aici pentru turism, ci pentru a pune la punct împreună cu alți rajahi un plan de acțiune! Curând va veni rândul comunității din Lucknow să se ridice la luptă. Poporul e pregătit, așteaptă doar semnalul conducătorilor, ale căror nume sunt pe toate buzele: rajahul Jai Lal și prietenul său, rajahul din Mahmudabad. Se vorbește, deopotrivă, de *maulvi* Ahmadullah Shah, abia eliberat din închisoare, ai cărui discipoli, hinduși și musulmani, nutresc o ură statornică față de ocupantul care a îndrăznit să se atingă de religia lor.

Însă când eunucii anunță că revolta a izbucnit și în statul Jhansi, condus de *rani*, exaltarea atinge punctul culminat. Femeile au auzit toate despre Lakshmi Bai, al cărei tată, om excentric, făcuse din ea o călăreață fără pereche, pricepută în mânăuirea armelor, și o admiră. Mai ales Hazrat Mahal simte pentru tânăra suverană o simpatie instinctivă. Au aproape aceeași vârstă

și, chiar dacă originile lor sunt diferite – una e fiică de ministru, cealaltă de mic artizan –, amândouă sunt frumoase, inteligente, curajoase și, mai presus de orice, ambițioase. Indiferent că o fac pentru ele însele sau pentru fiii lor, sunt hotărâte să forțeze mâna destinului.

Insurecțiile se țin lanț: Benares, Jaunpur, Allahabad, Sultanpur, Gonda, tot nordul Indiilor se aprinde! Însă bucuria nu ține mult. Curând, o veste lovește ca un trăsnet palatul: regele Wajid Ali Shah, bănuț a se afla în spatele rebeliunii, a fost întemnițat la Fortul William, lângă

Calcutta.

...De parcă poporul ar mai avea nevoie de ceva ca să se revolte! se indignează Hazrat Mahal, în vreme ce tovarășele ei se jeluiesc. Străinii pun stăpânire pe țara noastră și pe bogățiile ei, iau puterea exilând un suveran iubit de toți, îi copleșesc pe oameni cu impozite grele, îi ruinează pe meșteșugari, confiscă pământurile, se leagă de religia noastră și se mai miră că poporul se răzvrătește! Caută un vinovat, fiindcă nu vor să admită că ei singuri sunt de vină pentru situația creată.

Însă alții nu pot înțelege, se mândresc cu superioritatea lor. Oare li se întâmplă să se pună în locul altuia pentru a-și închipui cât suferă acesta și ce-i mai rămâne de făcut? Niciodată! Câtă vreme ei vor fi cei puternici, vor continua să distrugă și săucidă, invocând nevoia de a apăra ordinea și valorile civilizației. Care civilizație? O civilizație de negustori a căror valoare supremă e aurul, ascunsă în spatele moralei...

O smulg din gândurile ei ocările femeilor care acum blestemă insurecția pe care până mai adineaori o sărbătoreau:

Ce putem face pentru a-l ajuta pe Djan-e-Alam? se vaită.

– Am putea refuza să mai mâncăm pentru a-i obliga pe angrezi să-l elibereze, propune o *begum* trupeșă.

– Voi, în tot cazul, ați putea! i-o întoarce o femeie mărunță și slabă, sub privirile furioase ale suratelor mai vârstnice.

– N-ar folosi la nimic, britanicii ar fi tare bucuroși să ne lase să murim de foame. O cheltuială

mai puțin pentru ei! le explică, ironică, Hazrat Mahal.

Toată după-amiaza femeile discută, născocind planuri dintre cele mai bizare. Tăcută, Hazrat Mahal s-a retras în apartamentele sale. Deocamdată, a dat uitării îndoielile și reproșurile față

de fostul soț, își amintește doar de farmecul și bunătatea lui. Astăzi, el suferă, iar ea va face totul pentru a-i veni în ajutor. Trebuie să existe o cale: să găsească un spion care să-i transmită

un mesaj, să mituiască străjile, să distragă atenția printr-o manevră de diversiune...

– Mammoo Khan, îi spune omului său de încredere care stă nemișcat în prag, vreau să-l văd pe rajahul Jai Lal.

– Să-l vedeți pe rajah?

Eunucul nu-și poate stăpâni o tresărire. E obișnuit cu capriciile stăpânei sale, însă niciodată nu a avut o dorință așa nesăbuită.

– Unde să-l vedeți? Și cum?

– Vei găsi tu un mijloc, ești foarte priceput, îi șoptește ea cu cel mai dulce glas. Firește, nu trebuie să afle nimeni. În apartamente e imposibil să intre, dar în grădină?

– Hozur, știți bine că niciun bărbat nu are voie să pătrundă în grădinile din *zenana*!

– Dar o femeie... cu *burqa*?

– Hozur, rajahul n-ar accepta în veci așa ceva, se împotrivește Mammoo, tremurând doar la gândul de a-i transmite o astfel de propunere impunătorului militar.

– Nu poate accepta o mică neplăcere pentru a-și salva stăpânul închis, torturat chiar? Mă bizui pe tine că vei reuși să-l convingi. Am putea să ne întâlnim într-un colț liniștit, la vremea siestei. Pe o așa căldură, nu-i trece nimănui prin minte să iasă în grădină. Du-te, Mammoo, îți slujești stăpâna și regele, vom ține minte.

Și cu acest „vom“, prin care ea se include pentru prima dată în sfera suveranității, tânăra femeie îi face semn eunucului, năucit, să plece.

Două umbre se strecoară pe poarta ascunsă sub o perdea deasă de iasomie. În urma unui eunuc al palatului, ușor de recunoscut după *kurtah* de culoarea prunei, o femeie înaltă și solidă

se poticnește și scapă o cascadă de înjurături sonore, întrerupte de câte un *ssst!* îngrozit al eunucului. Îndată ce ajung într-un colț umbrit, unde se află o băncuță de marmură, *burqa* zboară cât colo, dându-l la iveală pe rajah, asudat și furios.

– Ce tâmpit sunt că mă pretez la circul ăsta! Te previn, dacă nu-i vorba de ceva important, o să-ți rup urechile!

Un râs cristalin îi răspunde.

– E foarte important, Rajah *sahab*, fiți fără grijă!

Năuc, rajahul încearcă să vadă printre ramuri, dar degeaba. Totuși, din spatele unei tufe înalte de trandafiri și al unor arbori jacaranda răzbate un foșnet ușor.

O femeie zveltă își face apariția. Poartă o *garara* de brocart, prinsă cu o centură ornată cu topaze și perle, iar peste *kurtah* de voal și-a pus o *dupatta* brodată cu aur, care-i ascunde pieptul, părul și partea de jos a feței. Pe măsură ce se apropie, rajahul își dă seama că i se păruse mai înaltă decât era, datorită siluetei fine și mersului maiestuos.

Fără obișnuitele timidități și sclifoseli ale femeilor de la palat, se așază pe banca de marmură

și-i face semn rajahului să ia loc. Acesta se uită rapid împrejur și se convinge că nu există decât o bancă, or, regulile interzic... O privire ironică îl readuce la realitate. Care reguli? Nu sunt pe cale s-o încalce pe cea mai sacră, legea *pardah*-ului?

Stânjenit, rajahul se așază la celălalt capăt al băncii, blestemându-și stângăcia, în timp ce ochii mari și verzi îl fixează, tot mai ironici. De ce o fi acceptat întâlnirea asta stupidă? Îl dezgustă

asemenea fandoseli caracteristice vieții de la Curte! Dacă n-ar fi fost prieten cu regele, nici n-ar fi pus vreodată piciorul aici. Îi preferă pe soldați aristocraților lipsiți de vigoare și pe spiritualele curtezane din Chowq frumuseților vapoaroase de la palat. Nu că s-ar fi apropiat vreodată de acestea din urmă – doar le-a întrezărit la spectacolele date de suveran –, însă

astfel de creaturi languroase, închise într-o lume artificială, i se par mai degrabă păpuși decât femei.

– Am vrut să vă întâlnesc personal, Rajah *sahab*, fiindcă e vorba despre ceva important. Regele e în pericol de moarte. Și Domnia Voastră, și eu îl cunoaștem destul de bine pentru a ști că nu va suporta să stea închis în groaznicul Fort William. Trebuie să-l eliberăm. Sunteți un om de acțiune, dar mai ales prietenul său devotat. Aveți vreun plan?

O voce gravă, un pic răgușită, care te învăluie, se pomenește rajahul gândind. Încearcă să ghicească prin țesătura ușoară trăsăturile interlocutoarei sale.

– Ei bine, Rajah *sahab*?

Vocea, la început seducătoare, trădează acum nerăbdare.

– N-am prea avut timp să mă gândesc la asta, rostește rajahul venindu-și în fire, avem atâtea

de făcut acum pentru a coordona acțiunea...

Se întrerupe brusc, mușcându-și buzele. Ce l-a apucat să-i dezvăluie acestei femei pe care nu o cunoaște... Și-a pierdut mințile...?

Ochii verzi sclipesc de încântare.

– Slăvit fie Allah! Rajahii s-au hotărât, în sfârșit, să treacă la fapte?

În entuziasmul său, tânăra femeie a lăsat să-i alunece vălul, dând la iveală un nas acvilin și o bărbie ce trădează voință, contrastând cu buzele voluptuoase.

O fire impetuoasă, își zice Jai Lal, observând amuzat că *begum* nu se grăbește deloc să-și aranjeze ținuta.

– Și când aveți de gând să începeți? Palatul vă poate ajuta cu ceva? întrebă ea, emoționată.

– Să ne ajute? Cu ce ne-ar putea ajuta *zenana*? izbucnește rajahul, supărat că s-a dat de gol așa de ușor. Vă rog, uitați ce v-am spus! Cel mai bun serviciu pe care îl puteți aduce țării și regelui nostru e să tăceți.

Ce personaj grosolan! Jignită, Hazrat Mahal se îndreaptă de umeri și se înfășoară în *dupatta*:

– Nu primesc lecții de la dumneata, domnule, care nu pari să cunoști femeile din această țară.

Nu știți că de-a lungul secolelor ele s-au luptat în nenumărate rânduri? Unele chiar au domnit și au condus armate, în locul unui tată sau al unui soț mort sau căzut prizonier. Razia, sultana care...

– Ssst! Hozur!

Cu gesturi largi, Mammoo o silește să-și coboare vocea. Indignarea a făcut-o să uite în ce situație periculoasă se aflau: dacă sunt prinși, pedeapsa ar fi, cu siguranță, moartea, pentru amândoi.

În timp ce eunucul verifică aleile din jur, rajahul caută să-și repare stângăcia. Nu vrea s-o supere pe tânăra femeie: e inteligentă, pățimașă, ar putea fi de folos cândva și – de ce să nu recunoască? – îi stârnește curiozitatea.

– M-am exprimat greșit, Hozur, binevoii să iertați un militar nedepins cu finețurile de la Curte. Să revenim, vă rog, la motivul întâlnirii noastre: eliberarea regelui. Ați avea un plan?

Hazrat Mahal șovăie. Tare ar vrea să-l pună la punct pe necioplit, dar se stăpânește: dintre toți apropiații lui Wajid Ali Shah, rajahul e, fără doar și poate, cel mai capabil, iar ea are nevoie de el. Dar trebuie să înțeleagă că și el are nevoie de ea!

– Până să fie închis, am corespondat regulat cu Maiestatea Sa, îi explică ea, îl informam despre ce se întâmplă aici, despre nemulțumirea crescândă a poporului, care-i așteaptă întoarcerea.

Acum, că e închis, o să fie mai greu ca scrisorile să ajungă la el, însă nu mă îndoiesc că niște monede de aur vor reuși să-i înduplece pe gardieni.

O minciună pentru o cauză nobilă, dar rajahul nu se lasă păcălit, el însuși lansând zvonul că ține legătura cu Wajid Ali Shah. Își cunoștea destul prietenul ca să știe că suveranul îi uita repede pe cei de care era despărțit – de ce i-ar scrie unei *begum* pe care, în mod evident, n-o iubea suficient ca s-o ia cu el în exil?

Hazrat Mahal îi ghicește îndoielile, sunt aceleași de care s-a mai lovit în *zenana*, însă a descoperit de mult cum să riposteze:

– În ziua plecării, regele m-a întrebat dacă vreau să rămân aici pentru a fi ochii și urechile sale.

Mi-a spus că nu are încredere în nicio altă soție de-a sa. A stăruit că eu sunt singura în stare să

îndeplinească o astfel de misiune. Cum aș fi putut să refuz? Ne-am despărțit plângând. Îmi lipsește îngrozitor, dar mă consolez știind să-i sunt de folos.

– Un asemenea devotament vă face cinste, comentează rajahul cu o convingere în care lui Hazrat Mahal i se pare că simte un grăunte de ironie.

Însă continuă, netulburată:

– Iată planul meu: în Fort William trebuie să existe, ca în toate forturile, un depozit de muniție.

Trebuie să-l aruncăm în aer și, profitând de agitația iscată, să-l eliberăm pe rege cu ajutorul oamenilor noștri de acolo.

– Dar nu se poate intra în Fort William, e cea mai bine păzită închisoare din Indii!

– Eunucul meu, Mammoo, cunoaște un cipai bătrân din armata Bengalului, care a slujit ani în șir la Guvernatorul general din Calcutta. El zice că există o galerie secretă între reședința

Guvernatorului și fort. E de-ajuns ca unul dintre oamenii noștri să pătrundă în clădirea Rezidenței, sub un pretext oarecare. Apoi, gărzile pe care le vom fi mituit îi vor arăta unde se află galeria subterană spre fort și depozitul de muniție. În zăpăceala de după explozia depozitului, l-am putea ajuta să evadeze pe rege, care, bineînțeles, va fi prevenit din vreme.

Avem nevoie de vreo șase complici la fața locului, deloc greu de găsit, cred, având în vedere dușmănia oamenilor pentru englezi și recompensa mare promisă.

– De ce așa de puțini oameni? Pentru a proteja fuga regelui ne trebuie mult mai mulți!

– Nu-i vorba să lupte, ci să-l scoată pe rege de acolo în cele câteva minute de după explozie, când toată lumea va fi ocupată să stingă focul! Cu cât planul nostru e cunoscut de mai puțini, cu atât mai mic e riscul să fie descoperit.

– Nu-i rău deloc, mărturisesc. Se învață astfel de lucruri în *zenana*?

Tonul e neutru, însă privirea admirativă.

– Mai rămâne, totuși, o mare problemă, adaugă. Odată eliberat, unde se va duce regele?

Firește, nu în palatul din Calcutta și nici în cel din Lucknow. Englezii l-ar arunca imediat înapoi în temniță.

O întrebare pe care Hazrat Mahal, ocupată cum fusese cu planul ei, nu și-o pusese.

– Ar putea să li se alăture cipailor și să conducă revolta, se aventurează să dea un răspuns, deși nu crede în el. Și, cum rajahul tace, adaugă: De multă vreme nu se mai ocupă de chestiuni militare, însă i-ați putea fi consilier...

– Nici nu cer altceva... dacă el ar dori.

Se privesc lung. Nu-i nevoie să spună mai multe. Amândoi îl cunosc suficient pe rege ca să știe că niciodată n-ar accepta o acțiune așa de periculoasă. Wajid Ali Shah e poet, prieten devotat, soț afectuos și, în vremuri de pace, suveran binevoitor și generos. Dar nu i se poate cere să fie războinic.

Văzând dezamăgirea tinerei femei, Jai Lal e cuprins de milă.

...Încă-l iubește atât de mult, deși el a părăsit-o?...

Simte brusc dorința de a o îmbrăbăta:

– Aveți încredere, Hozur, vom elibera țara și-l vom repune în drepturi pe rege, cu puteri depline!

Și, fiindcă ea tace, adaugă zâmbind:

– Poate vom avea nevoie de ajutorul unor persoane din *zenana* a căror destoinicie, recunosc, până acum nu o apreciam destul.

CAPITOLUL 16

17 iunie

Telegrama lui Sir Henry Lawrence

către Guvernatorul general Lord Canning,

Calcutta

Veștile din Awadh sunt înspăimântătoare. În mai puțin de cincisprezece zile, forțele britanice au fost zdrobite și administrația noastră s-a prăbușit cu totul, mai puțin la Lucknow, unde așteptăm. Spionii noștri ne raportează importante concentrări de trupe ale rebelilor la douăzeci de mile nord de oraș.

Am trimis trupe pentru a susține Kanpur, unde generalul Wheeler este asediat, însă pe drum soldații i-au ucis pe ofițeri și s-au alăturat răzvrătiților. Wheeler mă

imploră să-i trimit noi întăriri, dar cu durere în suflet a trebuit să refuz, fiindcă

nici aici un atac nu va întârzia să apară și suntem doar câteva sute de luptători.

Vă rog, trimiteți cât mai repede trupe în ajutorul Kanpurului, căci nu vor mai putea rezista mult.*

Într-adevăr, situația de la Kanpur e alarmantă.

Chiar de la primele evenimente, în mai, Sir Hugh Wheeler înțelese că nu-i vorba despre o răzvrătire, ci despre un complot pus la cale pentru a răsturna puterea britanică. Prevăzând un atac, fortificase două clădiri din cărămizi în centrul garnizoanei, săpase în jur o tranșee și înălțase un meterez de pământ de trei metri, totul apărat de zece tunuri. O apărare mai mult simbolică, pe care Azimullah, omul de încredere al lui Nana, o numise cu ironie „fortul disperării”*. În mod ciudat, Kanpur, una dintre cele mai importante garnizoane din Indii, număra doar trei sute de soldați europeni la trei mii de cipai. Însă Sir Hugh nu era peste măsură de îngrijorat, convins că, așa cum se întâmplase la Meerut și Sitapur, răzvrățiții, după

ce vor arde și jefui bungalowurile, se vor îndrepta spre Delhi.

Intrat la șaisprezece ani într-un regiment de cipai, Sir Hugh slujește de cincizeci și doi de ani în Indii. Scund, cu ochi pătrunzători, este unul dintre acei ofițeri bătrâni care vorbesc hindustani și admiră cultura țării. S-a căsătorit cu o metisă irlandezo-indiană, care i-a dăruit șase copii. Își iubește oamenii care, la rândul lor, îi poartă afecțiune nețârmurită. Însă e conștient de profunda nemulțumire provocată de politica engleză din ultimii ani și, în mai multe rânduri, a atenționat autoritățile – fără rezultat. Acum știe că a sosit momentul ca ele să

plătească. Totuși, își păstrează încrederea: cipaii săi nu s-ar atinge niciodată de el și de oamenii care-l înconjoară.

La 21 mai, informat că Regimentul 2 cavalerie va dezlănțui peste noapte atacul, generalul Wheeler aduce femeile și copiii în tabăra întărită și ordonă ca tezaurul să fie, de asemenea, transportat acolo. Însă cipaii însărcinați cu paza acestuia protestează, invocând loialitatea lor nedezmințită, și refuză să-l predea. Atmosfera devine încordată: dacă Wheeler insistă, ar provoca o confruntare, dar e cu puțință să lase opt sute de mii de rupii de aur la îndemâna răzvrătiților? Devotatul Nana sahib îi oferă soluția, propunând să trimită două tunuri și trei sute dintre luptătorii *marathi* pentru a întări paza tezaurului. Sir Hugh stă în cumpănă, dar își reamintește de nenumăratele ocazii când Nana l-a ajutat și cum se oferise, de curând, să-i pună la dispoziție o mie cinci sute dintre oamenii săi pentru a-l sprijini să recucerească Delhi.

Până la urmă se lasă convins.

Azimullah e cel care a dus tratativele.

– Închipuți-vă că au acceptat!

Întors la Nana sahib, Azimullah nu-și poate stăpâni râsul:

– N-o să-i înțeleg în veci pe englezii ăștia! V-au deposedat de titluri și de moștenire și iau în serios asigurările de prietenie ale Domniei Voastre, considerând că e firesc să vă gândiți la ei și să-i ajutați! Nu-și dau seama că, după tot ce v-au făcut, îi urâți?

– Dar nu-i urăsc!

– Fiindcă sunteți prea bun și prea nobil, Alteță. Însă nu doar pe dumneavoastră v-au jefuit, i-au ruinat pe *taluqdar*-i și țara întreagă, distrugând meșteșugurile pentru a ne obliga să cumpărăm foarte scump produsele industriei lor. Și, în plus, ne strivesc cu disprețul lor!

– În ceea ce mă privește, am avut mereu relații plăcute cu ei.

– Cu condiția să păstrăm distanța între noi, negrii, și ei, albi! Ați uitat ce ofensat s-a simțit fostul Rezident, care se pretindea cel mai bun prieten al Alteței Voastre, când ați îndrăznit să-i cereți mâna fiicei sale? V-a întors spatele și nu v-a mai vorbit niciodată.

Nana sahib s-a făcut stacojiu la față și i-a aruncat lui Abdullah o privire dușmănoasă: cum își permite să-i aducă aminte de umilința aceea? S-ar zice că îi place să zgândăre *rana* și să-i ațâțe ura.

Vestea despre revolta cavaleriei s-a dovedit falsă și cei mai mulți ofițeri s-au întors să doarmă

printre oamenii lor pentru a le arăta că au încredere în ei.

La rândul său, ca un adevărat *marathi*, Nana sahib joacă pe două planuri. Pe 1 iunie, însoțit de fratele său, Bala Rao, un lungan cu accese de furie necontrolată și care urăște pe toată lumea, se întâlnește în secret pe o corabie cu comandanții cavaleriei cipailor și le dă de înțeles că

sprijină revolta. Iar când Sir Hugh, aflând de întâlnire, își mărturisește mirarea, Nana sahib îl lămurește că a încercat să-i liniștească pe cipai și să-i readucă pe drumul cel bun.

Totuși, vestea despre revolta garnizoanei din Lucknow și înaintarea trupelor engleze spre Delhi a spulberat iluzia că se poate evita un conflict. Cavaleria se agită din ce în ce mai mult, iar curajul și diplomația ofițerilor față de soldații lor nu pot îndepărta la nesfârșit pericolul.

În noaptea de 4 iunie răsună focuri de armă. Câteva minute mai târziu, un curier vine să anunțe că trupele lui Nana, cu sprijinul cavaleriei, au pus mâna pe tezaur.

Pentru Wheeler, e primul semn că prietenul său l-a trădat.

Cavaleriei i se alătură imediat primul regiment de infanterie, în ciuda protestelor ofițerilor, pe care cipaii nu-i iau în seamă, dar cărorora nu le vor face niciun rău. Ca și la Meerut și Delhi, prima mișcare a rebelilor e să deschidă porțile temnițelor. Începe o noapte de jafuri și incendii, presărată cu strigăte de victorie pe care europenii, adăpostiți în fort, le ascultă îngroziți.

În zori, ofițerii indieni din Regimentele 53 și 56 îl înștiințează pe Wheeler că nu mai sunt siguri de oamenii lor. Celor mai vârstnici, pe care îi cunoaște de multă vreme, generalul le cere să

rămână lângă el.

– Nu se poate, Sahab, îi răspunde cu tristețe un bătrân cipai, europenii și băștinașii nu mai pot sta alături. Ne-am bătut pentru voi, ne-am vărsat sângele pentru voi și, în schimb, tunurile voastre ne-au sfărțecat frații. Va trebui să plecați cât mai repede, Sahab, cu toți ai voștri. Ne-ați fost tată și mamă, vă vom proteja fuga, dar nu vă mai putem urma.

În acest răstimp, cipaii au ajuns la palatul Bithur, aflat la zece mile de Kanpur, și, strigând, cer să-l vadă pe Nana sahib.

Trezit de Azimullah, acesta nu reușește să se hotărască. Lucrurile nu se desfășoară așa cum se prevăzuse: se plănuse o revoltă generală, care trebuia să-i ia prin surprindere pe englezi și să-

i forțeze să se retragă. Însă nerăbdarea soldaților a dus la eșecul planului și înaltul comandament englez de la Calcutta a început deja să trimită întăriri. Dacă se alătură

rebeliunii, ce riscă să fie înăbușită, va pierde totul, poate chiar și viața. Dacă, dimpotrivă, ar lăsa impresia că-i susține pe englezi...

Însă cipaii nu-i dau de ales: au nevoie de un șef legitim. Ori Nana sahib preia conducerea mișcării și ei îl recunosc drept suveran, ori îl omoară.

– Cum vă puteți închipui că îi susțin pe englezi? exclamă Nana, cu mâna pe inimă, sub privirea ironică a lui Azimullah. Să îngropăm tezaurul la loc sigur și să pornim spre Delhi și spre Bahadur Shah Zafar, împăratul nostru!

Aclamat de trupe, Nana se retrage în camerele sale. Însă Azimullah nu-i de aceeași părere.

Cum să-i alungi pe ocupanți, dacă, în loc să-i strivești când sunt slăbiți, le lași câmp liber și posibilitatea să-și refacă forțele? Ore întregi se va strădui să-și convingă stăpânul să dea o luptă la Kanpur pentru a-și întări autoritatea.

– La Delhi, veți fi doar un prinț printe alți zeci. Nu veți avea nicio putere. Pe când aici sunteți suveran absolut și oamenii vă respectă.

Vanitatea dovedindu-se mai puternică decât frica, Nana sfârșește prin a se lăsa convins.

Va fi nevoie, însă, de mai mult timp pentru a-i lămuri pe cipaii care n-au niciun chef să se bată

cu ofițerii lor. Însă teama de o răzbunare cumplită a albilor și ispita împărțirii unor bani de aur le înlătură, într-un târziu, reținerile. La fel și promisiunea că, odată Kanpur eliberat, vor

merge la Delhi, glorioasa capitală a Marilor Moguli, de unde va începe mișcarea de recucerire a Indiilor.

La 6 iunie, în zori, generalul Wheeler, încredințat că cipaii sunt pe drum spre Delhi, primește un mesaj neașteptat: o scrisoare, foarte curtenitoare, prin care Nana sahib îl anunță că la ora zece dimineața trupele sale vor ataca. Un ultim scrupul față de prietenul său, dar și regulile cavaleresti, care interzic atacul prin surprindere, par să-i fi dictat prințului acest gest, pe care s-a ferit să-l dezvăluie apropiaților săi. Gest care-i va permite lui Wheeler să adune toți ofițerii și populația anglo-indiană în interiorul fortificației. Cu totul, o mie de persoane, din care jumătate sunt femei și copii.

Asediul va dura trei săptămâni, în cursul cărora fortificația va fi atacată din greu cu proiectile.

Englezii răspund cum pot mai bine, însă trebuie să economisească muniția. Numărul victimelor crește în fiecare zi. Căldura e înfiorătoare, iar apa lipsește. Oamenii își riscă viața pentru a merge până la singura fântână și tabăra e atât de slab protejată de un perete din chirpici, încât unii asediați sunt uciși chiar în camera lor. Peste tot, răniții se tânguie, chinuți de roiurile de muște, iar duhoarea leșurilor e greu de îndurat.

După o săptămână, conștient că nu vor mai rezista mult, Wheeler îi trimite un mesaj lui Nana, cerându-i să-i lase să plece la Calcutta. Încă are oarecare încredere în cel care i-a fost prieten, în pofida trădării acestuia.

Nana e de părere că ar fi cea mai bună soluție, însă nu poate lua singur o hotărâre, trebuie să

discute cu ofițerii rebelilor, cu fratele său Bala Rao, supranumit „Cel crud”, și cu secretarul său, Azimullah. Pentru întâia dată, acesta își pierde legendarul sânge rece:

– Să-i cruțăm pe englezi, când ei ne masacrează pretutindeni femeile și copiii? Nici să nu vă gândiți! Sângele albilor e mai prețios decât al nostru? Un copil blond valorează mai mult decât zece sau o sută dintre copiii noștri? se sufocă el de furie.

Vorbele îi sunt întâmpinate cu mormăieli aprobatoare. De la o vreme, soseau numeroși refugiați din satele aflate în preajma Benaresului și a Allahabadului, unde revolta fusese înăbușită în sânge. Cu spaima în suflet, povesteau despre case și câmpuri pârjolate, despre violuri, mutilări și miile de țărani – de la adolescenți până la bătrâni – spânzurați de copaci, de-a lungul drumului, de trupele maiorului Renaud și ale colonelului Neill, care înaintau spre Kanpur, distrugând totul în cale.

O ferocitate justificată în ochii englezilor de uciderea civililor la Delhi și Meerut: albi, bărbați și femei, omorâți de... băștinași! Fiindcă lucrul cu adevărat revoltător e că sclavii au îndrăznit să

ridice mâna asupra stăpânilor. Crima supremă e abolirea unei ierarhii naturale, în care fiecare are un loc bine stabilit. Iar un asemenea sacrilegiu nu poate fi acceptat deoarece pune în

discuție ordinea unei lumi în care omul alb este, în mod evident și dintotdeauna, superior omului negru sau cu pielea întunecată, mai ales dacă nu este creștin.

Luptele continuă mai multe zile. Micuța garnizoană ține piept cu disperare asalturilor date de cipai. Pe 23 iunie, ziua Bătăliei de la Plassey, reușește să respingă un atac deosebit de înverșunat, însă când un obuz distruge clădirea unde erau depozitate medicamentele și hrana, Sir Hugh Wheeler se resemnează să-i trimită un nou mesaj lui Nana.

Acesta se încheie cu fratele său, cu consilierul Azimullah și cu principalul său general, Tantia Tope, pentru a se sfătui despre ce e de făcut. După o discuție îndelungată, se hotărăsc să

trimită o ostatică anglo-indiană, doamna Jacobi, cu o scrisoare semnată de Nana sahib și adresată foarte ceremonios:

Supușilor Prea Grațioasei Sale Maiestăți regina Victoria,

Toți cei care nu sunt amestecați în crime împotriva indienilor și sunt gata să

depună armele vor avea permis de liberă trecere până la Allahabad.

Sir Wheeler ezită: poate să se încreadă în cel care i-a înșelat cu atâta dibăcie? Însă la insistența ofițerilor săi, care îi arată că nu mai au hrană decât pentru trei zile și că femeile și copiii vor muri cu toții, cedează.

Detaliile practice vor fi puse la punct, pe teren neutru, între doi ofițeri englezi, palizi și slabi, și reprezentanții lui Nana, generalul *marathi* Tantia Tope, un bărbat solid cu pielea întunecată, ce poartă întotdeauna turban alb și are faima unui strălucit strateg, și elegantul Azimullah Khan.

Nana sahib se angajează să pună la dispoziția englezilor o mică flotilă de ambarcațiuni și vâslașii de rigoare, care să-i ducă în siguranță până la Allahabad, oraș strategic, la confluența Gangelui cu Jumna. În schimb, englezii trebuie să abandoneze tunurile, puștile și muniția.

După lungi tratative, li se îngăduie să-și păstreze revolverele.

La 26 iunie se declară armistițiul. Cuprins de o compasiune târzie, Nana sahib trimite șaisprezece elefanți, optzeci de palanchine și care trase de boi pentru a transporta femeile, copiii și răniții până pe mal, unde așteaptă bărci uriașe.

În dimineața zilei de 27 iunie toată lumea se îngrămădește de bine, de rău în ambarcațiunile supraîncărcate, sub privirile batjocoritoare ale soldaților care i-au escortat

pe englezi. În ciuda căldurii apăsătoare, câteva persoane importante, așezate la umbra unui mic templu hindus,

clădit mai sus de debarcaderul Satichaura Ghat, supraveghează operațiunile. Pot fi recunoscuți Azimullah Khan, Tantia Tope și fratele lui Nana, însă prințul lipsește.

La ora nouă, Sir Hugh Wheeler, aflat în barca din frunte, dă semnalul de plecare. Însă abia începe să înainteze ambarcațiunea sa, că, la un gest al lui Tantia Tope, toți vâslașii sar în apă, după ce aruncă jar pe acoperișurile din pai ale bărcilor, care iau foc imediat. În același moment, pe mal, sute de cipai răsar din desigurii și încep să tragă, iar de pe malul opus, două

tunuri lansează proiectile spre firava flotilă. Se dezlănțuie panica. Unii refugiați răspund cu focuri de armă, pentru a încerca să câștige câteva minute, însă cei mai mulți, nebuni de spaimă, se aruncă în apă, bărbați, femei, copii și răniți, încercând cu disperare să fugă pe mal.

Dar îi ajunge repede din urmă cavaleria *marathi*, care-i ucide cu sabia pe cei scăpați de gloanțe.

Sute de cadavre plutesc pe apele înroșite ale Gangelui. Toți bărbații au fost omorâți, în afară de patru, care au reușit să scape și care vor povesti mai târziu cum s-a petrecut grozăvia.

Strângându-și copiii la piept, femeile urlă înspăimântate, implorând mila soldaților care șovăie, când, în sfârșit, de la palat sosește ordinul ca masacrul să înceteze.

Supraviețuitorii, vreo două sute de femei și copii, sunt închiși într-o căsuță numită Bibighar, fiindcă fusese construită pentru „bibi”, iubita unui ofițer englez. Nelocuită de multă vreme, locuința e goală, prizonierele trebuind să doarmă direct pe podeaua de pământ bătătorit. Ca hrană, vor primi de două ori pe zi făină și *dhal*, linteia cu care trăiesc indienii săraci.

De ce s-a îndurat Nana de ei? Din milă față de soțiile și copiii celor care i-au fost până mai deunăzi prieteni sau dintr-un simplu calcul? În caz de nevoie, ostaticii ar putea servi drept prețioasă monedă de schimb.

Dar, în ochii celor care se înghesuie în jurul căsuței pentru a râde, aceste femei în stare jalnică

sunt un prilej de a se răzbuna. Pentru un indian care toată viața s-a spetit în slujba unor *memsahib* care nici măcar nu-l vedeau, spectacolul umilirii lor e o adevărată plăcere. În casele englezilor, îi era greu să îndure nu munca, aceeași ca și în casa unei *begum*, ci faptul că, pentru englezi, el nu exista. În loc să facă parte din familie, să fie certat, dar și protejat ca un copil, era doar o umbră, o unealtă de care te serveai, niciodată o ființă omenească pe care s-o privești.

Ura ascunsă s-a hrănit din astfel de relații care, cu timpul, dezumanizează. De aceea astăzi femeile le batjocoresc cu glas tare și se bucură văzându-le pe aceste *memsahib*, care, în

genunchi, se chinuiesc, stângace, să macine grâul, își zdrelesc mâinile pe piatră pentru a obține un pic de făină și își spală rochiile ferfenițite, singurul veșmânt ce le-a rămas acestor „ladies“,

odinioară îmbrăcate în mătăsuri și dantele, acum doar în niște zdrențe pe care nici servitoarele lor nu le-ar vrea!

Căci supraveghetoarea de la Bibighar nu le cruță deloc.

Cea căreia i se spune „begum“, datorită tenului alb și purtărilor autoritare, este o fostă

prostituată, întru totul devotată secretarului lui Nana. Ca și el, le urăște pe femeile angreze, mai ales pe cele binevoitoare, cele care, în simplitatea lor prefăcută, își păstrează întotdeauna trufia, cele a căror bunătate este un mod atât de clar de a marca distanțele, încât devine jignitoare. De aceea, caută prin toate mijloacele să le umilească. De când Nana sahib, prevenit că starea de sănătate a prizonierelor se înrăutățește, le-a trimis un medic și le-a dat voie să se plimbe o oră pe zi, „begum“ alege să le ducă pe străzile cele mai aglomerate, unde sunt ținta glumelor răutăcioase. Sau le pune să străbată marele bazar, printre tarabe pline cu de-ale gurii, și, dacă un vânzător, înduișat de privirea înfometată a unui copil, îi întinde un fruct, se răstește imediat la el: „Nu ți-e rușine? Dă-l mai bine copiilor noștri care mor de foame!“

În temnița Bibighar, slăbiciunea fizică și dizenteria fac ravagii, dar, în ciuda oricăror suferințe, femeile își păstrează speranța: din vorbele unei servitoare au aflat că regimentul maiorului Renaud a părăsit Allahabad și se îndreaptă spre Kanpur pentru a le elibera.

La rândul său, Nana sahib și-a reunit consiliul.

– Poporul cu față galbenă și minte îngustă a fost învins, dar încearcă să se întoarcă. O să-l nimicim*!

După spusele spionilor săi, trupele britanice mai numără doar câteva sute de oameni, întrucât, deși au scăldat în sânge orașele și satele întâlnite în cale, au suferit și ele pierderi grele, fie în luptă, fie din cauza insolației și a frigurilor.

La 9 iulie, comandată de Tantia Tope și de fratele lui Nana, oastea rebelă e trimisă să oprească

armata britanică. Mult mai numeroasă, ar trebui să învingă fără probleme. Însă sosirea neașteptată a trupelor generalului Havelock, care le cad indienilor în spate, dă peste cap previziunile. După două zile de luptă încrâncenată, trupele lui Nana sahib sunt puse pe fugă.

Când vestea înfrângerii ajunge la Kanpur în 13 iulie, consiliul de război hotărăște în unanimitate să apere orașul.

Dar cu prizonierele ce să facă?

Cei mai mulți consilieri ai prințului, mai cu seamă fratele său, Tantia Tope și Azimullah, sunt de părere să fie ucise: „Au văzut tot ce s-a întâmplat aici, pot depune mărturie împotriva noastră.“ Însă Nana sahib se opune ferm și, pentru a-i convinge pe ceilalți, le arată că englezii ar da orice pentru a-și recupera soțiile și copiii, iar, dacă lucrurile merg prost, ostaticii sunt singura șansă de a-și salva pielea.

Consiliul de război se încheie fără a se fi ajuns la o hotărâre.

CAPITOLUL 17

Din toate districtele statului Awadh, grupuri de rebeli se îndreaptă spre orașul Nawabganj, situat la douăzeci de mile de Lucknow. Majoritatea sunt cipai din garnizoanele care s-au răsculat, dar sunt și câțiva *taluqdar*-i care, în fruntea trupelor proprii, au hotărât să lupte împotriva ocupantului. Ce au de pierdut? Noile legi date de englezi i-au lăsat fără pământuri și mai ales fără statut, distrugând sistemul complex, vechi de secole, care-i lega de țăraniilor lor.

Acum nu mai au decât un țel: să-i alunge pe tâlharii care, la adăpostul principiilor morale, le-au furat țara și i-au dezonorat.

La sfârșitul lunii iunie s-au adunat la Nawabganj peste șapte mii de oameni, printre care un regiment de cavalerie și două regimente de poliție militară. În fruntea lor se află rajahul din Mahmudabad și rajahul Jai Lal Singh. Cei doi bărbați se apreciază reciproc și sunt prieteni de multă vreme. În schimb, au privit cu neliniște sosirea unui personaj ciudat, *maulvi* Ahmadullah Shah. Acesta tocmai a ieșit din temnița unde fusese închis după ce ținuse discursuri care îndemneau la revoltă. Peste o mie de discipoli îl urmează ca vrăjiți. Date fiind împrejurările, cei doi rajahi nici nu-și pun problema să renunțe la o forță așa importantă, însă

maulvi va trebui supravegheat îndeaproape.

La 28 iunie, un mesager venit în grabă de la Kanpur anunță că, în sfârșit, orașul a încăput pe mâinile lui Nana sahib. De-acum, rebelii nu se mai tem că vor fi atacați pe la spate de englezi și pot să pornească atacul asupra zonei Lucknow.

La 29 iunie, opt sute de oameni sub comanda lui *maulvi* pleacă în avangardă spre satul Chinhut, la șapte mile de capitală, în timp ce Jai Lal și rajahul din Mahmudabad pun la punct strategia finală.

La Lucknow, prevenit de spionii săi, Sir Henry Lawrence ezită. Să trimită trupe pentru a nimici acest prim grup de rebeli și a întoarce din drum un inamic încă prost organizat? Acum ar putea să pună la încercare loialitatea cipailor ce-i rămăseseră alături, dar ar risca să piardă o parte din slabele forțe menite să protejeze Rezidența și pe civilii adăpostiți în clădire. Într-un târziu, la stăruința ofițerilor săi, care nu vor să rămână în Istorie drept niște lași, pe 30 iunie, în zori, pornește spre Chinhut, în fruntea a șapte sute de oameni.

Însă cele douăzeci și patru de ore de tergiversări îi vor fi fatale, fiindcă le-au oferit indienilor un răgaz ca să se regrupeze.

În această dimineață de 30 iunie căldura e sufocantă. Trupele lui Lawrence înaintează greoi pe terenul nisipos, încetinite și de masivul tun Howitzer, tras de un elefant. Pentru a câștiga timp, nu s-au oprit să mănânce și, cum sacagii de prin partea locului au dispărut în mod misterios, nu au nici de băut. Totuși, Sir Henry nu-și face griji, cunoaște rezistența și curajul oamenilor săi care, strângând din dinți, continuă să înainteze sub soarele nemilos.

Când Chinhut începe să se zărească, avangarda cavaleriei este întâmpinată de tiruri susținute și înainte ca Howitzerul să fie așezat în poziție de tragere, tunurile indiene, ascunse după o perdea de arbori de mango, țin pe loc trupele engleze. Duelul artileriei va dura mai multe ore, până când, în cele din urmă, tunurile indiene amuțesc. În rândurile britanicilor se aud strigăte de victorie, inamicul bate în retragere! Dar pe pantele colinei coboară regimente, într-o manevră de încercuire. Se apropie într-o ordine perfectă, sunt mii! E momentul ales de artileriștii indieni și de majoritatea cipailor să-și părăsească pozițiile, să împingă tunurile în șanțuri și să se alăture compatrioților, lăsându-i pe artileriștii englezi izolați și fără muniții, căci rezervele au dispărut ca prin farmec. Împresurați, britanicii se luptă cu încrâncenare, cad cu zecile sub gloanțe și situația e disperată când, în sfârșit, Sir Henry se hotărăște să ordone retragerea.

O retragere care, având în vedere că soldații sunt la capătul puterilor, s-ar fi transformat într-o sângeroasă debandadă, dacă Lawrence n-ar fi avut o idee strălucită: plasează pe un pod îngust oameni înarmați cu aruncătoare de flăcări, care-i țin la distanță pe indieni și permit restului trupelor engleze să ajungă la Rezidență, unde apariția soldaților plini de sânge stârnește panică. Pierderile sunt grele: trei sute de morți și zeci de răniți. Dar, mai presus de orice, e un imens șoc psihologic: pentru prima dată o armată engleză e înfrântă de niște băștinași!

În timp ce tabăra își oblojește rănilile, iar Sir Henry Lawrence ordonă să se astupe cât mai repede ultimele spărturi din zid, încercând să inspire încredere femeilor și copiilor îngroziți, cipaii victorioși sunt primiți ca niște eroi și povestesc amănunțit despre faptele lor de arme și despre fuga englezilor, pe care până acum lumea îi credea de neînvins.

Pentru a-și încorona izbânda, câteva sute dintre ei, îmbătați de victorie, s-au năpustit asupra Rezidenței, înarmați doar cu puști. Respinși cu salve de tun, sunt nevoiți să se replieze, lăsând în urmă numeroși morți. Așa că își îndreaptă furia spre „colaboratori”, polițiștii rămași fideli ocupanților, dar mai ales spre *banya* și *mahanjan*, negustori și cămătari, care au profitat de noul regim. Se dezlănțuie o adevărată vânătoare de trădători. Susținuți de populația întărâtată, soldații jefuiesc și ard tot ce le aparține englezilor sau aliaților lor și îi urmăresc pe străzi pe cei presupus vinovați, surzi la ordinele și muștrările ofițerilor care încearcă să păstreze controlul.

Cu o frenezie răzbunătoare, dau foc bungalowurilor engleze, dar și închisorii, Curții de

Justiție, Biroului de Impozite, oficiului de telegraf, gării, nimicind tot ce amintește de ocupanți.

Și situația se înrăutățește de la oră la oră, căci, din satele învecinate, vin țărani dornici să ia parte la sărbătoarea victoriei, dar și să se răzbune. Haosul este total.

– Trebuie să luăm măsuri cât mai repede! Altminteri, orașul se va cufunda în anarhie și nu vom mai putea controla nimic.

Rajahul Jai Lal i-a strâns pe comandanții militari și pe *taluqdar*-ii care au participat la lupta de la Chinhut. Toți își dau seama de pericol, însă nici măcar după ore întregi de discuții nu reușesc să cadă de acord asupra unei soluții.

– Doar n-o să tragem în soldați ca să-i forțăm să se supună! Ar începe un război civil!

protestează unul dintre rajahi.

– Eu cred că e mai bine să-i lăsăm în pace. În două, trei zile vor obosi și liniștea va reveni de la sine, îi întărește spusele, atotștiutor, vecinul său.

Pentru rajahul Jai Lal, e prea mult.

– Și să-i lăsăm să pâRJolească tot orașul? Nu vă amăgiți, nu cipaii sunt făptașii, ci criminalii eliberați care pradă și ucid femei și copii! Dacă v-ar fi atacat casele și familiile, ați mai fi avut timp acum să faceți schimb de păreri? Nu, bineînțeles că nu, ați fi găsit repede un mijloc de a opri măcelul! Dar, fiindcă e vorba despre „ceilalți“, despre poporul de care nu vă simțiți legați în niciun fel, despre niște oameni săraci, obișnuiți cu nenorocirile, stați la palavre, discutați despre principii ce trebuie respectate și despre urmările neplăcute pe care le-ar avea o decizie pripită!

Și, arătând cu degetul către cei prezenți, care-l privesc uluiți, adaugă:

– Dacă asasinii orbiți de furie și ură sunt vinovați, dumneavoastră, domnilor, în luxoasele voastre turnuri de fildeș, sunteți și mai vinovați! Cum mai puteți să dormiți când, prin indiferența și lașitatea voastră, permiteți uciderea atâtor oameni nevinovați?

– Dacă tot vorbiți așa de bine, propuneți și vreo soluție?

Tânărul rajah din Salimpur n-a avut niciodată o mare simpatie pentru Jai Lal, ce nu aparține vechii aristocrații și a cărei vorbire pe șleau e o insultă adusă manierelor delicate cu care se mândrește societatea din Lucknow.

– Trebuie să restabilim cât mai repede o autoritate recunoscută și ascultată de toți.

– Cum anume? Suveranul nostru e prizonier la sute de mile depărtare și am înlăturat puterea engleză care îi luase locul. Să formăm o adunare a *taluqdar*-ilor?

Jai Lal dă din umeri.

– Știți bine că *talūqdar*-ii nu vor ajunge niciodată să se înțeleagă! Singura autoritate care nu poate fi pusă la îndoială ar fi un membru al familiei regale, după cum m-am lămurit, în ultimele zile, din discuțiile cu reprezentanții cipailor. Cavaleria l-ar vrea pe fratele regelui, prințul Suleiman Qadr, dar infanteria, care e de zece ori mai numeroasă și în majoritate hindusă, stăruie ca tronul să-i revină unui fiu al lui Wajid Ali Shah. Cei mai mari se află la Calcutta, împreună cu tatăl lor, însă doi sunt încă aici.

– Ce vârstă au?

– Primul are șaisprezece ani, cel de-al doilea unsprezece.

– Niște copii!

– Nu contează, vor fi doar un simbol. Hotărârile vor fi luate de delegații *talūqdar*-ilor și armată.

– Nu le uitați pe *begum*! zice răutăcios bătrânul rajah din Tilpur, unele sunt femei puternice. Și cum, oficial, mama unui tânăr rege este regentă până la majoratul lui, dacă ea se trezește că

vrea să guverneze, riscăm să avem probleme.

– Le vom face să asculte de glasul rațiunii, i-o întoarce Jai Lal. Important e să găsim fără

întârziere cel mai potrivit candidat. În calitate de comandant al armatei, propun ca eu și un reprezentant al *talūqdar*-ilor să ne întâlnim chiar mâine cu aceste *begum*."

Mammoo Khan a fost însărcinat să anunțe vizita în *zenana*. Când rajahul Jai Lal a luat legătura cu el, eunucul a încercat să insinueze că nu are rost să discute și cu celelalte soții, că fiul lui Hazrat Mahal, prințul Birjis Qadar, era, de departe, cea mai bună alegere, dar s-a văzut pus la punct cu asprime de rajah.

– Cine ești tu, să te amesteci în treburile statului? Armata și *talūqdar*-ii hotărăsc, nu eunucii!

După privirea plină de ură pe care i-a aruncat-o Mammoo, Jai Lal a înțeles că exagerase, dar, cel puțin, spusese lucrurilor pe nume. Acest Mammoo și cei ca el trebuie să înțeleagă că

vremurile s-au schimbat, că s-a terminat cu intrigile de palat, care mult prea des au ținut loc de politică.

În marele salon albastru din palatul Kaisarbagh, acolo unde, în vremuri fericite, regelui îi plăcea să stea cu soțiile sale, sclavele au întins o perdea grea, în spatele căreia nobilele *begum* așteaptă nerăbdătoare oaspeții. Cele câteva informații oferite de Mammoo le-au stârnit curiozitatea: rajahii Jai Lal Singh și Mahmudabad le-au cerut o întâlnire pentru a

discuta despre viitorul revoltei. Viitorul revoltei? Femeile nu pricep. Războiul e o treabă pentru bărbați, ce legătură au ele? Doar Hazrat Mahal bănuiește planul, dar se ferește să sufle vreun cuvânt. Mammoo, căruia de obicei nu-i tace gura, susține că nu știe nimic. Hazrat Mahal presupune că minte, însă de ieri, eunucul e în toane atât de proaste, că tânăra femeie preferă să

nu mai stăruie.

Se aud pași în vestibul. Conduși de gărzile turce, cei doi rajahi își fac apariția. E un contrast izbitor între militarul cu trăsături aspre și însoțitorul său, cu piele albă și înfățișare delicată.

Dar când e vorba despre treburi importante, se completează de minune unul pe altul.

După nesfârșitele saluturi și complimente de rigoare, rajahul din Mahmudabad, alegându-și cu grijă cuvintele, expune motivul vizitei lor. Dar abia a început, că izbucnesc exclamații revoltate:

– Multiubitul nostru suveran trăiește, cum îndrăzniți să vă gândiți să-l înlocuiți?

– Ar fi o trădare de neiertat!

– Nu vom accepta în veci o asemenea mârșăvie!

În spatele perdelei, femeile se agită, neplăcut impresionate. În pofida suferințelor, au păstrat vie imaginea glorioasă a lui Wajid Ali Shah și, în afara palatului, loialitatea lor neclintită

hrănește convingerea oamenilor că el se va întoarce. Fidelitatea față de rege e, pentru ele, o cauză sfântă. Statutul lor se leagă strâns de al său. Dacă suveranul este lipsit de acest statut, ce se va alege de ele? Soții ale unui monarh exilat de dușmani, dar, mai ales, renegat de ai săi, ele

n-ar mai însemna decât umbrele unei umbre, căzute repede în uitare.

Calm, rajahul din Mahmudabad așteaptă să treacă potopul de indignare, pentru ca femeile să

fie gata din nou să asculte. După care se apucă să povestească despre indisciplina ce domnește în rândul cipailor și despre dificultatea de a-i controla. Victoria li s-a urcat la cap, explică el, singura autoritate pe care ar fi gata s-o recunoască acum este Marele Mogul de la Delhi sau reprezentantul său la Lucknow. Acesta din urmă, fiind în clipa de față prizonier, vrea ca unul dintre fiii lui să-l înlocuiască, până la întoarcerea sa.

– Deci Djan-e-Alam își va recăpăta tronul când se va întoarce? întrebă femeile, bănuitoare.

– Vă jur pe onoarea mea! sare rajahul Jai Lal, scos din răbdări de aceste dovezi de loialitate. În schimb, pot să vă asigur că, dacă tronul rămâne liber, dacă soldații nu au un suveran care

să le vorbească și să-i îndemne la luptă, care să știe să-i pedepsească, dar să-i și răsplătească, un sprijin și un refugiu în care să aibă deplină încredere, cei mai mulți dintre ei vor abandona cauza noastră și se vor duce acasă. Fapt ce va lăsa ușa larg deschisă companiei ca să pună

mâna iar pe putere și să se răzbune. Și, în acest caz, viețile noastre, ale tuturor, n-o să mai valoreze mare lucru!

Auzindu-l, femeile se cutremură, știu că nu e vorba despre o amenințare lipsită de temeii.

Totuși, *begum* Shahnaz, cea mai vârstnică dintre ele, nu-i întru totul convinsă.

– Nu înțeleg, Rajah sahab, soldații înșiși v-au ales comandant și nu v-ar asculta acum?

– Cunoașteți la fel de bine ca mine mentalitatea celor din poporul nostru, Hozur. Sunt indisciplinați din fire, în schimb, s-ar sacrifica fără șovăire pentru Dumnezeu lor sau pentru regele pe care-l cinstesc ca pe întruchiparea Dumnezeului lor pe pământ.

– Țineți cont, pe deasupra, onorabile *begum*, că odată cu înscăunarea unui rege, Curtea și-ar recăpăta însemnătatea, iar Domniile Voastre, rangul, și în palate nu va mai domni tristețea.

Acest ultim argument, strecurat cu iscusință de rajahul din Mahmudabad, înclină balanța.

Niciuna nu mai îndrăznește să spere că va vedea reînviind atmosfera de odioasă. Însă

entuziasmul scade simțitor, când rajahul Jai Lal le reamintește că vremurile ce-i așteaptă nu sunt vremuri de sărbătoare, ci de război, un război fără milă împotriva ocupantului.

– De aceea vă cer să cântăriți foarte serios lucrurile înainte de a-l desemna pe rege. Gândiți-vă

că, amândoi prinții fiind încă foarte tineri, mama lor va fi regentă. O onoare, firește, dar, mai presus de orice, o sarcină grea și din cale afară de periculoasă, în împrejurările de față, când cea mai mică greșală se poate dovedi fatală. Bineînțeles, noi vom fi mereu alături de regentă, o vom sfătui și o vom ajuta să ia hotărâri, însă răspunderea finală va apăsa pe umerii ei și ai fiului său.

Și acum, onorate *begum*, îngăduiți-ne să ne retragem pentru a vă lăsa timp să discutați. Însă nu uitați că timpul ne zorește, așa că ne vom întoarce diseară.

Fiul meu, rege?

Ambiția nutrită în taină de unsprezece ani s-ar putea împlini? Hazrat Mahal se înfioară, fără să știe prea bine dacă de încântare sau de teamă. Totul e așa de diferit de ce-și închipuise ea.

Locul gloriei și al onorurilor e luat astăzi de o luptă fără cruțare, fatală chiar. Visul s-ar putea transforma în coșmar.

Îi vine în minte imaginea fetei sărace, dar nepăsătoare, pentru care fericirea însemna *garara* roșie de mireasă și numeroși fii care să aibă ce mânca în fiecare zi. Brusc, are nostalgia bucuriilor simple: carnea de oaie cu care te ospătai la sărbătoarea Eid el Kebir și care părea cu atât mai gustoasă, cu cât nu ți-o puteai permite decât o dată pe an, veșmintele noi oferite în ziua de Eid el Fitr, cu care te împăunai și de care nu te-ai fi despărțit nici când mergeai la culcare. Amintindu-și de toate, emoția și mirarea o cuprind deopotrivă: cum poate ea, care se mândrește cu drumul străbătut, să simtă așa vii regrete pentru un trecut banal?

În jurul ei, femeile discută. Argumentele rajahilor le-au învins ezitățile și acum își dau silința s-o convingă pe frumoasa Khas Mahal de norocul și onoarea ce-i sunt hărăzite. Fiindcă, pentru ele, nu există nicio îndoială: dacă trebuie ales un succesor al nefericitului Wajid Ali Shah, el nu poate fi decât fiul său mai mare, chiar dacă... Chiar dacă Nausherwan Qadar este un adolescent dezechilibrat, pe care propriul său tată l-a considerat incapabil să domnească. Dar, în împrejurările prezente, nu va fi decât un simbol, hotărârile vor fi luate de regentă, cu sfatul adunării *taludar*-ilor. Totuși, spre marea lor surprindere, mama prințului se împotrivesc. Ea, mereu atât de blândă, că o credeau apatică și supusă, refuză cu încăpățănare o răspundere pe care nu se simte în stare s-o ia asupra sa. Nu-i o femeie dornică de putere, întotdeauna a trăit doar pentru dragostea față de soț și de fiu și acum, când își plânge neconținut soțul închis, i se cere să pună în pericol tot ce i-a mai rămas, pe adoratul său Nausherwan? Cu cât suratele sale stăruiesc mai mult, cu atât ea se adâncește într-o tăcere îndârjită.

Ofensate, femeile schimbă tactica și hotărăsc s-o facă să se rușineze: dacă-și iubește fiul

precum spune, e așa de egoistă, încât să-i refuze șansa nesperată de a ajunge pe tron? Riscul?

E neînsemnat. Vremurile sunt tulburi, desigur, însă oraș după oraș, întreaga țară se ridică

împotriva ocupantului. Britanicii sunt puțini, fără cipayi nu vor rezista mult și când, în sfârșit, vor părăsi Awadh, toată gloria victoriei îi va reveni tânărului rege. Într-un târziu, năucită de aceste argumente pe care nu știe cum să le respingă, biata Khas Mahal cedează.

CAPITOLUL 18

Soarele ce asfințește scaldă într-o răsfrângere purpurie marele salon din *zenana*, unde cei doi rajahi au revenit ca să afle verdictul. Cât așteaptă, câteva servitoare le aduc sorbeturi de mango și chitră, preparate după o rețetă exclusivă a palatului, în vreme ce altele îi răcoresc legănând ample *panka*. [58](#)

Într-un târziu, din spatele perdelei se face auzit un glas autoritar. E *begum* Shahnaz care, fiind cea mai vârstnică, are privilegiul de a anunța decizia.

– Rajahi *saheban* [59](#), după ce am discutat și ne-am sfătuit, cu consimțământul tuturor, l-am ales ca viitor rege pe prințul Nausherwan Qadar, fiul lui *begum* Khas Mahal.

După dezamăgirea pe care o resimte, Jai Lal își dă seama că sperase să fie aleasă Hazrat Mahal, femeia care-l impresionase atât cu energia și inteligența sa. Însă zarurile au fost aruncate și nu mai poate face nimic. În schimb, vrea asigurări:

– Vă mulțumim, Alteță. Și, dacă ne permiteți, am vrea să vorbim direct cu viitoarea regentă.

– Este foarte emoționată, lăsați-i un mic răgaz, intervine *begum* Nashid, încercând s-o încurajeze pe Khas Mahal, care plânge.

– Iertați-ne, onorabile *begum*, însă nu avem timp pentru asemenea finețuri. Războiul bate la ușă și ca să putem lupta trebuie să restabilim cât mai repede ordinea în rândurile cipailor.

Surprins, rajahul din Mahmudabad îi aruncă o privire lui Jai Lal: de ce atâta asprime? Doar nu începe războiul peste câteva ceasuri ori vrea s-o pună la încercare pe regentă?

Răspunsul vine repede. Din spatele perdelei se înalță o voce tremurătoare:

– Sunt gata să fac tot ce-mi stă în puteri și vă voi urma toate sfaturile, Rajahi *saheban*. Însă trebuie să-mi garantați, pe onoarea Domniilor Voastre, că viața fiului meu nu va fi pusă în primejdie.

Luându-i-o înaintea prietenului său, scos din sărite, Mahmudabad îi explică încă o dată, cu răbdare:

– Trebuie să înțelegi, Hozur, că în vremuri de război toate viețile sunt în primejdie, a fiului vostru, a voastră și ale noastre. Avem de gând să-i alungăm pe britanici, însă dacă soarta ne este potrivnică vă putem promite doar că vom face imposibilul pentru a vă apăra.

Urmează o tăcere lungă, apoi glasul firav se aude iar, cu ceva mai multă fermitate:

– În acest caz, sunt nevoită să refuz. Viața mea nu contează, însă nu am dreptul s-o risc pe a prințului.

– Eu sunt gata să accept!

Cuvintele au răsunat clar, în liniștea așternută.

– Iar fiul meu, prințul Birjis Qadar, e gata și el să-și slujească țara.

În jurul lui Hazrat Mahal se stârnesc murmure dezaprobatore: ce tot zice acolo? Cum ar putea înțelege un copil?

– E tânăr, dar am vegheat să fie educat în așa fel încât să-și cunoască îndatoririle față de popor și nu să se gândească doar la drepturile și privilegiile ce i se cuvin prin naștere, ca alți prinți.

Fără să dea atenție protestelor indignate ale femeilor, continuă cu glas tare:

– La fel ca Domniile Voastre, Rajahi *saheban*, și eu sunt convinsă că singura cale e lupta. Ne-am plecat prea multă vreme capul, sperând că purtarea noastră blândă îi va convinge pe stăpâni.

Însă experiența a dovedit că explicațiile și încercările de a convinge nu au niciun rost, cei care dețin puterea aud doar ce le place să audă. Renunțările și tratativele nu ne vor da țara înapoi.

Britanicii aduc drept argument morala și jură că nu doresc decât să restabilească dreptatea, vătămată de un nepriceput, însă noi știm că puțin le pasă lor de dreptate, urmăresc doar să

pună mâna pe bogățiile noastre. Și vor rămâne aici până când lupta poporului întreg îi va sili să plece.

Cu îndrumarea voastră, Rajahi *saheban*, fiul meu și eu însămi suntem pregătiți să purtăm această luptă.

Sub o torențială ploaie musonică, două regimente de cipai în ținută de ceremonie stau în

poziție de drepti în fața elegantului Baraderi [60](#) din marmură albă, în mijlocul parcului Kaisarbagh. Înăuntru, *taluqdar*-ii și ofițerii așteaptă venirea prințului moștenitor. Contrar tradiției care cere ca regele să fie încoronat în Lal Baraderi de gresie roșie, în centrul orașului, s-a considerat că e mai prudent să nu fie dus departe de palat.

Rajahul Jai Lal a întâmpinat mari greutăți până să-i convingă pe militari că, în împrejurările dificile de acum, alegerea unui rege așa de tânăr era potrivită. S-au purtat tratative două zile încheiate ca să se ajungă la un acord: Birjis Qadar va trebui să urmeze îndrumările Marelui Mogul de la Delhi, autoritatea supremă în Indiile de Nord, prim-ministrul va fi ales cu asentimentul armatei, iar ofițerii trebuie să fie agreeți de soldați cărora li se va dubla solda. În sfârșit, cipaii vor putea să-i pedepsească după cum îi consideră ei pe colaboratorii britanicilor.

În felul acesta, militarii rebeli, la Lucknow ca și la Delhi și în toate orașele răsculate, cer, pe lângă avantaje financiare, puterea de a controla deciziile politice.

Din rândul persoanelor importante care îi așteaptă pe prinț și pe mama sa, lipsește unul dintre principalii învingători de la Chinhut, *maulvi* Ahmadullah Shah. Oficial, acesta nu se putea deplasa din pricina unei răni căpătate în luptă, însă toată lumea știe că nu voia să jure supunere tânărului rege și cu atât mai puțin mamei sale. Ce se pricepe o femeie la politică și mai ales la război? le-a reamintit susținătorilor săi, care s-au grăbit să-i ducă mai departe

vorbele, de usturătoare înfrângere suferită de Aisha, cea mai tânără dintre soțiile profetului Mahomed, care condusesse armata în „bătălia cămilei“ și a pomenit spusele unui alim faimos:

„O țară cârmuită de o femeie merge la pieire.“

Profitând de faptul că ploaia s-a mai domolit, cortegiul regal reușește să părăsească

Kaisarbagh pentru a se îndrepta spre Baraderi. Contrastând cu splendoarea de odinioară, e alcătuit doar dintr-o sută de gărzi și câteva faetoane în care se află prințul și mama sa, precum și doamnele și eunucii din suită. Au dispărut orchestrele în uniforme cu fireturi, jonglerii și dansatorii, au dispărut, mai ales, elefanții acoperiți cu brocarturi și superbii armăsari cu nestemate incrustate pe șei, principalele atracții ale ceremoniilor pe vremea lui Wajid Ali Shah, dar de la plecarea sa în exil, confiscate – furate, zic indienii – de înaltul comisar în folosul Coroanei britanice.

Totuși, mulțimea care se îngrămădește de-o parte și de alta să vadă cortegiul trecând e la fel de însuflețită ca pe vremuri, iar când băiatul coboară, urmat de mama sa, *begum*, acoperită de văluri, uralele și aplauzele izbucnesc asurzitoare de la un capăt la altul al imensei esplanade.

În Baraderi, nobila asistență așteaptă în liniște, curioasă, dar mai ales sceptică în privința

acestui copil de unsprezece ani, propus ca rege. Însă ținuta maiestuoasă și siguranța cu care se așază pe *masnad* [61](#), care înlocuiește tronul, de asemenea „confiscat“, îi impresionează plăcut.

– O, tu, Părinte al victoriei, sprijin al religiei, Măreția lui Alexandru, Rege drept, Cezar al epocii noastre, Sultan al universului!

Marele *alim* înșiră, pe un ton afectat, toate titlurile cu care se fălesc, de atâtea generații, suveranii din Awadh, apoi, întrucât coroana regală dispăruse și ea, apucă *mandilul*, un turban împletit cu aur, ornat cu o perlă neagră deasupra căreia se înalță un panaș, și-l pune peste pletele ondulate ale băiatului.

Când Birjis Qadar se ridică, micuță siluetă fragilă, și rostește cu voce limpede jurământul în fața lui Dumnezeu, că-și va apăra și sluji poporul și țara cu toată puterea, chiar și cei mai aspri simt un fior de emoție.

Îndată răsună tradiționalele douăzeci și una de lovituri de tun ce anunță poporul că are un nou rege. După care începe lenta defilare a marilor *taludar*-i și a ofițerilor veniți să-și arate supunerea față de suveranul lor. Unul câte unul, se apleacă până la pământ, iar monarhul îi răspunde fiecăruia adresându-i câteva cuvinte și înclinându-și ușor capul. Întreaga sa făptură

degajă o noblețe și un calm impresionante la o persoană așa de tânără.

Aproape de el, în picioare și puțin mai în spate, stă mama sa, cu fruntea sus și privire tăioasă.

Știe că mulți dintre *taluqdar*-ii care azi se prosternază îi vor întoarce spatele cu prima ocazie.

Loialitatea și fidelitatea nu se numără printre cele mai de seamă calități ale acestor familii princiare, unde schimbarea alianțelor, după interesul de moment, e o practică veche și acceptată. Pentru a-i controla, Hazrat Mahal are un plan.

Defilarea s-a încheiat. Impunând liniștea printr-un gest, rajahul din Mahmudabad ia cuvântul:

– Potrivit obiceiului, dată fiind tinerețea regelui nostru, mama sa, preanobila *begum* Hazrat Mahal, este numită regentă până la majoratul fiului său. Ea va fi sfătuită de mine, ca reprezentant al *taluqdar*-ilor, de rajahul Jai Lal, reprezentantul armatei, și, bineînțeles, de miniștri. Vă cer să faceți jurământ de credință.

– Permiteți-mi, Rajah sahab!

Begum a pășit înainte, în timp ce rajahul, surprins de această intervenție puțin obișnuită, se retrage.

Maiestuoasă în *garara* din brocart, Hazrat Mahal, de-acum regină-mamă, își plimbă privirea peste toți cei prezenți, cu autoritate și fără a se grăbi. Pentru ce vrea ea să spună are nevoie de întreaga lor atenție.

– Altețe, *saheban*, situația dramatică a țării noastre ne-a convins, pe fiul meu și pe mine, să

acceptăm responsabilitatea puterii. Fapt ce înseamnă, în aceste vremuri tulburi, să ne punem în primejdie viața. Am hotărât să ne asumăm riscul, fiindcă ne dăm seama că lupta pentru independență are nevoie de un simbol de netăgăduit, în jurul căruia să se închege, iar acesta nu poate fi decât fiul multiubitului nostru suveran, Wajid Ali Shah.

Însă, dacă noi ne luăm angajamentul, vă cerem să vi-l luați și voi. Dacă nu am această garanție, dacă trebuie să mă tem mereu că încercările sorții vă vor împinge să abandonați lupta, nu voi risca viața unicului meu fiu. De aceea, cer fiecăruia dintre voi să jurați, fie pe sfântul *Coran*, fie pe urciorul cu apă sacră din Gange, că veți lupta cu credință și fără odihnă până când vom scăpa de britanici.

Ce femeie!

Rajahul Jai Lal o contemplă uluit. Niciodată nu s-ar fi așteptat la un așa discurs, tocmai el care-

și închipuia că o cunoaște!

Oricare alta ar fi fost atât de fericită să devină regentă, că nu s-ar fi gândit să pună condiții. Însă are dreptate, știe cât sunt de nestatornici taluqdar -ii.

Totuși, în jur, murmurele cresc: „Cum îndrăznește să ne vorbească astfel? Cine se crede? La urma urmei, e doar o fostă dansatoare, n-are dreptul să pretindă nimic. Dacă nu e mulțumită, ne vom lipsi de ea!“

Jai Lal simte pericolul, dacă nu intervine imediat, situația riscă să devină gravă. Or, fără

autoritatea unui rege, armata nu va putea fi controlată și nici *taluqdar*-ii nu vor rămâne uniți, englezii vor lua din nou puterea și se vor răzbuna cumplit!

Schimbă iute o privire cu rajahul din Mahmudabad, care încearcă să calmeze spiritele:

– Ar trebui să ne simțim jigniți de cuvintele voastre, Hozur, rostește pe un ton sever, însă

înțelegem că v-au fost dictate de dragostea părintească și de teama primejdiei ce l-ar amenința

pe fiul vostru. Și mamele noastre ar fi făcut, cu siguranță, la fel. De aceea, și presupun că toată

lumea e de acord cu mine, nu vă vom judeca aspru. *Taluqdar*-ii își vor dovedi și de data asta noblețea: dacă singurul mod de a vă alunga neliniștea e să răspundem surprinzătoarei voastre cereri, cred că vă putem acorda această favoare.

Și, fără a-i lăsa timp lui Hazrat Mahal să reacționeze, se apropie de *Coran* și ridică mâna ca să

jure, urmat imediat de Jai Lal care se îndreaptă spre urciorul cu apă din Gange, apoi, după

câteva momente de ezitare, de toți rajahii și *nawab*-ii care, pe rând, vin să jure pe simbolul lor sacru.

Fără ca măcar să bănuiască nenorocirea ce tocmai a fost evitată, sutele de soldați strânși pe esplanadă strigă cu însuflețire și cer nerăbdători să-și vadă regele. Iar când acesta, urmat de mama sa, iese într-un târziu din sala de ceremonie, un vuiet de neînchipuit îl întâmpină, răspândindu-se ca o undă până în celălalt capăt al parcului.

– Krișna! Ești Krișna al nostru!

Râzând, plângând, oamenii se calcă în picioare să-l vadă, să se apropie de el, să-l atingă pe tânărul lor suveran, cel în care își pun toată nădejdea, adorându-l la fel ca pe Krișna, copilul-zeu care în hinduism întruchipează dragostea infinită. Cuprinși de exaltare, unii merg până

într-acolo, încât îl îmbrățișează și, dacă rajahul Jai Lal n-ar fi făcut degrabă ordine împărțind câteva lovituri cu bastonul, Birjis Qadar ar fi riscat să moară sufocat. Cu mare greutate, ofițerii reușesc să-i croiască drum către faetonul unde îl așteaptă mama sa și, cu binecuvântările mulțimii nebune de fericire, cortegiul, însoțit de o sumedenie de admiratori, străbate, de bine, de rău, drumul până la palatul Kaisarbagh.

Toată noaptea, la lumina felinarelor multicolore, poporul va da frâu liber bucuriei. În sunet de *tabla* și de *lagara* [62](#), bărbații dansează și cântă pentru a sărbători urcarea pe tron a noului lor rege, în timp ce femeile, ascunse după *jali*, înșiră calitățile băiatului și se minunează că, pentru prima dată la Lucknow, puterea depinde de o femeie.

Nu departe de aici, în interiorul Reșidenței, cufundată în penumbră, domnește o cu totul altă

atmosferă. Din fiecare cameră se aud gemete și hohote de plâns, iar afară, soldații umblă de colo-colo, cu fruntea în pământ.

În clădirea principală, unde ard câteva lumânări, a fost așezat un pat în jurul căruia ofițerii și

soțiile lor citesc Biblia și spun rugăciunea pentru morți. Pe cearșaful imaculat zace trupul înalt și slab al celui pe care l-au iubit și respectat, cel care, cu veșnicul său surâs, le dădea curaj în cele mai grele situații, cel căruia i se destăinuiau ca unui tată.

O ghiulea de tun l-a ucis pe Sir Henry Lawrence chiar în odaia sa, în timp ce se odihnea. În ciuda durerii, a găsit puterea să-l numească pe maiorul Banks înalt comisar și să încredințeze comanda trupelor colonelului Inglis, lăsându-i și instrucțiuni legate de continuarea asediului.

A apucat și să-și dicteze epitaful, simplu, așa cum era el însuși:

„Aici zace Henry Lawrence, care a încercat să-și facă datoria.

Domnul să-l odihnească în pace!“

CAPITOLUL 19

Pe edificiul principal al Reșidenței, drapelul britanic flutură ca o sfidare. De ciudă, cipaii îl iau de multe ori drept țintă, fiindcă, de la încoronarea regelui Birjis Qadar, au primit ordin să-și înceteze atacurile dezordonate și să aștepte instrucțiuni. O decizie luată de rajahul Jai Lal în acord cu regenta, la prima lor întrevvedere, când el îi vorbise de moartea fără rost a acestor soldați care, împinși doar de propriul curaj, porneau să atace tunurile britanice înarmați doar cu puști. Pentru a pune la punct o strategie, s-a hotărât convocarea unei adunări.

În această după-amiază de 7 iulie reprezentanții *talukdar*-ilor și ai rajahilor, înaltul comandament militar, dar și guvernul s-au strâns în palatul Chaulakhi, aproape de palatul Kaisarbagh, unde Rajmata a ales să se instaleze împreună cu fiul său.

Noua regentă e așteptată cu scepticism și oarecare iritare. Rajahul Jai Lal îi anunțase pe toți că

ea dorește să participe la luarea deciziilor ce privesc lupta împotriva ocupantului și administrarea țării. Însă considerase că e mai bine să nu repete întocmai cuvintele regentei:

„Dacă onorabilii *saheban* își închipuie că voi fi doar o marionetă care se mulțumește să ia cunoștință de hotărârile lor, se înșală. De multă vreme, observ cum e administrat regatul și am remarcat numeroase greșeli, nu doar din partea britanicilor! Se întâmplă prea des ca propriii noștri consilieri să pună interesele personale mai presus de cele ale țării. De-acum s-a terminat. Situația e gravă și nu voi arăta pic de îngăduință.“

La ora patru după-amiază Rajmata a intrat în sală, precedată de gărzile turce, în uniformă

verde-închis. Îmbrăcată somptuos într-o *garara* țesută cu fir de aur și împodobită cu perle, pășește încet, nu ascunsă sub văluri, ca în ziua încoronării, când se înfățișase poporului, ci cu fața descoperită și o țesătură subțire peste părul împletit într-o coadă groasă. Urmărește astfel să demonstreze că nu o femeie conduce aceste întruniri de lucru, ci șeful guvernului, iar *purdah*-ul nu-și mai are rostul.

Iar bărbații, nedumeriți, dar mai ales tulburați de frumusețea ei, înțeleg acest lucru, deși la început nu îndrăznesc să ridice ochii spre ea. Totuși, la întrebările ei precise despre cutare sau cutare lucru trebuie să răspundă și, treptat, își recapătă stăpânirea de sine.

Hazrat Mahal zâmbeste în sinea ei mulțumită. Îi place să repete cuvintele lui Zeynab, nepoata Profetului, care refuza să poarte văl: „Dumnezeu nu mi-a dat frumusețe ca să o ascund.“ Și nu uită să adauge ironic că, dacă se simt tulburați de frumusețea femeilor, bărbații n-au decât să

nu se uite la ele!

Rajahul Jai Lal este primul care ia cuvântul:

– Întrucât majoritatea cipailor s-au îndreptat spre Delhi, mai avem acum sub comanda noastră

cincisprezece mii de oameni, explică el. Prea puțin, dacă de la Calcutta se trimit întăriri, ceea ce nu va întârzia să se întâmple. Mai ales că armamentul nostru e mult inferior celui al britanicilor: soldații noștri sunt echipați cu puști Brown Bess, care bat până la două sute de metri, față de cele Lee Enfield care ajung la opt sute de metri. În plus, avem doar tunuri vechi, mai puțin puternice decât Howitzerurile lor. Și, nu în ultimul rând, riscăm să

rămânem destul de curând fără muniție, fiindcă englezii au avut grijă să arunce în aer depozitul înainte de a se baricada în Rezidență.

Raportul său stârnește comentarii neliniștite. Victoria de la Chinhut dăduse tuturor așa un sentiment de invincibilitate, încât trecuseră cu vederea anumite realități.

În larma generală se face auzită vocea gravă a regentei:

– De ce să nu înrolăm miile de soldați și ofițeri din fosta armată regală, rămași fără slujbă după

ce au fost dați afară de englezi? Am avea treizeci de regimente în plus! Cât despre muniție, n-am putea să punem repede pe picioare o fabrică și să angajăm destui oameni ca să producem ce ne trebuie?

– Problema, Hozur, e că n-avem bani, obiectează rajahul Bal Kishan, ministrul de finanțe.

După cum Maiestatea Voastră a văzut, căpitanul Birch a mutat cu forța tezaurul de stat de la Kaisarbagh la Rezidență, ca să ne lipsească de mijloace materiale.

– Dar, din câte știu, mai există tezaurul personal al Maiestății Sale.

– Nu știm unde se află. Maiestatea Sa l-a sigilat personal și l-a lăsat în paza a doi oameni de încredere. Mă îndoiesc că ei ar accepta să...

– Să fie chemați imediat!

– Vom încerca să-i găsim, Hozur.

– Sunt convinsă, Rajah *sahab*, că, dacă încercați, veți reuși, îi răspunde sec Hazrat Mahal.

Și, fără a părea că aude murmurele demnitarilor indignați că sunt tratați cu asprime, se întoarce spre guvernatorul din Lucknow, venit să expună situația din oraș.

– O adevărată catastrofă, Hozur! Toate bazarurile sunt pustii, fiindcă, după jafurile din ultimele zile, negustorii și-au închis prăvăliile. Nu se mai găsesc nicăieri cereale, în afară de piața neagră, la niște prețuri atât de mari, încât o parte din populație, înfometată, e gata să se revolte.

Hazrat Mahal nu-și poate stăpâni un gest de furie:

– Convocați-i numaidecât pe reprezentanții negustorilor, guvernator *sahib*. Să se cumpere de la ei cereale, la prețul obișnuit, firește, și împărțiți nevoiașilor grâu și linte, în numele fiului meu, regele. Dar, mai ales, dați de veste peste tot, în Lucknow și în orașele din jur, că nu vom da dovadă de milă: cei care înfometează poporul vor fi spânzurați! Nu uitați că ne aflăm în război, domnilor! Dacă nu impunem o disciplină strictă, inamicii ne vor înfrânge cu ușurință.

Și atunci nu doar câțiva negustori necinstiți vor fi spânzurați, ci noi toți, aici de față.

Din tăcerea ce se așterne și din privirile speriate cu care îi sunt întâmpinate ultimele cuvinte, înțelege că de data aceasta a reușit să se impună.

Între timp, sosesc Hisam ud Daulah și Miftah ud Daulah, cei doi păzitori ai tezaurului. Când aud ce li se cere, ezită: fără un ordin de la Maiestatea Sa, cum ar putea să-i trădeze încrederea?

Degeaba le explică prim-ministrul că aurul acesta e necesar pentru finanțarea războiului contra ocupantului, că datoria lor de patrioți e să pună la dispoziția țării tezaurul. Cei doi sunt de neclintit: i-au jurat credință lui Wajid Ali Shah, nu guvernului din Awadh.

– Dar cum vreți ca Maiestatea Sa, prizonier în Fort William, să vă dea acest ordin? Își iese din sărite Jai Lal, care i-ar strânge cu plăcere de gât pe acești servitori prea loiali.

Hazrat Mahal îi strecoară discret un bilet uneia dintre gărzile turce, care dispare imediat.

Discuția durează de peste o jumătate de oră, fiecare încercând, zadarnic, să-i convingă pe cei doi oameni, când șeful protocolului apare și vestește răsunător:

– Regele!

Pășind apăsător, Birjis Qadar se apropie de curtenii care se înclină respectuos. Se așază lângă mama sa și, pe o voce sigură, li se adresează celor doi slujitori:

– Mi s-a vorbit despre loialitatea voastră față de veneratul meu tată și vă sunt recunoscător.

Însă nu mi-ați jurat credință acum câteva zile? Până când Maiestatea Sa va sta iar pe tronul din

Awadh, eu sunt regele și îmi datorati supunere. Știu că tata și-ar fi pus tezaurul în slujba luptei pentru independență fără să clipească, pentru că a suferit toată viața din cauza tiraniei britanice. Prin urmare vă cer, în numele său, să-mi aduceți tezaurul pentru a ajuta această

nobilă cauză.

Impresionați de privirea sa limpede și de vorbele în care văd dintr-odată adevărul, cei doi bărbați nu mai conținesc cu scuzele: să-i ierte Maiestatea Sa, ei sunt doar niște biete slugi neștiutoare, tezaurul va fi adus chiar după-amiază la palat. Apoi se retrag mergând cu spatele și ploconindu-se până la pământ.

Acum, că s-au găsit, deocamdată, bani, trebuie stabilită o strategie. Din nou ia cuvântul rajahul Jai Lal:

– Am studiat atent aspectul terenului, rostește el, întorcându-se către tovarășii săi. Trebuie să

ne plasăm tunurile cât mai aproape de zidul înconjurător al Rezidenței, fiindcă au bătaie scurtă. Neajunsul e că astfel devin mai vulnerabile și, întrucât avem prea puține, trebuie să le protejăm cu orice preț. Propun o tactică a tunurilor mobile: le vom ascunde după un colț al zidului sau în josul pantei și, printr-un sistem de platforme și scripeți, acționate de oamenii noștri, le vom scoate de acolo doar ca să tragem, după care le vom duce iute înapoi în ascunzătoarea lor, înainte ca inamicul să apuce să se dezmeticească.

Toată lumea aprobă ingeniosul plan care protejează tunurile, dacă nu și oamenii care le transportă.

– Nu avem și noi un Howitzer pe care englezii l-au abandonat la Chinhut când s-au retras?

întreabă un ofițer.

– Într-adevăr, avem unul. Mai sunt și patru piese mari de artilerie, capturate în aceeași zi de stăpânii din Ilaqa și Purwa. Am încercat să-i conving să le pună la dispoziția noastră, le-am oferit și bani, însă aceste tunuri luate de la englezi le sporesc prestigiul. Nu le folosesc, dar nici nu vor să se despartă de ele.

– Nu s-au alăturat luptei noastre? întreabă Hazrat Mahal.

– Nu, Hozur.

– Au greșit. Le vom trimite un ordin semnat de rege, ca să ia parte la războiul împotriva ocupantului, împreună cu oamenii și cu tunurile lor. Dacă refuză, îi vom declara aliații

britanicilor, cu toate consecințele pe care le presupune acest fapt în ochii poporului.

Asistența a încremenit, uluită la culme. Chiar și Jai Lal, care cunoaște voința neclintită a noii regente, a rămas fără grai.

În mai puțin de o săptămână se stabilesc principalele orientări politice și militare. Spre mirarea tuturor, Hazrat Mahal se dovedește o remarcabilă organizatoare. În fiecare dimineață, conduce un consiliu alcătuit din noul mare vizir, Sharuf ud Daulah, și toți miniștrii, care o informează despre problemele administrative, și în fiecare după-amiază, rajahul Jai Lal vine să-i vorbească despre problemele militare. Purtător de cuvânt al cipailor, el face legătura între cartierul lor general și palatul Chaulakhi. În realitate, chiar dacă prim-ministrul îi este, oficial, superior ierarhic, pe umerii lui Jai Lal apasă principalele îndatoriri, fiindcă, pe lângă rolul de comandant al armatei, a fost numit președintele Consiliului de Stat. Acest consiliu, instituit de rebeli și compus din șase militari și patru civili, musulmani și hinduși în număr egal, trebuie să-și dea acordul pentru fiecare decizie, o împărțire a puterii care o irită la culme pe regentă.

Însă deocamdată toată lumea e de acord că lucrul cel mai urgent e să se restabilească ordinea și să i se asigure populației protecție și cele necesare pentru a supraviețui. Sunt afișate, în hindi și urdu, edicte semnate de rege prin care se anunță desființarea taxelor pentru produsele de consum curent și pedepsirea cu moartea a jefuitorilor și traficantilor.

Contrar a ceea ce vor să creadă britanicii care, incapabili să înțeleagă motivul revoltei, o numesc adesea „răzmeriță“ și pe participanți „tâlhari“, în Awadh se instalează o putere veritabilă, care impune legi și sancțiuni, refăcând legătura cu vechile structuri și ștergând orice urmă ce amintește de regimul colonial detestat.

Una dintre primele măsuri luate de guvern este să-i repună în drepturi pe *taluqdar-i*, deopotrivă stăpâni și protectori: le sunt înapoiate satele, iar țăranii pot munci din nou pământurile confiscate de administrația engleză, sub pretext că nu puteau să-și plătească

impozitul. În sate domnesc iarăși ordinea și o justiție recunoscută de toți.

Primul an al rebeliunii e martor și la întoarcerea științelor tradiționale, medicina și astrologia, pe care englezii le marginalizaseră pentru a răspândi știința și tehnicile occidentale. Acum, *hakim*-ii îngrijesc iarăși bolnavii și răniții cu poțiuni preparate după vechi rețete, iar pandiții [63](#)

, prin previziuni întemeiate pe interpretarea poziției astrilor, îi încurajează pe rebeli. Are loc o adevărată insurecție a culturilor supuse, vechile științe desconsiderate își recapătă drepturile

și prestigiul, ca reacție la violența britanicilor care, bătându-și joc de obiceiurile și credințele indienilor, le impuseră propriul sistem intelectual și cultural pentru a justifica superioritatea Occidentului și, implicit, dominația sa.

Și în palatele Kaisarbagh, atmosfera s-a schimbat. Aici mai locuiesc doar soțiile lui Wajid Ali Shah și rudele sale care, regăsindu-și liniștea grație optimismului ce domnește în jur, s-au întors la nesfârșitele lor partide de zaruri și șah, la băi și masaje, dar, mai ales, la ocupația favorită, bârfa. Hazrat Mahal a părăsit *zenana*, cu intrigile și invidiile sale, și s-a mutat în palatul Chaulakhi, reședința tradițională a reginelor-mamă. Somptuosul palat e renumit pentru parfumul încântător pe care-l răspândesc pereții săi. Se spune că rajahul care l-a construit, făcându-i-se milă de un negustor de parfumuri, aflat la ananghie, i-a cumpărat toată

marfa și a poruncit să fie amestecată în mortarul pregătit pentru construcție.

Aici, în faimosul salon cu oglinzi, Hazrat Mahal îl primește, în fiecare după-amiază, pe rajahul Jai Lal, care vine să-i dea raportul despre situația militară. Același salon unde, cu mai bine de un an în urmă, avusese loc întrevederea dramatică dintre Rajmata Malika Kishwar și Rezidentul Sir James Outram.

...Totul s-a schimbat atât de repede... Oare și eu m-am schimbat în aceeași măsură? Sunt privită altfel, cu mai mult respect, bineînțeles, dar și cu teamă... nici măcar Mammoo nu-mi mai vorbește așa deschis ca odinioară... Doar Jai Lal se exprimă la fel de sincer și nu se abține să mă critice. Fapt ce mă supără, dar, în același timp, îi sunt recunoscătoare, puterea te izolează, el cel puțin nu-mi ascunde cruda realitate...

Dar, pe lângă discuțiile despre adevăratele probleme, tânăra femeie apreciază la rajah faptul că o tratează ca pe o ființă umană, și nu ca pe o suverană atotputernică. În decursul întrevederilor zilnice, s-a dezvoltat încrederea de ambele părți. Când e cu el, ea se simte liberă

să dea glas îndoielilor, neliniștilor, îndrăznește să-i pună întrebări despre lucrurile pe care nu le cunoaște sau nu le înțelege, știe că niciodată el nu va încerca să profite de ceva împotriva ei.

Spre deosebire de cei mai mulți curteni care au acceptat-o fără tragere de inimă pe această

femeie „venită de nicăieri“ și care, cu perfidie, îi pândesc stângăciile și greșelile, Jai Lal și-a dat seama că, la fel ca el, Rajmata e hotărâtă să lupte pentru independență și că nici promisiunile, nici amenințările nu o vor abate din drum. Nu dorește alungarea ocupantului din dorința de a-l înlocui și de a profita de avantajele puterii, ci din revoltă față de nedreptatea care îi strivește pe oameni și-i umilește. Cum de are o convingere atât de puternică și atât curaj, calități rare în societatea aleasă din Lucknow, care tinde să nu le dea prea mare importanță?

Oare tocmai pentru că e „venită de nicăieri“ și, spre deosebire de mulți alții, ajunși în poziții înalte, n-a uitat suferința celor care se simt disprețuiți? Venită de nicăieri, ca și el, al cărui tată,

mic proprietar, fusese înnobilit fiindcă salvase viața regelui la o vânătoare?

Împreună, discută despre orice, dar un singur subiect este ocolit: Mammoo Khan.

Spre surprinderea tuturor, Hazrat Mahal a ținut să-l numească pe eunuc șef al Diwan khana, Casa regală, cu rang de ministru al Curții. Ceea ce, teoretic, nu-i dă niciun fel de autoritate asupra celorlalți miniștri, dar, fiindcă se află mereu în apropierea regentei, îi permite să

controleze tot, depășindu-și cu mult titlul și competențele. Și nu se abține să profite, bucurându-se cu impertinență de noul statut. După ce fusese disprețuit atâta vreme, acum își ia revanșa. Nu se simte niciodată mai important decât atunci când umilește pe cineva și, în rarele dăți când face cuiva un serviciu, îl pune să plătească foarte scump. Setea sa de bogăție și putere e de nepotolit și se răzbună pe toți cei bănuiți că râd de condiția sa de eunuc sau de statura lui mărunțică. Indignarea stărnită de acest fost servitor, care își permite să-i reapeadă pe mândrii *taluqdar*-i, a sporit într-atât, că dușmanii regentei nu se feresc să insinueze că pretinsul eunuc ar fi, de fapt, amantul ei și chiar tatăl lui Birjis Qadar.

Când Jai Lal a vrut s-o prevină pe Rajmata că e riscant ca eunucul să dețină funcții înalte, când i-a vorbit despre supărarea *talūqdar*-ilor care se văd bruscați și insultați de un fost sclav, ea l-a pus imediat la punct:

– Nu-l mai criticați! Mă slujește cu credință de zece ani. Nimeni nu mi-a fost vreodată așa devotat.

– Nu vă amăgiți, Hozur. Oamenii de soiul lui sunt devotați doar lor înșiși. Când interesele sale vor fi altele decât ale voastre, nu va ezita să vă trădeze.

Hazrat Mahal a pălit.

– Dacă vreți să rămânem în relații bune, vă rog să nu mai pomeniți de asta.

Furios, Jai Lal este tentat să-i deschidă ochii povestindu-i ce se bârfește despre ei, dar nu poate, niciodată nu și-ar îngădui s-o insulte astfel. Își încleștează pumnii și-i răspunde:

– Credeam că mă apreciați tocmai pentru sinceritatea mea. Dacă aveți nevoie de un curtean care doar să repete cuvintele voastre și să vă aprobe fanteziile, ar trebui să căutați în altă parte.

Și, înclinându-se până la pământ, părăsește încăperea.

În zilele următoare, rajahul n-a mai apărut, trimițându-și aghiotantul s-o informeze pe regentă

despre problemele curente. Curând, Hazrat Mahal a trebuit să recunoască în sinea ei că

discuțiile cu el îi lipseau și, mai ales, că are nevoie de sfaturile lui: o așteaptă decizii importante și se îndoiește de clarviziunea miniștrilor săi. Călcându-și pe inimă, se hotărăște să-l roage pe rajah să vină la ea.

Într-adevăr, trebuie pregătit atacul împotriva Rezidenței.

Până acum cipaii și trupele *talūqdar*-ilor s-au mulțumit să-i hărțuiască pe englezi. Zi și noapte trag cu muschetele sau tunurile de pe terasele caselor învecinate. Un război al nervilor care nu le lasă o clipă de răgaz asediaților și, cu trecerea timpului, îi epuizează, moral și fizic. Însă

rebelii încep să se sature de astfel de acțiuni care nu duc la nimic, vor să isprăvească odată cu acești angrezi care îi sfidează și insistă să se treacă la marea ofensivă.

În biroul înaltului comisar, singura încăpere care nu e plină de saltele și bagaje ale refugiaților, cinci bărbați stau așezați în jurul colonelului Inglis, succesorul lui Lawrence în probleme militare.

– Trebuie să mărturisesc că indienii ăștia sunt buni strategii, comentează un ofițer. Și-au dispus tunurile mici de jur împrejurul pozițiilor noastre, dar la o distanță atât de redusă, că obuzele noastre trec pe deasupra lor fără să le atingă. Iar de tras cu pușca în artileriștii lor e aproape imposibil: sunt iuți ca niște diavoli sau se ascund în tranșeele săpate adânc chiar în spatele tunurilor!

– Firește că sunt buni strategii, nu i-am pregătit noi?

– Recunoașteți, dragul meu, că asemenea tactici și vicleșuguri nu se predau în școlile noastre militare!

– Ajunge, domnilor! Nu v-am adunat aici ca să vă certați dacă inamicii noștri au sau nu merite, intervine colonelul, un bărbat mic de statură, lat în umeri și cărunț. Apoi, trăgând nervos din pipă, adaugă: Am aflat de la spionii noștri că se pregătește un atac puternic pentru zilele următoare. De câți oameni dispunem?

– Cam o mie două sute, Sir, dintre care cinci sute sunt indieni.

– Și câți răniți sunt la infirmerie?

– Șaizeci, dar nu sunt în siguranță. Ieri a căzut un obuz acolo, noroc că n-a atins pe nimeni.

Colonelul se încruntă.

– Duceți-i pe ostatici, pe cei trei prinți și pe tânărul rajah din Tulspur, la infirmerie și țineți-i acolo. Și aveți grijă să afle toată lumea. Răzvrățiții au iscoade printre noi, veți vedea că de mâine nu vor mai trage cu tunul în direcția aceasta.

– Avem vești despre întăririle trimise de Calcutta? Întreabă cu îngrijorare un ofițer.

– Le așteptăm de la o zi la alta, îl liniștește colonelul.

I se pare fără rost să-și demoralizeze oamenii mărturisindu-le că întăririle mai au mult până să

ajungă. Un curier sosit în ajun l-a informat că generalul Havelock, după ce supusese Allahadab pe 14 iulie și pornise spre Lucknow, a trebuit să se îndrepte spre Kanpur ca să-i vină în ajutor maiorului Renaud, atacat de oamenii lui Tantia Tope. N-avea rost nici să le explice că trupele înaintau foarte încet, fiindcă majoritatea țăranilor se alăturaseră rebeliunii, satele se transformaseră în bastioane și drumurile erau pline de capcane. Cât vor mai putea să

reziste? De la începutul asediului, au pierdut zeci de oameni, iar cei mai mulți dintre răniți, cu toată priceperea chirurgului și devotamentul infirmierelor voluntare, mor de septicemie sau cangrenă. Însă îngrijorarea e cea care zdruncină cel mai tare moralul. Proviiziile nu vor ține la nesfârșit, rațiile s-au redus deja la o supă de linte și trei *chapati* pe zi, iar copiii cer

întruna de mâncare. Totuși, nu se pune problema să se predea, soarta tragică a garnizoanei din Kanpur dovedește că inamicul nu le va arăta pic de milă.

Slavă cerului, dispun de suficientă muniție, în orice caz, în cantitate mai mare decât a indienilor care fac risipă de proiectile, în timp ce britanicii au ordin să tragă doar când e cazul.

Însă vor avea forța să respingă atacul masiv ce se pune la cale? Chiar dacă se bucură de avantajul oferit de terenul mai înalt, vor reuși să respingă un inamic de zece, de douăzeci de ori mai numeros?

Colonelul Inglis n-a închis un ochi toată noaptea, analizând orice posibilitate. Știe, dacă

întăririle nu ajung curând, sunt pierduți. Dacă nu cumva se zdruncină frumoasa unitate a *talukdar*-ilor, cipailor și poporului. Din păcate, până acum toate strădaniile sale de a-i întărâta pe unii împotriva altora au fost în van. Comisarul orașului Bareilly chiar i-a înapoiat cele cincizeci de mii de rupii trimise pentru a plăti oameni care să provoace neînțelegeri între

musulmani și hinduși. În ciuda generoaselor sume oferite, n-a izbutit să cumpere pe nimeni.

Gluma unuia dintre ofițeri îl smulge pe colonel din gândurile sale sumbre.

– Ați auzit zvonul că superintendentul Curții, eunucul Mammoo, ar fi amantul regentei și, negreșit, tatăl micului rege?

– Un eunuc? Cum e posibil?

– Se pare că, uneori, castrarea nu e totală sau călăului i se face milă. S-au văzut deja așa-ziși eunuci care au copii. În orice caz, așa s-ar explica neobișnuita afecțiune a lui *begum* pentru servitorul ei și ciudata lui numire ca șef al Casei Regale.

– Păi, atunci Birjis Qadar n-ar fi decât un bastard, fără drept la tron! exclamă colonelul.

Înțelegeți, domnilor, ce înseamnă asta?

Și, văzând mirarea ofițerilor, îi lămurește:

– Ni se oferă un nesperat prilej de a provoca dezbinare în tabăra inamică. Oricum, cavaleria a acceptat cu greu încoronarea unui copil. Dacă se va da crezare zvonului că nu e fiul lui Wajid Ali Shah, el și mama sa își pierd legitimitatea. *Taluqdar*-ii, rajahii și cipaii se vor lupta între ei pentru numele următorului rege și, în acest timp, nu se vor mai gândi să ne atace pe noi.

– Și dacă-i doar o bârfă?

– Nu contează câtuși de puțin! Trebuie s-o răspândim, oamenii își vor pierde respectul pentru regentă și se vor întreba dacă Birjis Qadar e fiu de rege sau fiul unui sclav! Zvonurile au fost dintotdeauna, în vremuri de război, una dintre cele mai puternice arme, adesea mai eficiente decât tunurile. Trimiteți imediat spionii în oraș ca să semene îndoiala în sufletul locuitorilor.

CAPITOLUL 20

La 20 iulie, la ora nouă, o explozie uriașă îl face să tresară pe maiorul Banks, chiar când se pregătea să-și bea ceaiul. În zona bateriei vestice se înalță un nor de praf: o mină tocmai a explodat.

Numaidecât trâmbițele sună alarma. Conduși de ofițerii lor, artileriștii se grăbesc la post, iar infanteria își ocupă poziția în spatele tranșeelor. Dinspre oraș se revarsă o mare de oameni, în mijlocul căreia se zăresc drapelele Awadhului și flăcările rajahilor. În strigăte de „*Har Har Mahadev!*”, celebrându-l pe Shiva, zeul hindus al distrugerii, și de „*Allah wa Akbar*”, mii de cipai au pornit la atac.

Amplasată la adăpostul nopții lângă bateria redanului – cea mai importantă baterie de tunuri engleze –, mina a explodat și trebuie să le fi deschis în zidul de apărare o spărtură destul de largă pentru ca cipaii să pătrundă prin ea și să ocupe terenul din spatele meterezelor. Imediat după explozie, infanteria indiană înaintează prin fumul gros, în timp ce artileria lansează

obuze incendiare pentru a da foc clădirilor Rezidenței. Însă când se apropie, soldații sunt întâmpinați de o salvă de tun susținută, combinată cu salve de pușcă. Mina a fost greșit plasată, iar bateriile engleze, neatinse, își scuipează focul ucigător.

Însuflețiți de comandanții lor, care țipă cât îi ține gura „*Djaloh Bahadur!*” [64](#), valurile de rebeli continuă să înainteze sub ploaia ucigătoare. Cad cu sutele, însă o parte ajung la palisade și, lipindu-se de ele, acolo unde nici gloanțele, nici ghiulelele nu-i pot atinge, își trag sufletul, apoi reiau atacul. Răsărind de pretutindeni, încearcă să treacă de metereze, combatanții se prind într-o încheștare fără milă, luptă cu sabia și cu baioneta, alunecă prin bălțile de sânge.

Pământul e acoperit de cadavre.

La poarta Bailey [65](#), *maulvi* Ahmadullah Shah conduce asaltul. A găsit un mijloc ingenios de a se apăra de salvele inamice: soldații săi înaintează ascunși în spatele unor baloți de bumbac și ajung la baza meterezelor înainte ca englezii să observe trucul. Aici, încurajate de *maulvi* care flutură steagul verde al islamului, trupele sale se despart în două grupuri care, în ciuda rafalelor, continuă să se apropie până când pun mâna pe o baterie inamică. Speriați, artileriștii britanici cheamă întăriri. Lupta e aprigă. Indienii par să învingă când, brusc, în loc să profite de avantaj, încep să se retragă sub privirile uluite ale britanicilor.

Se va afla mai târziu că, în momentul crucial, s-au pomenit fără muniție. *Maulvi* nu va ierta niciodată statului-major această neglijență, pe care o bănuiește a fi fost intenționată. De-acum

va lupta numai pe cont propriu.

Lupta va dura șapte ore. De ambele părți, oamenii dovedesc aceeași încrâncenare. În sfârșit, la ora patru după-amiaza, cipaii primesc ordin să se retragă. Lasă în urmă sute de morți și răniți, pe care vor veni să-i ia în cursul nopții, cu asentimentul tacit al englezilor care se tem că

leșurile lăsate să putrezească în arșița verii ar cauza o molimă.

Britanicii au pierdut douăzeci de oameni – în afară de soldații băștinași, cărora nu li se ține socoteala. Dar, cel mai grav, l-au pierdut pe maiorul Banks, înaltul comisar, ucis de o ghiulea.

De-acum comanda se află în totalitate în mâinile colonelului Inglis.

Seara târziu, plin de praf din cap până-n picioare, rahajul Jai Lal sosește la palatul Chaulakhi, unde l-a chemat regenta Hazrat Mahal. O găsește într-o stare de mare agitație. Abia apucă s-o salute, că tânăra femeie îl și ia la rost:

– Ce s-a întâmplat, Rajah *sahab*? Cum se poate ca o armată de opt mii de indieni să fie respinsă

de câteva sute de britanici? Atacul a fost pregătit săptămâni la rând, am trimis în luptă cele mai bune trupe! De ce această rușinoasă înfrângere?

– Nu din lipsă de curaj, Hozur, oamenii noștri s-au luptat ca niște lei. Au rezistat cu orele unei puteri de foc mult superioară celei pe care o aveam noi. Niciunul nu a încercat să fugă.

Numărul morților și al răniților stă dovadă pentru vitejia și devotamentul lor. Merită mai curând felicități decât critici.

– Și-atunci de ce am pierdut? stăruie Hazrat Mahal, luată pe nepregătite de această explicație și simțindu-se ușor încurcată.

– Din cauza inferiorității armamentului nostru. Puștile noastre, ca și tunurile, au bătaie prea scurtă. Avem și o problemă la nivel de comandă: ofițerii noștri nu respectă disciplina, în ciuda ordinelor noastre, pornesc atacuri frontale, considerând că doar curajul contează și că numai un laș s-ar sinchisi de tactică! În sfârșit, nu avem strategii buni, compania n-a lăsat niciodată un indian să dobândească un grad mai înalt decât cel de subofițer și nici să comande o unitate mai importantă decât o companie. Niciun subedar n-a fost pregătit să conducă operațiuni militare și n-a învățat să se ocupe de logistică. Eu tot ce știu am cules de prin cărți care descriu desfășurarea marilor bătălii din acest secol.

- Totuși, ați pus la punct o strategie de atac, nu? insistă tânăra femeie.

- Da, și mi-am închipuit că i-am convins pe ofițeri. După ce exploda mina, o avangardă

trebuia să verifice dacă breșa era destul de largă, apoi infanteria trebuia să înainteze pe flancuri, profitând de diversiunea creată de salvele de baraj ale artileriei. În loc de asta, imediat ce a explodat mina, soldații îndemnați de ofițeri s-au și năpustit înainte, iar când perdeaua de fum s-a împrăștiat, s-au pomenit având în față un inamic bine apărat de fortificațiile neatinse și care trăgea asupra lor. Așa s-a ajuns la măcel, un măcel de prisos, cauzat de indisciplină și de entuziasm. La drept vorbind, cipaii noștri sunt prea curajoși, pentru ei viața nu contează deloc.

- Spre deosebire de europeni, pentru care contează atât de mult, încât fac din moarte, care oricum ne așteaptă pe toți, o adevărată tragedie! comentează Hazrat Mahal cu dispreț. Firește, vorbesc despre morții britanici, pentru indienii morți ei n-au ochi.

Rajahul a cerut permisiunea de a se retrage, ziua a fost grea și vrea să facă un tur al cazărmilor, să-și liniștească soldații.

Rămasă singură, Hazrat Mahal străbate camerele cu pași mari, în lung și-n lat. Deși e târziu, simte că nu va putea să adoarmă, se gândește la tinerii soldați care au pornit dimineața, cu înflăcărare, să se bată, iar acum, seara, sunt morți... pentru nimic?

Nu, Jai Lal greșește. Acești oameni nu mor pentru nimic, mor pentru a-și câștiga libertatea, demnitatea.

Luând parte la luptă, nu mai sunt niște bieți amărâți, copleșiți de grijile zilnice, pentru prima dată au găsit un sens existenței lor mizere. Nu contează că-și pierd viața, vor fi pe veci eroi.

Indiferența față de moarte este forța, dar și punctul slab al armatei noastre, fiindcă soldații lasă de-o parte orice prudență. Spre deosebire de englezi, luptă nu atât pentru a câștiga, ci mai ales pentru a se purifica și a dobândi gloria.

În dimineața următoare, Hazrat Mahal trimite după rajah. Și-a petrecut noaptea reflectând la cauzele înfrângerii și întrebându-se cum să le înlăture. Vrea să discute cu el.

Mesagerul se întoarce și-i spune, bâlbâindu-se, că rajahul nu e acasă.

Și, cum stăpâna se miră, Mammoo care, ca în fiecare dimineață, vine să-i aducă ultimele vești,

are plăcerea de a-i explica:

– Și-a petrecut noaptea în Chowq, la curtezane.

Observând expresia uluită a lui Hazrat Mahal, adaugă perfid:

– În ciuda situației grave, se pare că nu se poate abține.

E ocazia visată pentru a se răzbuna. Eunucul nu privește cu ochi buni influența pe care rajahul a dobândit-o pe lângă stăpâna sa, după ce el i-a fost zece ani singurul confident, a sprijinit-o și a încurajat-o în cele mai grele clipe. Fierbând de furie, l-a văzut pe acest nou-venit cum câștigă

puțin câte puțin încrederea regentei, care acum îi cere părerea despre orice. Așa cum i-o cerea odinioară lui Mammoo, în vremurile fericite când, închisă în *zenana*, el reprezenta singura ei legătură cu lumea de afară. Dar gelozia îi răscolește măruntaiele mai ales atunci când ea îl întâmpină pe rajah cu un zâmbet fericit, așa cum pe el nu l-a întâmpinat niciodată. Totuși, o crezuse altfel decât fapturnile fără creier care judecă un bărbat după înfățișare. E posibil să aibă

o slăbiciune pentru acest necioplit doar pentru că e înalt și bine clădit? Să-l considere inteligent, deși el nu e decât un prefăcut?

...N-am s-o las să facă asta, o voi împiedica să uite că e soție și mamă de rege, regenta puternică pe care toți trebuie să o respecte...

O cunoaște mai bine decât oricine pe tânăra femeie, poate s-o sfătuiască și s-o protejze mai bine decât oricine. Va face tot ce trebuie, se jură în sine sa, e de datoria lui și, cu o ridicare din umeri, alungă glasul firav care-i șoptește că își apără, în primul rând, propriul interes.

...Cum poate? Și eu care credeam că...

Rămasă singură, Hazrat Mahal își mușcă buzele de furie, lacrimi de ciudă îi umplu ochii, cum a putut să fie atât de proastă? Acest bărbat pe care îl admira într-atât, încât îi cerea părerea în toate treburile regatului, acest bărbat a cărui onestitate o respecta nu e, așadar, decât un petrecăreț ordinar, care abia a plecat de la ea și s-a dus să se tăvălească la curtezane? Ah, cum și-a mai bătut joc de ea! Cum trebuie să fi râs de naivitatea ei!

O să-i spună...

Încremenește.

Ce poate ea să-i spună? N-are niciun drept asupra lui, niciun drept să-i comenteze viața personală, între ei doi nu există decât relații oficiale...

...Și totuși... Doar mi-am imaginat eu că ochii îi sclipesc altfel când apar? Am visat că vocea îi devine mai blândă când simte că sunt neliniștită? Toate astea să fie jocul unui seducător sau, mai rău, al unui profitor ambițios?

La ora cinci, punctual ca de obicei, rajahul s-a prezentat la regentă, pentru întrevederea zilnică.

Hazrat Mahal a ezitat mult să-l primească. Dacă ar face cum o îndeamnă inima, ar pune capăt imediat relației lor. Însă toată lumea s-ar întreba de ce, în primul rând el. Iar în privința motivului, ea nu poate decât să păstreze tăcerea. În plus, are nevoie mai mult ca oricând de sfaturile lui: trebuie să găsească bani pentru a ajuta familiile soldaților căzuți pe câmpul de bătălie. Dacă nu vor avea siguranța că cineva se va îngriji de copiii lor, mulți cipai s-ar întoarce în satele lor. Tocmai acum, când e mai mare nevoie de ei. Vestea că regimentele britanice au părăsit Allahabad și mărșăluiesc spre Lucknow a fost, de curând, confirmată.

Întrevederea va fi scurtă. Cu o asprime neobișnuită, Hazrat Mahal s-a interesat de unde să

facă rost de bani, iar rajahul i-a sugerat să reînceapă perceperea de impozite pe domeniile *taluqdar*-ilor, întreruptă de război. S-a hotărât, de asemenea, publicarea unui edict care să le permită cipailor să-i jefuiască pe trădători, dar să le interzică, sub amenințarea celor mai severe pedepse, să se atingă de bunurile unei populații pe care sunt chemați s-o protejze.

Niciodată Hazrat Mahal nu s-a purtat atât de rezervat, niciodată nu i-a arătat rajahului atât de clar că ea e suverana. Rănit de această atitudine, pe care o pune în seama înfrângerii din

ajun și pe care o consideră nedreaptă, Jai Lal se mărginește să discute doar despre chestiuni profesionale și se despart cu răceală, nemulțumit unul de celălalt.

Însă nu vor avea timp să continue jocul, treburi urgente se cer rezolvate.

După o luptă grea, generalul Havelock a pus pe fugă armata lui Nana sahib. Precedate de avangarda maiorului Renaud, care a jurat „să-i nimicească pe toți acești negri“, trupele sale au ajuns apoi la Kanpur, pârjolind în trecere satele și câmpurile. În orașul părăsit de armata lui Nana, au ucis o parte din populație, însă n-au zăbovit prea mult. Lăsându-l acolo pe colonelul Neill, un fanatic religios care se crede merit unui destin glorios, au pornit imediat spre

Lucknow, grăbindu-se să vină în ajutorul compatrioților asediați la Rezidență.

În fiecare zi sosesc la Lucknow curieri cu cele mai recente vești. Curând, sute de refugiați, mai mult morți decât vii, vin să se adăpostească în capitală. Poveștile lor sunt înspăimântătoare: colonelul Neill și oamenii lui nu se mulțumesc doar să masacreze populația din Kanpur și din satele învecinate, fără a cruța femeile și copiii, ci, după ce îi torturează, îi spurcă pentru a-i împiedica să-și găsească odihna chiar și după moarte.

– I-am văzut cum îi coseau pe musulmani în piei de porc și, cu toate urletele și rugămințile, îi sileau să înghită grăsime, povestește un bătrân cipai. I-au cusut și pe hinduși, dar în piei de vacă și le-au vârât cu forța pe gât bucăți din carnea animalului lor sacru. N-o să uit cât voi trăi strigătele sfâșietoare ale acestor oameni care, de obicei, îndură cu tărie suferințele și moartea.

Spurcați, se știau osândiți pe veci. Englezii râdeau și-i înjurau apoi, când se săturau de țipetele lor, legau sacii și-i lăsau să moară sufocați. La sfârșit i-au incinerat pe musulmani și i-au îngropat pe hinduși, contrar principiilor credinței fiecăruia.

– Ce monștri! se cutremură de groază Hazrat Mahal. Cum pot să fie așa de cruzi? Nu le ajunge să-șiucidă inamicul? Trebuie să-l mai și pedepsească dincolo de moarte, interzicându-i viața veșnică, singura care contează pentru el?

– Poate o fi din cauza femeilor și a copiilor închiși la Bibighar, îndrăznește să-și dea cu părerea un cipai întors de curând de la Kanpur. Cu ochii în pământ, continuă cu glas abia auzit: Eu am avut noroc să mă ascund, dar camarazii mei au fost nevoiți să se supună ordinelor. Generalul Tantia Tope i-a amenințat că îi spânzură pe loc dacă refuză.

– Ce să refuze? întreabă Hazrat Mahal.

– Dacă refuză să-iucidă pe prizonieri...

– Săucidă femeile și copiii fără apărare!

– Din păcate... au fost siliți să tragă prin uși și ferestre, tremurau și plâneau și, ca să le cruțe pe prizoniere, au tras în tavan. Înăuntru, femeile urlau. După prima salvă, cipaii au spus că

preferă să moară decât să continue. Generalul Tantia Tope i-a aruncat în închisoare, nu știu ce s-a mai întâmplat cu ei. Atunci, femeia aia bărbătoasă, căreia i se spunea „begum“, înnebunită

de furie, a trimis după ibovnicul ei, una dintre gărzile personale ale lui Nana, care a venit cu patru bărbați, niște măcelari înarmați cu săbii. Au intrat în casă și numaidecât au început să se audă țipete și rugăminți de ți se rupea inima. Eu am fugit, nu mai puteam să suport. Se pare că

le-a luat o jumătate de oră să-și îndeplinească cumplita sarcină. Mai târziu, unul dintre ei s-a lăudat că femeile se târau la picioarele lui, implorându-l să cruțe copiii, însă el nu a arătat pic de milă. Au făcut aproape două sute de victime. Unele n-au murit pe loc și gemetele lor s-au auzit toată noaptea.

A doua zi de dimineață Tantia Tope a trimis niște cipai să târască leșurile afară din casă și să le arunce în fântâna secată din curte.

Peste două zile, când generalul Havelock și trupele sale au sosit și au descoperit masacrul și-au ieșit din minți și au început să se răzbune pe populație. Însă cei răspunzători erau deja departe și, ca întotdeauna, nevinovații au plătit. Mai ales după ce Havelock a plecat, iar căpitanul Neill a rămas la comandă. Toți bărbații au fost arestați, interogați și, în mare parte, condamnați la spânzurătoare. Dar mai înainte, sub amenințarea biciului, au fost siliți să lingă

sângele de pe podeaua casei Bibighar, fapt ce îi osândește pe veci, la fel ca pe cei cusuți în pielea de porc sau de vacă.

Se așterne o tăcere mormântală. Toți au înmărmurit, nimeni nu găsește putere să facă vreun comentariu. Se scurg minute bune până când, într-un târziu, Hazrat Mahal rostește cu glas pierit:

– Englezii nu ne vor ierta niciodată această crimă. Să ne rugăm ca sângele vărsat de Nana sahib să nu cadă asupra noastră și a copiilor noștri!

CAPITOLUL 21

– Înainte, vitejii mei! Să-i salvăm pe ai noștri!

Generalul Havelock și mica sa trupă înaintează în marș forțat de-a curmezișul câmpiei, având un singur țel: să vină în ajutorul Rezidenței din Lucknow, înainte ca ea să cadă în mâinile rebelilor, iar asediații să fie masacrați, cum s-a întâmplat la Kanpur. Havelock are încredere că

va reuși, Domnul e cu el.

Scund, cu părul alb, fiu de antreprenor ruinat, s-a angajat de când era foarte tânăr în Indii, iar curajul dovedit i-a adus zeci de medalii, de care nu se desparte niciodată și care alcătuiesc un fel de platoșă pe pieptul său. Baptist convins, luptă cu numele lui Hristos pe buze și, în clipele de răgaz, îi învață pe oamenii săi Biblia și imnuri religioase, regretând că guvernul n-a trimis destui misionari pentru a-i converti pe cipai la „adevărata religie“.

Acum, după ce au reușit să traverseze Gangele și se află la doar cincizeci de mile de capitala Awadhului, generalul și mica sa oaste se lovesc de rezistența îndârjită nu doar a cipailor, ci și a țăranilor, care au transformat fiecare cătun într-o fortăreață. Aceștia, la adăpostul pereților de chirpici sau în spatele perdelelor dese de copaci, îi țin la distanță pe soldații britanici, în vreme ce femeile și copiii îi aprovizionează cu muniție. Sunt mii care se luptă, iar curajul și tenacitatea lor, chiar și atunci când situația e disperată, dovedesc o hotărâre de neclintit „Să-i gonim pe angrezi!“ a devenit strigătul ce unește întreg poporul.

Însă „cu ajutorul Domnului, care sprijină cauza dreptății și a omeniei“, Havelock continuă să înainteze arzând sate și ucigându-i pe locuitori – fără să vadă în asta vreo contradicție. Deși numele lui Neill a ajuns sinonim cu teroarea, piosul Havelock nu se lasă mai prejos. Unuia dintre ofițeri, venit să-i ceară instrucțiuni, îi răspunde „Dragul meu, puteți spânzura câți oameni vreți“* și recomandă ca prizonierii să fie executați legându-i la gura tunului.

Unul dintre ofițerii săi, maiorul North, descrie cu părere de rău doi tineri cipai uciși după cum urmează: „Erau doi băieți în floarea vârstei, înalți, musculoși, cu trăsături fine, semănau cu niște statui antice din bronz. Într-o clipă n-au mai rămas din ei decât niște zdrențe de carne împrăștiate în aer“.*

Totuși, pe măsură ce zilele trec, Sir Henry Havelock constată că nu-i vorba doar de-o simplă „răzmeriță“, cum îl asigurau cu dispreț colegii săi, ci de ridicarea la luptă a întregii populații.

Englezii au armament mai bun, însă indienii sunt mai numeroși: de ambele părți, morții sunt

tot mai mulți.

La 5 august, forțele britanice mai au de străbătut doar douăzeci de mile până la Lucknow, însă

satul Bashiratganj rezistă. În fața puterii de foc a Howitzerelor și a artileriei grele, infanteria indiană, aflată în centru, începe să dea înapoi, în timp ce pe flancuri artileriștii își apără

pozițiile. Însă curând, printr-o manevră rapidă, trupe indiene îi atacă din spate pe britanici, care, până să înțeleagă ce se întâmplă, se pomenesc împresurați. Doar cu mare greutate vor reuși să scape din încercuire, lăsând în urmă o sută de morți.

Într-un târziu, Havelock își dă seama că, dacă va continua așa, el și cei o mie de soldați ai săi vor fi uciși până la ultimul, înainte de a ajunge în capitală. A telegrafiat la Calcutta pentru a cere de urgență întăriri, însă Guvernatorul general, Lordul Canning, grijuliu să nu-și slăbească

propria apărare, trimite ajutoare cu picătura. Iar convoiul militar înaintază foarte încet.

Havelock știe că, oricâte telegrame ar trimite, nu poate schimba nimic: ținând cont de pericole și de căldura sufocantă, întăririle nu vor ajunge la el mai devreme de patru sau cinci săptămâni.

Într-un mesaj adresat comandantului șef, scrie:

Ofițerii mei, în care am deplină încredere, sunt cu toții de părere că înaintarea spre Lucknow, cu forțele pe care le avem, e sortită eșecului. A-l înfrunța pe inamic în situația în care ne aflăm acum ar însemna să mergem spre distrugerea noastră

totală.*

Cu inima grea, Havelock decide să amâne salvarea compatrioților săi și să traverseze iar Gangele pentru a aștepta convoiul la Kanpur.

Vestea retragerii britanice e primită la Lucknow cu o explozie de bucurie: pe străzile împodobite cu steaguri, oamenii dansează în sunet de *tabla* pentru a sărbători ceea ce consideră o victorie. În afară de asediații din Rezidență, nu mai există picior de englez în tot statul Awadh și lumea speră că în curând nu va mai rămâne niciunul în Indii!

Niciun britanic în Indii... Oare e cu puțință?

Aplecată deasupra hărților de stat-major, Hazrat Mahal ascultă cu atenție explicațiile rajahului

Jai Lal. În această lună august a anului 1857, s-au alăturat rebeliunii două treimi din armata Bengalului, adică optzeci de mii de cipai și zeci de mii de voluntari, printre care și trupele a numeroși *taluqdar*-i. În vreme ce regimentele britanice, după umilitoarea înfrângere de la Chinhut, sunt asediate la Lucknow și Agra sau blocate în fața orașului Delhi.

– Insurecția a cuprins mai multe state din centru, explică Jai Lal. Nu că prinții, prudenți ca întotdeauna, ar fi luat poziție, însă numeroase regimente de cipai, sprijinite de populație, s-au revoltat. La Gwalior, Indore, Banda, Nowgong, Mhow, Sagar, Sehore și, bineînțeles, la Jhansi.

În statul Bhopal, *begum* trebuie să le țină piept naționaliștilor care-i contestă politica de alianță

cu britanicii și au pus stăpânire pe vaste teritorii. La fel în Bundelkhand și Rajputana. În Maharastra, orașul Pune, aflat la sud de Bombay, s-a răsculat și putem spera la o revoltă

generală a principatelor *marathi* în numele lui Nana sahib, moștenitorul lui Peishwa.

– Și englezii ce fac?

– Și-au revenit din surpriză în cele din urmă. Londra a trimis în Indii trupele care se îndreptau spre China și, cu armatele din Bombay și Madras, alături de trupele *sikh* rămase loiale companiei, înaintează spre centru. Forțele noastre trebuie să acționeze repede: dacă revolta populară reușește să se întindă la vest și în sud, marii suverani, precum *nizam* [66](#) -ul din Hyderabad și maharajahii din Gwalior și Indore vor înțelege că e în interesul lor să i se alătore. Alți prinți le vor urma exemplul și așa se va sfârși cu dominația britanică!

Hazrat Mahal nici nu îndrăznește să creadă... Oare curajul și hotărârea populară pot cu adevărat să schimbe totul? Marii prinți își vor asuma riscul să-i înfrunte pe englezi? Își amintește că ea însăși nu s-a luptat decât după multă vreme pentru a convinge puterea britanică să revină asupra deciziei sale și să-i repună soțul pe tronul din Awadh. Ea și apropiații săi se mărgineau la a cere dreptate de la un stăpân de necontestat. Însă de la zi la zi, masacru după masacru, și-a dat seama că nu mai era vorba să ceară sau să cedeze, conflictul devenise radical și acum ajunsese într-un punct de unde nu mai exista cale de întoarcere.

Totuși, mulți suverani încă stăteau în cumpănă între neîncrederea față de britanicii capabili să

încalce propriile tratate și teama de mișcările unei populații care, ieșind din letargia-i seculară, poate deveni imposibil de controlat.

– Îi voi scrie lui *begum* din Bhopal, hotărăște Hazrat Mahal, și voi încerca s-o conving că e în interesul ei să se alătore mișcării de eliberare.

– Și regele ar trebui să-i trimită o scrisoare *nizam*-ului din Hyderabad. O parte din trupele sale

sunt nemulțumite și refuză să-i ajute pe dușmanii Marelui Mogul. Dacă, pe lângă *marathi*, statele Bhopal și Hyderabad se alătură luptei noastre, victoria e asigurată.

În calitate de comandant al armatei, care îi dă raportul regentei, rajahul o informează și analizează situația militară, dar păstrează distanța și se abține să aibă vreo reacție personală, ba chiar evită s-o privească în ochi pe tânăra femeie. Ce dor îi este ei de relația lor de odinioară, de discuțiile pasionate despre desfășurarea operațiunilor, despre administrarea statului și de toate sfaturile pe care el i le dădea! Dar cel mai mult îi lipsesc, trebuie să admită, căldura din glasul lui, admirația și atenția cu care o înconjura, ca într-o catifea, protejând-o de invidii și clevetiri.

...Ce-mi trece prin minte? Care admirație? Care atenție? Aceleași pe care le arată curtezanelor din Chowq pe care continuă, se pare, să le viziteze regulat... Doar n-o să regret afecțiunea unui bărbat care și-a bătut joc de mine lăsându-mă să cred...

S-a lăsat înșelată fiindcă se simțea singură, părăsită în mijlocul unei Curți ostile. Știe, însă, că

puterea înseamnă singurătate și că lucrul cel mai important e să fie respectată.

Hazrat Mahal se îndreaptă de spate și, cu un semn maiestuos din cap, îi arată rajahului că poate să se retragă.

– Viață lungă lui Nana sahib! Glorie lui Peishwa!

În aceste prime zile de august, populația din Lucknow îl întâmpină cu entuziasm pe fostul exilat din Bithur, noul comandant *marathi*. După o înfruntare grea, Nana sahib a trebuit să cedeze Kanpurul britanicilor și, urmat de două mii de soldați, a venit să continue lupta alături de *begum*.

Hazrat Mahal l-a trimis pe rajahul Jai Lal să-i iasă înainte cu elefanți, călăreți și lăncieri, onorurile cuvenite rangului său, însă, în ciuda insistenței consilierului ei, refuză cu încăpățănare să-l primească. Va fi nevoie de toată răbdarea și de toate argumentele rajahului din Mahmudabad pentru a o convinge că, indiferent ce i s-ar putea reproșa lui Nana, unitatea căpeteniilor revoltei e mai presus de orice.

În după-amiaza aceasta, în sala tronului din palatul Chaulakhi e o adevărată forfotă de curteni veniți să-l zărească pe Nana, dar mai ales curioși să asiste la o înfruntare previzibilă.

Șezând alături de fiul ei, regenta privește în depărtare, ignorându-l ostentativ pe ilustrul vizitator, împodobit cu perle și diamante, care-l salută pe tânărul rege și întinde înaintea sa somptuose mătăsuri de Benares. Hazrat Mahal a acceptat să-l primească, nu și să-i vorbească.

Personajul ridicol și vanitos pe care l-a disprețuit întotdeauna îi provoacă acum silă. Observă

cu coada ochiului silueta corpulentă care se leagănă și perorează și, brusc, peste imaginea lui se suprapun chipuri urlând îngrozite, mădulare tăiate, valuri de sânge... Nemaiputând să se abțină, îl întrerupe pe prinț:

– Mai bine spuneți-ne, Rajah *sahab*, ce s-a întâmplat la Bibighar!

Fraza a sunat ca o plesnitură de bici, toate discuțiile au încetat pe loc. Uluită de violența tonului, asistența așteaptă.

– Dar nu înțeleg, Hozur... se bâlbâie Nana, pälind la auzul insultei.

– Eu nici atât nu înțeleg cum ați putut să îngăduiți măcelărirea unor femei și a unor copii nevinovați, o crimă care vă dezonorează cauza!

Nana sahib ezită... Să mărturisească, riscând să treacă drept o simplă marionetă, că ordinele sale au fost încălcate? Sau să ia asupra sa răspunderea unui act pe care în sinea lui îl dezaprobă? Își amintește de violenta ceartă pe care o avusese cu consilierul său, care pretindea că decizia fusese luată de supraveghetoria de la Bibighar. Nu crezuse o iotă, convins că

Azimullah îl compromisesese cu bună știință pentru a nu putea, în caz că norocul se schimba, să

abandoneze lupta și să se împace cu englezii.

Azimullah, care chiar în acest moment se apropie crispat și uitându-și obișnuita curtoazie, i se adresează cu reproș lui *begum*:

– N-am făcut decât să răspundem la atrocităților săvârșite de britanici! Miile de femei indiene siluite și miile de copii indieni torturați nu înseamnă nimic? Și sutele de sate pârjolate, drumurile pline de cadavre, oamenii cărora li s-a interzis odihna după moarte? Să existe oare două măsuri, două balanțe diferite? Unii merită milă, iar alții nu? Ne-am însușit în așa hal disprețul pe care îl au alții pentru noi, încât am ajuns să credem că morții noștri valorează mai puțin decât ai lor?

Înmărmuriți, cei prezenți își țin răsuflarea.

– Când ei îndrăznesc să sugereze că o mamă indiană suferă mai puțin că-și pierde copilul decât o mamă europeană, continuă el cu glas sonor, sunt orbi la sacrificiile femeilor noastre, care îndură orice lipsuri pentru a-și hrăni copiii, preferând uneori ca ele însele să moară de foame? Însă pe ei realitatea nu-i interesează decât dacă le întărește prejudecățile!

– Dubla măsură a britanicilor mă revoltă și pe mine la fel de mult, Khan *sahab*, însă dacă

inamicii noștri se comportă ca niște barbari nu înseamnă că trebuie să-i imităm, răspunde Rajmata, străduindu-se să-și păstreze calmul. Noi, care luptăm împotriva prefăcătoriei și a cruzimii lor, o să ne înjosim folosind aceleași mijloace?

– Suntem în război, Hozur, și dacă vrem să câștigăm, nu cred că ne putem permite luxul unor considerații morale. Poporul, care suferă cel dintâi, nu ar înțelege.

– Eu am o părere mult mai bună despre poporul nostru, Khan *sahab*, cred că, dimpotrivă, îl dezgustă barbaria. Dovadă că, în ciuda amenințărilor, n-ați găsit un singur cipai care să ucidă

prizonierele lipsite de apărare de la Bibighar! Pentru mine, forța unei națiuni depinde, înainte de orice, de forța sa morală. Și, fixându-i pe curteni cu privirea magnetică a ochilor săi verzi, adaugă: Dacă noi, stăpânii lui, ne arătăm fără scrupule, în stare de orice pentru a ne satisface interesele, de ce ar accepta poporul sacrificiile pe care i le cerem în vederea unui „bine comun”? Acest popor, pe care noi îl considerăm ușor de influențat, fiindcă îi sunt

străine intrigile și jocurile puterii, are o judecată mai pătrunzătoare decât multe dintre mințile noastre luminate. Nu-și respectă conducătorii decât atunci când aceștia au o purtare ce impune respect. Dacă noi ocolim legile pe care le-am dat, cum vreți ca poporul să aibă încredere în noi? Într-o zi se va răscula și atunci, niciun discurs, nicio promisiune nu vor putea să-i potolească furia.

Aristocrația ascultă, cu surprindere, aceste cuvinte neobișnuite, fiindcă ea a susținut mereu că

scepticismul este semnul distinctiv al spiritelor superioare, iar morala – bună pentru proști.

Stăpânindu-se cu greu să nu-și arate disprețul, Rajmata se întoarce spre Nana sahib:

– Crima aceasta, Rajah *sahab*, ne expune unui risc în plus. Din partea englezilor, firește, care o vor lua drept pretext pentru a-și justifica toate excesele. Dar mă gândesc și la luptătorii noștri: cum să le pretinzi să se poarte ca niște soldați, și nu ca niște bestii, când exemplul cruzimii le vine de sus? Când tabuurile sunt spulberate, nu se știe niciodată unde se va opri violența. Iar următoarele victime am putea fi noi înșine.

CAPITOLUL 22

– V-am chemat astăzi aici, domnilor, pentru a pune la punct următorul asalt asupra Rezidenței. Și, în primul rând, pentru a trage învățături din eșecul nostru și a hotărî o nouă tactică.

În sala de consiliu s-au adunat principalii miniștri și comandanți ai armatei. Sunt aici marele vizir Sharuf ud Daulah, responsabilul cu tezaurul, ministrul Curții Mammoo Khan, rajahul din Mahmudabad, reprezentantul *talukdar*-ilor și rajahul Jai Lal Singh, purtătorul de cuvânt al cipailor. Doar *maulvi* Ahmadullah Shah continuă să ignore acest guvern condus de o femeie.

– Rezidența e înconjurată de tranșee adânci, late de cinci-șase metri, apărate de tunuri Howitzer, explică Jai Lal, iar clădirea principală, de unde se trage cu precădere, e situată mai sus cu vreo zece metri față de intrarea în tabără. Soldații noștri sunt masacrați de ploaia de obuze înainte de a atinge zidul de apărare. Unicul Howitzer pe care îl avem, capturat la Chinhut, nu poate fi folosit din lipsă de muniție potrivită. Ar trebui să ne apropiem fără ca inamicul să ne observe.

– Imposibil! Treizeci de soldați stau de pază zi și noapte și se schimbă din patru în patru ore.

N-ar lăsa să treacă nici măcar un șoarece.

– Dar niște cârțițe?

Auzind murmurele dezaprobatoare ale unei adunări deloc înclinată să glumească, rajahul explică:

– Mă gândesc că singura noastră șansă este să săpăm tunele până sub Rezidență, să plasăm mine care să explodeze sub bateriile engleze și apoi să pătrundem prin breșe. Într-adevăr, e o muncă îndelungată, grea, și trebuie făcută în liniște pentru a nu fi descoperiți. E și periculoasă, din cauza posibilelor surpări și presupune un anumit risc, fiindcă, dacă nu calculăm corect și minele noastre nu le distrug artileria, englezii ne pot ucide unul câte unul când ieșim din breșă. Însă, dacă minele explodează, îi vom lua prin surprindere pe englezi și vom reuși să

ocupăm tabăra.

– Teoretic, e posibil, dar irealizabil. Sunt prea multe necunoscute, n-are cum să meargă, rostește Mammoo, ridicând din umeri.

– Atunci, propuneți altceva!

Cei doi bărbați se înfruntă din priviri. Rajahului îi vine greu să-și ascundă disprețul față de curtean, care, la rândul său, îl urăște și nu scapă nicio ocazie de a-l vorbi de rău la stăpâna sa.

– Eu găesc ideea interesantă, intervine rajahul din Mahmudabad. Și oricum, ce altă soluție avem? Oamenii noștri sunt gata să moară, dar la ce bun să-i trimitem împotriva tunurilor, înarmați cu muschete vechi? Alternativa e să ne continuăm războiul de hărțuire, să tragem asupra celor mai apropiate poziții inamice, făcând cât de multe victime posibil. Asta îi demoralizează pe asediați și-i secătuieste de puteri, deoarece sunt obligați să stea mereu cu ochii în patru, dar, câtă vreme vor avea muniție și hrană cât de cât, nu vor ceda.

– Știm de la spionii noștri că au destule provizii să mai reziste câteva săptămâni, comentează

marele vizir.

– Nici nu se pune problema să mai așteptăm câteva săptămâni! sare Hazrat Mahal. Calcutta va trimite până atunci întăriri, mai ales după cele întâmplare la Kanpur. Trebuie să-i învingem acum! Și fiindcă un atac direct pare sortit eșecului, sunt de părere să încercăm războiul tunelelor, propus de rajah. Ce crede onorabila adunare?

După o scurtă discuție, sugestia este acceptată de toți, nimeni neavând una mai bună, și se ia hotărârea ca munca să fie încredințată unor voluntari parsi, ce aparțin unui trib foarte vechi, remarcabili trăgători cu arcul și pricepuți la fabricarea și punerea minelor.

În zilele următoare, zeci de oameni pe jumătate goi își dau silința să sape galerii la șapte metri sub pământ. Trudă istovitoare, din cauza prafului ce irită ochii și a căldurii sufocante, sporită

de flacăra torțelor. Rajahul Jai Lal a trimis după arhitecții palatului pentru a calcula amplasarea minelor, astfel încât ele să ajungă chiar sub tunurile englezilor. Vor fi așezate în camere subterane, în vecinătatea galeriilor. În clipa atacului, va fi suficient să se aprindă fitilul, iar camerele și bateriile de deasupra vor sări în aer.

În acea dimineață, doamna Jackson și doamna Ward au dat fuga la colonelul Inglis, într-o stare de asemenea agitație, încât n-au apucat nici să se pieptene! Gâfâind, îi povestesc că n-au putut închide un ochi toată noaptea din cauza unor bubuituri surde și a unor vibrații care zgâlțâiau paturile. În ultimele zile și alții pățiseră la fel și-l anunțaseră pe responsabilul garnizoanei. După ce s-a consultat cu ofițerii săi, colonelul a ajuns la concluzia că indienii,

văzând eșecul atacurilor directe, și-au schimbat tactica: vor încerca să pătrundă în tabără cu ajutorul minelor.

Pentru a se apăra de noua amenințare, se dă ordin tuturor rezidenților să anunțe orice zgomot subteran suspect și să se grupeze în locurile care par sigure. Dar – întrucât cea mai bună

apărare e atacul – li se va pregăti o surpriză indienilor. Printr-un mare noroc sau, după cum sunt convinși asediații, prin voia Domnului care îi sprijină pe adevărații credincioși, Regimentul 32 al armatei regale care apără Rezidența își recrutează soldații dintre minerii din Cornwall, pentru care lucrările subterane nu au secrete. Din ordinul colonelului Inglis, ei trebuie să urmărească înaintarea galeriilor inamice și să sape deasupra deschideri și contractunele pentru ca, la momentul potrivit, să le cadă atacatorilor în spate.

În vreme ce militarii, ajutați de toți bărbații apti de muncă, se pregătesc să înfrunte noul pericol, femeile și copiii sunt speriați de moarte: „diavoli negri“ ar putea să apară în orice clipă! De sub un fotoliu, o masă, un pat...

Grație unui curier anglo-indian care reușește să se strecoare printre liniile inamice fără să

atragă atenția, colonelul Inglis îi trimite o scrisoare disperată generalului Havelock, la Kanpur: *Vă rog, grăbiți-vă! Nu mai putem rezista mult. Sunt aici cinci sute de femei și copii, plus o sută douăzeci de răniți și bolnavi și doar trei sute cincizeci de soldați europeni și trei sute de cipai apti de luptă. Suntem la capătul puterilor, fiindcă*

inamicul trage fără să ne lase o clipă de răgaz. Pe deasupra, proviziile noastre scad, ne mai ajung doar două sau trei săptămâni.*

Militar integru, colonelul știe, totuși, că situația asediaților nu e aceeași pentru toți și că, deși cei mai mulți abia supraviețuiesc, unii nu duc lipsă de nimic. Rezidența fiind compusă din bungalowuri individuale, unde familiile s-au grupat după afinități, locuitorii fiecăruia trăiesc așa cum doresc sau cum își permit. Unele persoane de vază dispun de rezerve proprii de alimente și mănâncă după pofta inimii. Dacă ai bani, poți face rost de multe lucruri și, mai ales, poți cumpăra la licitație bunurile celor decedați. Deși mâncarea, tutunul, hainele au atins prețuri astronomice, cei care au mijloace să plătească pot să ducă o viață

decentă. De pildă, în casa comisarului de finanțe Martin Gubbins se beau un pahar de sherry și două cupe de șampanie la cină și e o chestiune de onoare să se servească ceai și prăjiturile, în fiecare zi la ora cinci, chiar dacă tunurile trag cu înverșunare. Toate acestea în timp ce masa obișnuită a oamenilor din garnizoană înseamnă câteva *chapati* și fiertură de linte, iar copiii mor de foame.

În plină dramă, când moartea poate lovi în orice clipă, în mica societate victoriană din Rezidență, inegalitățile și barierele sociale se mențin. Doamnele păstrează distanța față de femeile de rând și, îndată ce va fi din nou posibil să se deplaseze în interiorul taberei, în ciuda căldurii, a insectelor, a duhului și a roiurilor de muște, își vor face vizite respectând eticheta ce domnea în garnizoană pe timp de pace.

Chiar dacă dezaprobă existența, în plină dramă, a inegalităților și a prejudecăților, colonelul Inglis știe că ierarhiile sunt prea adânc înrădăcinate pentru a risca să intervină. Doar n-o să adauge la războiul cu indienii și un război civil!

Operațiunea Sawan sau „Anotimpul ploilor“, botezată așa de *begum* Hazrat Mahal, a fost fixată pentru 18 august. E a doua acțiune de anvergură de la începutul asediului și, de data aceasta, grație minelor, indienii speră să câștige. Toată noaptea lucrătorii parsi au continuat să

trudească. Pentru a crea o diversivă, au săpat zgomotos spre partea de nord a zidului, dar au pus minele într-o altă galerie, la sud.

În zorii zilei de 18 august, în timp ce căpitanul Orr, adjunctul său, locotenentul Macham, și două santinele stau pe acoperișul Casei Johanna și supraveghează tabăra inamică, o explozie spulberă clădirea. Doar membre căzute ici-colo vor mai rămâne din ei. Câteva minute mai târziu, o altă mină explodează, făcând o enormă gaură în meterezele din sud, apoi se aude încă una, mai aproape de locuințe. Nici n-apucă bine resturile să cadă pe pământ, că cipaii se și îngrămădesc în tunele pentru a pătrunde, prin breșe, în tabără. Însă bateriile n-au fost atinse și-i întâmpină cu un tir susținut pe indienii care dau buzna în incinta Rezidenței. Urmează o adevărată învâlmășeală. De ambele părți se trage orbește, cu toate că în interiorul tunelelor, cipaii se regroupează pentru a le ține piept englezilor ce se năpustesc prin breșe.

Ore întregi se luptă cu arme albe în bezna galeriilor, în căldura greu de îndurat. Praful îi sufocă, se împiedică de răniți și de morți, însă continuă să se bată cu furie.

În acest timp, Jai Lal și Mahmudabad, fiecare în fruntea mai multor regimente, ponesc atacul împotriva fortificațiilor Rezidenței. Plănuiesc să obțină un avantaj din dezordinea iscată și să

împresoare tabăra. Înaintează, în ciuda tirurilor artileriei inamice. Zeci de soldați cad, însă

camarazii lor continuă să pășească înainte, cu dinții încleștați, hotărâți mai degrabă să moară

decât să se retragă.

Luptele sunt în toi când, pe neașteptate, cerul se întunecă și soarele strălucitor de vară dispăre.

Câteva minute, pământul cade pradă tenebrelor. Văzând mânia zeilor, cipaii rămân pe loc, năuciți. După care, brusc, oamenii își ies din minți, se retrag de-a valma, fără să asculte de îndemnul ofițerilor, o rup la fugă și nu se opresc decât în oraș, la adăpostul garnizoanei.

Acolo încep să se roage, implorându-l pe Vishnu să-i ocrotească și pe Shiva, distrugătorul, să-i cruțe de furia sa.

În palatul Chaulakhi, Hazrat Mahal așteaptă urmarea asaltului care speră să se dovedească

hotărâtor. Curierii îi aduc permanent ultimele vești: minele au explodat, cipaii trebuie să fi împresurat tabăra, soldații conduși de rajahii Jai Lal și Mahmudabad se bat ca niște lei, sunt pe cale să străpungă apărarea inamicului.

...Jai Lal... mereu primul în fruntea trupelor... oamenii săi îl adoră, nu le cere nimic ce nu face și el, spre deosebire de atâția ofițeri care rămân la urmă, chipurile pentru a controla tot. Numai de n-ar fi rănit, numai de n-ar...

Nu îndrăznește să-și închipuie cum ar fi să dispară. Moartea lui ar însemna o pierdere nemăsurată... pentru cauză. În vreme ce camera se întunecă brusc, regenta se foiește, chinuită

de gânduri: să fie de vină doar teama că și-ar putea pierde cel mai bun sprijin? Acum, când el riscă să moară, e nevoită să-și mărturisească sieși că ține la acest afurisit de bărbat, la acest necioplit care, după ce pleacă de la ea, se duce direct la curtezane.

...Oare de ce femeile le preferă bărbaților blânzi și atenți aventurierii care le fac să sufere? Oare bărbatul le atrage sau orizonturile nemărginite pe care le întrezăresc dincolo de el? Iubesc bărbatul sau visul pe care el îl poartă?...

Un curier o smulge din gândurile sale.

– Hozur, luptele au încetat! Era cât pe ce să învingem, când soarele a dispărut și soldații îngroziți au fugit!

– Au fugit?

Hazrat Mahal nu-și crede urechilor.

– Și rajahul Jai Lal nu i-a oprit? Întreabă apoi.

– A încercat, dar n-a reușit să împiedice panica. Trei sferturi din soldați sunt hinduși, ce poți să

faci împotriva superstițiilor acestor oameni?

– Taci! Dacă te mai aud ponegrindu-i așa, voi porunci să ți se taie limba! Ieși și trimite-l la mine pe Mammoo Khan!

Însă cel care se prezintă înaintea regentei câteva minute mai târziu nu e Mammoo Khan, ci rajahul Jai Lal. Ea îl recunoaște cu greu pe mândrul militar în acest om frânt de oboseală, cu uniforma sfâșiată și murdar de sânge.

– Sunteți rănit!

Nu și-a putut înăbuși strigătul, însă el o liniștește imediat:

– N-am nimic, e sângele răniților noștri, sunt sute...

Plină de ciudă că și-a trădat îngrijorarea, Hazrat Mahal se așază și, regăsindu-și tonul de suverană, întreabă ce s-a întâmplat.

Pe măsură ce rajahul povestește cum s-au petrecut lucrurile, furia tinerei femei crește. Îl întrerupe:

– Ieri minele au fost puse greșit, azi e vina soarelui care a dispărut, mâine ce-o să mai fie?

– Nu va mai exista niciun mâine, dacă nu ni se dă muniție bună, îi răspunde sec rajahul.

Închipuți-vă că și eu m-am săturat să-mi văd oamenii uciși fără a se putea apăra!

– Cum adică?

– E ceva în neregulă cu muniția pe care o fabricăm. Soldații noștri trăgeau, dar gloanțele lor îi atingeau pe inamici fără să-i rănească, abia dacă îi zgâriau. Chiar mâine mă voi duce să

controlez arsenalul.

– Arsenalul de care se ocupă Mir Wajid Ali, prietenul lui Mammoo Khan?

– Întocmai! O să-mi pun și spionii la treabă fiindcă se pare că suntem trădați. Englezii știu dinainte unde și când atacăm, ca atare își mută bateriile astfel încât minele noastre își ratează

ținta. Și, nu în ultimul rând, aud că unii negustori îi aprovizionează cu hrană pe asediați.

Hazrat Mahal tresare, apoi rostește cu glas apăsător:

– Vă rog, găsiți-i pe trădători, Rajah *sahab*. Vă dau cuvântul meu că pedeapsa pe care o vor primi va tăia oricui cheful să le calce pe urme.

Rajahul se înclină și, fără a scoate un cuvânt, se retrage.

Tristă, tânăra îl privește îndepărtându-se. Ar fi dorit să prelungească discuția, să-și imagineze viitorul, cum făceau odinioară. El nu i-a acordat timp, rănit, fără îndoială, de niște reproșuri ce nu-i erau, totuși, destinate.

Oare de ce se poartă așa stângaci cu el?

CAPITOLUL 23

În piața mare din Kaisarbagh, aflată între palatele regale și piața de mirodenii, au fost ridicase douăsprezece spânzurători. La câțiva metri mai încolo, pe o platformă acoperită de un baldachin stacojiu, scaune confortabile îi așteaptă pe demnitari și pe Rajmata, despre care se șoptește că, sfidând tradiția, a hotărât să asiste personal la execuția trădătorilor. De-o parte și de alta a platformei stau cipai în poziție de drepti.

Goarneau de aramă răsună și curtea își face apariția. Au venit toți miniștrii, îmbrăcați în *choga*

[67](#) de mătase și cu *topi* brodate pe cap, precum și comandantii armatei, purtând cu mândrie pe piept decorațiile câștigate pe câmpurile de luptă britanice și, în sfârșit, regenta, acoperită de văluri întunecate, dar cu fața pe jumătate descoperită și lipsită de expresie.

De cum iau loc se aude un răpăit lugubru de tobe, anunțând sosirea condamnaților, doisprezece bărbați în *dhoti* [68](#) poticnindu-se sub loviturile de *lathi* [69](#) ale gărzilor care-i silesc să

înainteze.

Arestați în ajun și judecați imediat, bărbații au fost condamnați pentru înaltă trădare. Unii dintre ei, negustori, le furnizau alimente asediaților, alții, care lucrau la noua fabrică de muniție, puneau paie, țărâțe și țărână, în loc de praf de pușcă și plumb. Luați la întrebări, au mărturisit repede: intenția lor nu era să-i ajute pe angrezi, ci doar să facă rost de ceva bani în plus.

Acum tremură din toate mădularele și-o imploră în genunchi pe suverană, această femeie tânără, cu privire sfredelitoare, în ale cărei mâini se află soarta lor.

– Fie-vă milă, Hozur, hohotesc ei, nu suntem trădători, ci doar niște oameni de rând, căzuți în păcat. N-am făcut-o pentru noi, am făcut-o pentru copiii noștri. Sunteți mamă, puteți să ne înțelegeți? Vă rugăm, lăsați-ne viața! Vă vom fi cei mai devotați slujitori, puteți să ne cereți orice, dar îndurați-vă de noi! Nu ne aruncați familiile în mizerie și deznădejde, nu-i lipsiți de tată pe bieții prunci nevinovați!

Imaginea acestor bărbați în lacrimi e greu de îndurat, chiar și pentru un militar călit în războaie. Îngrijorat, Jai Lal îi aruncă o privire scurtă regentei. Lividă, Hazrat Mahal ridică

mâna – condamnații amuțesc, ținându-și cu toții suflarea –, apoi o coboară încet.

Aclamațiile mulțimii acoperă țipetele condamnaților: s-a făcut dreptate! Și chiar dacă unii încă

se îndoiesc, poporul știe că, de-acum, e guvernat de o adevărată suverană.

Pe drumul de întoarcere, Hazrat Mahal, ghemuită în somptuosu-i palanchin, se cutremură.

Ce-a făcut? Ea e cea care i-a trimis cu sânge rece pe acei oameni la moarte? Dar trebuia să

împartă dreptatea! Dreptatea? E prea lucidă ca să se ascundă după astfel de pretexte – care dreptate?

...La urma urmei, amărății n-au săvârșit rele mai mari decât alții, care astăzi sunt puternici și respectați. La stăruințele lui Mammoo, l-am grațiat pe Mir Wajid Ali, care, chiar dacă n-o fi avut niciun amestec în acest sabotaj, în orice caz, n-a fost în stare să-l descopere... aș fi putut să-i iert și pe ei...

Ba nu, trebuia să dea un exemplu pentru a nu risca să pară slabă; în realitate, e vorba nu atât despre dreptate, cât despre politică.

...E absolut necesar să apăr acest popor pentru care sunt responsabilă și pe care asemenea fapte îl pun în pericol, caută ea să se liniștească, însă nu reușește să alunge starea neplăcută care a cuprins-o. În fond, îi șoptește o voce stăruitoare, nu plângi după morți, ci după imaginea frumoasă pe care ți-o făcuseși despre tine, imaginea de suverană puternică și generoasă, iubită de toți.

O iluzie, atâta tot! Știe că puterea te obligă să iei măsuri aspre, că nu-ți îngăduie luxul de a amâna, de a ceda emoțiilor și scrupulelor și că regenta din Awadh nu-și poate permite să aibă

aceleași sentimente alese ca micuța Muhammadi.

Tot încercând să judece limpede, Hazrat Mahal sfârșește prin a se liniști și își regăsește siguranța de sine înainte de a ajunge la palat. Aici, spre marea ei surpriză, o așteaptă

douăsprezece soții și rude ale lui Wajid Ali Shah. Chipurile lor răvășite o zăpăcesc cu totul, nu le știa atât de sensibile la soarta oamenilor din popor.

De-ar fi fost vorba despre așa ceva! Cât timp ea prezidase execuția, la palat sosise un mesager cu vești de la Calcutta: Maiestatea Sa e foarte bolnavă. După două luni de prizonierat în Fort William, a căzut pradă unei mari tristeți și refuză să mai mănânce.

– Iar asta se întâmplă din vina ta! o acuză *begum* Shahnaz pe Rajmata, privind-o cu dușmănie.

– Din vina mea! De ce?

Toate încep să strige deodată:

– Bineînțeles că e vina ta! Din vanitate ți-ai împins fiul să-i ia locul regelui nostru și te-ai așezat în fruntea acestui guvern de răzvrățiți!... De-aia l-au întemnițat angrezii pe rege, convinși că el e în spatele rebeliunii. Cum să-și închipuie ei că o simplă soție ar fi putut lua o asemenea decizie fără să se consulte cu suveranul?!... Nu numai că i-ai trădat încrederea, dar vei fi răspunzătoare pentru moartea lui!

– Și-n plus, la ce folosesc toate astea? intervine prințesa Sanjeeda, o soră de-a regelui. Vorbele tale mari despre eliberarea țării sunt de mai mare râsul! Miile tale de oameni nu sunt în stare să alunge câteva sute de englezi! Ne-ai împuiat capul cu baliverne ca să ne faci să cedăm! De fapt, puțin îți pasă ție de țară și de nefericitul tău soț. Singurul lucru care te interesează e ambiția! Însă n-o să-ți meargă mult, Allah te va pedepsi!

Hazrat Mahal încearcă să răspundă la acuzații, să le explice situația acestor femei care parcă și-au ieșit din minți. Fără succes. În cele din urmă, la capătul răbdării, se retrage în apartamentele sale, urmată de un potop de ocări.

Niciodată n-aș fi bănuir că mă urăsc într-atât...

Cuvintele pline de venin ale fostelor sale tovarășe i-au lăsat un gust amar, mai ales că n-a putut să se apere – nici nu avea rost să încerce, orice ar fi spus, era dinainte condamnată.

Așezată în fața ferestrei, privește fără să vadă splendidele tufe de flori ale parcului Chaulakhi, care se continuă până spre parcul Kaisarbagh. Niciodată n-a resimțit așa dureros singurătatea.

N-are pe nimeni căruia să i se destăinuie, căruia să-i împărtășească îndoielile, nimeni căruia să-i ceară un sfat. O clipă crezuse că se poate sprjini pe Jai Lal, însă el a dovedit că nu e demn de încrederea ei. Iar pe Mammoo nu trebuie să-l lase să-i ghicească slăbiciunile, fiindcă ar încerca să profite. Bineînțeles, o iubește, atât cât poate el să iubească, dar frustrările îl împiedică să fie generos, iar veșnica lui dorință de putere îl face să împartă oamenii în două

categoria: cei slabi, pe care îi strivești, și cei puternici, pe care-i slujești, încercând să-i manipulezi.

Dar de ce s-ar plânge, la urma urmei? Ea singură a ales periculoasa aventură a puterii în locul traiului calduț de femeie din harem. Pentru ca fiul ei să fie rege? Nu numai... Trebuie să

recunoască în sinea ei că puterea o atrage – nu doar grație avantajelor materiale neînsemnate,

ci pentru că îi permite să îmbunătățească viața celorlalți și să primească, în schimb, dragostea lor.

Are o sete neostoită de dragoste, dragoste după care a tânjit de pe când era orfană, și de aceea orice respingere o rănește. De fiecare dată e la fel și de fiecare dată caută să asculte de glasul rațiunii: atâția oameni au încredere în ea și așteaptă de la noua lor regentă ajutor și îndrumare, nu trebuie să se descurajeze din cauza unor clevetiri.

Scuturând capul pentru a-și alunga îndoielile, Hazrat Mahal cere să-i fie adusă corespondența zilnică și teancul de petiții. Deși are o groază de alte treburi, vrea să le citească personal, fiindcă din ele înțelege mai bine ce gândește poporul decât din rapoartele miniștrilor.

– Hozur, o doamnă cere să vă vadă. N-a vrut să-și spună numele, pretinde că e o veche prietenă. I-am spus că sunteți ocupată, dar mi-a răspuns că poate să aștepte toată ziua, dacă e nevoie.

La măsura sa de scris, Hazrat Mahal oftează exasperată. În noua sa poziție, cel mai greu de suportat e șirul nesfârșit de milogi și lingușitori care consideră că au dreptul ca regenta să-i ajute. Păi, nu-i ea atotputernică? Și nu sunt ei niște supuși devotați? Un șantaj afectiv de care Hazrat Mahal e conștientă, dar pe care nu poate să-l respingă, fiindcă în copilărie a cunoscut nenorocirea și visa să i se întindă o mână de ajutor.

Pe vremea când încă erau prieteni, rajahul Jai Lal îi reproșase astfel:

– Gândiți-vă că nu mai sunteți Muhammadi și nici Hazrat Mahal. Sunteți regenta și trebuie să

păstrați distanța. Menirea voastră e să vegheați la bunul mers al regatului și la bunăstarea tuturor, nicidecum să vă ocupați de problemele unora și ale altora. E un sac fără fund care vă

va înghiți toată energia și, cum nu puteți mulțumi pe toată lumea, mulți o să vă vorbească de rău.

– Ce să-i răspund, Hozur? insistă eunucul.

– Trebuie să scap cât mai repede de o nebună în stare să aștepte toată ziua. Spune-i să intre, dar vino după ea peste zece minute.

– Contrar obiceiurilor de la Curte și din înalta societate, care consideră firesc să-i lași să aștepte

pe cei inferiori ca rang, Hazrat Mahal n-a putut niciodată să accepte acest dispreț față de celălalt, acest mod de a-i răpi timpul, cu orele, cu zilele chiar, pentru o nimica toată, această manieră de a-ți arăta indiferența față de viața lui.

Știe prea bine că pentru cei care n-au altceva de oferit, așteptarea e singurul mod de a-și dovedi fidelitatea. De aceea, milioane de indieni îi înconjoară pe cei puternici cu prezența lor insistentă și tăcută, cu apăsătoarea lor umilință. Însă ea nu reușește să se împace cu asemenea practici, dar își dă seama că nu are cum să schimbe o situație adânc înrădăcinată în structurile milenare ale societății.

Totuși, nu observă nici urmă de umilință la femeia care stă în prag. Zâmbind larg, se uită țintă

la regentă, de parcă așteaptă un semn că ea o recunoaște. Hazrat Mahal e sigură că a mai văzut-o undeva, ochii aceștia căprui cu puncte aurii, fruntea bombată... Și dintr-odată

rostește:

– Mumtaz?

Cad una la pieptul celeilalte, se strâng în brațe, se bucură zgomotos! Nu le vine să creadă, a trecut atât de mult timp! Se mai liniștesc puțin, se îndepărtează una de alta și se privesc.

– Ești la fel de frumoasă!

– Iar tu ești mai frumoasă!

Se prind de talie, râd de plăcere și se îmbrățișează iarăși, fericite la culme că s-au reîntâlnit!

Cum au putut să stea una fără alta atâția ani?

Cercetându-și mai atent prietena, Hazrat Mahal observă încrețiturile fine de la colțurile gurii și din jurul ochilor, micile riduri ale nefericirii. Își aduce aminte ce i-au povestit matroanele despre căsătoria lui Mumtaz, despre lipsa copiilor, despre repudiere.

Chiar dacă Mumtaz nu mai radiază de optimism ca în adolescență, e departe de a fi o femeie doborâtă de viață, privirea îi e la fel de vie.

– De ce n-ai venit să mă vezi? o întreabă ea.

– Știi, Muhammadi... Își mușcă buzele. Iartă-mă, dar pentru mine vei fi întotdeauna Muhammadi, prietena curajoasă care îmi ținea partea când celelalte fete râdeau de naivitatea

mea. N-am venit fiindcă mă temeam să nu-ți fiu o povară. Și pe deasupra, îmi spuneam că, dacă ai dori să mă vezi, ai trimite după mine.

Hazrat Mahal simte cum i se umplu ochii de lacrimi.

– Poți să mă ierți? Am fost așa de egoistă, prinsă în vârtejul dragostei pentru rege, al mândriei de a-i fi dăruit un fiu, apoi copleșită de intrigile și conflictele din *zenana*, unde trebuie să stai mereu la pândă dacă nu vrei să fii strivită. Când, în sfârșit, am încercat să dau de tine, acum un an, nimeni nu știa unde te afli. Am fost foarte neliniștită, m-am gândit la ce-i mai rău.

Spune-mi ce ți s-a întâmplat. După repudiere, cine a avut grijă de tine? De ce nu mi-ai dat niciun semn?

– Nu am luat legătura cu niciuna dintre vechile mele cunoștințe, mi-era prea rușine. Iar tu trebuia să-ți împarți timpul între atâția oameni...

– Mumtaz! Ce treabă aveai tu cu ceilalți? Tu erai prietena mea cea mai bună!

– M-am temut că te-ai schimbat. M-am temut să nu fiu respinsă. Ar fi însemnat lovitura de grație. Am preferat să păstrez neatinse amintirile minunate din adolescența noastră.

– Și cum de te-ai hotărât să vii azi?

Mumtaz se îndreaptă de spate, cu o sclipire ironică în ochi:

– Azi nu am nimic să-ți cer, dimpotrivă, îți ofer ceva. Și, văzând aerul surprins al prietenei sale, continuă: Dă-mi voie să-ți povestesc totul! Căsătoria mea s-a dovedit repede un coșmar.

Soacra nu înceta să mă umilească, mai ales după ce și-a dat seama că nu pot avea copii. A început chiar să mă bată. Patru ani am îndurat jigniri și lovituri. Soțul meu nu îndrăznea să zică nimic, ținea la mine, dar era un om slab și, la stăruințele maică-sii, m-a repudiat până la urmă.

Repudierea, de care femeile se tem așa de tare, încât acceptă orice, a fost pentru mine o mare ușurare. În sfârșit, eram liberă! Dar fără bani.

Atunci mi-am găsit protectori, care s-au purtat bine cu mine și m-au prețuit, cum soțul meu și familia lui n-au făcut-o niciodată. Am simțit pe pielea mea că statutul de curtezană e de preferat celui „respectabil“ de femeie măritată. Fiindcă, să fim sincere, despre ce respect e

vorba? Soțul nu-i dă nicio atenție celei pe care o consideră proprietatea sa, nu trebuie să

cucerească nimic, se folosește de tine cum are chef. Ești mai prejos decât o prostituată care, cel puțin, e liberă să refuze un bărbat, dacă nu vrea să se culce cu el. O femeie măritată, dacă nu are averea ei, depinde întru totul de voința și toanele soțului. Mai cu seamă când are copii.

Devenind curtezană, am reînceput să trăiesc. Primul meu protector era un bărbat în vârstă, mă

trata aproape ca pe o fiică. A murit după doi ani și l-am jelit. Cel de-al doilea a avut un atac când, după detronarea regelui, soțul tău, angrezii au confiscat pământurile *talukdar*-ilor. A rămas paralizat. Am vrut să mă duc să-l văd, ca să-i aduc puțină mângâiere, dar familia lui, crezând că mă interesau banii lui, a refuzat să mă primească.

După anexarea regatului, totul s-a schimbat. Așa cum ai văzut și tu, jumătate din Chowq e închis, s-a dus vremea seratelor strălucitoare, la care eram admirate și sărbătorite. Aristocrații ruinați au fost înlocuiți de noii îmbogățiți, care își închipuie că au dreptul la orice fiindcă

plătesc. Cei câțiva angrezi de la garnizoana din Kanpur care trimit după noi nu sunt nici ei mai grozavi. Din cauza religiei lor au sentimentul vinovăției. Ard de dorință ca niște copii în fața

unui lucru interzis, însă după ce își satisfac poftele pleacă imediat, fără un cuvânt, fără o privire, parcă ar vrea să uite cât mai repede ceea ce ei consideră nu o sărbătoare a trupurilor, ci un lucru murdar și rușinos. Nicio curtezană nu-i suferă, de altfel, cele mai multe refuzau să

aibă o relație așa înjositoare până când ni s-a explicat că s-ar putea trage anumite foloase de pe urma ei.

– Foloase?

– Suntem singurele care pot călători în deplină libertate, chiar și azi. Suntem chemate să

dansăm, să cântăm cu ocazia nunților, a circumciziilor, nimeni nu se gândește să ne țină cont unde mergem sau de unde venim. Așa ajungem și la angrezi. Le adormim neîncrederea, fermecându-i și zăpăcindu-i cu tot felul de cuvinte frumoase, apoi încercăm să-i facem să

vorbească, să scoatem de la ei câteva informații, amănunte care de multe ori nouă ni se par lipsite de importanță, dar care, puse cap la cap, pot oferi indicații valoroase pentru comandantii armatei noastre. Eu însămi mă văd cu un ofițer care nu e de acord cu superiorul său și care, când nu mai rabdă, mi se destăinuie, fără a bănui că drăguța curtezană fără minte poate fi o spioană. Trebuie să-ți spun că am prins gust pentru acest joc și că mă descurc binișor, șeful chiar m-a felicitat de mai multe ori.

– Și cine este acest șef? se interesează Hazrat Mahal, curioasă.

– Ghici! Îl cunoști foarte bine, e chiar unul dintre consilierii tăi. Cineva care nu trezește bănuiele, întrucât dintotdeauna a mers la curtezane. Deși astăzi fostele sale favorite sunt

disperate, fiindcă le neglijează. Se pare că l-a vrăjit o frumoasă care-l ține la distanță și de atunci nici nu se mai uită la alte femei!

Hazrat Mahal își simte inima bătând să-i spargă pieptul. E, oare, posibil ca...

– Să fie... rajahul Jai Lal? se încumetă a rosti cu glas pierit.

– Întocmai! El ne-a convins să ne întâlnim cu angrezii și tot lui îi raportăm în fiecare săptămână informațiile pe care le-am adunat. M-am gândit că tu, ca regentă, trebuia să știi ca să iei hotărâri în cunoștință de cauză.

Seara târziu, când cele două femei se despart, făgăduindu-și să se revadă curând, Hazrat Mahal își strânge lung prietena în brațe, iar Mumtaz, uimită, se întreabă oare de ce îi mulțumește cu atâta căldură.

CAPITOLUL 24

– Bine ai venit, Rajah *sahab!* Ia loc și să stăm de vorbă un pic.

Hazrat Mahal îl întâmpină cu cel mai fermecător zâmbet pe rajahul Jai Lal, venit ca în fiecare după-amiază să-i dea raportul despre ultimele operațiuni militare și despre starea armatei.

Mirat de o astfel de primire, cu care nu e obișnuit, rajahul încremenește în prag, încruntat. De săptămâni întregi, regenta i se adresează pe un ton distant, deși înainte încurajase discuțiile deschise, aproape prietenești. N-a înțeles schimbarea bruscă și s-a simțit rănit, dar s-a resemnat, spunându-și că avusese prea multă încredere în ea și că ar fi trebuit să știe că toate femeile sunt nestatornice, mai ales reginele.

Ce-a apucat-o azi? Parcă și-a dat seama dintr-odată că exist. Se așteaptă să-i cad la picioare, în culmea recunoștinței? Drept cine mă ia?

Așa că îi răspunde cu răceală:

– Iertați-mă, Hozur, dar nu pot rămâne, am o mulțime de treburi. Aveți pe aceste foi raportul despre operațiunile din ultimele zile și nevoile armatei pentru săptămâna următoare. Dacă

doriți să aflați mai multe, putem discuta mai târziu.

Și, fără a-i lăsa timp să spună ceva, o salută și se retrage.

Rămasă singură, Hazrat Mahal, pe moment năucită, începe să râdă.

Bun răspuns! Puteam să-mi închipui că va face altfel? Tocmai această libertate o apreciez la el...

Indiferent de miză, nu se poate arăta supus sau curtenitor. L-am rănit, nu va fi ușor să-i recâștig încrederea, însă voi reuși în cele din urmă, țin foarte mult la prietenia lui.

Prietenia lui?...

Cu un gest agasat, Rajmata respinge cuvântul care prinde contur tot mai clar. Doar e măritată

cu Wajid Ali Shah, nu? Un om bun, pe care-l respectă și care merită loialitatea ei mai cu seamă

acum, când e prizonier și despărțit de cei dragi.

...Și Jai Lal e căsătorit și are fii cu care se mândrește. Se zice că soția lui e, în primul rând, mama

copiilor săi. Nu există romantism în aceste căsătorii aranjate – în general, între veri, pentru ca pământurile să rămână în familie. Însă, tocmai pentru că romantismul lipsește, sunt solide: femeia își dedică timpul copiilor, iar bărbatul poate să meargă să viseze în alte locuri!...

Toată noaptea Hazrat Mahal s-a gândit și s-a răzgândit până a ajuns la concluzia că lucrul cel mai bun la care poate spera e să aibă cu rajahul o relație bazată pe încredere și că ar fi nefast și periculos să se aventureze mai departe.

Așa că a doua zi, îl primește amabilă și senină. Ar vrea să pună la punct împreună ultimele detalii privind evadarea regelui.

– După cum știți, Djan-e-Alam își pierde puterile din zi în zi. Nu trebuie să mai așteptăm.

Dacă i s-ar întâmpla o nenorocire, aș suferi veșnic.

Rajahul simte o împunsătură în inimă:

...Îl mai iubește sau se simte vinovată? Nu contează că ea participă sau nu la rebeliune, britanicii l-ar fi închis oricum pe rege, după principiul că e mai bine să fii nedrept decât imprudent. Dar de ce-mi fac eu griji pentru ea? Nu mă privește pe mine ce face sau ce gândește ea, în măsura în care nu e afectată lupta noastră...

– Partea cea mai grea, continuă Hazrat Mahal, era să găsim un om priceput, care să pătrundă

în fortăreață fără a trezi bănuieli, dar și onest, fiindcă englezii l-ar îmbrăca în aur pe cel care le-ar dezvălui planurile noastre. Am căutat mult o așa perlă rară și am descoperit-o la Londra, în anturajul mamei regelui, Maiestatea Sa Malika Kishwar.

– Dar de ce tocmai la Londra? se miră rajahul. Nu era mai simplu să alegeți pe cineva de aici?

– Ne trebuia un om cu adevărat devotat. Unde să-l gădesc, dacă nu printre aceia care, fără să stea pe gânduri, și-au părăsit familia și averea ca să meargă să pledeze cauza regelui în neprietenosă și înghețată Anglie? Am luat legătura cu el prin mijlocirea lui Rajmata. Omul va părăsi Londra peste o săptămână, va debarca la Bombay și va porni spre Benares. Nu va trece prin Lucknow, pentru că nimeni să nu poată face legătura între el și noi. La Benares, indianul anglicizat o să dispară, după care își va face apariția sub chipul unuia dintre nenumărații *sadu* din oraș, acei cerșetori sfinți ce rătăcesc de la un *ashram* la altul și pe care poporul îi respectă

pentru puterile lor. Nimeni n-ar îndrăzni să le facă vreun rău, hindușii îi imploră să-i

binecuvânteze, iar ceilalți se tem de blestemele lor. Omul nostru va apuca pe drumul spre Calcutta, unde se va remarca prin pietate și prin câteva „miracole“ înfăptuite cu sprijinul ajutoarelor sale.

– Și, cum fama i-o va lua înainte, la Fort William va fi primit cu brațele deschise de cipai, în majoritate hinduși!

– Mai ales că va avea acolo vreo șase complici.

– Iscusit plan! Rămâne, totuși, o problemă, despre care am mai discutat: ce va face regele după

aceea? Va conduce luptele?

– Poate va încerca să ajungă la o înțelegere, dar nu mai e treaba noastră, el singur va decide!

Rajahul se crispează și răspunde cu răceală:

– Mă tem, Hozur, că nu vă dați seama de ce schimbări profunde s-au petrecut. În ultimele luni, zeci de mii de oameni și-au jertfit viața pentru eliberarea țării, pentru a-și repune în drepturi credințele și obiceiurile, pentru a-și recâștiga demnitatea. Armata britanică a trecut ținutul prin foc și sabie, a pârjolit satele și câmpurile, a violat femei, a ucis copii. Credeți că

toate acestea pot fi uitate? Eu însumi refuz să le cer soldaților să-și sacrifice viața doar pentru a ne întoarce la situația dinainte. De altfel, nu vă amăgiți, englezii vor respinge orice înțelegere cu noi, „băștinașii“, care nu doar că am îndrăznit să ne revoltăm, dar am ridicat mâna împotriva femeilor și a copiilor albi. Au jurat că răzburarea lor va fi cumplită!

– Dacă înțeleg eu bine, Rajah *sahab*, ați refuza să vă supuneți regelui, dacă el ar ordona încetarea luptelor?

– În primul rând, soldații ar refuza, Hozur, chiar dacă eu le-aș ordona. La fel cum ar refuza miile de țărani care i-au împins pe *talukdar*-i să se alăture rebeliunii. Poporul nostru are o

răbdare așa de mare, încât unii îl cred delăsător, însă, atunci când se răscoală, merge până la capăt, fiindcă, spre deosebire de elite, nu are nimic de pierdut.

– Cum îndrăznește să vă vorbească așa?

După plecarea rajahului, Mammoo a venit la stăpâna sa și nu-și ascunde indignarea față de ce

el numește „fățarnicie“. Mulțumit din cale-afară că i se oferă ocazia să-l denigreze pe cel pe care-l consideră rivalul său, insistă:

– V-a jurat supunere și acum are neobrăzarea să vi se împotrivescă, susținând că soldații nu l-ar asculta, chipurile! În realitate, nu urmărește decât să-și satisfacă ambițiile personale.

Hindușii ăștia sunt niște ipocriți!

Din nou bârfe și clevetiri! Hazrat Mahal se înroșește de furie:

– Îți interzic! Dacă aud că răspândești asemenea prostii, o să te gonesc fără să stau pe gânduri!

Nu vezi că cipaii noștri hinduși îl adoră pe fiul meu ca pe zeul lor Krișna? N-o să îngădui ca niște prejudecăți religioase stupide să amenințe cultura hindo-musulmană din Awadh, cultura noastră „de aur și argint“, edificiu fără pereche de omenie și toleranță.

Copleșit de violența reacției, eunucul lasă capul în pământ. Niciodată stăpâna nu l-a tratat în felul acesta. Împotriva părerii generale, l-a numit ministru al Curții și acum amenință că-l alungă. Se crede destul de puternică, încât să se lipsească de el?

– Nu mă gândesc decât să vă protejez, Hozur, așa cum am făcut-o mereu, se bâlbâie el. Poziția în care vă aflați atrage multe invidii, se bârfește despre Domnia Voastră...

– Ei bine, n-au decât să mă bârfească! Anii petrecuți în *zenana* m-au învățat să nu le dau atenție. Dacă vrei să te placă toată lumea, ajungi să nu mai faci niciodată nimic!

– Băgați de seamă, Hozur, aveți un dușman puternic, pe care poporul îl ascultă și care caută să

vă știrbească autoritatea. L-am auzit în mai multe rânduri criticându-vă deciziile și spunând că duceți țara la pieire.

– Te referi la nebunul de *maulvi*?

– Ahmadullah Shah nu-i nebun. Dimpotrivă, e foarte inteligent și viclean. Susține că e un profet inspirat de Dumnezeu și jură să-i distrugă pe britanici. Discipolii săi sunt oameni săraci, știe să le vorbească și să se folosească de neîncrederea lor în cei puternici. Critică slăbiciunile curtenilor și lașitatea unor generali. El însuși luptă întotdeauna în fruntea

trupelor, fără să se sinchisească de riscuri. A scăpat de atâtea ori de la moarte, încât poporul, religios din fire, vede în el un om cu puteri nepământene care îl va conduce la victorie.

– Și ce îmi reproșează, mai precis?

– Că nu respectați *purdah*-ul, că nu purtați decât un văl subțire pe cap în prezența bărbaților și că-i protejați pe englezi!

– Că-i protejez pe englezi?

– A aflat că ați fi cruțat viața femeilor și a copiilor refugiați și că i-ați fi luat sub protecția voastră înainte de a-i trimite sub escortă la Allahabad.

– Și sunt mândră de asta! Monstrul e de acord cu uciderea persoanelor nevinovate? Nu știe că

islamul interzice să te atingi de cei care nu iau parte la lupte? Cei care interpretează sfântul *Coran* după cum le convine lor sunt cei mai crunți dușmani ai noștri! Mai periculoși decât străinii cu care ne batem, fiindcă ei ne schimonosesc în așa hal religia, încât se va ajunge într-o bună zi ca toți musulmanii să fie socotiți fanatici ce trebuie striviți!

Hazrat Mahal nu-și mai poate stăpâni indignarea:

– *Maulvi, mullahi, imami*, oamenii ăștia n-au niciun drept să le spună altora cum să se poarte!

Profetul Mahomed n-a vrut să existe cler, fiindcă vedea câte rele aduc preoții. El voia ca fiecare credincios să stea singur în fața Cărții sfinte, cuvântul Domnului, și s-o interpreteze potrivit propriei conștiințe. De aceea a și stăruit atât ca musulmanii, bărbați și femei, să se instruiască –

spunând chiar că, la nevoie, trebuie să meargă până în China ca să dobândească învățătură! –, tocmai pentru ca orice credincios să fie în stare, doar cu ajutorul *Coranului*, să-și conducă viața.

În această zi de 22 august începe Moharram, perioadă de doliu pentru musulmanii șiiți, în amintirea lui Hussain, nepotul Profetului, ucis împreună cu toată familia de califul omeiad Yazid, a cărui autoritate refuza să o recunoască. După masacrul petrecut în anul 680 la Karbala, în Irak, în fiecare an, timp de mai multe săptămâni, șiiți din toată lumea comemorează tragedia.

Este primul Moharram de la urcarea pe tron a lui Birjis Qadar și, în ciuda luptelor, regenta vrea să fie celebrat cu tot atâta fast ca pe vremea lui Wajid Ali Shah. Va fi un prilej ca tânărul rege să se arate mulțimii și să întărească moralul și dârzenia soldaților. Deși e o ceremonie proprie șiiților, hindușii obișnuiesc să ia parte și ei.

Îndată ce răsare luna, o lungă procesiune părăsește Bara Imambara, cea mai somptuoasă sală

de rugăciuni din Lucknow, clădită în secolul al XVIII-lea și a cărei boltă, lungă de cincizeci de

metri și lată de șaisprezece, dintr-o singură bucată, stârnește admirația arhitecților din întreaga lume.

În fruntea procesiunii pășesc maiestuoși elefanții cu valtrapuri negre, iar pe spinările lor, purtătorii de stindarde țin ridicate însemnele acordate de împărații moguli, suporturi de aur și argint, având în vârf un soare, o lună sau un pește, simboluri protectoare. După ei vin călăreți cu *alam*, flamuri sfinte, brodate cu versete din *Coran* și având deasupra mâna de bronz ce simbolizează pentarhia șiită: Profetul Mahomed, fiica sa Fatima, ginerele său Ali și cei doi fii ai lor, Hassan și Hussain. În urma lor, merge cu capul plecat Zulzinah, calul alb al martirului.

Apoi, călcând apăsător și lovindu-și pieptul, înaintează încet bărbați cu robe întunecate, purtând pe umeri copia sicriului imamului Hussain, acoperită cu o pânză neagră, brodată cu lacrimi de argint. Cortegiul e încheiat de un șir lung de *tazzia* din ceară colorată, împodobite cu metale prețioase, miniaturi delicate ale mausoleului înălțat la Karbala pentru imamul Hussain.

Fiecare cartier, fiecare breaslă oferă o *tazzia*, a cărei bogăție dovedește importanța și generozitatea donatorilor.

În sfârșit, în sunetul lugubru al tobelor, apar penitenții. Înveșmântați în negru, merg izbindu-

și pieptul și gemând zgomotos „Imam Hussain! Imam Hussain!“, în vreme ce mulțimea din jur repetă cu fervoare „Ya Hussain!“ Se vor flagela toată noaptea, gâfâind, în extaz, pentru a rememora tragedia imamului lor, care s-a ridicat împotriva uzurpatorului, cu prețul vieții.

La rândul lor, în toate *imambara* din oraș, femeile îmbrăcate din cap până-n picioare în negru, fără bijuterii sau machiaj, psalmodiază plângând. La palat, regenta a chemat-o pe cea mai bună recitatoare de *marsia* [70](#) din Lucknow, o femeie cu glas răgușit, care povestește cu nenumărate amănunte chinurile îndurate de imamul Hussain și de cei apropiați lui, vreo șaiszeci de persoane, printre care bătrâni și copii. Lungul drum prin deșert, încercuirea, cele trei zile fără mâncare și apă, apoi atacul armatei inamice, morțile care se țin lanț, cea a pruncului de câteva luni, cea a unui copil de zece ani, cea a unui bătrân. Ca o tragediană cu experiență, ea face tensiunea să crească; sorbindu-i cuvintele, femeile suspină, gem, emoția le copleșește, izbucnesc în hohote și se tânguie, plângând cu aceeași durere pentru nenorocirea imamului și pentru dramele lor personale. Din ce în ce mai tare se lovesc în piepturi pentru a simți în propriul trup o fărâamă din suferința martirilor.

Însă în cea de-a zecea zi de Moharram, ziua de Ashura, ceremoniile de doliu ating paroxismul.

După ce și-a văzut familia și pe credincioșii săi masacrați unul după altul, imamul Hussain e singur, alături de calul său alb, Zulzinah, în fața soldaților lui Yazid. Străpungându-i cu săgeți cel din urmă tovarăș, aceștia se năpustesc asupra imamului rănit și-i retează capul, apoi, ca un

ultim sacrilegiu, se apucă să se joace cu el de parcă ar fi fost o minge.

În jurul Reziđenței, tunurile au amuțit: de o mie două sute de ani, luptele sunt interzise în ziua de Ashura. Oamenii trebuie să-și aducă aminte, să plângă și să se roage.

Precedată de cămile acoperite cu vâluri negre – cămilele caravanei martirilor – și de Zulzinah, cu părul alb pătat de sânge, procesiunea penitenților înaintează în sunetul tobelor mortuare.

Sunt bărbați în puterea vârstei, dar și adolescenți. Goi de la brâu în sus, țin în mâini bice din lanțuri, cu lame proaspăt ascuțite la capăt. „Imam Hussain!“ strigă ei. „Ya Hussain!“ răspunde mulțimea. Iar lanțurile se abat dintr-odată asupra spinărilor dezgolite, lamele crestează pielea, sângele țâșnește.

„Imam Hussain!“ În ritmul incantației, bărbații se flagelează, șiroaiele de sânge formează

băltoace negre în praful drumului. „Ya Hussain!“ Un bărbat se prăbușește, apoi altul. Sunt luați de acolo pe tărgi încropite la rezezeală. Loviturile se întetesc, penitenții se flagelează

acum ca în delir, într-o încercare nebunească, disperată de a-și suprima trupul, de a atinge starea ultimă, în care să se alăture imamului lor martir și să se contopească apoi cu el.

Tot centrul orașului este înțesat de lume, care urmărește ceremonia cu sufletul la gură. La colțul unei străzi apare un grup de cipai care-i înghiontesc pe cei din jur: „Dați-vă la o parte, faceți loc gârzilor Excelenței Sale Mammoo Khan!“ De bine, de rău, reușesc să-și croiască

drum printre spectatorii care vociferează, până când un bărbos înalt și vânjos se proțăpește înaintea lor, depărtându-și picioarele și se răstește la ei:

– Care Mammoo? Eunucul dansatoarei?

Cipaii încremenesc, mirați. După câteva clipe, unul dintre ei se dezmeticește și, trăgând sabia, se apropie amenințător:

– Vorbești despre ministrul Curții și Rajmata?

– Din câte știu eu, Rajmata se află la Londra ca să pledeze cauza regelui, pe care angrezii îl țin prizonier la Fort William. Nu există alt rege și nici o altă Rajmata. Ori te referi la una

dintre concubinele pe care Maiestatea Sa le-a lăsat la Lucknow? Cât despre ministrul Curții, mă faci să râd! Un fost sclav care-și dă aere!

Asta-i culmea! Cu săbiile scoase, cipaii se reped înainte, în timp ce vreo zece bărbați răsar în stânga și-n dreapta bărbosului. Îmbrăcați cu *longui* [71](#) simple, au drept arme reteveie și *lathi*.

Imediat pornește lupta. Bastoanele lungi fac minuni împotriva săbiilor, frângând ici o mână, colo un umăr, în timp ce cipaii nu reușesc să-i atingă pe atacatori. Când primii sunt încolțiți de-a binelea, bărbosul le face semn oamenilor săi să se oprească.

– Întoarceți-vă și spuneți-i lui Mammoo că soldații lui *maulvi* Ahmadullah, trimisul lui Allah, îl salută!

Și dispare în mulțime.

Încăierarea s-a desfășurat în fața a sute de martori, iar ecoul scandalului a ajuns până la palat.

Regenta i-a chemat numaidecât pe comandanții armatei ca să discute despre măsurile ce trebuiau luate.

Deși nimeni nu ar risca s-o spună deschis, toți sunt mulțumiți de umilința îndurată de Mammoo Khan, a cărui aroganță i-a atras ura tuturor. Însă nu poate fi tolerată dezbinarea în rândul trupelor.

Rajahul Jai Lal expune în câteva cuvinte dilema.

Maulvi a devenit incontrollabil. Venerat ca un zeu de soldații săi și de o bună parte din populație, consideră că nimeni nu-i poate da lui ordine, iar în bătălie luptă de unul singur. Dar e un tactician priceput și un remarcabil comandant. În împrejurările de acum, ar fi păcat să ne lipsim de sprijinul său.

– Oricum, nu s-ar lăsa îndepărtat, a jurat să elibereze Indiile de englezi, pe care-i numește *kafir*, necredincioși.

– E de mirare că și hindușii îl ascultă, deși predică un islam sever, împotriva „islamului degenerat“ de la Curte.

– Oh, e viclean! Nu prea mai pomenește de convingerile sale, vorbește doar despre lupta comună împotriva asupritorilor străini, care vor să ne impună obiceiurile și credințele lor.

– Și e bine văzut de oameni, fiindcă păstrează printre soldații săi o disciplină de fier: au dreptul să-i jefuiască pe colaboratorii străinilor, dar le este strict interzis să se atingă de bunurile populației.

Regenta i-a ascultat pe toți cu atenție.

– Așadar, sunteți de părere că *maulvi* nu e doar inamicul britanicilor, ci și al nostru? Credeți că

după ce aceștia vor părăsi țara, *maulvi* s-ar putea întoarce împotriva noastră?

– Profitând de renumele de șef militar și religios, e în stare să pună la cale o revoluție, răspunde rajahul din Mahmudabad.

– Cine a zis „Dacă nu-ți poți învinge dușmanul, acoperă-l cu onoruri pentru a ți-l face prieten”? șoptește Hazrat Mahal. Cred că o să-l invit pe Ahmadullah Shah la palat și o să-i propun ceva ce nu va putea refuza.

Douăzeci de perechi de ochi se întorc întrebători spre ea.

– De vreme ce, potrivit părerii voastre, e un bun comandant militar, aș vrea să-l îmbunzez oferindu-i conducerea următorului nostru asalt împotriva Reziđenței, pe care îl vom numi

„Operațiunea Moharram“. În felul acesta, vom reface alianța necesară pentru succesul cauzei noastre.

– Adică ne vom supune ordinelor sale? se indignează Mammoo Khan.

– Din câte știu, tu nu participi la lupte, deci nu te privește! îl pune imediat la punct regenta.

Vreau să aflu ce părere au ofițerii.

– Dacă o să câștige, va fi o mare nenorocire! susține rajahul din Mahmudabad. O să devină de necontrolat.

– Să nu ne pripim, intervine rajahul Jai Lal. Ca să câștige, Ahmadullah are nevoie de ajutorul regimentelor noastre. Însă am avut destule pierderi, cred că ne-am putea menaja o vreme soldații.

– O vreme? Cât anume, mai precis? se interesează Hazrat Mahal, bănuitoare.

– Cât ține „Operațiunea Moharram“.

Toată lumea aprobă, răsând.

– Nu vă temeți că se va răzbuna? vrea să știe regenta.

– Ce poate să mai facă? Deja încearcă să știrbească autoritatea regelui și pe a voastră. Însă, dacă pretinde să ia puterea, cipaii nu-l vor urma. Poate că-l apreciază ca șef militar, însă, pe plan politic, nu au încredere în el. Nu pentru că ei sunt în majoritate hinduși, iar el e musulman – aici nu contează, soldații noștri luptă cot la cot –, ci fiindcă simt că *maulvi* este un extremist.

CAPITOLUL 25

Revolta se întinde treptat în tot nord-estul Indiilor și amenință să cuprindă și o bună parte din centru, inima regiunii *marathi*.

În august 1857, la Calcutta, Guvernatorul general nu mai reușește să comunice cu ofițerii săi, liniile de telegraf au fost sabotate, iar rebeliunea din regiunea Bihar face aproape imposibilă

circulația curierilor. Ca atare, Guvernatorul e nevoit să ia decizii fără să cunoască prea bine situația.

Pretutindeni indienilor le merge din plin. Dar întăririle britanice și unitățile loiale ale armatelor din Bombay și Madras înaintează spre centrul țării. Insurgenții trebuie să acționeze repede: singura cale de a termina cu angrezii e să extindă rebeliunea spre est și sud. Totuși, numeroși prinți ezită, iar alții, dintre cei mai importanți, sunt de partea englezilor.

În special suverana din Bhopal, pe care Hazrat Mahal a încercat să o convingă, refuză să se alăture insurecției, în ciuda manifestațiilor supușilor săi. Înzestrată, ca și mama ei, cu un simț

politic care nu presupune idealuri, *begum* Sikander pariază pe succesul britanicilor.

Cât despre cel mai mare stat din Dekkan, Hyderabad, el a fost la un pas de a se ridica la luptă, fiindcă în moschei *maulvi* i predică revolta. Spre norocul ocupanților, bătrânul nizam a murit.

Fără îndoială, acesta n-ar fi stat pe gânduri să se răzbune pe cei care, cu câțiva ani în urmă, îi confiscaseră o parte din teritoriu pentru a plăti armata pe care i-o impuneau. Însă fiul său, care i-a luat locul cu câteva luni înainte de izbucnirea insurecției, se află sub influența prim-ministrului, Sir Salar Jung, anglofil convins. Acesta a pus să fie arestate căpeteniile răsculaților și le-a dat pe mâna autorităților britanice.

La 14 august, o armată de trei mii de oameni, condusă de generalul Nicholson, a sosit la Delhi, pentru a întări asediul, în așteptarea trupelor suplimentare. Guvernatorul Indiilor a ordonat să

fie concentrate cât mai multe forțe pentru a recuceri vechea capitală. De Delhi depinde soarta rebeliunii în provinciile din nord-est, care s-au răsculat de când Marele Mogul domnește iar în cetatea imperială. Tot de Delhi depinde și soarta Punjabului și a ținuturilor centrale. Căci chiar și în provinciile rămase loiale britanicilor le este tot mai greu să păstreze controlul. Dacă

asediul vechii puteri, simbol a două secole de glorie, este respins, țara întregă se va bate ca un singur om pentru a-i alunga pe străini.

John Nicholson, un uriaș cu expresie taciturnă, dar inspirat în luarea deciziilor, a devenit, în doar câteva săptămâni, o legendă. De când a părăsit Peshawar, în mai, zvonul despre curajul și brutalitatea lui s-a răspândit în toată țara, plus că-și lasă trupele să se dedea la cele mai cumplite acte de violență.

Soldații *sikh* sunt renumiți pentru cruzimea lor: se spune că trag în țepă prizonierii, iar pe copii îi pun în frigare și-i coc sub ochii părinților. Născocire sau realitate, cert e că mai-marii lor nu le interzic niciun exces. De la masacrul femeilor și copiilor europeni, britanicii au căpătat convingerea că indienii sunt niște fiare dăunătoare, ce trebuie nimicite.

Pentru majoritatea soldaților, răzbunarea este un drept înscris în *Biblie*, lupta lor e lupta Binelui împotriva Răului, iar înăbușirea revoltei, o cruciadă. Sunt susținuți de presa engleză din Calcutta și de la Londra care, după masacrul de la Kanpur, s-a dezlănțuit.

„Pentru fiecare biserică distrusă ar trebui distruse cincizeci de moschei, pentru fiecare creștin ucis ar trebui omorâți o mie de rebeli“, titrează *The Times*.

Chiar și Charles Dickens merge până într-acolo, încât scrie:

„Mi-ar plăcea să fiu comandant în Indii. Aș lovi fără milă această rasă

orientală și aș proclama că, din porunca Domnului, aș face tot ce-mi stă în puteri pentru a șterge de pe fața pământului această seminție rea, vinovată

de atâtea cruzimi.“

Guvernatorul general, Lordul Canning, a înțeles în cele din urmă pericolul unei represiuni oarbe care determină populația, de multe ori nehotărâtă, să se alăture răzvrătiților. În consecință, încearcă să impună reguli de drept, ceea ce îi atrage insulte din partea comunității britanice, care îl poreclește, în bătaie de joc, „Canning milostivul“, însă nu va reuși să pună

capăt atrocităților unei armate însetate de răzbunare.

La Lucknow vestea despre asediul de la Delhi e primită fără îngrijorare. Orașul nu poate fi cucerit: înconjurat de șanțuri cu apă, adânci de șase metri și late de patru, e apărat de zeci de mii de cipai. Însă cei din Lucknow nu știu că Delhi suferă de o gravă lipsă de hrană și muniție

și că tot mai mulți soldați înfometaji dezertează.

În schimb, apropiata sosire a generalului James Outram, care a părăsit Calcutta pe 25 august, îndreptându-se spre Awadh, îi preocupă pe comandanții militari. Prevenit de spionii săi, rajahul Jai Lal a informat-o pe regentă că Outram, în fruntea unor trupe numeroase și bine echipate, plănuiește să facă joncțiunea cu generalul Havelock la Kanpur, apoi să atace împreună Lucknow.

Sir James Outram... Hazrat Mahal își amintește de ultimul Rezident al regatului Awadh, de aroganța și duritatea lui față de nefericitul suveran, de minciunile și insultele permanente... Își amintește mai ales de întrevederea cu Rajmata, care cerea îndurare pentru fiul său, și de brutalitatea zeflemitoare cu care Outram îi răspunsese.

Ea, a patra soție, nu putea pe atunci decât să tacă. *Ah, lucrurile s-au schimbat, o să-i arăt acestui angrez blestemat de ce suntem în stare eu și ai mei!*

În tabăra Rezidenței, asediații și-au recăpătat speranța și au convingerea că de data aceasta vor scăpa. După ce așteptaseră mai bine de-o lună ca armata lui Havelock să străbată cele cincizeci de mile ce despart Kanpur de Lucknow, suferiseră o uriașă dezamăgire: în fața atacurilor indienilor, generalul fusese nevoit să bată în retragere. De atunci, în ciuda strădaniilor sale, colonelul Inglis nu mai reușea să ridice moralul garnizoanei.

„Luptătorii sunt la capătul puterilor“, scria el, implorând ajutor. „Tirurile inamice, foamea și bolile fac cam douăzeci de victime în fiecare zi. Nu cred că mai putem rezista mult“.*

De-acum înaintarea trupelor lui Outram va fi urmărită cu patimă și teamă. În marș forțat, armata ajunge la Kanpur.

La 19 septembrie, pornește la drum spre Lucknow. Trecând Gangele pe un pod plutitor, alcătuit din bărci plate, armata are de înfruntat o ploaie torențială. Prima întâlnire cu indienii are loc la douăzeci și cinci de mile de capitală, acolo unde, cu o lună în urmă, trupele lui Havelock fuseseră înfrânte. Strigând „Amintește-ți de Kanpur“, englezii atacă și împrăștie forțele inamice. Apoi le urmăresc, continuând să avanseze și mirându-se că nu mai întâmpină

niciun fel de rezistență. Abia când ajung la palatul Alambagh, în mijlocul unui parc înconjurat

de ziduri înalte, aflat la cinci mile de Lucknow, își dau seama de tactica adversarului: apărați de zidurile palatului la stânga și de un lanț de coline la dreapta și în centru, indienii îi primesc pe atacatori cu foc susținut.

Luptele vor dura trei zile.

În toiul celei mai grele încleștări o femeie își face apariția pe câmpul de luptă. Urcată pe un elefant, îi încurajează de la înălțimea *howdah*-ului pe combatanți, care o aclamă: e regenta.

Pentru a-i susține pe soldați în această înfruntare când, pentru prima dată, Lucknow e amenințat, a decis să ia parte nemijlocit la lupte. Însă a împins-o la un astfel de gest și dorința de a se răzbuna pe Outram, care a umilit profund familia regală.

Nedumerit din pricina strigătelor, rajahul Jai Lal se apropie și, recunoscând-o pe tânăra femeie, încremenește, cuprins deopotrivă de admirație și de furie. Furia dovedindu-se până

la urmă mai puternică, dă pinteni calului și, când ajunge în dreptul lui Hazrat Mahal, se răstește la ea:

– Ce căutați aici? V-ați pierdut mințile? Războiul nu-i un joc, trebuie să vă gândiți la stat și la fiul vostru, regele, nu aveți dreptul să vă riscați viața!

Ochii verzi au devenit aproape negri de supărare.

– Cum îndrăzniți să-mi dați ordine? Fac ce cred eu de cuviință: soldații au nevoie de încurajările reginei lor.

Și îi întoarce spatele.

Ore întregi va rămâne alături de cipai, care, vrăjiți de curajul acestei femei tinere și atât de gingașe, se vor bate cu înzecită vitejie.

Când, într-un târziu, se întoarce la palat, încă înfierbântată de focul bătăliei, găsește un mesager, plin de praf din cap până-n picioare și cu un aer sfârșit. A sosit de la Delhi: după o săptămână de lupte încrâncenate, orașul imperial a căzut.

Lui Hazrat Mahal nu-i vine a crede. E nevoie ca bărbatul să-i povestească despre greutatea populației înfometate și despre armata care suferea din cauza lipsei munițiilor și a certurilor dintre comandanți, ca să recunoască, în cele din urmă, trista realitate.

– Ce s-a întâmplat cu Maiestatea Sa Bahadur Shah Zafar?

– A fost luat prizonier, iar fiii săi se spune că au fost asasinați. Cât despre oraș, mă tem că...

Cu un gest, regenta îi poruncește să tacă.

– Toate astea trebuie să rămână între noi, măcar câteva zile. Înfrângerea Marelui Mogul va fi dezastruoasă pentru moralul trupelor noastre, așa că te rog să nu discuți cu nimeni. Vestea se va răspândi iute, dar important e să câștigăm timp. Îți dai cuvântul?

– Sunt servitorul vostru devotat, Maiestate.

Și, ploconindu-se până la pământ, într-un respectuos *adab*, mesagerul se retrage.

Rămasă singură, regenta cere să i se aducă *hookah*-ul. Trage adânc din el, zgomotul apei în vasul de cristal și rotocoalele de fum parfumat o liniștesc treptat. Cântărește situația, încruntată: după căderea orașului Kanpur și acum a ținutului Delhi, britanicii își vor îndrepta toate forțele împotriva celor din Lucknow. Trebuie pus la punct un nou plan de acțiune.

Trebuie să stea de vorbă cu Jai Lal.

...Jai Lal... Probabil e furios, l-a insultat în public! Dar ce l-a apucat să-i spună ei ce să facă? Ea e regenta, ea hotărăște! Totuși... părea foarte tulburat.

...Oare chiar se teme pentru mine? Pentru mine sau pentru regină care, așa cum a subliniat, trebuie să se gândească la stat și la fiul său? Doar atât înseamnă pentru el... o regină?

Își amintește cum s-a emoționat când Mumtaz i-a spus că rajahul e îndrăgostit de o frumoasă

inaccesibilă.

...Am crezut atunci... cu siguranță mi-am făcut iluzii.

În ciuda amabilității sale, Jai Lal păstrează distanța. N-are decât, o s-o păstreze și ea, doar n-o să-i cerșească prietenia!

În ciuda curajului de care dau dovadă trupele indiene, Alambagh este cucerit pe 23

septembrie.

Pentru britanici, e un câștig strategic: au de gând să-l folosească drept bază în cursul viitoarelor operațiuni împotriva orașului rebel.

În zorii zilei de 25 septembrie, Outram și Havelock pornesc asaltul împotriva podului Charbagh, în sud-estul orașului. Într-un gest de nebunească îndrăzneală, cavaleria engleză

șarjează, urmată de infanterie, în valuri succesive. După o primă încleștare, teribilă, englezii vor ieși învingători, însă pierderile de ambele părți sunt enorme: pentru a trece podul, soldații sunt nevoiți să calce peste sute de morți și răniți.

Au mai rămas două mile până la Reziđență, drumul cel mai drept trece prin Aminabad, un cartier foarte populat, înțesat de tranșee, plin de palisade și unde majoritatea caselor au lucarne prin care se pot arunca proiectile asupra atacatorilor. Înștiințat de spionii săi, comandamentul britanic hotărăște să ocolească Aminabad și s-o ia prin est, prin vechea garnizoană europeană și cartierul palatelor. Însă, când ajunge în apropiere de Kaisarbagh, e întâmpinat cu tunurile. Adăpostiți în spatele pavilioanelor și al fântânilor de marmură, sute de cipai, conduși de rajahul Jai Lal, îi așteaptă. Oamenii luptă sălbatic, cu pușca, sabia și baioneta.

Locuitorii îi ajută pe cipai și apără fiecare palmă de pământ, în timp ce de pe terase femeile aruncă pietre și cărămizi.

Însă tunurile engleze apără înaintarea trupelor, care mai au doar o jumătate de milă până la Reziđență. Soarele începe să apună, soldații sunt la capătul puterilor – de trei zile nu au dormit și au mâncat pe apucate. Outram, rănit la braț, propune să se odihnească puțin înainte de a străbate ultima bucată de drum prin străzile întortocheate. Însă Havelock nici nu vrea să

audă, a jurat să salveze Rezidența chiar în acea zi.

La ordinul său, Regimentul 78 de highlanderi și *sikh* continuă să avanseze prin străduțele înguste, mărginite de case cu terase. Din toate părțile se trage asupra lor neîntrerupt, soldații cad ca muștele. Colonelul Neill, care-i conduce, este nimerit în cap de un glonț. Dar Havelock, fără a se sinchisi de pierderi, își îndeamnă oamenii să înainteze. Pas cu pas, sub ploaia de proiectile și gloanțe, soldații străbat eroic străduțele înguste până când, pe seară, ajung la Rezidență.

În sunet de cimpoi, highlanderii pătrund în tabăra întărită. În culmea fericirii, asediații se reped de-a valma să-i întâmpine pe eliberatori. Le strâng mâinile, plâng și-i binecuvântează, în

timp ce asprii militari, tremurând de emoție, îmbrățișează copiii pe care i-au salvat de la o moarte sigură. Cipaii din Rezidență se alătură bucuriei generale. Ghinionul lor: la vederea băștinașilor, soldații britanici, obișnuiți să tragă asupra „negrilor“, deschid focul și-iucid pe cei care-i înconjuraseră pentru a le mulțumi, până când țipetele asediaților îi fac să-și dea seama de greșeală.

Însă incidentul e uitat repede; sărbătoarea va ține toată noaptea.

Cu toate astea, a doua zi, bucuria pălește, când englezii își dau seama că evacuarea taberei este imposibilă. Mica armată a lui Outram și Havelock a suferit pierderi grele – cinci sute treizeci și cinci de morți și răniți – și nu mai are nici forța, nici mijloacele necesare pentru a transporta la Kanpur răniții, bolnavii, femeile și copiii, adică o mie cinci sute de persoane.

Stânjenitorul adevăr e că, după ce au făcut atâtea eforturi pentru a intra în Rezidență, soldații nu mai pot să iasă, iar eliberatorii meniți să-i ajute pe asediați au mărit, de fapt, numărul captivilor. „Suntem cu toții descurajați“, notează văduva colonelului Case. „Salvatorii noștri sunt prea puțini ca să ne elibereze și prea mulți pentru proviziile care ne-au mai rămas“.*

În schimb, în oraș oamenii nu mai conțin să râdă de „ *angrezii* care se întemnițează singuri“.

Să-și bată joc de cei pe care obișnuiau să-i admire, să-i urască sau de care se temeau e o adevărată încântare pentru locuitorii din Lucknow. Poate mai mare decât aceea de a-i ucide.

Căci de ucis, ucizi niște indivizi, uneori niște bieți oameni, pe când prin batjocură înjosești inamicul, îi pătezi imaginea, distrugi autoritatea acestei rase așa-zis superioare.

Oamenii se bucură și de moartea colonelului Neill, a cărui cruzime îi atrăsese porecla de

„măcelarul din Benares, Allahabad și Kanpur“, și sunt convinși că detestata ocupație va lua sfârșit curând.

În vreme ce o parte din Lucknow sărbătorește, cealaltă își îngroapă morții. Numărul lor se ridică la peste o mie, însă în ochii hindușilor și ai musulmanilor nu sunt victime, ci martiri.

Unii se vor reîncarna într-o formă superioară, alții vor merge direct în paradisul lui Allah.

La palatul Chaulakhi, regenta i-a strâns pe toți comandanții militari ca să-i felicite pentru vitejia lor. Și pentru a le cere părerea.

– Închipuți-vă că am primit o scrisoare de la generalul Outram. Cere să-i lăsăm să părăsească

Rezidența și să se îndrepte spre Kanpur. Promite, în schimb, că britanicii nu-i vor pedepsi pe cei care nu au mâinile pătate de sânge! Ce credeți? Întrebă ea, zâmbind ironic.

Răsetele adunării sunt un răspuns clar.

– Afurisiții ăștia de britanici au o părere grozavă despre ei! Deși sunt prizonieri, ne promit că, dacă-i eliberăm, nu ne execută pe toți! Ați mai pomenit ceva atât de bizar?

– Și ce aveți de gând să-i răspundeți, Hozur? se interesează rajahul Jai Lal.

– Cred că-l voi lăsa să aștepte un pic... apoi – tonul e de nepăsare studiată, însă privirea îi sclipește de satisfacție – apoi o să-l anunț că propunerea e demnă de atenție și că mă voi gândi la ea, după care îi voi cere să lămurim unele detalii, pe scurt o să-l fac să sper că sunt de acord, dar... voi uita să-i răspund. Iar el va continua să-mi scrie până când...

Hazrat Mahal se oprește o clipă, privirea îi devine tăioasă și, cu glas răspicat, încheie:

– *...până când va înțelege, în sfârșit, că îmi bat joc de el, așa cum și-a bătut el joc de rege!*

CAPITOLUL 26

De pe terasa înălțată deasupra parcului Kaisarbagh, Hazrat Mahal privește soarele ce apune, reflectându-se în apa fântânilor și în pavilioanele de marmură albă. Gustă cu plăcere primele clipe de răcoare și se gândește la ziua care a trecut. Pentru prima dată după multe săptămâni, s-a hotărât să lase treburile de stat în seama miniștrilor, pentru a-și petrece după-amiaza cu fiul său.

În ultimul an, Birjis Qadar a crescut mult și ochii verzi, atât de asemănători cu ai mamei sale, îi sclipesc de inteligență.

S-au plimbat împreună pe aleile parcului, ea în faeton descoperit, el călare, mândru să-i arate progresele pe care le-a făcut:

– Se zice că *rani* din Jhansi este o călăreață neîntrecută. De ce nu înveți și tu, Amma Hozur?

Am putea să facem atâtea plimbări lungi împreună!

Hazrat Mahal i-a răspuns că o să reflecteze, amintindu-și cu nostalgie vremea când Jai Lal îi propunea să-i dea lecții, sugerându-i că într-o zi i-ar putea fi de folos. Va trebui să învețe!

Însă îl alungă repede pe rajah din minte, fiul său are nevoie de toată atenția ei. Birjis Qadar îi povestește cum conduce în fiecare dimineață instrucția companiei sale de cipai. După

încoronare, ofițerii au considerat că regele trebuie să se inițieze în comanda militară – ca odinioară tatăl lui, care se pricepea foarte bine – prea bine chiar, potrivit părerii englezilor, care până la urmă îi interziseseră aceste exerciții.

Totuși, Hazrat Mahal simte că vorbele pline de entuziasm ale băiatului ascund o anume tristețe.

...Doamne, cum s-a schimbat... Era un copil fără griji... Astăzi e rege, deja nu mai are prieteni, ci doar curteni...

De parcă i-ar fi ghicit gândurile, Birjis Qadar îi ia mâna și o sărută.

– Fac tot ce pot ca să mă pregătesc pentru îndatoririle mele, Amma Hozur, dar nu știu ce se așteaptă de la mine, în afară de a asista la câteva ceremonii și a mă lăsa aclamat de soldați. Am impresia că sunt o marionetă. Toată țara fierbe, iar eu stau în palat. Nu mai pot, vreau să lupt

și eu.

– Să lupți? Dar nu ai decât unsprezece ani! În plus, nu putem risca să fii ucis, țara are nevoie de rege.

– Dar tu ai fost la bătălia de la Alambagh! Țara nu are nevoie de regentă?

Hazrat Mahal rămâne fără glas: propriul fiu îi vorbește așa cum îi vorbise rajahul Jai Lal.

– Îți făgăduiesc că atunci când vei împlini paisprezece ani și vei fi aproape bărbat vei lua parte la lupte. Dar până atunci sper că ne vom câștiga independența și va domni pacea!

Și l-a luat în brațe ca să-l consoleze – în fond, nu-i decât un băiețel... băiețelul ei.

Un eunuc îi întrerupe șirul gândurilor.

– Hozur, rajahul Jai Lal cere să-l primiți. E și un angrez cu el.

...Rajahul la ora asta? Cu un englez! Fără îndoială, un trimis al generalului Outram, care și-a pierdut răbdarea...

Însoțitorul rajahului, un tânăr cu turban și ten înnegrit de soare, se dovedește a fi, în realitate, un aliat. Angajat al poștei la Rezidență, William Reid fusese înainte horticultorul

Maiestății Sale și avea o adevărată venerație pentru acest rege care făcuse din Lucknow „cetatea grădinilor“ și care îl trata ca pe un artist.

Odată cu anexarea regatului, își pierduse slujba – care, mai mult decât o sursă de venit, era o vocație – și se pomenise închis într-un birou plin de praf, el, care toată viața trăise printre flori.

Nedreptatea făcută regelui și în consecință lui însuși îl dezgustase. Nu-i iubea deloc pe compatrioții săi, considerându-i oameni meschini, care profitau de Indii pentru a trăi mult deasupra condiției lor. În schimb, îi respecta pe aristocrații indieni, pe care îi întâlneau adesea în parcurile regale.

Așa se face că, în adâncul sufletului, rămăsese fidel țării de adopție și, când telegraful adusese incredibila veste, se hotărâse, punându-și viața în pericol, să vină și s-o avertizeze pe regentă.

O veste pe cât de importantă, pe atât de catastrofală: complotul pentru eliberarea lui Wajid Ali Shah fusese descoperit. Londra îl informase pe Guvernatorul general de la Calcutta.

– Nu e cu puțință!

Hazrat Mahal refuză să creadă. E nevoie ca mesagerul să-i ofere toate amănunțele operațiunii pentru ca, uluită, regenta să admită că, o dată în plus, fuseseră trădați.

– Dar de unde a putut să afle Londra?

– Se pare, doamnă, că de la cineva din anturajul dumneavoastră.

– De ce spuneți asta? Întreabă regenta neîncrezătoare.

– În telegramă se zice că Londra a primit informația de la Lucknow.

Speriată, Hazrat Mahal se întoarce spre Jai Lal.

– În afară de persoanele cele mai apropiate, cine avea cunoștință de complot?

– Nimeni, Hozur, răspunde rajahul posomorât. Știam că suntem înconjurați de spioni, dar nu-mi închipuiam că au reușit să pătrundă în *zenana*.

Apoi se adresează tânărului:

– Vă prețuim curajul și devotamentul față de nefericitul nostru rege, domnule. Ce putem face pentru a vă mulțumi?

– Nimic. Am făcut așa cum m-au îndemnat conștiința și inima. Dacă sunt englez nu înseamnă

că trebuie să-mi susțin țara când se poartă atât de rău. Iar acum, dacă-mi permiteți, trebuie să

plec, cineva ar putea să-și dea seama că lipsesc.

– Dar cum o să intrați în Reziidență?

William râde ușor:

– Așa cum am ieșit! Cu toate proiectilele dumneavoastră care nu mai conțin, există întotdeauna o breșă care nu e observată imediat!

Când dă să se încline înaintea regentei, ea îl oprește:

– Așteptați o clipă, domnule!

Își scoate de pe deget un inel gros, de aur, cu rubin și i-l întinde:

– Luați asta. Nu-i cine știe ce, doar o dovadă a recunoștinței mele.

Cum să-și imagineze ea atunci că inelul, găsit printre lucrurile tânărului, va confirma bănuielile colonelului Inglis care, de ceva vreme, avea unele rezerve față de fostul horticultor al regelui?

La o săptămână după vizita la Kaisarbagh, William va fi acuzat de trădare și împușcat.

Rămasă singură cu rajahul, Hazrat Mahal își pune mâinile-n cap.

– Cine a putut să ne trădeze? Cum să trăiesc când mă știu înconjurată de spioni chiar și printre persoanele cele mai apropiate?

– Va trebui să fiți mai atentă, Hozur. În situația voastră, nu puteți avea încredere în nimeni.

– Nici chiar în Domnia Voastră? rostește cu greu, cu lacrimi în ochi.

Pare atât de pierdută, încât Jai Lal se simte mișcat și, pentru prima dată de la cearta lor, se îmblânzește și încearcă s-o încurajeze.

– În mine puteți avea încredere, bineînțeles, căci nimic nu mi-e mai sfânt decât eliberarea țării noastre. Voi fi mereu aici ca să vă ajut.

Ea se răsucesce spre el, își dorește atât de mult să-i ia mâinile într-ale sale, să se liniștească la atingerea lor, se simte dintr-odată slabă.

Printr-o încordare a voinței își vine în fire și rostește cu voce înăbușită:

– Vă mulțumesc, Rajah *sahab*. Prezența Domniei Voastre îmi este infinit de... prețioasă.

S-a abținut să spună „esențială“, „indispensabilă“. Nu are dreptul. Cum ar putea să-l trădeze pe rege tocmai acum, când speranța eliberării sale s-a risipit?

Rajahul pare să-i citească gândurile. Încuviințează ușor din cap, îi înțelege reținerile – le împărtășește – și o respectă și mai mult.

Dar mai știe și că nu poate continua să se mintă singur. Față de această femeie căreia îi admiră

inteligenta și voința, față de această suverană uneori nervoasă și trufașă, alteori de o simplitate și o amabilitate surprinzătoare și pe care acum o descoperă atât de fragilă, față de ea are sentimente pe care nu le-a mai încercat niciodată. Nu este numai dorință, precum cea simțită

pentru frumoasele curtezane din Chowq – deși adineaori a trebuit să se abțină din răspuneri să

n-o strângă la piept. Nu-i nici tihna călduță pe care a trăit-o alături de mama copiilor săi. E o tandrețe ce-l copleșește și de care nu poate să se apere, o atracție căreia, cu toată forța rațiunii și a cinismului, nu reușește să i se împotrivescă și care îl sperie. Pentru prima dată în viață, e stăpânit de emoții mai puternice decât el. Cu prețul unui efort imens ca să-și ascundă

sentimentele, rajahul se înclină dinaintea regentei și, asigurând-o de întreg devotamentul său, se retrage.

De când Delhi a cedat, Lucknow a devenit locul de adunare al insurgenților. Din capitala imperială sosesc mii de cipai și, din toate satele din Awadh, grupuri de țărani înarmați cu bâte, furci și coase se îndreaptă spre orașul-far al rebeliunii, acolo unde încă există un comandament militar și o autoritate legitimă. Pentru acești oameni, Rajmata reprezintă mama luptătoare, iar micul rege, Birjis Qadar-Krișna, unitatea dintre musulmani și hinduși.

Aristocrația din Awadh s-a alăturat și ea revoltei, cu trupele sale personale. Printre cei veniți de curând se numără și un personaj admirat și respectat, a cărui faimă, datorată vitejiei, a ajuns până la Lucknow. E vorba despre prințul Firuz Shah, nepotul împăratului mogul, care tocmai a sosit, alături de o mică trupă.

O delegație de rajahi, precedați de orchestra regală, i-a ieșit înainte și l-a condus, într-o maiestuoasă procesiune, până la palatul Khurshid Manzil, situat în apropiere de Kaisarbagh.

În această după-amiază prințul e așteptat la Curte. Rajmata arde de nerăbdare să afle din gura unui martor povestea bătăliei de la Delhi.

Când prințul pășește în sală, Hazrat Mahal se simte oarecum dezamăgită. Mărunt și slab, într-o *choga* din brocart, Firuz Shah nu seamănă deloc cu luptătorul atât de laudat. Abia

când tânărul începe a vorbi, cu ochi scânteietori și chip expresiv, regenta, fermecată de glasul lui cald, înțelege influența pe care el o are asupra celor din jur.

Ore întregi, prințul povestește cum populația din Delhi a suferit săptămâni la rând de foame și de sete, fiindcă britanicii blocaseră canalul ce aproviziona orașul cu apă și distruseseră

recoltele, iar guvernul rebel nu avea destui bani ca să hrănească armata. Așa se face că mulți soldați s-au întors la casele lor.

Describe apoi dezordinea din rândurile cipailor, certurile dintre comandanții lor și neputința bătrânului împărat de a-i controla. Nu i se arăta respect nici măcar în palatul său, năpădit de soldăți. Unul dintre fiii săi, Mirza Mogul, luase comanda armatei, însă nu era recunoscut de ceilalți generali, așa încât nu exista o unitate de acțiune între regimente. În sfârșit, trupele duceau mare lipsă de praf de pușcă, întrucât englezii aruncaseră în aer depozitul principal.

La începutul lunii septembrie, britanicii, întăriți de un convoi de asediu [72](#) lung de șase mile, atacaseră.

– Ploaia de ghiulele n-a conținut trei zile. Aveam impresia că se revarsă peste noi un potop de foc. În cele din urmă, pe 14 septembrie, britanicii au atacat. Pericolul ne-a unit într-un târziu și am apărut cu încrâncenare fiecare palmă de pământ. Englezii înaintau greu prin labirintul de străduțe și aveau pierderi importante. Acolo a fost rănit mortal și generalul Nicholson. Lua-i-ar diavolul sufletul! Două zile deznodământul bătăliei a rămas nesigur. Apoi, o brigadă

întreagă a fugit și ne-am pomenit prea puțini. Aveam nevoie de sprijinul populației, care stătea ascunsă de frică.

La stăruințele noastre, împăratul a acceptat să se așeze în fruntea armatei. Ar fi trebuit să

vedeți mulțimea de voluntari înflăcărați care-l așteptau. Atunci încă am fi putut câștiga, fiindcă soldații britanici, descurajați, se codeau să pătrundă iar în capcana străduțelor întortocheate, unde, se pare, pieriseră deja o treime din ei.

Din păcate, sfătuit de *hakim*-ul său, un trădător anglofil, Bahadur Shah Zafar a renunțat până

la urmă și gloata, pierzându-și nădejdea, s-a risipit.

Poate fi învinuit? E doar un bătrân. Însă gestul lui a semnat condamnarea la moarte a capitalei imperiale. Unul câte unul, ultimii apărători au părăsit Delhi. Atunci m-am hotărât și eu să

plec, socotind că nu are rost să-mi las oamenii uciși degeaba.

La 20 septembrie orașul a cedat. Se știe cu câtă cruzime s-au răzbunat britanicii. Zile în șir soldații au măcelărit și luptători, și civili, fără a-i cruța nici pe răniți, nici pe bolnavi. Mii de prizonieri au fost împușcați, iar palatele jefuite.

– Și împăratul?

– Bahadur Shah Zafar s-a adăpostit, împreună cu familia, în mausoleul unui strămoș de-al său, împăratul Humayun, la câteva mile de oraș. Informat de un spion, căpitanul William Hodson, un aventurier condamnat cândva pentru escrocherie, s-a dus după el și l-a convins să se predea, asigurându-l că va fi tratat cu onorurile cuvenite rangului său. Am aflat mai târziu că

împăratul e închis într-o odaie cu gratii de fier, pradă batjocurii vizitatorilor.

Cât despre cei trei fii ai săi care-l însoțeau, Hodson le-a promis viața dacă acceptă să se predea.

Însă pe drum a făcut în așa fel, încât să-i despartă de suita lor, i-a obligat să se dezbrace și i-a împușcat de aproape.

– Ce grozăvie! se cutremură Hazrat Mahal. Oamenii ăștia n-au pic de respect pentru cuvântul dat? Sper măcar că superiorii lor i-au pedepsit.

– Nici pomeneală! Chiar dacă superiorii lui îi dezaprobă purtările, nu pot face nimic. Hodson e considerat de-acum erou și aici, și în Anglia.

Cei prezenți îi încuviințează spusele, dând cu dezamăgire din cap. Toți tac, duși pe gânduri.

Pentru a înveseli atmosfera, Hazrat Mahal le face semn tinerelor servitoare să aducă *hookah* și să împartă oaspeților sorbeturi de mango și trandafiri.

Apoi se întoarce spre prinț:

– O să rămâneți cu noi, Shahzadeh? [73](#)

– Ar fi cea mai mare dorință a mea, Hozur, răspunde el, privind-o cu admirație.

Ea își dă seama că roșește, lupta și necazurile au oțelit-o, însă nu a devenit insensibilă la complimente.

– Sunteți mai frumoasă decât se zice, șoptește prințul.

Ea știe că ar trebui să se arate ofensată și să-și ferească ochii, însă e atât timp de când i se laudă

doar curajul și inteligența, încât se simte ca un fluture însetat de nectar.

Senzația unei priviri în ceafă o face să se răsucească: rajahul Jai Lal o observă cu răceală.

Stânjenită și enervată, îi înfruntă privirea: de ce ar trebui să se simtă vinovată că i se par agreabile complimentele prințului Turcoaz [74](#) ? Cuvinte fără importanță, dar plăcute urechii.

– Din păcate, sunt nevoit să plec, continuă prințul, merg în provinciile centrale pentru a sprijini mișcarea de eliberare. Trebuie să-i încurajăm pe oameni să se revolte pretutindeni și, în același timp, e singura noastră șansă de a le veni de hac britanicilor. Poporul e pregătit, însă

nu se poate organiza singur și, din păcate, majoritatea cipailor s-au grupat în marile orașe.

Însă, dacă doriți, o să vi-l las pe unul dintre cei mai buni locotenenți ai mei. A auzit vorbindu-se mult despre Domnia Voastră și visează să vă slujească. Am considerat că v-ar putea fi de folos să aveți alături pe cineva care cunoaște perfect modul de a gândi și reacțiile inamicului.

Îmi îngăduiți să-l chem?

Cu încuviințarea lui Hazrat Mahal, locotenentul lui Firuz Shah își face apariția. E un voinic blond, cu fața înroșită de soare. Respectuos, se înclină adânc dinaintea regentei.

Aceasta se uită spre prinț, mirată la culme.

– Dar e englez!

– Nu, irlandez. Îl cheamă Brendan Murphy.

– Pentru mine, e același lucru. Nu vreau un european în anturajul meu. Avem și-așa destui spioni printre noi.

Discuția s-a desfășurat în urdu, pentru ca Murphy să nu înțeleagă. Acesta, încă așteptând în picioare, zâmbește: înțelege la perfecție urdu, dar înțelege și reacția regentei.

Firuz Shah se ridică.

– Nu vreau să vă influențez. Vorbiți cu el și hotărâți singură.

Deși umbrele au cuprins marele salon, iar servitoarele au aprins sfeșnicele de argint, Rajmata

și locotenentul continuă să discute.

Brendan Murphy povestește cum, în 1846, s-a angajat în armata britanică pentru că la el acasă

se murea de foame. Se întâmpla pe vremea mării foamete, când mana distrusese culturile de cartofi, singura hrană a săracilor, întrucât grânele și carnea, pe care țara le producea din abundență, erau exportate.

– Exportate de cine? nu înțelege Hazrat Mahal.

– De englezi, care la sfârșitul Evului Mediu ne-au colonizat țara, cum o colonizează și pe a voastră! De patru secole, pământurile ne sunt confiscate de coloniștii veniți din Marea Britanie, iar vechii proprietari au devenit fermieri aflați la discreția lor.

– Adică vreți să spuneți că englezii v-au colonizat pe voi, europeni creștini, așa cum ne colonizează pe noi, care suntem „băștinași” și, pe deasupra, „păgâni”? exclamă *begum* uluită.

– Întocmai! Și, la fel ca voi, ne-am revoltat. În secolul al XVII-lea, țărani irlandezi au masacrat mii de colonizatori. Ceea ce a dus la cumplita represiune a lui Oliver Cromwell, noul stăpân al Angliei. De atunci populația e supusă cu totul autorității protestanților de sorginte britanică, ei deținând întreaga putere. Mai întâi au lovit în religie și în cler, care dădeau poporului curaj să

reziste. Preoții care refuzau să jure credință regelui protestant erau surghiuniți ori spânzurați.

S-au impus „legi penale”: interdicția de a vorbi propria limbă, galeza, interdicția de a practica propria religie, interdicția oricărei forme de instruire. Populația a fost nu doar aruncată în mizerie, ci de-a dreptul călcată în picioare. Totuși, a continuat să reziste.

În mai 1798 a avut loc „marea revoltă”. În ambele tabere au fost incendii și masacre. Englezii au învins, întrucât cei mai mulți rebeli erau țărani săraci, lipsiți de arme și disciplină.

Represiunea s-a dovedit înspăimântătoare. Bunicul meu, fiindcă luase parte la revoltă, a fost ucis împreună cu toată familia, în afara fiului cel mic, un băiețel de cinci ani, care s-a ascuns în fân. Tatăl meu. Crescut de niște rude îndepărtate, n-a vrut niciodată să se amestece în politică.

A muncit ca un simplu țăran, deși a învățat să citească și să scrie, ceea, în satul său, i-a atras faima de știutor de carte. Se întâmpla pe vremea când preoții țineau liturghia ascunși în șanțurile de lângă drumuri.

De la tata am învățat tot ce știu. Aveam șaptesprezece ani în 1845, când foametea a lovit țara.

Patru ani a ținut. Din opt milioane de irlandezi, un milion au murit de foame. Alți un milion au plecat, la fel ca mine. De la începutul secolului, Marea Britanie are nevoie de soldați

pentru coloniile sale. Astfel că, în 1846, neavând încotro, m-am înrolat în armată și am sosit în Indii.

Begum nu-și revine din uimire.

– Dar de ce s-au purtat așa cu voi?

– Ca întotdeauna și pretutindeni, se invocă rațiuni morale pentru a cotoropi o țară și a pune mâna pe bogățiile ei. Bogăția Irlandei este agricultura, voi, în Indii, aveți aur, nestemate, mirodenii, dar și mătase și bumbac, de care au mare nevoie filaturile tot mai numeroase. Atât de mare, încât ziarele britanice scriu: „Pierderea Indiilor ar fi o lovitură mortală dată

comerțului și industriei noastre“.*

Hazrat Mahal încuviințează din cap. Mai e un amănunt care o face curioasă.

– Mi s-a părut că înțelegeți urdu. Unde ați învățat?

– De la soția mea! răspunde irlandezul, izbucnind în râs. M-am căsătorit cu o indiană și avem doi copii minunați!

Begum începe să râdă și ea:

– Îmi place de dumneavoastră, domnule Murphy, dar trebuie să vă întâlniți cu rajahul Jai Lal Singh. În tot ce ține de armată, el e cel care decide.

Și așa Brendan Murphy, un irlandez din comitatul Cork, a intrat în serviciul regatului Awadh pentru a lupta împotriva ocupației britanice și a devenit mâna dreaptă a rajahului Jai Lal, care și l-a făcut foarte repede prieten.

CAPITOLUL 27

La începutul lunii noiembrie 1857, Lucknow se pregătește de un nou atac. Combatanții sosesc în număr mare pentru a da o mână de ajutor, așa încât orașul numără peste cincizeci de mii de soldați. O forță impunătoare, dar în egală măsură și o povară, fiindcă toți acești oameni trebuie hrăniți și înarmați și, în ciuda eforturilor administrației de a strânge dările, tezaurul e aproape gol. Ca atare, rajahul Jai Lal s-a văzut nevoit să anunțe că nou-sosiții vor primi doar jumătate din suma cu care sunt plătite trupele regulate din Awadh. Fapt ce a stârnit nemulțumire și de care *maulvi* Ahmadullah Shah s-a grăbit să profite.

„Trimisul Domnului“ le-a promis cipailor care i se alătură aceeași plată cu a celor din Lucknow și a reușit astfel să-și dubleze forțele, în defavoarea celor ale regentei. Faima sa a sporit și nu pierde nicio ocazie să critice „partidul Curții“, cum îl numește el.

– Lucrurile nu mai pot continua așa, trebuie să-i vorbesc, hotărăște Hazrat Mahal.

– Credeți că are vreun rost? întrebă cu rețineră Jai Lal. Cu siguranță n-a uitat eșecul

„Operațiunii Moharram“ și reaua-voință a trupelor noastre de a-l sprijini.

– Am să încerc... La urma urmei, avem același dușman, trebuie să ne înțelegem.

Pentru a-l măguli pe *maulvi*, regenta a decis să-l întâmpine cu onorurile rezervate marilor demnitari.

Întrevederea are loc în Sala Tronului, în prezența regelui și a miniștrilor. *Begum* e numai zâmbet și atenții. Însă l-a judecat greșit pe cel care se consideră acum rivalul ei: fără a fi nici pe departe îmbunat de primire și de amabilitatea regentei, Ahmadullah Shah vede în toate acestea confirmarea importanței sale și a fricii pe care o inspiră. Începe o cuvântare vehementă

în care-i acuză pe generali de incompetență și lașitate, ba merge până într-acolo încât pune la îndoială loialitatea Curții față de cauza independenței.

– Destul! l-a întrerupt Hazrat Mahal, fulgerându-l cu privirea. Insinuați din întâmplare că și eu aș trăda?

Maulvi șovăie o clipă, apoi rostește:

– Poate că ei vă trag pe sfoară... Femeile nu sunt făcute să conducă treburi de stat. Sunt prea slabe și influențabile.

– Serios? Îl ia peste picior *begum*. Și-atunci, cum se face că de-a lungul secolelor, statele indiene au fost adesea guvernate de femei? N-ați auzit de Razia Sultana, pe care tatăl său a ales-o, în 1236, să-i urmeze la tronul din Delhi, fiindcă o credea mai capabilă decât frații ei? S-a dovedit o războinică iscusită și o remarcabilă cărmuitoare, restabilind ordinea în țară, încurajând comerțul și susținând artele. Sau de mareața Nur Jehan, soția împăratului Jahangir, care, în secolul al XVII-lea, a condus Imperiul Mogul în timp ce soțul ei se ocupa cu poezia și cu băutura? Dar de suveranele din Bhopal, unul dintre cele mai mari principate musulmane din Indii, mai întâi Qudsia *Begum* și acum fiica sa, *begum* Sikander? Dar de *rani* din Jhansi, care, în prezent, conduce revolta împotriva ocupantului, în fruntea armatei sale? Plus atâtea altele. Ce părere aveți? Toate sunt femei slabe și influențabile?

Auzind râsetele celor de față, Ahmadullah Shah se crispează.

– Ca bun musulman, respect Cartea sfântă care spune: „Un stat guvernat de o femeie merge spre pieire.“

– Sfântul *Coran* nu spune asta! Și, ca „bun musulman“, știți prea bine! exclamă *begum* indignată. Dimpotrivă, Profetul le-a dat femeilor drepturi pe care nicio creștină, evreică sau hindusă nu le avea pe atunci și nu le vor obține decât peste secole: dreptul la moștenire, libertatea de a dispune de propriile bunuri, dreptul de a face afaceri, unele au fost chiar cadii.

– Măcar ele au avut buna-cuviință de a purta vâl, așa cum e statornicit, rostește apăsător *maulvi*, uitându-se cu răutate la părul ca smoala al regentei, acoperit doar de o țesătură fină și transparentă.

– Încă o născocire! *Coranul* nu impune să-ți acoperi fața, nici măcar părul. Li se cere femeilor doar să fie pudice.

Maulvi își dă ochii peste cap.

– Mammoo Khan, adu-mi *Coranul*, poruncește Hazrat Mahal.

Peste câteva clipe, Cartea sfântă se află în mâinile sale.

– Ascultați singurele două pasaje despre vâl: „Spune credincioaselor să-și plece privirea, să respecte pudoarea, să nu-și arate podoabele decât pe dinafară și să-și coboare vâlul peste piept.” 76 Și: „Spune-le soțiilor tale și fiicelor tale și femeilor credincioșilor să se îmbrace cu mantia lor.” 77 Apoi, întorcându-se spre *maulvi*, adaugă: De-a lungul secolelor, oamenii au pervertit învățătura Profetului. Cum ar fi putut el să rostească îndemnul de a ține femeile închise, când prima sa soție, Khadija, era o femeie de afaceri pricepută, iar cea mai tânără

soție, Aisha, stătea la masă cu el și cu prietenii săi și discuta despre orice, mai ales despre politică?

– Lucrurile sunt clare, mărturisește rajahul din Mahmudabad, însă cum poporul nu poate citi în arabă și, chiar printre arabi, puțini sunt cei care înțeleg limba literară folosită în *Coran*, diferite ulemale au interpretat totul după voia lor!

Furios să se vadă blamat în fața întregii asistențe, *maulvi* se ridică.

– Îi insultați pe ulemale, insultați sfântul *Coran*! Allah o să vă pedepsească! tună el.

Și, îmbrâncindu-i pe eunucii de pază, părăsește în grabă Sala Tronului, de parcă ar fi fugit de diavolul însuși.

Noul comandant al armatei Indiilor, Sir Colin Campbell, este un scoțian de șaiszeci și cinci de ani, născut într-un clan ilustru, dar aparținând unei ramuri mai sărace – tatăl său a fost dulgher. Neavând mijloace să-și cumpere gradele de ofițer, cum obișnuiau pe atunci să facă

băieții de familie bună, a trebuit să le câștige pe câmpul de luptă. Curajul dovedit în războaiele din Punjab, apoi din Crimeea, i-a adus faima de erou.

Descris în mediile engleze din Calcutta drept un „bărbat scund, urât și necioplit”, a reușit să

câștigate încrederea reginei Victoria care, de când s-a instalat la Balmoral, îi apreciază mult pe supușii scoțieni. În plus, soldații îl adoră, mai ales regimentul de highlanderi, oameni aspri, din ținuturile înalte ale Scoției, singurii în care el are deplină încredere.

La 28 octombrie, Sir Colin a părăsit Calcutta pentru a face joncțiunea cu trupele staționate la Kanpur și a se îndrepta apoi spre Lucknow. Prioritatea lui e să elibereze Rezidența care, după

patru luni de rezistență, a devenit în toată lumea anglo-saxonă simbolul curajului și al superiorității rasei albe.

La 3 noiembrie, în fruntea a trei mii cinci sute de oameni, ajunge la Kanpur. Aici încearcă, la fel ca generalul Outram înaintea sa, să stabilească legături cu notabilitățile locale, făcându-le o mie de promisiuni. Degeaba. Nimeni nu acceptă să coopereze și nici măcar să furnizeze hrană

britanicilor. Campbell hotărăște să strângă toate trupele din amonte de Benares și să pornească

spre Lucknow, însoțit de cinci mii de oameni și cincizeci de tunuri și mortiere.

Totuși, în ultima clipă ezită, după ce află că generalul Tantia Tope mășcăluiește spre Kanpur cu reductibilul contingent Gwalior, care s-a revoltat împotriva maharajahului său. Însă presa din Anglia, dezlănțuită, nu-i dă de ales. Generalul Windham și două mii de soldați vor rămâne la Kanpur.

La 9 noiembrie, Campbell trece fluviul și se lovește de o avangardă de o mie cinci sute de cipai. Lupta este inegală: după ce îi decimează, Campbell ajunge la Alambagh, unde staționează în continuare o mică garnizoană a englezilor.

Din baza de acolo, situată la cinci mile de Lucknow, decide, pe 14 noiembrie, să lanseze atacul.

În tot acest răstimp, în capitală, rajahul Jai Lal și Man Singh, unul dintre marii rajahi din Awadh, pregătesc apărarea.

Primele înfruntări au loc în vecinătatea palatului Dilkusha, „Desfătarea inimii“, construit după

modelul unui conac englezesc, și a Colegiului La Martinière [78](#), unde elevii și profesorii vor lupta cot la cot cu cipaii. O dată în plus puterea de foc a britanicilor învinge artileria ușoară și muschetele, iar trupele indiene bat în retragere. O companie rămâne pe loc, sacrificându-se pentru a acoperi retragerea camarazilor.

A doua zi, avangarda lui Campbell se năpustește asupra palatului Sikanderbagh, clădit de regele Wajid Ali Shah pentru frumoasa Sikander, pe vremea când aceasta era soția sa

preferată. Înconjurat de ziduri înalte de șase metri, flancate de turnulețe grațioase, palatul se înalță chiar pe drumul spre Rezidență.

Pentru a opri înaintarea inamicului, rajahul Jai Lal își trimite imediat oamenii acolo, însă

aceștia trebuie să înfrunte doar cu puști artileria grea și ultima armă a englezilor, *rocket cars*, tunuri pe roți care, grație unei tehnici noi, trag foarte repede și în toate direcțiile, fără a avea nevoie, precum tunurile clasice, să fie încărcate de fiecare dată. Folosite în Indii pentru prima dată, *rocket cars* seamănă groaza în rândul indienilor.

Bătălia e în toi. Britanicii reușesc să pătrundă în parc, încolțindu-i pe insurgenți care luptă cu energia disperării. Printre combatanții indieni se află chiar și femei, care dau dovadă de o cutezanță uluitoare. În timpul unui asalt, una dintre ele se ascunde într-un arbore înalt și stufos, sub care sunt înșirate urcioare cu apă proaspătă. După încheierea bătăliei, soldații vin aici să se odihnească la umbră și să-și astâmpere setea. La un moment dat, numărul de cadavre ce zac sub arbore atrage atenția unui ofițer. După ce le cercetează rănilor, ofițerul are bănuiala că s-a tras de sus. Ridică ochii, zărește o siluetă printre frunze și trage. Un corp se rostogolește la pământ, îmbrăcat într-o tunică strânsă pe talie și pantaloni de mătase roz, iar bărbatul observă, uluit, că e vorba despre o tânără. Înarmată cu două pistoale vechi, reușise să

ucidă din ascunzătoarea ei vreo șase soldați.

Din cei trei mii de combatanți indieni de la Sikanderbagh, niciunul nu va scăpa. Soarele răsare peste mormane de cadavre, multe încă purtând vechea uniformă roșie.

Britanicii continuă să avanseze. Una dintre ultimele poziții pe drumul spre Rezidență este Shah Nadjaf, splendidul mausoleu al primului rege din Awadh și al soțiilor sale favorite.

Luptele durează toată după-amiaza, iar pierderile britanicilor sunt atât de grele, încât se dă ordin ca highlanderii din Compania 93 să se retragă. Tocmai atunci, printr-un noroc, soldații descoperă în spatele mausoleului un loc de trecere îngust. Se strecoară unul câte unul pe acolo, așa încât apărătorii se pomenesc prinși între două focuri: în față, tunurile, în spate,

„diavolii în fustă“, care se aruncă asupra lor.

Pe înserat peluzele și straturile de flori de la Shah Nadjaf sunt acoperite de leșuri. Pentru a evita holera, le ard pe toate, deși printre ele se află și răniți. Noaptea se aud gemetele celor ce agonizează, implorând să li se curme suferința cu un glonț.

În dimineața următoare, ultimele clădiri din preajma Rezidenței sunt cucerite prin atac la baionetă și, la primele ore ale după-amiezii, armata britanică ajunge la poarta Bailey, unde e primită cu entuziasm de asediați.

Încrezători în trupele reunite, generalii Havelock și Outram plănuiesc să împresoare Kaisarbagh, să supună Lucknow și să termine o dată pentru totdeauna cu *begum* și complicii săi. Însă, spre marea lor dezamăgire, Sir Colin refuză categoric: a pierdut șase sute de oameni și consideră că forțele rămase sunt suficiente doar pentru a asigura evacuarea Rezidenței.

Acțiunea va avea loc pe 19 noiembrie.

Seara, o primă coloană de litiere și palanchine, transportând cinci sute de femei și copii,

părăsește Rezidența și orașul Lucknow, fără a întâmpina nicio piedică. În trei zile, întreaga garnizoană va fi evacuată. Noaptea sute de răniți sunt scoși pe târgi, protejați de civili înarmați și de soldați. Pentru a abate atenția indienilor, Sir Colin a pus la cale o diversiune: tunurile lovesc aprig palatul Kaisarbagh pentru a da impresia unui atac apropiat. Înăuntru femeile urlă

de groază și o parte din garnizoană, speriată, e pe punctul de a fugi. Regenta îi cheamă la ea pe comandanți:

– Puteți pleca, însă eu voi rămâne. Dar, fiindcă nu vreau să cad vie în mâinile inamicului, am să vă cer ca, înainte de a părăsi palatul, să-mi tăiați capul*.

Văzând dârzenia acestei femei, militarii își coboară privirile, rușinați de lașitatea lor, și, într-o tresărire de orgoliu, o asigură că sunt gata să lupte alături de ea.

Între timp, lungul convoi al britanicilor, alcătuit din patru mii de oameni, plus cai și trăsuri, a ajuns pe malul râului Gomti. Singura trecere este un pod de piatră și, în ciuda tunurilor și a întinericului, traversarea lui nu poate scăpa atenției gărzilor. Acestea dau numaidecât alarma.

Prevenită în plină noapte, regenta primește vestea cu calm:

– Mă așteptam, îi răspunde ofițerului venit într-un suflet s-o anunțe.

– Trimit imediat trupele să-i aresteze!

– Nu, lăsați-i în pace!

– Poftim?

– Scopul nostru nu e să-i ucidem, scopul nostru e să-i vedem plecați. Cu atât mai bine dacă o fac de bunăvoie! Așa scăpăm și de ultimii angrezi! Ce vreți mai mult?

– Și să nu ne răzbunăm morții?

– Pentru fiecare englez ucis, am pierdut cel puțin zece oameni! Credeți că nu-i destul? Pe deasupra, refuz să atac o coloană de refugiați și sute de răniți. Eu nu sunt Nana sahib, iar

comandantul armatei, rajahul Jai Lal, îmi împărtășește întru totul părerea. Nu mai stăruieți, hotărârea mea e luată: vreau ca oamenii aceștia să fie lăsați să plece.

Populația va sărbători evacuarea Reziidenței ca pe o mare victorie: toți britanicii au părăsit Awadh, în afară de Outram și de un detașament de două mii de soldați, rămași să păzească

Alambagh, de care indienii se simt în stare să scape foarte repede.

Optimismul domnește, mai cu seamă după aflarea veștii că Tantia Tope l-a învins pe generalul Windham și a recucerit Kanpur. Se vorbește deja despre posibilitatea eliberării orașelor Benares și Allahabad, care înaintea dezastruosului tratat din 1801 aparțineau statului Awadh.

Begum Hazrat Mahal chiar i-a convocat pe generali pentru a le cere să pună la punct un plan.

De-acum, nimic nu mai pare imposibil.

CAPITOLUL 28

Stăpânirea asupra orașului Kanpur nu va dura mult. La jumătatea lunii decembrie, orașul este ocupat iar de englezi.

Nana sahib, pe al cărui cap s-a pus o recompensă, a fugit și nu se știe unde e ascuns.

Cât despre consilierul său, Azimullah Khan, nimeni nu l-a văzut. Întrucât corpul nu i-a fost găsit pe câmpul de luptă, s-a presupus că a fugit împreună cu Nana. Dar Hazrat Mahal se îndoiește: așa ceva nu i se potrivește personajului în cauză. Nu l-a întâlnit decât o singură

dată, însă are convingerea că, deși e capabil de cruzime și cinism, bărbatul acesta este în primul rând un naționalist gata de orice ca să-și elibereze țara. Nemaiputând să-și influențeze stăpânul îngrozit, Azimullah l-a părăsit, probabil, pentru a continua lupta – în felul său. Căci terenul preferat al acestui personaj remarcabil și lipsit de scrupule nu-i lupta armată, chiar dacă e renumit pentru sângele rece ieșit din comun – se spune că își fumează țigara de foi în toiul bătăliei, cu proiectile explodând în jur. Specialitatea lui este conspirația, la care nu-l întrece nimeni.

În lunile următoare va umbra zvonul că Azimullah Khan a fost văzut la Hyderabad cu ofițerii răzvrățiți, la Jodhpur, Pune și în diverse alte orașe din centrul Indiilor, unde populația e în fierbere. Ca din întâmplare, pe oriunde trece el nu întârzie să izbucnească revolte. La Bhopal cică ar fi fost chiar arestat, dar eliberat curând, *begum* neavând intenția să-l execute pe favoritul lui Nana sahib și să se certe cu acela care va fi, poate, viitorul Peishwa.

La rândul său, generalul Tantia Tope, alungat din Kanpur și nemaiputând să se bizuie pe Nana sahib, decide să se întoarcă în India Centrală, în ținutul său de baștină, însoțit de Rao sahib, nepotul stăpânului său. Aici plănuiește să-i îndemne la revoltă pe *marathi*.

Totuși, la Lucknow, regenta și statul-major își fac griji.

În acest ianuarie al anului 1858 se așteaptă un nou atac, mai sever decât precedentele, fiindcă

se știe că generalul Campbell a primit întăriri din Anglia, care sunt în drum spre Awadh.

Hazrat Mahal s-a apucat să fortifice Lucknow. Cincisprezece mii de oameni dau zor să

construiască un zid împrejurul orașului, mai puțin în partea de nord, unde râul Gomti

constituie o apărare naturală. Pe fiecare stradă și alee se ridică baricade, principalele clădiri sunt consolidate și fiecare casă e prevăzută cu mici ferestre prin care se pot arunca proiectile.

În jurul palatului Kaisarbagh tranșeele au fost umplute cu apă din Gomti și s-au înălțat trei linii de apărare. Transformate în veritabile fortărețe, cu bastioane la fiecare colț, palatele, dintre care cel mai mare adăpostește acum comandamentul forțelor armate, sunt apărate de o sută douăzeci și șapte de tunuri.

Dacă, în ciuda acestor măsuri, principalele fortificații cedează, rezistența trebuie să continue în centrul orașului, așa că locuitorilor li s-au împărțit mușchete vechi. Însă, ca de obicei, muniția lipsește. Ca să se descurce cumva, cipaii dau dovadă de o mare ingeniozitate, născocind fel de fel de metode pentru a fabrica obuze: obuze din argilă, pline cu bucăți de fier, obuze din cilindri enormi de lemn, obuze din piatră sau saci de iută, umpluți cu sfărâmături de proiectile și pulbere, la care se adăugau detonatoare improvizate. De asemenea, sunt plătite femei bătrâne ca să se aventureze dincolo de metereze și să adune gloanțele pierdute.

Rajmata este peste tot. Urcată pe elefantul regal, vizitează fiecare cartier ca să-i încurajeze pe oameni și să se asigure că rațiile sunt suficiente. Mulți nu mai au ce mânca. De când recoltele au fost arse de trupele inamice, cerealele sunt puține și scumpe. Așa că Rajmata a hotărât să

numească în fiecare cartier un responsabil care să vegheze ca nimeni să nu moară de foame, la nevoie, luând de la bogați pentru a le da săracilor.

În plus, se întâlnește cu bancherii ca să le ceară un împrumut de două milioane de rupii, însă

ei refuză categoric. Cu insistențe, folosind când promisiuni, când amenințări, reușește să

obțină o parte din bani. Dar nu-s de ajuns, fiindcă trebuie plătite trupele: oricât ar fi de devotați, soldații nu pot să lupte cu burta goală și nici să-și lase familiile să moară de foame.

Prin urmare, Hazrat Mahal decide să-și topească bijuteriile și toate gătelile din aur și argint. Și, în pofida strigătelor de indignare ale celorlalte *begum*, le obligă să facă la fel. Din sumele obținute pune deoparte un fond secret pentru a-și finanța acțiunile diplomatice.

Prima dintre acestea este să cheme la ea, în mare taină, un ofițer indian încartiruit la Kanpur, unde încă se află patru regimente indiene, sub comandă britanică. Stânjenit, ofițerul încearcă

să-i explice împrejurările care au împiedicat regimentele în cauză să se alăture revoltei, însă

Rajmata îl întrerupe cu delicatețe:

– Înțeleg, Khan *sahab*. Dar e de neînchipuit ca soldații voștri și ai mei, indieni cu toții, frați, să

se ucidă între ei!

– Trebuie să mărturisesc, Hozur, că eu și oamenii mei ne simțim prinși în capcană. Ne îngrozește gândul de a lupta împotriva alor noștri, dar la cel mai mic semn de indisciplină, ne așteaptă spânzurătoarea.

– Atunci, de ce să nu dați trupelor ordin să tragă cu cartușe oarbe? Vom face și noi la fel, firește.

– Și după aceea? Am fi executați pentru nesupunere!

– Nu va exista „după aceea“. Cipaii voștri vor trage cu cartușe oarbe, apoi se vor uni imediat cu ai noștri pentru a trage împreună în englezi, de astă dată cu gloanțe adevărate!

Până la urmă, *begum* își convinge interlocutorul și pun la punct împreună ultimele amănunte.

O mie de rupii pe care ofițerul să le împartă cu oamenii săi pecetluiesc înțelegerea.

În fiecare zi, de dimineața până seara, Hazrat Mahal trudește să organizeze lucrurile și să

încurajeze oamenii, iar când se întoarce obosită în odăile sale, dă de alte neazuri. În palatul lor din Kaisarbagh, celelalte *begum* au făcut front comun împotriva sa. Confiscarea bijuteriilor a fost picătura care a umplut paharul. De multă vreme mocneau invidia și iritarea față de puterea noii Rajmata, care la urma urmei nu era decât cea de-a patra soție și, unde mai pui, de origine foarte modestă!

Mir Wajid Ali, fostul responsabil al fabricii de muniție, bănuiește de unii a fi omul englezilor, a turnat gaz pe foc. Speriind femeile cu povești despre victoriile inamicului, despre puterea tunurilor acestuia și despre slăbiciunea armatei indiene, a reușit să le convingă de nepriceperea noii regente și de pericolul de a i se lăsa întreaga putere de decizie. Sub

influența lui s-a născut în interiorul palatului o veritabilă mișcare de contestare, care-i căuta neîncetat pricină regentei și încerca să-i slăbească autoritatea.

Degeaba s-a străduit Hazrat Mahal să se convingă că toate acestea sunt invidii lipsite de importanță, că ea e deasupra intrigilor meschine. Atacurile o afectează profund. Noroc că o are pe Mumtaz! A poruncit să i se aranjeze o cameră lângă a ei și petrec ore întregi împreună.

Însă, deși o îmbărbătează, Mumtaz nu poate să-i ofere sfaturi în problemele politice. Hazrat Mahal simte lipsa discuțiilor cu Jai Lal, i-ar plăcea să-l aibă alături ca odinioară, fiindcă el știe întotdeauna ce trebuie făcut, pe când ea stă în cumpănă și pune mii de întrebări. Forța și priceperea lui o fascinează. Rajahul o liniștește atunci când o copleșesc îndoielile, iar încrederea și admirația lui îi dau tăria să meargă înainte.

Caută tot mai des ocazia să-l întâlnească: prezența lui Jai Lal la Curte, unde nu te poți bizui pe nimeni, zâmbetul și vocea lui caldă i-au devenit mai mult decât necesare.

Totuși, rajahul păstrează distanța. Vede prea bine că tânăra femeie încearcă să reînnoade legăturile de altădată, însă atunci existau doar prietenie și admirație reciprocă, pe când acum... Jai Lal știe că ține la Hazrat Mahal așa cum nu a mai ținut la nicio altă femeie. Dar ea?

Ce simte ea pentru el? E atât de schimbătoare, când distantă, când plină de farmec, la prima vedere, fără niciun motiv. Nu vrea să se lase prins în joc. Nu a văzut-o deunăzi cochetând cu prințul Firuz?

Cum să ghicească el că Firuz Shah e ultima grijă a lui *begum*?

Avangarda armatei lui Sir Campbell, condusă de generalul Frank, cu sprijinul trupelor *gurkha* ale lui Jang Bahadur, prim-ministrul și omul cel mai influent din Nepal, înaintează spre Awadh. Orașele sunt cucerite după lupte grele, dar, imediat ce nepalezii le părăsesc, indienii atacă iar și le eliberează, continuând să hărțuiască armata britanică pe oriunde trece. Nu se recunosc niciodată învinși, pornesc mereu la atac și de fiecare dată recuceresc pozițiile pierdute.

Obiectivul generalului Frank nu e să pacifice Awadh, pentru care e nevoie de forțe mult mai mari, ci să cucerească Lucknow. Trupele sale avansează, cu ajutorul războinicilor *gurkha*, scunzi, îndesați și de o cruzime legendară. Trebuie oprite înainte ca populația din Awadh, înfricoșată, să fugă din calea lor. În consecință, statul-major al lui *begum* decide să trimită

douăsprezece regimente să le bareze trecerea.

Abia apucaseră cipaii să străbată câteva mile, când sunt ajunși din urmă de un călăreț în galop, ce aduce un mesaj din partea lui *maulvi* Ahmadullah Shah:

„Întoarceți-vă! Ați fost înșelați! *Begum* și partidul Curții vor să vă

îndepărteze pentru a putea duce tratative ca să predea orașul englezilor.

Întoarceți-vă numaidecât ca să împiedicați această trădare! E ordinul sacru dat de viceregentul Domnului, căruia îi datorați cu toții ascultare!”

Oamenii se codesc, au jurat supunere tânărului rege și lui Rajmata, însă *maulvi* îi impresionează: e un războinic aprig și un sfânt, de ce i-ar minți? După îndelungi discuții,

hotărăsc să facă stânga împrejur și să revină în capitală. [79](#)

Incidentul înfierbântă spiritele și dă naștere unei mari tensiuni. Acuzat pe față, Ahmadullah contestă public autoritatea regentei și a „purtătorilor de turbane” [80](#) și amenință să se proclame rege.

Trupele sale și cele ale lui *begum* se ciocnesc de mai multe ori până când, la 7 ianuarie, se dă o bătălie în toată regula între cele două tabere. Confruntarea ține de câteva ore și a făcut deja două sute de morți, când este întreruptă de sosirea regentei în persoană. Aflând ce se petrece, ceruse să meargă acolo și, din palanchinul său, cu ochii scânteind de furie, îi dojenește pe combatanți:

– Sunteți nebuni? Dușmanul e la porțile noastre și, în loc să apărați populația, vă omorâți unii pe alții? Cum de am putut să am încredere în voi?

Oamenii s-au oprit. La auzul vorbelor grele rostite de Rajmata, își pleacă frunțile, descumpăniți. Văzându-i, Rajmata își îndulcește tonul:

– Păstrați-vă forțele pentru apărarea orașului și a familiilor voastre împotriva angrezilor. Mă

bizui pe loialitatea și pe curajul vostru!

În toiul acestor conflicte interne, comandantul armatei Indiilor, Sir Colin Campbell, reia ofensiva contra statului Awadh. Ar fi preferat să aștepte toamna și să înăbușe mai întâi revoltele care izbucnesc pretutindeni în jur, însă, din punct de vedere politic, Lucknow rămâne o prioritate.

„Toți ochii din Indii sunt ațintiți spre Awadh, așa cum au fost la Delhi”, îi scrie Lord Canning de la Calcutta. „E ultimul loc de adunare al cipailor, în care ei își pun toate speranțele, singurul care reprezintă o dinastie. De doi ani, conducătorii indieni așteaptă să vadă dacă suntem în stare să păstrăm ce am luat, ca să știe ce atitudine să adopte.”*

Ca atare, Sir Colin pornește la drum. Are la dispoziție cea mai importantă forță armată strânsă

vreodată de britanici în Indii: treizeci de mii de oameni, printre care șaisprezece regimente ale armatei regale, plus o artilerie puternică.

Înaintarea decurge lent, întrucât calea ferată nu acoperă decât o sută douăzeci de mile, de la Calcutta la Raniganj. După care, încă nouă sute de mile până la Kanpur, companiile și întreg armamentul – tunuri, muniție, scări și material de asediu – sunt transportate pe spinările elefanților sau în care trase de bivoli, totul alcătuind un convoi lung de zece mile.

Căldura e atât de apăsătoare, încât oamenii sunt forțați să se oprească de la ora zece dimineața până la patru după-amiaza și nu pot străbate decât între douăzeci și cinci și treizeci de mile pe zi. Vor avea nevoie de mai bine de trei săptămâni pentru a face drumul de la Calcutta la Benares. Apoi, din orașul sfânt, nu mai înaintează decât în detașamente de trei, patru companii, fiindcă regiunea e înțesată de bande de insurgenți. După Allahabad, trebuie să

meargă pe jos ultimele o sută cincizeci de mile până la Kanpur.

La jumătatea lunii februarie, armata e adunată, în sfârșit, la Kanpur și, după câteva zile de odihnă, e gata să se năpustească asupra orașului Lucknow. Însă Lord Canning îi cere lui Campbell să aștepte: prim-ministrul Nepalului vrea să participe la asediu. Orașul e de-o bogăție legendară și acesta speră să obțină o parte din pradă. Toți îi cunosc motivele, însă nu-l poți supăra pe un aliat atât de important. Tunând și fulgerând, Campbell așteaptă o vreme, după care la 28 februarie, ajuns la capătul răbdării, dă ordin armatei să treacă Gangele.

Odată fluviul lăsat în urmă, britanicii se lovesc de o enormă desfășurare de forțe. Mii de țărani se bat cot la cot cu regimentele de cipai și cu trupele *talukdar*-ilor, pentru a-și apăra pământul.

Mobilizarea e generală, spre marea surprindere a ofițerilor englezi, debarcați de curând în Indii:

– Ni s-a vorbit de o răzmeriță, se miră unul dintre ei, însă ce văd eu în jurul meu este o luptă de independență națională a întregii țări împotriva noastră, a străinilor. [81](#)

Dar superioritatea forțelor britanice devine repede evidentă și tot mai mulți *talukdar*-i abandonează lupta. Rajahul Man Singh trădează primul. Se retrage în fortul său cu șapte mii de soldați, exemplul lui fiind urmat și de alții.

De vină nu e doar descurajarea în fața puterii adversarului. Acești stăpâni feudali au început să se teamă de forța revoltei populare. Își dau seama că o victorie riscă să tulbure tradițiile seculare ale societății indiene și să le pună în pericol privilegiile, fapt pe care englezii, care țin la ierarhii, nu l-ar face niciodată.

Astă-seară Hazrat Mahal s-a înapoiat la palat frântă de oboseală și îngândurată. În urma

pierderilor suferite și a dezertărilor, forțele indiene s-au redus cu o treime. N-au mai rămas decât șazeci de mii de oameni, dintre care doar treizeci de mii de cipai.

În timp ce prietena ei Mumtaz se străduiește să o înveselească, un ofițer cere să fie primit.

Conduc de un eunuc, bărbatul se oprește în pragul salonului și e de presupus, după aerul lui sumbru, că aduce o veste proastă.

– Haide, spune! Ce s-a întâmplat? Întreabă Rajmata.

– Pe când încerca să respingă un atac la Nawabjang... rajahul Jai Lal...

Hazrat Mahal tresare, sângele îi piere din obraji și nu mai poate să rostească un cuvânt.

Mumtaz îl zorește pe ofițer să vorbească:

– Ce-a pățit rajahul?

– L-a răpus o ghiulea, bâiguie omul, plecând capul.

...Ghiulea... răpus...

Hazrat Mahal nu înțelege.

Apoi brusc, de parcă ar fi asistat la un spectacol, aude un strigăt:

– A murit?

Văzând ochii ațintiți asupra ei, își dă seama că ea este cea care a țipat, iar ofițerul o privește uimit.

Mumtaz abia apucă să-i spună bărbatului să iasă, că Hazrat Mahal i se prăbușește în brațe. Jai Lal a murit? Durerea îi sfâșie inima și o împiedică să respire. Speriată, Mumtaz o așază pe divan, îi umezește fruntea cu apă rece, îi mângâie mâinile și fața, căutând s-o consoleze.

Degeaba. Hazrat Mahal simte că se sufocă, se zbate, încearcă să se ridice, dar cade la loc pe divan, fără vlagă.

– Vasăzică îl iubeai așa de mult? șoptește Mumtaz tulburată.

De ce nu i-a arătat niciodată? Mereu blestemata asta de mândrie! Iar acum e prea târziu.

Mumtaz rămâne lângă ea toată seara, cântându-i ca s-o liniștească vechi melodii de pe vremea copilăriei lor. Hazrat Mahal a închis ochii, a început să respire normal și într-un târziu a adormit.

Când se trezește a doua zi și înțelege că n-a fost un coșmar, lacrimile o podidesc iar. Oricât se străduiește, nu poate să le stăpânească. Așa că o roagă pe Mumtaz să-i anuleze toate audiențele și să nu îngăduie nimănui să intre.

Spre prânz se aude zarvă pe coridor. Un glas răsunător acoperă strigătele ascuțite ale eunucilor și femeilor: „Lăsați-mă să trec, nemernicilor! Dacă Rajmata e bolnavă, cu atât mai mult trebuie s-o văd!“

Și draperia de brocart e trasă într-o parte, dând la iveală o siluetă înaltă.

Hazrat Mahal face ochii mari, de parcă s-ar uita la o fantomă.

– N-ați... murit? abia reușește să spună.

– Murit?

Rajahul a încremenit, mirat, apoi își dă seama că la mijloc e o confuzie.

– Ah, nu, bietul ofițer care se afla lângă mine a fost ucis. Eu, precum puteți vedea, sunt viu și nevătămat!

Emoția e prea puternică, barierele ridicate în atâtea luni se rup și, hohotind, Hazrat Mahal i se aruncă în brațe, îndrugând cuvinte fără șir.

El îi cuprinde trupul care tremură și o leagănă blând, ca și cum ar împăca un copil. Îi mângâie ușor pletele și, aplecându-se, îi sărută fruntea arzândă.

Mumtaz se retrage discret.

CAPITOLUL 29

Într-o casă modestă din orașul vechi, o femeie trupeșă, cu părul încă negru, își așteaptă

oaspeții. De ieri se tot trudește să facă primitoare cele două încăperi sărăcăcioase. A măturat podeaua de pământ bătătorit, a spălat pereții zugrăviți în albastru și a șters praful din fiecare colțisor. Apoi a aranjat în cameră comorile pe care nepoata sa i le adusese anume pentru această ocazie: un covor mare, înflorat, perne de mătase și, în locul obișnuitului *charpoy* [82](#), una dintre acele născociri ale angrezilor numită „saltea“, peste care a așternut niște cearșafuri așa de fine cum n-a văzut în viața ei și o cuvertură moale, de satin.

Când Mumtaz, fiica fratelui său mai mare, venise s-o roage să găzduiască în casa ei, cu cea mai mare discreție, un cuplu de prieteni, Aslam Bibi se indignase: ea, o femeie respectabilă, doar n-o să-și pună în pericol reputația, clădită în patruzeci de ani de viață virtuoașă, înlesnind iubiri nepermise!

Însă Mumtaz atât stăruise, încât, până la urmă, femeia acceptase. Văduvă, având fete deja măritate, Aslam Bibi își păstrase o latură sentimentală și se emoționase cu gândul la acest cuplu care, din dragoste, risca moartea sau, cel puțin, veșnica osândă. Căci în Indii, fie că era vorba despre hinduși, musulmani sau creștini, nu se glumea cu virtutea femeilor. Prin intermediul misterioșilor amanți, Aslam Bibi avea să trăiască aventura vieții ei! Însă mai

ales punga cu aur strecurată de nepoată îi înlăturase ultimele îndoieli. De la moartea soțului, Aslam Bibi își ducea cu greu traiul vânzând muselină, cândva foarte apreciată, dar azi, de când cu exilul regelui și ruina rajahilor și a *taluqdar*-ilor, nu se mai vindea aproape deloc.

S-a întunecat de mult. Stând în bucătărie, femeia începe să-și facă griji: dacă oaspeții nu mai vin? Va trebui să înapoieze aurul? Imposibil! I-a dat deja o parte din el cămătarului de la care, de când i-a murit bărbatul, se împrumută – cu 14% dobândă pe lună, ca pentru prieteni, pretinde el, fiindcă are o mare prețuire pentru ea –, prețuire pe care, de altfel, nu s-ar da în lături să i-o dovedească. Însă, odată cu văduvia, Aslam Bibi a învățat multe: știe că nu trebuie să-i superi pe creditorii, dar nici nu trebuie să le răspunzi la avansuri, în speranța că-ți vor șterge datoriile. În realitate, se întâmplă exact pe dos: nemaivând ce să aștepte de la tine, nu-

ți mai arată pic de milă.

Se aude un ciocănit vag în ușă. Smulsă din gândurile sale, femeia se repede să deschidă, atentă

să nu scârțâie balamalele, și îi face loc să intre siluetei subțiri, ascunse sub o *burqa*.

– *Salam aleikum.*

– *Wa aleikum salam.*

N-au schimbat decât tradiționalul salut.

Mumtaz i-a pus în vedere să se poarte cu cea mai mare discreție, dar cele câteva cuvinte i-au fost de-ajuns ca s-o convingă pe gazdă că musafira sa e o musulmană din înalta societate. Și finețea mâinii e o mărturie suficientă, chiar dacă lipsa oricărei bijuterii încearcă a dovedi contrariul.

Rămasă singură în cameră, Hazrat Mahal privește pereții coșcoviți, în contrast izbitor cu așternuturile delicate a căror prezență, știe, se datorează prietenei sale. Și-a scos *burqa*, și-a aranjat *garara* albastru-închis, brodată cu argint, care-i pune în evidență pielea catifelată, și și-a potrivit șiragurile de perle împletite din păr. Oare Jai Lal o va găsi frumoasă?

Jai Lal... Gândindu-se la săruturile lor, o răscolește emoția. Amintirea acelei dimineți, când i s-a aruncat plângând în brațe, o umple de fericire și de teamă. Ce crede despre ea? Sunt două

zile de când amândoi evită să se întâlnească, fiindcă dorința e atât de intensă, încât se tem și unul, și altul să nu se trădeze.

E prima dată când iubește. Își dă seama că sentimentul pe care i-l purta lui Wajid Ali Shah a fost, la început, admirație pentru un suveran aureolat de glorie, apoi, după ce l-a cunoscut

mai bine, tandrețe față de un om bun și loial, amestecată cu un strop de milă. Vreme îndelungată

fusese convinsă că el făcea tot ce se putea într-o situație fără ieșire. Însă, de când este regentă și mai ales de când îl are zilnic în preajmă pe Jai Lal, a înțeles că, mai mult decât bunătaea și inteligența, principala însușire a unui conducător este curajul.

Însă curajul exclude, oare, prudența? Această întâlnire cu Jai Lal într-o casă străină nu-i o nesăbuiță? Fiindcă, deși ea personal poate alege să-și riște viața pentru a fi lângă cel pe care îl iubește, are, în schimb, dreptul să pună în primejdie imaginea de „mamă luptătoare“

respectată de soldați, poziția fiului ei și viitorul mișcării de eliberare?

În veci n-ar fi acceptat planul lui Mumtaz, chiar de-ar fi trebuit să-și smulgă inima, dacă

prietena ei n-ar fi reușit s-o convingă că nu există niciun pericol. Urma să se strecoare din palat așa cum făceau uneori fostele „zâne“ ale lui Wajid Ali Shah, frumoasele dansatoare părăsite de stăpânul lor și care se plictiseau, nemaigăsindu-și rostul, într-o *zenana* ce le devenise mormânt. Cele mai temerare dintre ele își făcuseră cunoștințe în afara palatului sau reluaseră

vechi legături, iar eunucii, în schimbul câtorva monede de argint, închideau ochii: odată plecat regele, nu mai vedeau pentru ce să-i supravegheze comoara.

Astă-seară Hazrat Mahal pretinsese că e foarte obosită și ceruse să nu fie deranjată cu niciun motiv. Mumtaz îi adusese pe furiș o *burqa* și chemase un faeton pe al cărui vizitiu îl cunoștea.

Acesta avea s-o aștepte pe doamnă și s-o aducă înapoi la palat înainte să se lumineze de ziuă.

Iar peste noapte, Mumtaz va dormi în patul lui Rajmata, în eventualitatea puțin probabilă că

ceva, încălcând ordinele, ar fi intrat în camera ei.

Foșnetul unei draperii... o mână ce i se așază pe umăr. Se înfioară, ar vrea să se întoarcă, dar nu are tăria, stă încremenită, bucurându-se de atingerea mâinii care urcă spre ceafă, mângâietoare, o mână blândă și fermă deopotrivă, care nu cere, ci se impune cu de la sine putere.

Dintr-o mișcare o cuprinde în brațe și o privește, fermecat, continuând să-i mângâie spatele, talia, șoldurile. Iar ea, care de luni întregi și-a imaginat această clipă, se simte ca un copil, fără

trecut și care nu vrea decât un lucru: ca momentul de față să dureze la nesfârșit. Se uită cu ochi mari la acest bărbat, tremură și violența dorinței lui o sperie, pentru întâia oară în viață nu mai e stăpână pe ea însăși.

Și atunci, pentru a încerca să controleze necunoscutul, închide ochii și întredeschide ușor buzele, așteptând un sărut.

– Nu!

Jai Lal se trage înapoi, făcând-o să se clatine. Și, cum ea îl privește nedumerită, continuă:

– Nu, scumpa mea, nu sunt un vis de-al tău, o fantomă care să-ți împlinească dorințele și să-ți ofere ce-ți lipsește. Uită-te la mine: sunt un om în carne și oase, cu virtuțile și metehnele lui, un bărbat care te iubește și pe care poate vei învăța să-l iubești și tu.

– Dar te iubesc!

– Încă nu mă iubești, ți-e teamă. Ai dovedit-o închizând ochii pentru a rămâne în lumea ta închisă. Ești îndrăgostită de un vis. Și cred că și tu, și eu merităm mai mult de-atât.

Ea își pleacă fruntea ca să-și ascundă lacrimile, știe că el are dreptate. Deși toată lumea îi laudă

curajul, nu e în stare să-și lepede armura. Frumusețea ei ațâțătoare făgăduiește nesfârșite desfătări și poate, cu siguranță, să-și ducă partenerul pe culmile plăcerii. Însă ea rămâne deoparte, fără ca el să-și dea seama, indiferent că e vorba de Wajid Ali Shah, singurul bărbat pe care l-a cunoscut, sau de prietena din *zenana*, cu care își amăgește singurătatea. Nu că s-ar preface, dimpotrivă, iubește dragostea, dar nu reușește să se lase în voia ei, speriată la gândul că e vulnerabilă și că riscă să fie părăsită.

Părăsită așa cum fusese în fragedă pruncie de ființa la care ținea cel mai mult, mama ei, moartă la câteva săptămâni după ce-o adusese pe lume. I se povestise că zile la rând refuzase laptele doicii și că puțin lipsise să moară și ea.

Dispariția tatălui îi trezise iar sentimentul de nesiguranță. Acum nu-și mai putea permite să cadă, fiindcă nu mai exista nimeni care s-o ridice.

Așa că fusese nevoită să-și construiască o fortăreață. Însă știe prea bine câtă slăbiciune și neliniște se ascund în spatele înfățișării ei sigure de sine.

Astăzi, când e îndrăgostită pentru prima dată, se simte copleșită de groază, ar vrea să se lase dusă de val, dar nu reușește.

Hohotele pe care nu le mai poate opri o înăbușă.

– Haide, *jaan* [83](#), plângi cât dorești, dar să știi că te iubesc și te voi iubi toată viața.

O ia în brațe și o strânge tandru.

– Mă hotărâsc greu, dar sunt cunoscut ca un om încăpățânat și chiar de-ai să te zbați ca o diavoliță pentru a scăpa de dragostea mea, n-o să-ți dau drumul niciodată!

Hohotele ei se întetesc, i se pare că toate zidurile înălțate pentru a se apăra sunt pe cale să se prăbușească. Nu mai știe dacă plânge de teamă sau de fericire.

A tras-o spre patul cel mare și a dezbrăcat-o încet. Apoi ore întregi i-a vorbit și a dezmiertat-o, sărutându-i tot corpul. Ei îi plac mâinile lui, un pic aspre, de bărbat obișnuit mai degrabă cu luptele decât cu saloanele, îi place mai cu seamă pasiunea ce răzbate din fiecare gest al lui și pe care el și-o înfrânează ca să n-o sperie.

Timpul trece pe nesimțite și, când din camera alăturată se aud ciocănituri ușoare, semnalul că

e timpul să se despartă, tresar amândoi, nevenindu-le a crede.

– Trebuie să fie o greșeală, mormăie Jai Lal.

Însă cea dintâi licărire a zorilor pătrunde pe fereastră.

Se întoarce spre tânăra femeie și o îmbrățișează de parcă s-ar teme să n-o piardă:

– Când, *jaan?* o întreabă cu voce gâtuită.

– Acum, când vrei tu, mereu, îngaimă ea, cu obrazul lipit de pieptul lui.

În aceste clipe, totul li se pare ireal, fără importanță. Ireal războiul, ireale Curtea și guvernarea.

Realitatea înseamnă dragostea lor. Ea simte pentru întâia oară că trăiește, restul nu-s decât subterfugii și justificări pentru a scăpa de pustiul din jur. Ar vrea să lase totul baltă și să plece cu el departe, cât mai departe.

Dar știe că nu se poate. Are o datorie față de fiul ei, care nu a cerut nimic, însă ea l-a vrut rege și astăzi plătește pentru ambiția libertății sale.

Ca și când i-ar citi gândurile, Jai Lal îi șoptește:

– Oricât ne-am dori, nici tu, nici eu nu am putea abandona lupta și pe toți cei care au încredere în noi. Ne-am disprețui singuri după aceea, dragostea noastră n-ar rezista.

Are dreptate, ca întotdeauna...

Tânăra femeie încearcă să însenineze atmosfera:

– Să sperăm că între lupte, englezii ne vor lăsa timp să ne iubim!

– O să le facem viața așa de grea, că vor fi nevoiți să se odihnească! îi promite el râzând.

Se aud iarăși ciocănituri.

Hazrat Mahal se aruncă în brațele lui Jai Lal.

– Repede, iubitul meu, și ține minte: smaraldele vor fi semnalul nostru. Le voi purta de fiecare dată când ne putem întâlni.

Și, acoperindu-se cu *burqa*, dispare, mică pată neagră, învăluită în paloarea trandafirilor a zorilor.

De pe 2 martie generalul Campbell și-a stabilit tabăra la Alambagh, cu soldații săi, și se pregătește să atace Lucknow. Pe 4 martie, i se alătură și generalul Frank. Împreună, trupele lor numără treizeci și una de mii de oameni, aproape toți europeni, sprijiniți de cei nouă mii de *gurkha* ai lui Jang Bahadur.

La Lucknow, transformat în oraș fortificat, populația e în gardă. Din palatul Kaisarbagh, comandamentul militar conduce operațiunile. Apartamentele personale sunt acum goale, soțiile și femeile din familia regală au părăsit locul, devenit prea periculos, pentru a se adăposti în clădiri situate mai departe de zona luptelor. Ceea ce reprezintă o mare ușurare pentru Hazrat Mahal, care nu mai suportă să le vadă și să le asculte acuzațiile și cu atât mai puțin să fie mereu spionată.

Din cauza numărului mare al forțelor inamice, unii *talukdar*-i au preferat să fugă, împreună cu trupele lor. Au mai rămas doar treizeci de mii de cipai și zeci de mii de voluntari, lipsiți de pregătire militară. Cu toate eforturile de a-i organiza și liniști, rajahul Jai Lal simte cum îngrijorarea tuturor crește, mai ales de când vestea prezenței „demonilor nepalezi“ s-a dovedit adevărată. Pentru a-și îmbărbăta oamenii și a le trezi dorința de luptă, rajahul are nevoie de ajutor.

Hazrat Mahal a acceptat fără să stea pe gânduri. Regele și ea vor veni să le vorbească soldaților.

În după-amiaza zilei de 5 martie, în imensul parc Kaisarbagh zeci de mii de soldați îl așteaptă

pe tânărul suveran căruia, cu exact opt luni în urmă, la 5 iulie 1857, i-au jurat supunere.

Când în sfârșit, regele și mama sa apar în balcon, mulțimea se înflăcărează, urale și binecuvântări se aud din toate părțile.

Stând puțin mai în spate, Jai Lal așteaptă ca entuziasmul să se mai domolească, însă oamenii par că nu se mai satură să-și strige bucuria, așa că trebuie să-și folosească întreaga autoritate

pentru a impune liniștea, astfel încât regele să poată să vorbească. Birjis Qadar înaintază, îmbrăcat simplu cu *chowridar* și *kurtah* de bumbac alb, dragi locuitorilor din Lucknow, și având mandilul regal pe cap.

Cu glas puternic, dar măsurat, amintește de tatăl său, Wajid Ali Shah:

– Regele vostru, prizonier la Fort William, se bizuie pe voi toți că-i veți învinge pe angrezi pentru ca el să se poată întoarce la Awadh și să aducă iar prosperitatea și demnitatea.

Nicio clipă adolescentul nu se pune pe el pe primul plan, nici nu se prezintă ca suveran. Într-o societate în care respectul pentru bătrâni este valoarea supremă, modestia lui cucerește inimile. Lumea îl aclamă: atât de tânăr și atât de înțelept! Asprii cipai plâng de emoție.

Cu un gest, Birjis Qadar oprește ovațiile.

– Și acum, persoana pe care o admir cel mai mult, care cu hotărâre și curaj veghează asupra destinelor noastre, mama mea, Rajmata, vă va vorbi.

Hazrat Mahal îl dojenește imediat:

– Nu eu, fiule – și, întorcându-se spre soldați –, ci voi, luptătorii strânși aici, țineți în mâini destinul statului Awadh, prin cutezanța și loialitatea voastră! Pe voi trebuie să vă cinstim și vouă trebuie să vă mulțumim. În voi ne punem nădejdea.

Și își desface larg brațele spre mulțime, de parcă ar vrea să-i strângă pe toți, cu recunoștință, la piept.

Uluiți și fermecați, oamenii o privesc pe această femeie fără pereche, această regină frumoasă

și demnă, care le arată prețuire lor, niște simpli țărani sau soldați. În tăcerea care s-a așternut, Hazrat Mahal îi face semn lui Jai Lal să se apropie.

– Țin să-i mulțumesc în mod deosebit comandantului vostru, rajahul Jai Lal, căruia îi apreciem priceperea și vitejia. El face și va face totul pentru a vă ocroti, fiindcă vă iubește ca pe copiii săi. Sub conducerea lui, ați obținut la Chinhut o victorie de neuitat și de luni întregi zădărniciți planurile dușmanului. Sub conducerea lui vom învinge!

Cuvintele ei sunt primite cu urale frenetice. Niciodată oamenii aceștia, care dintotdeauna s-au sacrificat pentru stăpânii lor, nu s-au simțit așa prețuiți. Sunt copleșiți de emoție, râd și plâng

în același timp, își agită cu însuflețire puștile, coasele, lăncile, nu se mai tem, nu mai au îndoieli, sunt nerăbdători să se bată pentru rege și Rajmata. Știind câtă nevoie are poporul să

se apropie de cei pe care-i admiră, *begum* a cerut să fie adus elefantul regal și, contrar obiceiului care cere să fie folosit doar de suverani, îl pofteste pe rajah să ia loc alături de ei în *howdah*-ul de argint. Apoi, încet, dau roată parcului în uralele soldaților, bucuroși de omagiul adus comandantului lor.

Acum, când la porțile din Lucknow pericolul este mai mare ca oricând, Hazrat Mahal strălucește. În viața ei n-a fost atât de fericită ca acum, în mijlocul poporului care o aclamă și avându-i lângă ea pe cei doi oameni pe care-i iubește.

CAPITOLUL 30

La 6 martie, în zori, generalul Sir Colin Campbell lansează asupra orașului Lucknow un atac pe care-l speră decisiv.

Deși are de înfruntat un inamic superior ca număr, Sir Colin decide, contrar tuturor regulilor artei militare, să-și divizeze forțele. În vreme ce înaintează spre sud-est, îl trimite pe Outram –

cu o puternică artilerie și șapte mii de oameni, însuflețiți de avântul unui tânăr ofițer, Vivian Majendie – la nord, de-a lungul râului Gomti, despre care se crede că e de netrecut. Însă, în cursul nopții, geniștii reușesc să încropească două poduri și în zori Outram și trupele sale traversează râul.

Obiectivul lor e să captureze Chakar Khoti, pavilionul de muzică de pe terenul de curse din fața palatelor Kaisarbagh și să instaleze acolo artileria grea. Astfel, comandamentul indian se va pomeni prins între două focuri.

Însă cucerirea pavilionului de muzică se va dovedi deosebit de anevoioasă. Un grup mic de cipai, baricadat înăuntru, îl apără îndârjit. În mai puțin de o oră, douăzeci de britanici, printre care și un ofițer, sunt uciși. Generalul Outram dă ordin, atunci, să se tragă asupra pavilionului până la înfrângerea oricărei rezistențe.

În *Memoriile* sale, locotenentul Majendie povestește ce s-a întâmplat mai apoi:

„De furie că l-au pierdut pe locotenentul Anderson, un ofițer foarte iubit, câțiva dintre soldații noștri *sikh* s-au năpustit în clădirea ruinată și l-au scos pe singurul supraviețuitor. Apucându-l de picioare, încearcă în zadar să-l sfâșie și, fiindcă nu reușesc, îl târăsc, înfigând în el baionetele. Însă partea cea mai rea abia urmează: aprind un foc și îl țin deasupra pe muribund, care se zbate și urlă. La un moment dat, nebun de durere, reușește să scape din mâinile călăilor săi și să se târască puțin mai încolo, însă ei îl înșfacă și îl așază iar deasupra focului, până când, din cauza arsurilor cumplite, bărbatul își dă duhul.“

Și locotenentul Majendie încheie:

„Astfel, în secolul al XIX-lea, care se fălește cu civilizația și omenia lui, o

ființă omenească poate fi arsă de vie, în vreme ce englezii și luptătorii *sikh*, strânși în mici grupuri, privesc liniștiți spectacolul!“ [84](#)

Între timp, Sir Colin avansează metodic la sud. Cucerește pe rând palatele fortificate, moscheile și mausoleele. Bătălia cea mai grea se dă lângă *Begum Khoti*, ultimul palat înainte de Kaisarbagh, apărat de rajahul Jai Lal, în fruntea a mii de cipai. Indienii rezistă ore bune, până

când el sună retragerea, considerând că nu mai are rost să-și sacrifice oamenii, după ce toate zidurile au fost dărâmate de proiectilele englezilor. El și câteva sute de cipai rămân pe loc pentru a acoperi retragerea celorlalți, în timp ce britanicii încercuiesc clădirea.

Înfruntarea e feroce. După ce trag, cipaii nu mai pierd vremea să încarce, ci își aruncă puștile spre britanici, folosind baionetele ca pe niște sulite. Apoi, trăgându-și săbiile din

teci, se reped înainte, cu strigăte de luptă, și se aruncă asupra baionetelor inamice, retezând mâini și picioare, înainte de a fi ei înșiși spintecați.

Mai sunt în viață doar câteva zeci dintre ei, când Jai Lal le dă ordin să se retragă printr-o breșă

din spate, lângă care îi așteaptă caii. Dar, chiar când se pregătesc să iasă, se ivește silueta înaltă

a unui ofițer englez:

– E cineva aici? strigă el.

– Ei bine, da! îi răspunde Jai Lal, îndreptându-și pușca spre el.

Abia după ce trage, îl recunoaște pe bărbatul prăvălit la pământ, cu mirarea zugrăvită pe chip: e William Hodson, cel care l-a arestat pe împăratul Bahadur Shah Zafar și i-a asasinat mișelește fiii. Portretul său apăruse în toate marile ziare indiene.

Însă împușcăturile au atras atenția inamicului, Jai Lal și camarazii săi abia apucă să încalece și să se îndepărteze în galop.

Vestea morții celui mai detestat englez din Indii se răspândește iute în oraș. Până pe baricade e aclamat eroul care a răzbunat onoarea familiei imperiale, lipsită acum de drepturi, dar la fel de respectată.

Când sosește în palatul Kaisarbagh, plin tot de sânge și praf, Jai Lal e primit de tânărul rege și de Rajmata, care își exprimă recunoștința în fața întregii Curți. Și, în timp ce afară tunurile inamice continuă să bubuie, în palat se desfășoară o ceremonie improvizată, în cadrul căreia

Birjis Qadar îi înmânează rajahului, cu mare pompă, un splendid *khilat*, brodat cu aur și perle.

[85](#)

Seara târziu, Jai Lal și Hazrat Mahal se întâlnesc în camera lui Mumtaz, legată de cea a lui *begum* printr-un coridor îngust.

Nu mai e posibil să meargă în căsuța din orașul vechi, împresurat pe zi ce trece de forțele inamice. Știu amândoi că își asumă un mare risc, însă în agitația din jur, cu atâția ofițeri aflați într-un permanent du-te-vino de la un apel la altul, cine s-ar mira să vadă un bărbat mascat intrând la Mumtaz, fosta curtezană?

Singurul pericol e Mammoo Khan, pe care gelozia îl face bănuitor. Obişnuia să se prezinte la orice oră la stăpâna sa, însă cu puțin timp în urmă a înfuriat-o la culme, sfătuind-o să ducă

tratative cu britanicii. Privindu-l cu dispreț, *begum* i-a interzis să mai apară în fața ei. De atunci, eunucul fierbe de necaz și nu mai e văzut aproape deloc.

Absorbită de fericirea ei, Hazrat Mahal l-a uitat. În fiecare seară se vede cu rajahul și se iubesc până în zori, în patul împodobit cu iasomie parfumată.

Tremurând, se descoperă unul pe altul într-o lentă ceremonie. În fața acestui bărbat care se lasă în voia plăcerii fără rezerve, a acestui războinic care o privește cu inocența și admirația unui adolescent, reținerile și temerile tinerei femei dispar ca prin farmec. Îl dezmiardă, se lipește languros de el, strivindu-și sânii și pânțele de trupul lui viguros, mirându-se singură

de îndrăzneala ei. Însă în curând încetează să-și pună întrebări, dusă de un vârtej asupra căruia nu are nicio putere, cu capul dat pe spate, cu buzele întredeschise, înconjurată de un vânt cald, de o melopee profundă, de o lumină intensă care îi pătrunde în corp, pe care-l simte cum crește, îi scapă de sub control și se împlinește într-un fulger amețitor.

Noapte de noapte se dăruiesc unul altuia cu patimă și știu că fiecare dintre ele ar putea fi ultima.

CAPITOLUL 31

Trupele generalului Campbell cuceresc pas cu pas orașul Lucknow. Ocolind străzile înțesate de capcane și baricade, avansează din casă în casă, dinamitând pereții ca să-și croiască drum și masacrând locuitorii care n-au reușit să fugă. Indienii își apără fiecare palmă de pământ, iar atunci când se retrag au grijă să lase în casele părăsite sticle cu alcool, știind că soldații britanici nu vor putea să reziste tentației și înaintarea le va fi astfel încetinită.

Începând cu 9 martie, atacurile cu proiectile ce țintesc Kaisarbagh se întesesc. Artileriei lui Outram, din nord, i se adaugă acum tunurile lui Campbell, la sud. Însă cipaii au jurat să apere sediul puterii și să-și dea viața pentru rege și Rajmata.

Cu ajutorul lui Mumtaz și al celor doi *hakim*-i de la palat, Hazrat Mahal a înjghebat o infirmerie. Dar chirurgul Curții a socotit că e de preferat să fugă, așa că, în afara unor cataplasme cu ierburi antiseptice aplicate pe răni și a unor ligaturi care să oprească

sângerările, mare lucru nu se poate face pentru răniți, decât să li se ofere cuvinte de îmbărbătare și opiu pentru alinarea durerii.

Totuși, mulți consideră că locul regentei nu e la Kaisarbagh, mai ales cei câțiva miniștri aflați încă în palat, care se străduiesc s-o convingă să-i însoțească într-o clădire situată departe de zona unde se poartă luptele. Însă Hazrat Mahal nici nu vrea să audă:

– Plecați, *Saheban*, regele și cu mine rămânem. Cum să abandonăm miile de oameni care-și riscă viața pentru noi?

Jai Lal nu zice nimic, iar ea îi este cu atât mai recunoscătoare, cu cât îi citește în ochi îngrijorarea. Însă o cunoaște destul de bine ca să-i înțeleagă nevoia de a acționa, de a se simți utilă, mai ales că de dimineață a primit o veste tristă: mama regelui Wajid Ali Shah, Rajmata Malika Kishwar, a murit la Paris cu două luni în urmă, însă informația a ajuns abia acum în Indii.

Pentru Hazrat Mahal a fost o lovitură foarte dură: Rajmata era femeia pe care-o admira cel mai mult pe lume. Exigentă și pătimașă, avea o judecată sigură și nu se lăsa niciodată influențată

de lingușitori. O aprecia pe tânăra soție a fiului ei, în care recunoștea o personalitate la fel de puternică precum a sa, deși cam prea directă, și de multe ori o prevenise de capcanele de la Curte.

Rajmata așteptase luni în șir la Londra o întrevvedere cu regina Victoria. În van. Pierzându-și orice nădejde, se hotărâse să se întoarcă în Indii, trecând prin Paris. Existau speranțe ca francezii să intervină? Însă la Paris nimeni nu știa unde se află Lucknow, nici regatul Awadh și nu i se dăduse nicio atenție acestei femei bătrâne și ciudate. La capătul puterilor și lipsită de mijloace financiare, regina-mamă se îmbolnăvisese și se stinsese într-un hotel modest, înconjurată de fiul cel mai mic și de doi servitori credincioși. Fusese îngropată într-un cimitir numit „le Père-Lachaise“.

Hazrat Mahal încercase să se consoleze spunându-și că Malika Kishwar cel puțin murise cu conștiința împăcată. Dacă nu ar fi încercat să salveze tronul fiului ei, nu și-ar fi iertat-o niciodată. Era o femeie care punea îndeplinirea datoriei mai presus de orice.

Avea încredere în mine, mă voi arăta demnă de încrederea ei. Și eu voi lupta până la sfârșit.

Două zile tunurile bubuie fără încetare. Din toate părțile plouă cu obuze. Jai Lal a scăpat ca prin urechile acului și doar cu mare greutate a lămurit-o pe Hazrat Mahal să se adăpostească

împreună cu tânărul rege în subsol.

Dar acum forțele inamice se apropie de Kaisarbagh.

– Nu mai putem rezista mult, o anunță într-o seară rajahul, abătut. Trebuie să vă mutați fără întârziere în palatul Mussabagh.

– Vreau să rămân lângă tine!

– Și să-l punem pe rege în primejdie?

Ea tresare.

– Dar tu...?

– O să vin și eu cât de repede, îți făgăduiesc.

O îmbrățișează lung.

– Pe curând, *jaan!* Te rog, pleacă, e timpul. Începe să se înnopteze și nu trebuie să fiți văzuți părăsind palatul. Vă așteaptă o escortă, nu mai e o clipă de pierdut.

Mussabagh este o vastă reședință princiară, situată la patru mile nord de oraș, unde Curtea mergea odinioară să respire aerul curat al câmpiei. Pentru a nu atrage atenția, Rajmata, fiul ei și Mumtaz au urcat într-o simplă *doli* [86](#), precedată și urmată de soldați îmbrăcați în țărani.

Când să treacă podul peste Gomti, mâna lui Hazrat Mahal se încleștează pe revolverul dat de Jai Lal, pe care l-a ascuns sub șal. Însă nu va avea motiv să-l folosească, ajungând la palat fără

probleme.

A doua zi, Jai Lal și cei trei mii de soldați, atacați din toate părțile, vor fi nevoiți să bată în retragere. Două ore mai târziu, Kaisarbagh e împresurat de britanici.

Următorul lor obiectiv este Mussabagh.

Îndată după sosirea în noul refugiu, Hazrat Mahal îl cercetează cu atenție, apreciind grosimea zidurilor și turnurile masive de unde se poate trage asupra atacatorilor. Însă cele douăsprezece uși înalte și ferestre în arcadă fac palatul foarte vulnerabil. Toată noaptea, Rajmata îi încurajează pe cipai să ridice ziduri de pământ și să stivuiască saci cu nisip pentru a astupa deschizăturile. A doua zi, rajahul Jai Lal, venit la Mussabagh împreună cu soldații săi, va prelua conducerea operațiunilor. Deși oamenii sunt vlăguiți, nu le îngăduie nicio clipă de răgaz, zorindu-i să pregătească apărarea și să așeze tunurile în spatele balustradelor de la terase și în turnurile din colțurile palatului. În câteva ore, reședința de vară e transformată în fortăreață.

Era și timpul. Trupele generalului Campbell se ivesc în zare.

Cinci zile și cinci nopți palatul va rezista violentelor asalturi ale tunurilor Howitzer. Tunurile indiene le răspund zadarnic, ghiulelele lor zdrobindu-se înainte de a atinge bateriile inamice.

Atunci, îndrăznind să riște tot, mai mulți voluntari hotărâsc să se strecoare afară din palat și să

se apropie de liniile engleze pentru a arunca grenade asupra artileriștilor.

Dar, înainte de a merge la moarte sigură, soldații au o ultimă dorință: să fie binecuvântați de rege și de Rajmata.

Sunt zeci care pleacă să se sacrifice astfel și în fiecare dimineață are loc o ceremonie sfâșietoare.

Regele Birjis Qadar și mama sa vin în mijlocul acestor soldați atât de tineri, mulțumindu-le pentru eroismul lor, în numele întregii țări. Lucru care-i miră foarte tare, așa cum îi miră

emoția pe care Rajmata abia și-o ascunde. La urma urmei, ei nu-și fac decât datoria!

Însă atunci când această mare doamnă, pe care ei o venerază ca pe Durga, zeița luptătoare, se interesează cum îi cheamă și din ce sat vin, pentru ca mai târziu, după obținerea victoriei, să le ajute familiile, izbucnesc la rândul lor în lacrimi și o copleșesc cu binecuvântări.

Jai Lal și Hazrat Mahal reușesc să se întâlnească noapte de noapte, refuzând să îngăduie somnului să le răpească ore prețioase. Au impresia că se cunosc de când lumea, ca și cum aceste săptămâni ar fi fost ani întregi de dragoste și complicitate. Pentru întâia dată, Jai Lal își mărturisește îndoielile, fiindcă știe că femeia care îi mângâie tăcută fruntea îl înțelege și-l susține. În plus, fără a-i spune, vrea s-o pregătească pentru un viitor în care, poate, el nu-i va fi alături.

De aceea studiază, fără indulgență, toate greșelile lor tactice:

– Dacă revolta populară s-ar fi întins în vest și centru, am fi putut câștiga. Poporul era gata, începuse să se ridice la luptă. Însă avea nevoie de conducători. Cipaii au preferat să se strângă

în marile centre ale rebeliunii, Delhi, Lucknow, Kanpur, lăsându-i pe oamenii simpli și fără experiență să țină piept britanicilor.

– Am și fost trădați de unii *talūqdar*-i care se pretindeau aliații noștri!

– Nu doar de *talūqdar*-i. Inamicul a cumpărat loialitatea multora. A primit hrană, mijloace de transport și chiar informații de la indieni! Uneori mă gândesc că nouă, indienilor, ne lipsește într-o oarecare măsură onestitatea, devotamentul față de orice cauză care depășește interesul personal. Spre deosebire de englezi, care sunt în stare de cele mai mari mârșăvii, dar și de cele mai mari sacrificii pentru țara lor.

– Dar și poporul nostru se sacrifică, ba chiar fără a ține cont de nimic!

– Poporul, da, pentru că duce o viață atât de amărâtă, încât consideră că n-are nimic de pierdut. Însă cei care au măcar o brumă de avere, negustorii, micii proprietari, au fost vreodată motivați de altceva decât de propriul câștig? Iar elitele noastre, cu rare excepții, și-au pus vreodată de acord faptele cu frumoasele lor cuvinte despre interesul general?

Hazrat Mahal își privește iubitul cu admirație și, o dată în plus, se minunează de cât de diferit este el de alți bărbați care se resemnează și se adaptează. Jai Lal nu renunță

niciodată și de aceea îl iubește. Îl iubește pentru revoltele și indignările lui, pe care ceilalți le numesc

„nebunie“!

Ghemuindu-se la pieptul lui, îi ia mâna și i-o sărută cu tandrețe.

Vreo patru mii de oameni apără Mussabagh, dar, în fața superiorității forțelor britanice, rajahul știe că nu vor putea rezista mult. Înfrângerea e doar o chestiune de zile, mai ales că

aproape toți *taluqdar*-ii au părăsit capitala, urmași de trupele lor. N-a mai rămas decât *maulvi* Ahmadullah, care, după ce le-a ținut piept englezilor, baricadat în sanctuarul Hazrat Abbas din centrul orașului, a venit la Mussabagh.

La 19 martie, are loc prima înfruntare.

După ce revarsă o ploaie de ghiulele asupra palatului, generalul Outram dă ordinul de atac, omorând în câteva ore sute de oameni și capturând toată artileria. Însă indienii refuză să se recunoască învinși și, dovedind un eroism nebunesc, se aruncă înaintea tunurilor înarmați doar cu săbii, pentru a încerca să respingă inamicul.

Dar cum să continui să te bați fără artilerie? Situația e disperată. În primul rând, trebuie salvați regele și Rajmata, dar și armata trebuie cruțată în vederea luptelor viitoare. Rajahul va rămâne pe loc cu o sută de cipai și va abate atenția englezilor, pentru a acoperi fuga celorlalți.

Hazrat Mahal și Jai Lal vor petrece o ultimă noapte împreună. În timp ce ea plânge cu hohote în brațele lui, tulburată, el încearcă s-o încurajeze:

– Nu te teme, *jaan*, voi veni după voi. Până atunci, am încredere în tine, de-acum tu vei conduce lupta. Nu te lăsa impresionată, tu deții puterea, tu ești regenta, iar generalii trebuie să

te asculte. Dacă refuză să ți se supună, împinge-l în față pe fiul tău, regelui trebuie să-i dea ascultare, n-au încotro. Hai, promite-mi că vei fi puternică și nu-ți vei pierde niciodată

speranța!

Și ea, cu un zâmbet chinuit, i-a promis.

Trebuie să plece înainte de răsăritul soarelui. Rajahul rostește o scurtă cuvântare în fața soldaților, mulțumindu-le și asigurându-i de încrederea lui. Oamenii simt un nod în gât: oare îl vor mai vedea vreodată pe cel care, de luni întregi, le-a fost și părinte, și comandant?

Apoi Jai Lal se întoarce spre prietenul său, rajahul din Mahmudabad, care îi va însoți pe tânărul rege și pe Rajmata.

– Ți-i încredințez, Rajah *sahab*, îi spune cu voce gâtuită.

– Răspund de ei cu viața mea, făgăduiește rajahul, om de onoare, care ghicise tot.

Hazrat Mahal și-a coborât vălurile peste față ca să-și ascundă emoția.

Ea și Jai Lal se privesc lung, neputând să-și ia ochii unul de la altul.

– Ai încredere, *jaan*, șoptește el. Te iubesc mai mult decât orice pe lume și voi recuceri Lucknow pentru tine.

E timpul să se aștearnă la drum.

Dând bice cailor, mica armată pornește în galop, ridicând nori de praf. Nemișcat, Jai Lal se uită după ea până când o pierde din ochi.

Simte o mână pe umăr. E Brendan Murphy, prietenul său irlandez, care a ținut să-i rămână alături. Zâmbesc amândoi, tăcuți.

Ziua va fi lungă.

La 21 martie, după o bătălie aprigă, cade și ultimul bastion al rezistenței. *Maulvi* fuge cu oamenii săi. Urmăriți de-a lungul câtorva mile de cavalerie lui Campbell, mulți dintre ei sunt uciși, însă Ahmadullah Shah scapă cu viață.

Cât despre rajahul Jai Lal, cineva îi va povesti lui *begum* că l-a văzut bătându-se ca un leu. De atunci, nicio veste despre el. A murit în luptă? A fost luat prizonier? A reușit să fugă?

A fost nevoie ca artileria să lovească Lucknow cu putere două săptămâni pentru a-l nimici.

Cipaii s-au luptat eroic, apărând până la sfârșit intrarea în palat. În interior, sute de leșuri arse răspândesc o duhoare de nesuportat, iar pe străzi, cadavrele îi împiedică pe învingători să

avanseze.

Însă în rândurile englezilor nimeni nu poate să înțeleagă prin ce minune *begum* și trupele sale au reușit să fugă!

Explicația oficială este că regimentul de cavalerie însărcinat să-i urmărească s-a înșelat în privința drumului.

La popotă, ofițerii sunt indignați la culme: cum a putut colonelul ce răspundea de operațiune să facă o asemenea greșeală?

– Eram de față și pot să vă asigur că n-a fost o greșeală, intervine un ofițer în larma generală.

Auzindu-i cuvintele, toți amuțesc, nedumeriți.

– Colonelul a refuzat să țină seama de sfaturile călăuzelor și a ordonat să o luăm în direcția opusă, continuă el. Unii dintre noi au încercat să-l lămurească, dar el s-a încăpățânat și a trebuit să-i dăm ascultare. Așa se face că am galopat în sens invers fugarilor!

– Ce rușine! Omul ăsta trebuie degradat!

Ofițerul clatină din cap:

– Din câte se pare, Sir Colin Campbell e răspunzător pentru asta. O admiră mult pe *begum* și nu voia nici s-o ucidă, nici s-o întemnițeze. N-a uitat că anul trecut, în noiembrie, *begum* i-a

lăsat pe toți compatrioții noștri asediați, femei, copii și răniți, să părăsească Rezidența. Din spirit cavaleresc, a hotărât să-i permită, la rândul său, să fugă. În plus, bănuiesc că, fiind scoțian, iar Scoția a cunoscut multe războaie de independență, îi prețuiește în sinea lui pe oamenii care luptă să-și elibereze țara.

– Îi simpatizează, fără îndoială! sare un altul. L-am auzit spunând: „Acum, că am cucerit Lucknow, de ce să mai urmărim niște soldați desperați, care caută doar să fugă?”

Însă generalul Campbell a subestimat hotărârea lui *begum* de a continua să lupte cu orice preț.

Spre deosebire de ce s-a întâmplat la Delhi după căderea orașului, când mii de civili au fost uciși, Sir Colin Campbell refuză să organizeze execuții sumare. Dar nu poate controla furia soldaților, care se răzbună pe toți cei care n-au reușit să fugă. Sute de bătrâni, bolnavi, femei și copii sunt masacrați, iar trupurile lor, împreună cu miile de cadavre ale soldaților, răspândesc în oraș o duhoare groaznică. Martorii povestesc că au văzut un băiat ce însoțea un bătrân orb implorând un ofițer să-i apere de soldați: „Ofițerul și-a scos revolverul și l-a lovit. Când băiatul a căzut, a vrut să tragă în el, însă revolverul i s-a blocat de două ori. Abia la a treia încercare a reușit să-i trimită un glonț în cap. Băiatul s-a prăbușit la picioarele sale, plin de sânge“.*

Se vorbește și despre soarta a cincizeci de cipai care s-au predat după ce li s-a promis că vor fi lăsați în viață: ofițerul responsabil le-a cerut să-și depună armele, apoi i-a aliniat lângă un zid și le-a ordonat soldaților *sikh* să termine cu ei. Au fost împușcați sau omorâți cu baioneta în câteva minute. [87](#)

– Cum explicați aceste atrocități?

La sfârșitul lunii martie 1858, William Russell, apreciatul corespondent al cotidianului *The Times* din Londra și cunoscut pentru reportajele sale despre recentul război din Crimeea,

își savurează whisky-ul în compania câtorva ofițeri, alături de care a intrat în Lucknow cu două

săptămâni în urmă.

– Astfel de gesturi seamănă mai degrabă cu niște manifestări de răzbunare și teamă decât cu pedepse îndreptățite, insistă el. Se pare că în Indii englezii își uită repede toate principiile.

– Iar dumneavoastră, Sir, se pare că ați uitat de Kanpur! i-o întoarce un ofițer, tremurând de furie. Nnicând barbaria n-a atins asemenea culmi. Mutilări, violarea femeilor noastre lipsite de apărare...

– Iertați-mă, dar am fost la Kanpur și am făcut o anchetă amănunțită. Nimeni n-a fost martor la mutilarea sau violarea unei englezoaice. Sunt zvonuri care au justificat, din păcate, cele mai cumplite excese din partea oamenilor noștri. Soldații au fost îngroziți de povești teribile, despre care n-am găsit nicio dovadă, povești răspândite de cei din Calcutta, care se aflau la sute de mile de locul evenimentelor. Am stabilit cu precizie că inscripțiile de pe zidurile casei unde se zice că s-ar fi desfășurat masacrul au fost adăugate după ce Havelock a cucerit Kanpur – au fost adăugate, deci, de englezi. Îndemnurile de genul „să răzbunăm violurile și mutilările“ i-au scos din minți pe soldați și i-au determinat să ucidă toți „negrii“ ce le-au ieșit în cale, fie ei femei sau copii.

Vorbele îi sunt primite cu murmure ostile, însă Russell nu le dă atenție, știe prea bine că nu poți convinge militari aflați în plină acțiune. Singurul său scop e să informeze opinia publică

din Anglia, să contrazică descrierile înfiorătoare și calomnioase ale presei engleze din Calcutta, care încurajează populația să ceară mereu tot mai mult sânge. Ca unic martor, se simte obligat să alerteze autoritățile de la Londra, pentru a încerca să oprească, pe cât posibil, distrugerile și carnagiul.

Din păcate, pentru Lucknow e prea târziu.

Acest oraș ce număra odinioară o jumătate de milion de locuitori este acum pustiu. Speriată, populația se va ascunde cu săptămânile în pădurile din jur, preferând să moară de foame decât să aibă soarta celor din Delhi despre care se povestește că întâi au fost torturați, apoi uciși.

Însă, dacă majoritatea oamenilor au reușit să scape de ce-i mai rău, Lucknow, orașul rebel, va fi distrus. Trebuie pedepsit pentru îndelunga sa rezistență, trebuie transformat într-un exemplu de ce înseamnă să te opui puterii britanice. „Orașul de aur și argint“, cel mai sofisticat simbol al culturii hindo-musulmane, orașul cu o mie de palate, grădini, temple și moschei, unele mai frumoase ca altele, va fi devastat sistematic și prefăcut cu sălbăticie într-o ruină.

Sosit cu câteva zile înaintea atacului, William Russell își urcase cu greu trupul masiv pe terasa palatului Dilkushah de unde descoperise, uluit, orașul:

„Nicio altă cetate din lume, nici Roma, nici Atena, nici Constantinopol, nu se compară cu frumusețea lui tulburătoare“, scrisese el fermecat. „O

sumedenie de palate, minarete, domuri albastre și aurii, cupole, colonade, fațade lungi cu perspective minunate, acoperișuri cu terase, toate răsărind dintr-un ocean liniștit de verdeață, care se întinde pe câteva mile. Din verdele luminos răsar ici și colo turnurile acestei cetăți de basm.

Acoperișurile de aur scânteiază în soare, turnulețele și cupolele sclipesc ca niște constelații. Suntem cu adevărat în Awadh? Aici e capitala unei rase semibarbare? O dinastie coruptă, decăzută și neînsemnată a ridicat cetatea aceasta?“

Peste două săptămâni notează, îngrozit:

„Lucknow e acum un oraș mort. Magnificele sale palate nu mai sunt decât niște biete ruine, fațadele și domurile au fost zdrobite de ghiulele. Comorile de artă și obiectele prețioase adunate de secole sunt prădate și distruse de soldați lacomi de aur și «îmbătați de jaf». Ei sparg tot ce e prea fragil sau prea mare pentru a fi cărat. Pământul e acoperit cu rămășițele atâtor minunății pe care oamenii se încrâncenează să le calce în picioare.“ [88](#)

Îngrozitoare scene de distrugere și jaf au loc în somptuosul palat Kaisarbagh. Soldații au smuls ușile din lemn prețios și au scos în curți sipetele pline de brocarturi, mătăsuri brodate cu perle, țesături subțiri ca pânza de păianjen, pe care le sfâșie cu frenezie. Ard șalurile de cașmir brodate cu aur și argint pentru a recupera metalul. Sfărâmă cu furie delicatele obiecte de jad, oglinzile de Veneția și sfeșnicele de cristal. Pun pe foc mobilele fine, incrustate cu fildeș

și sedef, instrumentele muzicale, trusele de toaletă din baga și mii de manuscrise vechi, împodobite cu desene, a căror valoare inestimabilă n-o înțeleg. În schimb, se iau la harță

pentru tot ce înseamnă metal prețios și nestemate, pentru vesela din aur și argint și giuvaierile abandonate de femeile ce fugiseră înfricoșate. Ca să scoată rubinele și smaraldele, taie în bucăți arme de mai mare frumusețea, scuturi, săbii și pumnale vechi cu incrustații, sfârtecă

șeile cailor și ale elefanților regali ca să smulgă perlele și turcoazele, nimicind toate aceste minunății, mărturii ale uneia dintre cele mai rafinate civilizații din lume.

Smulg chiar și plăcile de aur fin ce acoperă cupola palatului Chattar Manzil. Sute de kilograme vor ajunge pe piața din Londra, unde se vor vinde ca trofee pe sume nesperat de mari.

Moscheile și templele sunt, de asemenea, profanate. În interiorul splendidei moschei de lângă

Bara Imambara, soldații britanici, beți morți, dansează *giga*, iar soldații *sikh*, savurându-și revanșa asupra musulmanilor, aprind focuri de bucurie.

Chiar și locuințele sărace, unde nu există nimic de furat, sunt răvășite „ca să-i învățăm minte“!

Așa cum observă inteligent corespondentul *The Times*: „În ochii acestor soldați cel mai rău e că

insurecția a fost făcută de o rasă înrobită, de niște negri care au îndrăznit să ridice mâna asupra stăpânilor.“ [89](#)

Dar poporul indian ce crede, oare, despre modul în care acționează albi?

Într-o seară, când servitorul său aranja masa, Russell îi pune această întrebare.

După ce se asigură că stăpânul nu se va supăra, bărbatul îi răspunde:

– Uitați-vă la maimuțele de colo, sahib, par să se joace, dar sahib nu știe de-a ce se joacă ele și nici ce vor face după aceea. Ei bine, poporul îi privește pe englezi așa cum le privește pe maimuțe, însă nu îndrăznește să râdă, fiindcă știe că sunteți puternici și cruzi. Poporul vă vede ca pe niște creaturi venite să-i facă rău și ale căror acțiuni și motive nu poate să le înțeleagă. [90](#)

Prădarea capitalei va dura mai bine de-o lună. Când armata, încărcată cu tone de pradă, se retrage în sfârșit, Lucknow e o cetate- fantomă, în ale cărei grădini răvășite și palate ruinate, vulturii se hrănesc cu resturi de cadavre.

Treptat, locuitorii se vor întoarce, vor curăța locul și-și vor reconstrui casele.

Dar splendoarea „orașului de aur și argint“ și mai ales spiritul său frivol și înclinat spre frumos, risipa și manierele delicate și subtile, tot ceea ce făcea ca în Lucknow să găsești cea mai rafinată viață la care puteai visa, au dispărut pe veci.

CAPITOLUL 32

Hazrat Mahal a fugit cu patru mii de soldați, patruzeci și cinci de tunuri și o parte din tezaur, pe care a reușit să-l salveze de lăcomia britanicilor. Două zile au gonit călare pentru a scăpa de armata inamică, două zile și două nopți, în care au poposit doar de câteva ori în sate ca să

adape caii și să-și refacă forțele.

La insistențele rajahului din Mahmudabad, care i-a explicat că animalele și oamenii sunt la capătul puterilor și nu mai au cum să continue în acest ritm, *begum* a acceptat până la urmă

ospitalitatea celui care îi devenise protector, prin grija lui Jai Lal. În fond, fieful Mahmudabad se află la optzeci de mile nord de Lucknow și cercetașii trimiși spre drumurile din jur n-au descoperit nici picior de soldat englez.

Înălțat pe malul unui râu cu ape line, în mijlocul unor grădini cu mii de trandafiri, palatul Mahmudabad este o oază de liniște și una dintre cele mai frumoase locuințe din Awadh, cu turnulețe și balcoane ajurate, cu parapete și coloane fragile, cu balustrade lungi, dantelate, și ziduri galben-brune, acoperite cu festoane de stuc. Un paradis pe care rajahul l-a înconjurat, prudent, cu fortificații puternice.

Prima soție a rajahului, o femeie drăguță, cu trăsături delicate, o primește cu multă căldură pe Hazrat Mahal în apartamentele sale, în timp ce tânărul rege e găzduit de demnitarul principatului în aripa din palat rezervată bărbaților. Mama sa nu-l va revedea cât timp vor rămâne aici.

Familia domnitoare din Mahmudabad face o chestiune de onoare din respectarea celui mai strict *pardah* din tot ținutul Awadh. Nici măcar în vremuri de război sau de catastrofă

naturală, niciun bărbat nu se poate lăuda că a văzut chipul sau a auzit glasul unei doamne din palat. Cel mai mărunț semn de intimitate e considerat o atingere adusă pudorii. *Begum* Shaharbano îi mărturisește lui Hazrat Mahal că nu merge niciodată la soacra ei împreună cu soțul, căci ar însemna o dovadă de familiaritate nepotrivită, o încălcare a etichetei și a respectului datorat preaputernicei Rajmata.

Ca o abatere cu totul excepțională de la reguli, Hazrat Mahal obține permisiunea de a se întâlni zilnic cu rajahul, ca să pună la punct o strategie pentru zilele și săptămânile următoare.

Rajahul insistă ca regenta să-și stabilească tabăra la Mahmudabad: palatul e imens, ea și suita sa ar ocupa aripa principală. Iar pentru armată s-ar putea construi cu ușurință barăci pe terenul din vecinătate.

Însă Hazrat Mahal are alte planuri:

– Vă sunt nespuse de recunoscătoare, Rajah *sahab*, dar nu vreau să atrag urgia asupra familiei și a satelor voastre. De un an încoace, în fiecare zi vedem cum furia englezilor lovește în aceeași măsură și oameni simpli, și soldați. Nu doar rudele, ci și țărani voștri riscă să fie masacrați.

– Și unde aveți de gând să mergeți?

– Spre nord-est. Rajahul din Gonda îmi propune fortăreața lui din Bithauli, între râurile Ghogra și Chokra. M-a prevenit că nu e prea confortabilă, dar cine se mai sinchisește de

confort acum? Important e că la fortăreață se ajunge greu și că există puține sate în jur care să

suporte represiunile armatei britanice. Dacă vrem ca populația să ne rămână devotată, nu trebuie s-o punem în primejdie.

– Perfect. Când plecăm spre Bithauli?

– Vreți să veniți cu mine? Și familia voastră? Și cum rămâne cu treburile principatului?

Rahajul îi aruncă o privire încărcată de reproș.

– Nu mi-am dat cuvântul față de cel mai bun prieten al meu că în lipsa lui voi rămâne alături de Domnia Voastră? În rest, femeile din familia mea, deși respectă *pardah*-ul, cunosc mersul lucrurilor și sunt obișnuite să administreze principatul când bărbații pleacă la război.

Rani îi adeverește spusele, zâmbind.

– Soțul meu vă va însoți, Maiestate, știe că Rajmata și cu mine ne vom îngriji de toate și n-are de ce să-și facă griji.

Hazrat Mahal vrea să spună că situația de acum e altfel și că englezii ar putea să se răzbune pe rudele rahajului, dar fiul acestuia intervine:

– Vă rog, Hozur, îngăduiți-mi să vin cu Domnia Voastră!

Amir Hassan Khan este un băiețel încântător, în vârstă de doar opt ani. De la începutul discuției, tot încearcă să se stăpânească, însă moare de dorință să se alătore luptătorilor.

– Tu, fiule, ai o răspundere mult mai importantă, îl asigură rajahul, punându-i mâna pe umăr.

Fiind cel mai mare dintre frați, ți le încredințez pe mama și pe surorile tale. În lipsa mea, tu le vei apăra.

– *Ji Adab, Aba Hozur!* [91](#) șoptește băiatul, îmbujorându-se de mândrie și înclinându-se dinaintea părintelui său.

În luna aprilie a anului 1858, întreg statul Awadh se află pe picior de război. Cucerirea zonei Lucknow i-a alungat pe rebeli, care s-au împrăștiat în toată țara, administrația britanică s-a prăbușit, poliția locală nu mai există – regiment după regiment s-a răzvrătit și s-a alăturat insurgenților.

Cât despre *taluqdar*-i și rajahi, aceștia s-au retras în forturile lor, unde își adună trupele. Dacă

În timpul luptelor din capitală, se gândiseră să reînnoade legăturile cu puterea britanică, proclamația Lordului Canning, de la sfârșitul lui martie, i-a determinat să-și schimbe părerea.

Guvernatorul general a anunțat confiscarea bunurilor întregii aristocrații din regat, în afară de șase nobili mărunți, rămași fideli englezilor.

– Toți ceilalți, inclusiv cei mai puternici *talūqdar*-i, vor fi deposedați de pământuri. Viața lor și cele ale oamenilor lor vor fi cruțate doar dacă se supun imediat înalt comisarului și cu condiția să nu aibă mâinile pătate de sânge englez.

Lăsându-le viața *talūqdar*-ilor și rajahilor rebeli, Lordul Canning crede că dă dovadă de indulgență. În realitate, confiscându-le bunurile, le răpește puterea, statutul și onoarea și îi forțează, astfel, să continue lupta.

– Am făcut tot ce-am putut pentru a-l convinge pe Canning să-și schimbe declarația, dar s-a încăpățânat!

La Lucknow, Sir James Outram, înalt comisar, nu reușește să se calmeze:

– Doar nu-i așa greu de priceput că, anexându-le pământurile și satele, le închidem ușa în nas tuturor celor care își doresc să facă pace, după căderea orașului Lucknow!

În salonul unuia dintre puținele palate rămase în picioare, Sir Outram primește vizita prietenilor. Reziștența și locuințele din jur sunt distruse, așa că noua administrație a rechiziționat cele mai frumoase clădiri care au scăpat neatînse.

– Există vreo cinci sute de *talūqdar*-i și rajahi în Awadh, intervine un bătrân funcționar, credeți că de-acum sunt cu toții împotriva noastră?

– Au de ales? Vă închipuiți că vor sta liniștiți și ne vor lăsa să le luăm totul? S-au retras pe pământurile lor ca să organizeze rezistența și se vor bate până la capăt fiindcă nu mai au nimic de pierdut.

– Și-atunci, de ce Lordul Canning, de a cărui lipsă de fermitate râde toată lumea, a luat o măsură așa de aspră?

– Poate că vrea să-și dezmințască reputația și să arate că e în stare să pedepsească! Dar părerea mea e că, în primul rând, deciziile sunt luate în niște birouri din Calcutta, foarte departe de aici, de niște înalți funcționari care habar n-au ce se întâmplă în țară.

De când a părăsit Lucknow, Hazrat Mahal a renunțat cu totul la *purdah*, păstrând doar un văl ușor, merit să-i ascundă părul bogat. Curtea nu mai există, iar protocolul complicat, manierele sofisticate și rafinementele care constituiau „cultura Adab” și pentru care capitala era renumită, nu-și mai au rostul aici, în fortăreața Bithauli.

Devotat ca întotdeauna, Mammoo s-a străduit să facă odăile stăpânei sale cât mai confortabile.

Simte că ei doi se vor înțelege iar ca înainte, acum, când rajahul fudul a dispărut. Grijuliu, a împodobit sălile reci și goale cu covoare de lână și draperii grele și a adus cufere din lemn prețios în care Hazrat Mahal să-și aranjeze lucrurile.

Mișcată de atenția lui, *begum* vrea să știe, totuși, de unde a făcut rost de toate acestea.

– Mi le-au dat oamenii pentru Domnia Voastră, Hozur.

– Oamenii? Care oameni? se miră ea. Apoi, îi încolțește în minte o bănuială: Nu cumva le-ai rechiziționat? Și, cum eunucul lasă capul în pământ, continuă: Abia am sosit în ținut, vrei să

ne urască locuitorii tocmai când avem nevoie mai mult ca oricând de susținerea lor? Du-te numaidecât la cei de la care ai luat toate astea și spune-le că le plătești sau că le înapoiezi

bunurile. Uite niște aur. Pleacă imediat!

Mai mult decât principiile onestității, Rajmata nu dorește ca ea sau regele să încalce conveniențele. Exercitarea puterii din ultimul an a învățat-o că orice familiaritate, cât de mărunță, este fatală autorității. În prezent, o interesează mai degrabă respectul și supunerea față de ea, în calitate de comandant militar, decât ceremonialul care odinioară o însoțea la tot pasul în viața de la palat.

Crezuse că schimbarea i se va părea dificilă, însă, dimpotrivă, se simte liberă și își dă seama, cu uimire, cât de tare o apăsa atmosfera Curții unde își petrecuse, totuși, jumătate din viață.

Ar fi aproape ușurată, dacă n-ar chinui-o grija pentru soarta lui Jai Lal. În afara tristelor povești despre distrugeri și jafuri, spionii din Lucknow nu i-au putut aduce nici cea mai neînsemnată informație despre rajah.

Cu fiecare zi, speranța de a-l revedea pălește.

Neliniștea pune stăpânire pe tânăra femeie mai ales atunci când se înnoptează, la ora aceea când ei doi obișnuiau să se întâlnească. Degeaba se străduiește să gândească rațional, degeaba își spune că e răspunzătoare pentru miile de luptători, pentru un popor întreg ce are încredere în ea. I se pare că fără omul pe care-l iubește, care o sfătuia și a cărui admirație îi dădea forță și hotărâre, nu mai are energie să continue lupta.

Din fericire, Mumtaz îi este alături, singura persoană căreia poate să-i împărtășească suferința și care, când nu-și mai poate stăpâni hohotele, o ia în brațe și o leagăna mângâindu-i părul, așa cum potolești un copil.

– Plângi cât vrei, Muhammadi, îi șoptește Mumtaz, folosind cu tandrețe vechiul nume. Plângi, pentru ca mâine să nu mai ai lacrimi și să fii din nou curajoasă, strălucitoarea Hazrat Mahal, cea de care avem cu toții nevoie.

CAPITOLUL 33

Din fortăreața Bithauli, Hazrat Mahal coordonează atacurile împotriva britanicilor.

Combatanții care au fost nevoiți să părăsească Lucknow și împrejurimile sale s-au strâns cu toții sub stindardul regal, așa încât forțele de care dispune Rajmata, împreună cu cele ale aliaților săi și cu reductabilele trupe ale lui *maulvi* Ahmadullah Shah, ajung la o sută de mii de oameni. În grupuri răspândite pretutindeni, țin sub control întreg teritoriul statului Awadh, Rokhilhandul vecin, dintre Gange și munții Himalaya, plus o parte din provincia Bihar, la est.

Noua strategie nu presupune înfruntarea dușmanului în bătălii deschise, ci hărțuirea lui permanentă, pentru a împiedica restabilirea autorității și funcționarea administrației.

Rajmata urmează sfaturile pe care i le-a dat Jai Lal înainte să se despartă:

– Nu încercați niciodată să luptați cu trupele regulate britanice, ne sunt superioare ca armament și disciplină, ci pândiți-le orice mișcare, supravegheați podurile peste râuri, tăiați-le comunicațiile și aprovizionarea, prindeți-le curierii, lansați mereu atacuri-fulger asupra taberelor, nu le lăsați o clipă de răgaz.

În fiecare seară, când rămâne singură în camera sa, Hazrat Mahal deschide medalionul dăruit de iubitul ei, în ultima lor noapte petrecută împreună. Se uită cu drag la chipul frumos, cu trăsături puternice, mângâie cu degetul sprâncenele arcuite și buzele pline. Cu toată făptura tânjește după el. Și simte... simte că el e în viață.

Insurecția îi va ține pe britanici într-o stare de mare tensiune șase luni.

Într-o scrisoare din primăvara lui 1858, în care îi raportează Guvernatorului general despre starea operațiunilor, generalul Campbell recunoaște dificultățile pe care le ridică înfruntările cu insurgenții:

„Awadh este în stare de rebeliune activă; ori de câte ori coloanele noastre acționează, calcă de-a dreptul pe corpurile rebelilor, însă cum trec mai departe, rezistența se formează la loc, taie comunicațiile și aprovizionarea și recucerește punctele pe care noi le eliberaserăm. Inamicul e la fel de puternic după ce a fost bătut ca și înainte.“*

La rândul lui, unul dintre pastorii armatei, reverendul Alexandre Duff, notează în jurnal:

„Nu-i o simplă revoltă militară, e o revoluție care mocnește de multă vreme și care i-a împins pe musulmani și pe hinduși să se unească. Nu e doar o revoltă a cipailor, ci a unor largi mulțimi de oameni împotriva dominației britanice. În loc să lase urme adânci ca brazdele unui plug, trecerea trupelor noastre, puțin numeroase, dar viteze, prin acest puhoi seamănă

mai degrabă cu dâra lăsată pe ape de o corabie și pe care marea dezlănțuită

o șterge numaidecât.“*

Iar lucrurile nu stau așa doar în Awadh. În toate provinciile învecinate rebeliunea e în toi. În Bihar, este condusă de Kunwar Singh, un *talukdar* de optzeci de ani. Supranumit „bătrânul tigru“, atât e de puternic și viclean, ține în șah trupele britanice săptămâni la rând. Victoria sa decisivă la Azamghar îi însuflețește pe luptătorii indieni. Urmărit de două regimente inamice, trece Gangele în fruntea a o mie de oameni pentru a-și recuceri fieful Jagdishpur, deși și-a pierdut un braț și are coapsa sfâșiată. În cele din urmă, moare din cauza hemoragiei. Dar în tot nordul Indiilor, Kunwar Singh a devenit o legendă: se povestește că, rănit fiind, și-a retezat brațul și l-a aruncat în Gange, oferindu-l ca jertfă pentru victoria finală.

Mare parte din timp comandanții rebeli luptă separat. În nord-est, trupele lui *begum*, sprijinite de cele ale rajahului din Mahmudabad, în sud, cei douăzeci și cinci de mii de oameni ai lui *rana* [92](#) Beni Madho, ginerele lui Kunwar Singh, în nord-vest redutabilii războinici ai lui *maulvi*. Plus numeroșii *talukdar*-i și rajahi de pretutindeni care susțin insurecția.

Această răspândire a forțelor e cea mai bună tactică împotriva inamicului, el însuși răzlețit pe un imens teritoriu. Însă când se pregătește o operațiune de anvergură insurgenții fac front comun.

Strategia e pusă la punct în cartierul general al lui *begum*, sediul puterii regale, apoi transmisă

diferiților comandanți prin curieri care se schimbă din șase în șase mile.

Neavând acces la telegraf – controlat de britanici, când liniile nu sunt sabotate –, indienii au început să folosească vechiul sistem *harkara*: un mesaj scris cu creion înmuiat în lapte, pentru a-l face invizibil, este introdus într-o bucată de pană de găscă, sigilată la ambele capete.

Ascuns în gura primului curier și transmis următorului, mesajul poate străbate într-o zi aproape o sută de mile.

Astfel, se pregătește, în cel mai mare secret, un plan pentru recucerirea orașului Lucknow.

Pentru rebeli, nu-i de-ajuns să controleze câmpia, trebuie cu orice preț să elibereze capitala, centru și simbol al puterii, și să-l reinstaleze acolo pe suveran.

Dar reușita presupune unitate și, mai înainte, pedepsirea *talukdar*-ilor care-i susțin pe englezi, pentru a-i descuraja pe cei care ar fi tentați să le urmeze exemplul. Căci noul înalt comisar din Lucknow, Robert Montgomery, mai abil decât Guvernatorul general, Lordul Canning, a proclamat că toți cei care se vor preda vor fi iertați și-și vor recăpăta bunurile.

Fără să mai aștepte, Hazrat Mahal a hotărât atunci să-i atace pe trădători.

În mai lansează o primă expediție de pedepsire împotriva rajahului Man Singh, care a făcut multă vreme joc dublu și, culmea trădării, a părăsit Lucknow chiar în momentul când generalul Campbell pornise asaltul.

Călărind în fruntea a zece regimente și urmată de forțele *talūqdar*-ilor fideli, Hazrat Mahal sosește la Shahganj, unde se adăpostește rajahul. Începe imediat asediul fortăreței, dispunându-și trupele în așa fel încât să taie toate căile de acces și să împiedice garnizoana să

primească hrană și muniție.

Prins în capcană, Man Singh le trimite un mesaj disperat aliaților săi:

„Ea a ordonat tuturor *zamindar*-ilor, *talūqdar*-ilor și răzvrătiților să se adune pentru a mă ataca. Sunt în jur de treizeci de mii. Mari sau mici, se fudulesc că sunt aliații lui *begum*. Chiar și cei care până mai ieri îmi erau apropiați s-au întors împotriva mea.“*

Strigătul său de ajutor nu va fi auzit, britanicii fiind prea ocupați să-i respingă pe insurgenți, care îi hărțuiesc pretutindeni.

Exact ce voia Rajmata să demonstreze: englezii nu sunt în stare să-și protejeze aliații, ar fi o nebunie să li te alături! Proclamând confiscarea pământurilor lui Man Singh, Rajmata anunță

că acestea vor fi împărțite *talūqdar*-ilor care luptă împotriva lui, apoi, după ce-i încurajează pe soldați, se întoarce la Bithauli pentru a pune la punct viitoarele operațiuni.

Baricadat în fort cu oamenii săi, Man Singh rezistă mai departe.

Când, într-un târziu, după o lună și jumătate, sosesc ajutoarele engleze, rebelii, fideli tacticii lor, se retrag. Se vor război cu alți trădători aleși de *begum*, care, fără a da ascultare nici promisiunilor, nici protestelor, rămâne de neînduplecat.

Deși conduce operațiunile militare, Hazrat Mahal nu uită să governeze. Ordinea trebuie menținută, dreptatea, împărțită și dările, adunate. Foștii strângători de dări nu mai îndrăznesc să se aventureze în sate, însă funcționarii trimiși de Rajmata sunt bine primiți de țărani, indignați de violențele ocupantului.

Prestigiul dinastiei și reputația personală a lui *begum* sunt atât de mari, încât, chiar alungată

din centrul puterii, ea continuă să impună respect și supunere.

10 mai 1858 este o zi importantă pentru insurgenți: aniversarea începutului revoltei, când cipaii din garnizoana Meerut s-au răzvrătit și au pornit spre Delhi să-l elibereze.

La Bithauli, Rajmata ține neapărat să sărbătorească evenimentul. În lipsă de *khilat*, veșmintele de ceremonie, încărcate de pietre prețioase, tânărul rege le împarte celor mai viteji șaluri de cașmir brodate. Unul dintre acestea va fi trimis prințului Firuz Shah pentru faptele sale de arme din India Centrală. Prin astfel de recompense, Rajmata continuă să sublinieze, măcar simbolic, puterea fiului ei.

De când au fugit din Lucknow, Birjis Qadar s-a închis tot mai mult în el. Suportă greu viața în exil, fără prieteni de vârsta lui, în mijlocul unor adulți care nu discută decât despre război.

Deși era un copil vesel, Hazrat Mahal nu-l mai aude aproape niciodată râzând și, când încearcă să-l facă să vorbească, primește doar un răspuns politic: „Sunt bine, Amma Hozur.“

Are impresia dureroasă că fiul ei s-a îndepărtat de ea, că, precum ceilalți, o privește ca pe o regină, nu ca pe mama lui, și își dă seama că e vina ei. Pentru a-i recâștiga încrederea, ar trebui să-l asculte mai mult, să discute despre ce-l frământă, să-l sfătuiască, pe scurt, să-i ofere tot ceea ce un fiu așteaptă de la o mamă. Dar cum să-și găsească timp? Și-l dedică pe tot luptei de eliberare. Și, la urma urmei, nu luptă pentru el?

L-a dat în grija lui Mumtaz, convinsă că prietena ei, atât de iubitoare și atentă, se va ocupa de Birjis Qadar la fel de bine ca ea însăși.

Însetat de afecțiune, adolescentul s-a atașat iute de tânăra femeie. Ea petrece zile întregi alături de el, alinându-l și înconjurându-l cu tandrețe, așa încât lui i se întâmplă s-o numească

„Amma Mumtaz“. [93](#)

Prima dată când a auzit aceste cuvinte lui Hazrat Mahal i s-a strâns inima: „Amma Mumtaz“

[94](#), în timp ce ei îi spune „Amma Hozur“, așa cum cere eticheta de la Curte. Dar și-a revenit imediat: nu asta își dorea? Ca Birjis Qadar să găsească la Mumtaz disponibilitatea pe care ea nu i-o poate oferi?

Nu i-o poate oferi? Chiar așa?

...Dar pentru iubitul tău nu-ți găseai timp? Un timp pe care-l refuzi propriului copil?... îi șoptește o voce interioară.

În vreme ce soldații defilează prin fața ei, Hazrat Mahal se revede cu câteva luni în urmă, împreună cu Birjis Qadar, în Sala Tronului din palatul Chaulakhi. Jai Lal stă lângă ei și le prezintă cei mai merituoși cipai.

Când își aduce aminte, tot corpul i se încordează, își face atâtea griji pentru el, încât cu greu se mai poate gândi la altceva. Acum câteva zile, un mesager a adus vestea că rajahul căzuse

prizonier pe 22 martie, în ultima zi a bătăliei de la Lucknow, și că procesul său începuse deja.

Englezii țineau să respecte regulile, cel puțin în aparență, căci în privința dovezilor... Îi puneau să depună mărturie pe ceilalți prizonieri, foști servitori sau tovarăși de arme ai rajahului, care pentru a scăpa nu ezită să pună în seama lui Jai Lal toate crimele. Mai ales uciderea unor femei și copii captivi, faptă la care rajahul se opusese cu hotărâre, dar care fusese săvârșită în lipsa lui!

Cum să-l salveze? Hazrat Mahal petrecuse ore bune discutând cu rajahul din Mahmudabad despre diferite posibilități. Ajunseseră la concluzia că trebuia găsit un complice în capitală, care să-l ajute să fugă în momentul în care forțele reunite ale rebelilor vor ataca Lucknow.

Operațiunea era prevăzută pentru a doua săptămână din iunie, dar, la stăruințele lui *begum*, care susține că rajahul e mai aproape de moarte cu fiecare zi ce trece, se iau măsuri pentru grăbirea ei.

Acum, că-l știe în viață, Hazrat Mahal se străduiește, imediat ce rămâne singură, să stabilească

o legătură cu bărbatul pe care-l iubește. O veche știință, cunoscută de înțelepți, ne asigură că

timpul și spațiul sunt doar niște iluzii peste care forța minții poate să treacă. Adunându-și toată energia, se concentrează pentru a-i transmite iubitului ei speranță și tărie, invocând clipele fericite petrecute împreună, lungile povești pe care și le spuneau despre tinerețea lor și despre planurile pentru o țară în curând liberă.

Zi după zi, privindu-l pe Jai Lal în acțiune, Hazrat Mahal înțelesese ce rol important poate să joace un om. Dacă e înzestrat cu clarviziune și cu o dârzenie de nezdruccinat, un bărbat sau o femeie poate să schimbe istoria, arătând mulțimilor pierdute și descurajate calea. Și a mai înțeles încă un lucru esențial: trebuie ca populația să recunoască în acest om ceea ce ea caută

încă orbecăind. Căci adevăratul conducător nu e cel care dă ordine, ci acela care răspunde unei dorințe profunde, știe să-i dea formă, s-o concretizeze, iar pentru a reuși trebuie să fie cât mai aproape de popor.

E cazul lui Jai Lal, e și cazul ei. Amândoi provin din mijlocul oamenilor simpli, spre deosebire de aristocrații de la Curte și de toată elita ruptă de realitate și incapabilă să înțeleagă reacțiile muritorilor de rând.

...Jai Lal, dragostea mea...

Va face totul ca să-l salveze.

De ceva vreme generalul Hugh Rose a pornit să recucerească India Centrală. Fost consul britanic la Beirut, privit la început cu scepticism, generalul s-a dovedit un comandant carismatic, mereu în primele rânduri, și a câștigat repede simpatia soldaților.

În martie 1858, când Lucknow cădea, Sit Hugh Rose asedia Jhansi.

Impunătoarea fortăreață, construită pe o culme stâncoasă și înconjurată de fortificații înalte, era apărată de zece mii de oameni conduși de Lakshmi Bai, *rani* din Jhansi, descrisă de toți drept „o minunăție de frumusețe și curaj”.

După câteva zile Rose ia cu asalt fortăreața și-i dă foc. Încolțită, *rani* reușește să fugă cu o parte din trupe, în timp ce armata britanică ocupă cetatea lipsită acum de apărare.

Deși marile orașe, Delhi, Lucknow, Kanpur și, în sfârșit, Jhansi, sunt în mâinile englezilor, luptele continuă pretutindeni, la îndemnul lui *begum* Hazrat Mahal, numită în rapoartele britanice „sufletul revoltei”.

Insurgenții sunt activi mai ales în nordul și centrul Indiilor. Totuși, numeroși *talukdar*-i stau în cumpănă, așteptând să vadă în ce parte va înclina balanța, fiindcă se zvonea că Londra va trimite curând noi întăriri.

Ghicindu-le calculele, *begum* proclamă că soldații și poporul nu le vor arăta pic de milă celor care trec de partea ocupantului.

– Cum puteți fi așa de naivi încât să mai credeți în promisiunile englezilor? întrebă ea batjocoritor. Fiți siguri că se vor răzbuna!

S-a schimbat mult de când a fugit din Lucknow. Devenită un comandant militar gata să

recurgă la orice mijloace pentru a învinge, s-a călit și a învățat să folosească șantajul. De acum înainte luptă nu doar pentru a reinstaura monarhia, ci și pentru viața ei și a fiului său.

La Lucknow, înaltul comisar Sir Robert Montgomery și-a chemat principalii colaboratori, dintre care unii, ca Martin Gubbins, consilier de finanțe, au o lungă experiență în regiune.

– Situația nu mai poate continua așa, stăpânim marile orașe, deși în unele mai izbucnesc ici și colo incendii criminale, însă nu reușim să ne impunem în restul țării. Trupele noastre sunt neputincioase în fața miilor de oameni care se bat de parcă nu le-ar păsa de moarte.

– Sunt cu atât mai curajoși, cu cât așteaptă de la o viață viitoare toată fericirea care le este refuzată în această existență mizerabilă, comentează un ofițer.

– Ați observat, totuși, că prizonierii care sfidează cu mândrie ștreangul sau plutonul de execuție se prăbușesc de-a dreptul dacă îi legăm la gura unui tun? întrebă un colonel aflat la post în Indii de zece ani.

– Trebuie să recunoaștem că e un spectacol dezgustător. Să vezi acei tineri sfârtecați în mii de bucăți de carne sângerândă...

– Să nu credeți că folosim tot mai des această metodă din cruzime sau răzbunare, ci pentru că

se dovedește cea mai eficientă, îl lămurește colonelul.

– Cum adică? Un mort e un mort!

– Nu și în țara asta! Fără ritualurile de îngropăciune sau ardere, nu există viață viitoare, ceea ce, pentru hinduși, ca și pentru musulmani, e de o mie de ori mai îngrozitor decât moartea în sine. Atât de îngrozitor, încât unii prizonieri acceptă să vorbească dacă le acordăm favoarea de a fi împușcați!

Se aud râsete ce încetează imediat când înalt comisarul se încruntă.

– Puțină decență, domnilor! Apoi se întoarce spre Gubbins: Ați primit un mesaj de la rajahul Man Singh, nu?

– Da, Sir. După cum știți, înainte de revoltă, rajahul ne era prieten. Desigur, a săvârșit unele greșeli, dar de atunci face totul pentru a obține iertarea. M-a lămurit de ce *talukdar*-ii nu răspund propunerilor

noastre, deși ar vrea. Însă, având în vedere starea de spirit a populației și amenințările lui *begum*, le este pur și simplu imposibil să aibă o întâlnire cu noi sau să facă act de supunere publică. Ne cer să găsim o cale, fie printr-un mijlocitor discret, fie printr-un semn convenit dinainte, pentru a le confirma că, dacă se aliază cu noi, îi vom ierta și le vom lăsa toate bunurile. Man Singh mă asigură că, în felul acesta, cei mai mulți dintre ei vor trece de partea noastră.

– Vorbe! Îi cunoaștem noi pe șmecherii ăștia! Fac joc dublu, așteptând să vadă ce întorsătură

iau lucrurile, protestează un ofițer.

– Fără îndoială, recunoaște Sir Robert, dar se pare că lucrurile vor decurge cât de curând în favoarea noastră. Am o veste bună: am obținut sprijinul maharajahului Jang Bahadur, prim-ministru al Nepalului, și suveranul *de facto* de când l-a înlăturat pe rege. Ne pune la dispoziție miile sale de *gurkha* care ne vor întări trupele. În schimb, i-am promis teritoriile din nordul ținutului Awadh, care se învecinează cu țara lui și pe care cu ajutorul său le vom recuceri.

– Bravo! Să vedem care se vor dovedi mai feroce, trupele *gurkha* sau trupele noastre *sikh*!

Rebelii se tem de ele ca de ciumă și această alianță îi va descuraja de tot.

Nimic nu rămâne multă vreme secret în Indii. Spionii lui Hazrat Mahal n-au întârziat să

prindă de veste despre tratativele dintre Jang Bahadur și britanici și s-o informeze pe Rajmata.

La îndemnul mamei sale, Birjis Qadar îi trimite o scrisoare maharajahului. Nu îi cere nimic în numele unei solidarități îndoielnice, ci îi prezintă situația din țară, care deocamdată e clar în favoarea indienilor.

„Cum ar putea englezii“, îi scrie el, „care nu reușesc să reziste nicăieri, să vă dea pământuri?

Noi dominăm țara și vă oferim, ca preț al alianței cu noi, teritorii de două ori mai importante decât cele pe care vi le-au promis ei și din care nu stăpânesc nici măcar o palmă!“

Scrisoarea a fost încredințată unui mesager. Să fi căzut el în mâinile englezilor? Cert e că Birjis Qadar nu va primi niciodată răspuns.

Cu toate acestea, la sfârșitul lunii mai, pe când căldura infernală de dinaintea musonului îi copleșește pe europeni, *begum* și aliații săi controlează întregul Awadh, până la cincisprezece mile distanță de capitală.

CAPITOLUL 34

Șaisprezece mii de combatanți s-au adunat la optsprezece mile de capitală, la Nawabganj, acolo unde, cu un an în urmă, cipaii se regroupaseră și reușiseră să-i pună pe fugă pe britanici, în faimoasa bătălie de la Chinhut.

Acum plănuiesc să recucerească Lucknow, atacând simultan din trei părți. *Begum* și-a trimis cea mai mare parte din trupe, dar, de data aceasta, ea nu participă la operațiuni. La insistențele rajahului din Mahmudabad și ale tuturor generalilor, s-a resemnat să rămână la Bithauli: bătălia se anunță crâncenă și Rajmata nu are dreptul să riște viața sa ori pe a fiului său, fiindcă ei reprezintă ultima dinastie regală care se împotrivește ocupanților, singura legitimitate de necontestat. Chiar și *maulvi* Ahmadullah Shah, constrâns de oamenii lui, a fost nevoit să se apropie de ea. Dacă Rajmata ar păți ceva, mișcarea de rezistență, deja pradă

multor rivalități, s-ar face praf.

Hazrat Mahal se lăsase convinsă de argumentele lor, dar acum, după ce ei au plecat, se învârtește de colo-colo prin fortăreață, neputând să se gândească la nimic, chinuită de îndoieli.

De ce a cedat? Are impresia că și-a părăsit trupele în cele mai importante clipe... Și că l-a abandonat pe Jai Lal.

Statul său major i-a promis că primul obiectiv când vor pătrunde în Lucknow va fi să-l elibereze pe rajah, însă ea cunoaște prea bine interesele și invidiile unora și altora, ca să le dea crezare. Fără a mai pune la socoteală că nu le va fi deloc ușor să răzbată până la închisoare, aflată în centrul orașului.

Așa că s-a hotărât să-l cheme în taină la ea pe comandantul unui regiment, un tânăr care o admiră fără rezerve.

– Vreau să-ți încredințez o misiune, îi explică ea. Când sunteți aproape de Lucknow, ocolește zonele de luptă și, cu cei mai buni oameni ai tăi, mergi direct spre închisoare. Acolo cere să-l vezi pe ofițerul Amir Khan – e omul nostru – și dă-i, de față cu colegii săi, acest ordin de transfer al rajahului Jai Lal Singh, semnat de însuși înalt comisarul Sir Robert Montgomery.

Imitarea scrisului e o artă foarte dezvoltată în țara noastră, adaugă ea, zâmbind. Nu te opri, nu te bate decât dacă e neapărată nevoie ca să-ți croiești drum și adu-l pe rajah direct la Bithauli.

– Și dacă el refuză, dacă vrea să ia parte la lupte?

– Atunci, spune-i că... Rajmata e bolnavă și dorește să-l vadă. Da, îți cer să minți, dar e pentru cauza noastră. După luni bune de zăcut în temniță, rajahul nu are putere să lupte. Nu-l eliberăm ca să-l pierdem, armata are nevoie de el, încă n-am câștigat războiul.

Atacul asupra orașului Lucknow e prevăzut pentru dimineața zilei de 2 iunie.

Generalul Hope Grant se află în capitală, unde se bucură de o binemeritată odihnă, după ce săptămâni întregi i-a urmărit pe rebeli de-a lungul și de-a latul statului Awadh. Informat că

rana Beni Madho amenință drumul Kanpur–Lucknow, că a distrus deja mai multe posturi militare și a atacat convoaiele, generalul se vede nevoit să pornească la drum. Zece zile va străbate regiunea, căutându-l pe *rana*, însă acesta parcă intrase în pământ.

În cursul acestei expediții, generalul află că forțe importante, adunate la Nawabganj, se pregătesc să atace Lucknow.

Oare Beni Madho a încercat să-i distragă atenția pentru a-l face să părăsească orașul? Dacă e așa, atunci, a subestimat rapiditatea cu care reacționează englezii. În mare grabă, Grant își întărește trupele cu o mie de *sikh* și o unitate de artilerie grea și îl cheamă în ajutor pe maharajahul din Kapurtala, care vine numaidecât cu armata sa. Împreună, se năpustesc asupra orașului Nawabganj, despărțindu-l pe *rana* de oamenii săi, și încercuiesc orașul. Prinsă

în capcană și fără comandant, armata indiană e paralizată.

La 12 iunie, în zori, trupele britanice atacă. Indienii le țin piept cu un curaj ce stârnește admirația inamicului. Contraatacurile lor sunt atât de impetuoase, încât englezii reușesc cu

mare greutate să le respingă. Strânși sub flamura verde a islamului și sub cea albă a hinduismului, cipaii se revarsă în valuri și cad secerați cu zecile. „Am văzut multe bătălii și mulți viteji hotărâți să învingă sau să moară, însă nicicând n-am fost martor la o purtare așa eroică precum cea a acestor oameni“*, declară, impresionat, generalul Grant.

Bătălia va fi ultima încercare de a elibera Lucknow. Rebelii nu vor mai putea strânge niciodată

destule trupe pentru a desfășura o operațiune de asemenea anvergură.

La Bithauli, Hazrat Mahal e în culmea deznădejdiei. Înfrângerea, prima de la căderea capitalei, i-a zdruncinat pe toți. Însă, pentru ea, este și o dramă personală: n-a putut să-l salveze pe Jai

Lal.

...De ce i-am ascultat pe generali? Dacă eram eu acolo, îmbrăcată în așa fel încât să nu fiu recunoscută

și însoțită de câțiva oameni devotați, aș fi găsit cu siguranță un mijloc să răzbat până la închisoare. Iar acolo, cu complicii pe care-i aveam și cu scrisoarea, aș fi reușit să-l scap...

Remușcărilor o copleșesc, s-a lăsat influențată, deși ar fi trebuit să-și asculte intuiția care-i spunea să meargă ea însăși să-și elibereze iubitul. Oare acum nu l-a pus și mai mult în primejdie? Englezii au pierdut destui oameni, n-o să se răzbune pe prizonieri?

O să-l mai vadă vreodată pe bărbatul iubit? Îndoiala, pe care a respins-o mereu, începe să i se strecoare în suflet.

Nu-și poate deschide sufletul în fața rajahului din Mahmudabad – niciodată n-au vorbit despre Jai Lal altfel decât ca despre un prieten loial, deși rajahul a înțeles de ceva vreme că, pentru *begum*, Jai Lal înseamnă mai mult de atât. Îi mărturisește doar durerea ei pentru numărul mare de victime. Are ea dreptul să trimită la moarte mii de tineri?

– E război, Hozur, o dojenește cu blândețe rajahul. Există, prin forța împrejurărilor, înfrângeri și morți! Cât despre temeiul unui război, putem discuta la nesfârșit! Pentru unii liber-cugetători, el nu are niciun temei, întrucât nimic nu e mai de preț ca viața. Pentru alții, ca mine și ca majoritatea oamenilor noștri, ofițeri sau simpli țărani, războiul este pe deplin justificat de scopul său: să scăpăm de străini, să ne redobândim libertatea și demnitatea.

– Vorbiți, ca și mine, despre libertate, despre independență... În realitate, din vremuri străvechi, indienii au fost supuși de puteri străine – ultima fiind cea a mogulilor, care au domnit peste această țară mai bine de trei secole!

– Desigur, însă invadatorii arieni, arabi sau moguli, au fost întotdeauna asimilați, ba chiar indianizați. Spre deosebire de britanici, ei se amestecau cu populația, socoteau Indiile țara lor și i-au sporit necontenit puterea. Ducând arta și meșteșugurile indiene spre o

perfectiune niciodată egalată, împărații moguli au adus țării o prosperitate superioară celei din Europa.

Dominația engleză ne-a ruinat însă. Exportându-ne resursele pentru a-și întreține industria în creștere și impunându-ne, în schimb, produsele lor ieftine, ei i-au adus la sapă de lemn pe țesătorii noștri, pe ebeniști, pielari, pe meșterii în broderii și în prelucrarea metalelor.

Așezați unul lângă altul în salonul lui *begum* – familiaritate pe care nu și-ar fi putut-o permite niciodată la Curtea din Lucknow – rajahul din Mahmudabad și Rajmata discută ca niște vechi

prieteni. Ea îl apreciază tot mai mult pe bărbatul în grija căruia a lăsat-o Jai Lal. La treizeci și cinci de ani, rajahul are clarviziunea și maturitatea unui înțelept, o susține și o sfătuiește de câte ori e nevoie. La rândul său, rajahul admiră curajul tinerei femei și refuzul ei de a accepta minciuna și nedreptatea, oricât ar costa-o.

De aici, și nemaipomenita influență pe care o are asupra luptătorilor, care s-ar lăsa sfâșiati în bucăți pentru ea, gândește rajahul. Inspiră același devotament ca maulvi, dar fără a se folosi de religie, cum face el...

De la o vreme, *maulvi* obține victorie după victorie. Pe 3 mai a cucerit Shahjahanpur, unde se afla o importantă garnizoană britanică, la jumătatea drumului dintre Lucknow și Delhi.

Alungat o săptămână mai târziu de soldații lui Campbell, profită de faptul că englezii au plecat să lupte undeva mai la nord, pune stăpânire pe oraș și-i obligă pe locuitorii bogați să plătească o taxă pentru întreținerea trupelor sale.

Furios să fie luat în râs de acest om care nu încetează să-l sfideze, Sir Colin se întoarce în grabă. De pe 14 până pe 19 mai au loc lupte crâncene. Forțe armate sosesc de pretutindeni ca să-l salveze pe *maulvi*, printre care *begum* și prințul Firuz, fiecare în fruntea propriilor regimente. Chiar și Nana sahib s-a învoit să-și trimită oamenii, convins de Azimullah, consilierul său, care s-a hotărât să revină lângă el și să-l supravegheze, fiindcă îl bănuiește că e gata să se alieze cu englezii pentru a fi iertat.

Astfel susținut, *maulvi* reușește să fugă noaptea urmat de o mare parte dintre oamenii săi și să

se întoarcă triumfal în Awadh, de unde fusese alungat cu puțin timp înainte.

Cum să-i vii de hac acestui demon? Acolo unde armele au dat greș englezii vor încerca să se folosească de trădare.

Ahmadullah Shah are nevoie să-și reîntregească trupele. I se spune că rajahul din Powain [95](#)

plănuiește să se alăture rebeliunii. Imediat *maulvi* îi trimite un mesaj, însă rajahul vrea să

discute cu *maulvi* în persoană.

La 15 iunie, când Ahmadullah Shah, pe elefantul lui și însoțit doar de o mică escortă, ajunge la Powain, găsește, spre surprinderea lui, porțile orașului închise și păzite de soldați. Sus, pe metereze, stau rajahul și fratele său.

Deși simte pericolul, Ahmadullah Shah nu renunță și începe să ducă tratative cu rajahul. Nu observă că fratele acestuia a dispărut și, ascuns într-o deschizătură din zid, își îndreaptă pușca spre el. Discuția se lungește, devine clar că rajahul nu are de gând să-l lase să intre. Furios că a fost înșelat, *maulvi* face semn cornacului [96](#) să îndemne animalul să rupă porțile. Atunci fratele rajahului trage și-l ucide pe loc.

Capcana funcționase perfect.

După ce îi retează capul lui *maulvi*, cei doi frați îl învelesc într-o pânză și galopează treizeci de mile până la Shahjahanpur, ajungând la popota ofițerilor chiar la ora cinei. Cu un gest teatral, aruncă la picioarele lor capul însângerat.

Ca preț al trădării, vor lua cu ei la plecare recompensa promisă de cincizeci de mii de rupii, dar vor câștiga, cu același prilej, disprețul prietenilor și al dușmanilor deopotrivă.

A doua zi Mammoo se prezintă la stăpâna sa. E în culmea fericirii: nu numai că dușmanul său personal, rajahul Jai Lal, se află la închisoare, dar cel mai periculos rival al lui *begum* a dispărut definitiv.

– Hozur, am o veste bună! anunță triumfător. Cel care v-a tot pricinuit neazuri a fost ucis.

– Cine? Hope Grant? Colin Campbell? întrebă *begum* cu ochii sclipind de speranță.

– Nu, Ahmadullah Shah!

– *Maulvi*? tresare Hazrat Mahal. Dar era aliatul nostru! Cum îndrăznești să te bucuri? Ai înnebunit?

– Păi, vă pune mereu la îndoială autoritatea...

– Hotărât lucru, n-o să înțelegi niciodată nimic! Pleacă și lasă-mă!

Rămasă singură, Rajmata stă nemișcată câteva clipe, cu privirea în gol. *Maulvi*, mort? El, care întotdeauna scăpa neatins din cele mai disperate situații, încât adepții săi îl numeau

„protejatul lui Allah“? Aproape că nu-i vine să creadă.

Nu încapă îndoială că reprezenta un pericol pentru ea, dar ce conducător de oameni fusese!

Îi câștiga de partea lui mai ales pe săraci, promițându-le sfârșitul umilințelor într-o societate liberă, întemeiată pe egalitatea de care vorbește *Coranul*. Și le reamintea că,

pentru a-i chema pe credincioși la rugăciune, Profetul alesese un sclav negru, arătând astfel că refuză orice discriminare, socială sau rasială. Discipolii săi îl respectau ca pe un soi de reîncarnare a Profetului Mahomed.

Dacă ar fi existat mai mulți ca el, poate că aș fi pierdut puterea, dar am fi câștigat războiul.

Adică se gândește că e posibil să-l piardă? Se corectează imediat: *Desigur, moartea lui maulvi e o lovitură grea, dar vom învinge, chiar și fără el!*

Fiindcă, deși Ahmadullah Shah era un aliat prețios, își dorea ea, oare, cu adevărat, ca el să

obțină victoria? O victorie împotriva străinilor și pentru independența țării, firește, dar...

pentru a întemeia ce fel de societate? Dacă *maulvi* ar fi ajuns să guverneze, această guvernare ar fi fost mai suportabilă decât cea a britanicilor? Împotriva lor te mai poți răzvrăti, dar cum să

te răzvrătești împotriva cuvântului Domnului, pe care *maulvi* pretindea că-l reprezintă? Dacă

el ar fi biruit, oare n-ar fi impus o concepție rigidă despre religia Profetului, opusă islamului deschis și tolerant, existent de secole în Indii?

Poate că, până la urmă, Mammoo are dreptate.

În schimb, vestea sosită câteva zile mai târziu, despre moartea lui *rani* din Jhansi, o afectează

profund. Erau aproape de-o seamă, carismatice și cu voință de neclintit, surori întru curaj; una hindusă, cealaltă musulmană, mereu în fruntea poporului lor, luptau pentru a cuceri independența.

Lakshmi Bai fusese ucisă la trei zile după *maulvi*, pe 18 iunie, în bătălia de la Kotah-ki-serai, la câteva mile de Gwalior.

Mesagerul care i-a adus vestea lui Hazrat Mahal îi înmânează și o epistolă de la *rani*, scrisă în ajunul morții sale, o epistolă debordând de optimism, în care povestește despre ultimele ei victorii:

Scumpa mea begum,

Sunt fericită să vă anunț că am luat Gwalior! Nana sahib n-a venit, întrucât continuă să se ascundă. Însă i-a ținut locul nepotul său Rao sahib și am avut cu noi trupele lui Tantia Tope. Am ajuns în preajma cetății cu patru mii de călăreți și șapte mii de pedestrași. În zori, maharajahul din Gwalior a pornit spre noi cu opt mii de oameni, însă, spre umilința sa, toată armata, în afara gărzii lui personale, l-a părăsit și ni s-a alăturat!

A doua zi am cucerit Gwalior cu tot cu tezaur și arsenal. Tantia a vrut să

organizeze sărbători somptuoase la care i-a invitat pe toți nobilii marathi . Se străduiește să câștige simpatia principatelor din fosta confederație, pentru ca Nana sahib să fie recunoscut ca Peishwa. Însă marii prinți marathi , mai ales maharajahii din Indore și Gwalior, rămân aliații britanicilor și-i influențează pe mulți rajahi mai mărunți. Cert e că în timpul sărbătorilor Nana sahib a fost proclamat oficial Peishwa, nepotul său Rao, vice-Peishwa, iar Tantia Tope, prim-ministru.

Nemaiavând ce face acolo, m-am retras într-un mic palat învecinat, unde am găsit, în sfârșit, liniște pentru a vă putea scrie. De-acum sunt convinsă că vom învinge.

Vă veți întoarce la Lucknow, iar eu la Jhansi. Am mare încredere, căci poporul e cu noi. S-a pomenit vreodată ca un ocupant să răpună un întreg popor? Va dura mult, dar tot vom învinge.

Orice s-ar întâmpla, trebuie să rezistăm!

Prietena voastră,

Lakshmi, rani din Jhansi

Cu ochii în lacrimi, mesagerul povestește ce s-a petrecut după aceea:

– Pe 18 iunie, când noi îi credeam departe, englezii au apărut și au lovit fulgerător. De zile întregi Tantia Tope și trupele lui chefuiau și nu și-au dat seama de nimic. *Rani* a fost prima care a înțeles situația. În fruntea trupelor ei, îmbrăcată ca un simplu călăreț, a încercat să

oprească înaintarea britanicilor. A fost ucisă de un soldat, căruia nici prin cap nu-i trecea că a tras într-o femeie, care era și legendara eroină de la Jhansi pe deasupra! Au recunoscut-o după

șiragurile somptuoase de perle de care nu se despărțea niciodată și care făceau un contrast ciudat cu uniforma.

Surprinși în plin chef, Tantia Tope și oamenii săi au fost puși pe fugă ușor de generalul Rose, care a recucerit cetatea Gwalior și l-a reinstalat pe maharajah.

Scrisoarea lui *rani* tremură în mâinile lui Hazrat Mahal. Cu privirea încețoșată de lacrimi, recitește ultimele rânduri: *Orice s-ar întâmpla, trebuie să rezistăm.*

...Parcă e un mesaj de pe lumea cealaltă... Poporul este cu noi, trebuie să continuăm lupta.

În centrul Indiilor, trupele britanice înaintează. Sir Hugh Rose știe că, dacă rebeliunea cuprinde teritoriul *marathi*, tot vestul țării i se va alătura. Luarea cetăților Jhansi și Gwalior au fost pași foarte importanți, dar acum trebuie să termine o dată pentru totdeauna cu Tantia Tope și cu prințul Firuz Shah, care continuă să-i sfideze.

Din fericire pentru britanici, cele mai mari două state din centrul Indiilor, Bhopal și Hyderabad, nu numai că le rămân devotate, dar le și furnizează trupe de elită.

Tantia Tope, care a fugit din Gwalior cu douăsprezece mii de oameni, este surprins de armata generalului Rose. Reușește să scape și hărțuiește în continuare coloanele inamice. Spre deosebire de adversar, are avantajul rapidității, fiindcă se deplasează fără corturi și provizii, toate cele necesare fiindu-i oferite de o populație care îl susține fără rezerve.

Hazrat Mahal se retrage mai spre nord, în fortul Baundi, dincolo de râul Ghogra. De acolo controlează întreaga regiune. Îi are alături de ea pe rajahul din Mahmudabad și pe câțiva rajahi și *taluqdar*-i credincioși.

Din noua bază, Rajmata continuă să desfășoare acțiuni împotriva detașamentelor engleze și a *taluqdar*-ilor trădători, față de care se arată din ce în ce mai nemiloasă, pe măsură ce trădările se înmulțesc. Ce-i drept, generalul Campbell știe să le vorbească *taluqdar*-ilor. El însuși nepot al unui șef de clan scoțian care a văzut pământurile familiei confiscate după revolta iacobină

din 1745, le înțelege dilema și, în loc să-i înfrunte, încearcă să și-i apropie.

Awadh va rezista toată vara, fără a-i lăsa o clipă de răgaz inamicului. Până în luna octombrie, Hazrat Mahal și aliații săi, în special prințul Firuz și *rana* Beni Madho, vor pune la punct operațiunile coordonate. Împreună vor comanda o forță de șaptezeci de mii de combatanți.

Devotat fără rezerve lui *begum, rana* are drept principal atu mobilitatea, la fel ca Tantia Tope.

De o mie de ori au crezut englezii că-l vor înhăța, de o mie de ori le-a scăpat, apărând iar acolo unde ei se așteptau mai puțin. A devenit o legendă despre care, la sate, oamenii vor depăna povești, chiar și după decenii întregi de la moartea sa.

Totuși, promisiunile lui Campbell au sfârșit prin a-i atrage pe cei mai mulți *taluqdar*-i. Acum, la începutul toamnei, mai sunt doar cincizeci de insurgenți, față de trei sute, câți participaseră

la rebeliune, când aceasta atinsese apogeul. E o lovitură grea pentru Rajmata, mai ales că-și pierduse speranța de a-l convinge pe maharajahul Nepalului să i se alăture. La scurtă vreme după înfrângerea de la Nawabganj, acesta îi scrisese că el era prietenul englezilor și că refuza categoric să se alieze cu ea.

De la căderea orașului Lucknow, în martie, și până toamna, vreme de opt luni, Hazrat Mahal și aliații săi au ținut la respect forțele britanice și adesea chiar le-au învins. Dar acum, în octombrie 1858, la începutul sezonului secetos, generalul Campbell, devenit Lord Clyde prin voia Maiestății Sale regina Victoria, pornește campania de iarnă, în fruntea unei armate mai puternice ca niciodată.

CAPITOLUL 35

Printre atâtea operațiuni militare și discuții strategice, singurele momente tihnite sunt cele pe care Hazrat Mahal le petrece cu Mumtaz. Uneori, se rușinează de egoismul său. Ani la rând a uitat de prietena sa, iar acum, când a regăsit-o, și-o face confidentă și-și descarcă sufletul în fața ei, fără să se sinchisească de sentimentele acesteia sau să se intereseze de viața ei personală.

Într-o seară, în timp ce Mumtaz îi periază, ca de obicei, părul, Hazrat Mahal o descoase:

– Dar tu, Mumtaz, ai fost vreodată îndrăgostită?

Nu se aștepta ca întrebarea s-o tulbure într-atât pe tânăra femeie. Mumtaz roșește, ezită, apoi, în cele din urmă, se hotărăște să vorbească.

– Îndrăgostită? Am fost îndrăgostită nebunește, dar niciodată rănită atât de tare. Ți-am povestit că după repudiere m-am întors la meseria de curtezană, dar într-o altă casă, nu în cea a lui Amman și Imaman, fiindcă mi-era rușine de ele. Seară de seară cântam, dansam și discutam cu oaspeții, dar nu aveam un protector. Exista, totuși, un *taluqdar* care venea în fiecare zi și mă privea ca vrăjit, însă fără să-mi adreseze vreun cuvânt. Iar eu mă simțeam ca o adolescentă la prima dragoste, cântam și dansam doar pentru el. Avea o frumusețe care mă

răscolea: înalt, zvelt, cu ochi întunecați și trăsături puternice, nas coroiat. Mă gândeam la el cât era ziua de lungă, dar seara abia îndrăzneam să-i arunc o privire de teamă să nu-mi ghicească

toată lumea sentimentele. Așa s-a scurs o lună. O lună de vise minunate, în care îmi închipuiam că avem o relație intensă și senină, că ne facem confidențe, că împărtășim bucuria și tristețea. Simțeam că a suferit și eram gata să-i dăruiesc totul, știam că sunt în stare să-l fac fericit.

Într-o seară a venit să-mi vorbească și, spre marea mea surpriză, mi-a mărturisit din capul locului tot: unicul său fiu murise în urma unui accident de călărie, iar soția lui își pierduse mințile. Deși trecuseră doi ani de atunci, nu reușea să-și revină. Brusc, și-a dat seama că toți cei din jur se uitau la noi. „Oamenii aștia mă deranjează”, mi-a șoptit. „Când am putea să ne vedem între patru ochi?” Când? A trebuit să mă abțin să nu-i răspund „Imediat” și i-am propus să ne întâlnim peste două zile în apartamentul meu, care se afla la primul etaj, dar unde se putea ajunge fără a trece prin saloane.

Peste două zile mi-a trimis un mesaj: era nevoit să plece pentru a rezolva o problemă urgentă,

dar se va întoarce peste trei zile. Sunt liberă atunci? M-am grăbit să-l asigur că da.

Mi-am petrecut cele trei zile pregătindu-mă, cercetându-mă din cap până în picioare cu un ochi critic. Oare îi voi fi pe plac? El, un bărbat așa seducător, trebuie să fi fost obișnuit cu cele mai frumoase femei și, cu toate că eram conștientă de farmecul meu, știam că nu sunt o frumusețe.

Când s-a înserat, am început să mă învârtesc prin cameră, aranjând ici o pernă, colo o vază, deși îmi simțeam mâinile moi de teamă. El a întârziat două ore, credeam că nici nu mai vine.

Eram nervoasă ca o fetiță, eu, o curtezană în toată firea!

Pregătisem o cină ușoară, dar lui nu-i era foame. M-a luat în brațe și a încercat să mă tragă

spre pat, șoptindu-mi că mă dorește. M-a surprins oarecum neplăcut această grabă, fiindcă îmi imaginasem o apropiere tandră și am vrut să mă împotrivesc, însă el nu era bărbatul care să

accepte vreo împotrivire.

Am făcut dragoste și a adormit imediat. Eu am rămas întinsă lângă el, cu ochii deschiși și un gust amar. Aveam impresia că m-a tratat ca pe o prostituată. M-am străduit să-mi spun că

poate era, pur și simplu, obosit după călătorie. I-am mângâiat blând fruntea și el s-a trezit.

„Trebuie să plec“, m-a anunțat de-a dreptul. „Nu rămâi peste noapte aici?“ l-am întrebat uimită. „Nu pot, am o întâlnire foarte importantă mâine-dimineață.“ M-am ghemuit la pieptul lui. „Atunci, ne vedem în curând?“ „Cu siguranță“, mi-a răspuns, pe un ton care mi s-a părut că vrea să spună contrariul, însă am alungat iute acest gând. L-am așteptat în fiecare seară, săptămâni la rând. Nu s-a mai întors niciodată.

Mi-a fost ciudă pe el, dar mai tare mi-a fost ciudă pentru stângăcia cu care mă purtasem. Își deschisese sufletul în fața mea și mă cucerise, apoi dispăruse. Ar fi trebuit să-mi ascund sentimentele? Explică-mi, Muhammadi, de ce trebuie să calculezi fiecare pas atunci când iubești? Dacă trebuie să te controlezi, dacă trebuie să faci pe indiferenta pentru a-l atrage pe celălalt, unde mai e bucuria de a iubi?

Hazrat Mahal nu știe să răspundă la asemenea întrebări. Cu Jai Lal era altfel... Gândindu-se la iubitul ei, simte o durere violentă în piept... ca o sfâșiere... Îi e teamă, ca și cum ceva cumplit e pe cale să se întâmple, ca și cum, departe de ea, Jai Lal suferă... și o cheamă.

Ofensat de criticile celor care îi reproșează că a lungit războiul, lăsând-o pe *begum* să scape, generalul Campbell e hotărât, de data asta, să zdrobească definitiv forțele rebele.

Strategia lui e simplă. Puternica armată britanică va ataca Awadh dinspre sud, est și vest, astfel încât să-i împingă pe insurgenți spre nord, în regiunea Baraich, unde se află Rajmata.

Regimentele avansează metodic, acoperind district după district, ca o plasă imensă, cercetând fiecare metru de teren pentru a nu le lăsa rebelilor nicio porțiță de scăpare.

Scopul lor e să-i oblige să se retragă spre Terai, regiunea de la granița cu Nepalul, să-i încercuiască acolo și să

termine cu ei.

Simțind că lucrurile iau o altă întorsătură, Mammoo e ros de îngrijorare, dar nu îndrăznește să-i vorbească stăpânei sale, de teamă că-i va stârni încă o dată mânia. De când l-a certat în legătură cu moartea lui *maulvi*, n-a mai apărut înaintea ei, așteptând ca ea să-l cheme. Însă ea nici măcar nu pare să-și fi dat seama de absența lui. Supărat, s-a gândit s-o părăsească și să se predea englezilor, cum făcuseră deja numeroși *taluqdar-i*. Mai ales că n-are niciun chef să

moară ca un martir pentru o cauză în care nu crede câtuși de puțin. Independența rămâne pentru el o vorbă goală. Întotdeauna i-a slujit pe cei puternici, ce contează că sunt indieni sau englezi? Ce-i drept, englezii îi disprețuiesc pe „băștinași“, dar există un dispreț mai mare decât cel pe care l-a îndurat din partea compatrioților lui care l-au castrat?

Zile în șir își rumegă furia și întoarce pe toate fețele ideea de a pleca, dar în adâncul sufletului știe că nu poate să-și abandoneze stăpâna. De doisprezece ani trăiește în preajma ei, ea a devenit lumea lui, degeaba îi poartă pică, nu se poate lipsi de ea. Să fie aceasta dragoste? În orice caz, e o legătură puternică, pe care nu este în stare s-o rupă. O va proteja pe Hazrat Mahal, chiar și împotriva voinței ei!

A trimis în secret un mesager la Lucknow pentru a discuta cu Sir Robert Montgomery condițiile predării lui *begum* și a lui însuși.

Dar, ca întotdeauna, Hazrat Mahal a fost prevenită de iscoadele ei.

Ieșindu-și din minți, l-a chemat imediat pe eunuc.

– Și tu mă trădezi?!

– Nu vă trădez, Hozur, se bâlbâie Mammoo, roșu la față de rușine. Dimpotrivă, încerc să vă salvez.

– Să mă salvezi? Aruncând dezonoarea asupra mea? Se sufocă de furie. Cum am putut să am încredere în tine? De data asta chiar s-a terminat, nu vreau să te mai văd!

Acum Hazrat Mahal se simte și mai singură, înșelată de Mammoo, ale cărui slăbiciuni le cunoștea, dar care făcea parte de atâta vreme din viața ei. N-o mai are decât pe devotata Mumtaz căreia să i se destăinuie. Cu ea, cel puțin, poate vorbi despre bărbatul pe care-l iubește. N-a renunțat la ideea de a-l ajuta. Peste zi, ocupată cu mii de probleme, reușește să nu se gândească la soarta care-l așteaptă, dar seara tremură pentru el și născoceste cele mai cutezătoare planuri până când cade într-un somn greu, plin de coșmaruri.

În vreme ce în sudul țării regimentele generalului Campbell înaintează ca un tăvălug, *begum* și aliații săi își continuă atacurile-fulger, susținuți mereu de imensa majoritate a țăranilor. Chiar atunci când cauza rebelilor pare pierdută, aceștia refuză în continuare să le dea hrană

britanicilor și le oferă informații false.

Rolul lor în cadrul acestei revolte este hotărâtor, ei furnizează grosul combatanților. [97](#)

Dar, în ciuda eroismului lor, spre sfârșitul anului situația începe să se schimbe.

Amnistia oferită de regina Victoria va determina mulți comandanți să adopte o altă atitudine.

Proclamația sa, citită pe 1 noiembrie 1858 pe întregul cuprins al Indiilor, informează despre desființarea Companiei Indiilor Orientale și transferarea autorității sale Coroanei britanice.

Anunțând solemn ruptura totală cu greșelile trecutului, regina garantează toate tratatele încheiate cu prinții și confirmă posturile obținute pe vremea companiei. În sfârșit, regina dezmente orice nouă ambiție teritorială și promite libertate religioasă.

„Declarăm că, prin voia noastră regală, nimeni nu va fi favorizat, hărțuit sau brutalizat din motive legate de credință sau practici religioase, și că toți se vor bucura de protecția și nepărtinirea legii. Voia noastră e ca supușii noștri, indiferent de rasă sau credință, să fie lăsați, în mod liber și fără părtinire, să-și exercite, în slujba noastră, meseriile pentru care sunt potriviți, grație educației, talentului și onestității lor.“*

Însă, lucrul cel mai important, regina le acordă iertare rebelilor dacă se întorc liniștiți la casele lor. Exceptându-i pe cei care au luat parte la uciderea supușilor britanici sau i-au ajutat pe ucigași, pe comandanții militari și pe cei care au instigat la revoltă. Ceilalți, dacă se supun până la 1 ianuarie 1859, vor fi amnistiați.

La 8 noiembrie, asediat în fortăreața sa de trupele reunite ale generalului Campbell și ale generalului Grant, rajahul din Amethi sfârșește prin a se preda. Era unul dintre aliații fideli ai lui *begum* și capitularea sa va atrage după sine capitularea altor *talukdar*-i care încă stăteau în cumpănă.

În schimb, silit fiind să-și părăsească fortul, Beni Madho decide să pornească spre nord cu cincisprezece mii de oameni pentru a se alătura trupelor comandate de fratele lui Nana sahib.

Generalului Campbell, care i-a oferit condiții de capitulare foarte convenabile, îi răspunde mândru: „Nu pot. Persoana mea nu-mi mai aparține, ea aparține regelui Birjis Qadar.“*

În același timp, printr-un mesaj secret, generalul Campbell o informează pe *begum* că, dacă

abandonează această luptă fără speranță, va putea să se întoarcă la Lucknow, unde va fi întâmpinată cu toate onorurile cuvenite rangului ei, și va primi o pensie generoasă.

Hazrat Mahal nici măcar nu se ostenește să-i răspundă. Cu o strângere de inimă, își amintește una dintre ultimele discuții cu Jai Lal, pe când erau loviți zi și noapte de proiectile, în bastionul lor din Mussabagh.

– Dacă englezii ne-ar oferi amnistia și ne-ar asigura că totul va fi iar ca înainte, pe vremea lui Wajid Ali Shah și a Rezidentului britanic, ce-ai face? o întrebase el.

– Aș refuza! răspunsese ea fără șovăire.

El o îmbrățișase pătimaș.

Astăzi, după tot ce înduraseră ea și poporul său, e mai hotărâtă ca oricând să respingă

compromisurile. În ochii ei, scopul amnistiei este limpede: să șubrezească revolta, să-i despartă pe rebelii neînduplecați de cei care amână luarea unei decizii și să le slăbească, astfel, forțele.

Pentru a încerca să prevină un val de capitulări, Hazrat Mahal face publică o contraproclamație în care denunță cu sarcasm ipocrizia din discursul reginei Victoria și amenințările ascunse în spatele falselor promisiuni:

„Trebuie să fii sărac cu duhul ca să-ți închipui că englezii ne-au iertat greșelile sau, cum le numesc ei, crimele. Știm cu toții că ei n-au iertat vreodată o ofensă, mică sau mare, fie ea săvârșită din lipsă de pricepere sau din neatenție.“*

Și *begum* cercetează pe rând angajamentele luate de regină: cum să crezi că lucrurile se vor schimba, dacă locul companiei e luat de Coroană? Noua putere păstrează aceleași reguli, aceiași funcționari, același Guvernator general și același sistem juridic!

„Ni se spune că toate acordurile încheiate de companie vor fi onorate de regină. Dar compania a pus stăpânire pe tot cuprinsul Indiilor și a încălcat cele mai multe tratate semnate cu suveranii. Asta vrea regina să respecte? Iar dacă Maiestatea Sa nu dorește nicio anexare, așa cum pretinde, de ce nu ne dă înapoi țara, după cum cere poporul? Suntem înștiințați că, indiferent de religie, legile sunt aceleași pentru toți. Ar trebui să fie de la sine înțeles! Căci ce legătură are aplicarea legilor cu apartenența la o religie sau alta? Cât despre promisiunea că

nimeni nu se va amesteca în practicile noastre religioase, așa ceva e greu de crezut, când ne sunt distruse templele și moscheile sub pretextul construirii de drumuri, când vedem atâția misionari mergând în sate pentru a propovădui creștinismul, când oamenii sunt plătiți ca să

învețe rânduiețile Bisericii Anglicane!

Se mai spune că, în afară de cei care au ucis, care au condus rebeliunea sau i-au ajutat pe rebeli, ceilalți vor fi iertați. Dar cine sunt acești ceilalți, când poporul întreg s-a revoltat și e clar că toți cei care au vreun amestec vor fi pedepsiți?

Această proclamație se contrazice singură!

În sfârșit, ni se promite că, după ce pacea va fi restabilită, se vor construi drumuri și se vor săpa canale pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale poporului. E interesant de observat că englezii nu le oferă indienilor o slujbă mai bună decât cea de simplu muncitor! Dacă

oamenii nu sunt în stare să înțeleagă ce înseamnă toate acestea, noi nu putem face nimic pentru ei.

Nu vă lăsați înșelați!“*

Vești îngrijorătoare au sosit de la Mahmudabad de dimineață. Palatul e asediat, însă *rani* a reușit să-i trimită soțului ei un mesaj, mărturisindu-și temerile că nu va putea să reziste prea mult.

Descumpănit, rajahul se prezintă în fața lui *begum*. Ți se face și milă văzându-l sfâșiat între două îndatoriri: n-o poate părăsi pe Rajmata tocmai când are mai mare nevoie de el, dar cum să-i abandoneze pe ai săi?

– Vă amintiți ce i-ați spus fiului vostru când a vrut să vină cu noi? Întreabă Hazrat Mahal.

Prima ta îndatorie e față de ai tăi. Scumpe Rajah *sahab*, trebuie să plecați imediat să vă ajutați familia. Nu au pe altcineva. Eu mă voi descurca, am încă aliați. Bineînțeles, îmi vor lipsi prietenia voastră și bunătatea pe care mi-ați arătat-o.

Luptă cu tulburarea care o copleșește.

– Vă voi fi veșnic recunoscătoare. N-o să vă uit niciodată.

Și, pentru a mai însenina atmosfera după solemnitatea acestor cuvinte, încheie pe un ton vesel:

– Voi veni curând să vă vizitez la Mahmudabad și mă bizui pe Domnia Voastră că veți organiza pentru mine o petrecere somptuoasă!

Contrar tuturor uzanțelor, îi întinde mâna, pe care rajahul o duce cu respect la frunte. Se privesc, abia stăpânindu-și emoția. Știu amândoi că există puține șanse să se mai vadă

vreodată.

Peste două săptămâni Hazrat Mahal află cumplita dramă. Pe când se apropia de Mahmudabad, un mesager în doliu îl înștiințase pe rajah că palatul fusese incendiat și toți ai săi, mama, soția, fiul, fuseseră uciși.

În culmea disperării, rajahul își trăsese un glonț în cap.

Informația s-a dovedit falsă. Încercuit de armata britanică, palatul era aproape neatins, iar familia rajahului, supravegheată îndeaproape.

Și astfel, fără a-și păta mâinile, englezii s-au răzbunat pe primul mare *taluqdar* care a îndrăznit să se ridice împotriva lor. [98](#)

În acest răstimp, în Awadh trupele britanice continuă să avanseze, iar insurgenții sunt împinși, neabătut, spre nord. La sfârșitul lui noiembrie, întregul teritoriu de la sud de râul Ghogra este sub stăpânirea englezilor. Unii rebeli reușesc să se întoarcă în satele lor și să se amestece printre țărani, însă cei mai mulți se regrupează la Baundi, fortăreața lui *begum*, ultimul bastion al puterii. Armata inamică se apropie pas cu pas, trupele indiene încearcă s-o împiedice să treacă râul Ghogra, dar, în ciuda unei rezistențe îndârjite, sunt învinse.

Cu o cască colonială pe cap și sabia în mână, generalul Grant se îndreaptă spre Baundi, unde speră s-o ia prin surprindere pe *begum*. Însă aceasta a pornit deja spre nord și, împreună cu fiul ei, galopează în fruntea statului-major, urmată de cincisprezece mii de combatanți. În apropiere de Nanpara, i se alătură Nana sahib, Beni Madho și câțiva *taluqdar*-i încă loiali. Întro ultimă încercare disperată de a rezista, își unesc forțele, dar, în fața artileriei britanice, sunt obligați iar să bată în retragere. La 7 ianuarie 1859, dimineața, cu inamicul pe urmele lor, *begum* și aliații săi trec râul Rapti pentru a se refugia în regiunea Terai, la granița cu Nepalul.

Ajunsă pe malul celălalt, Hazrat Mahal se oprește o clipă. Cu inima strânsă, privește câmpia ce se întinde cât vezi cu ochii, lanurile de grâu, plantațiile verzi de trestie-de-zahăr, mango și guava, din care răsar, ici și colo, acoperișurile de pai ale satelor, peste care se înalță fuioare de fum albăstrui.

Oare își va mai revedea țara vreodată?

Ca să întârzie înaintarea englezilor, un regiment de cipai a rămas pe malul sudic al râului Rapti. Însă cavaleria britanică atacă în forță, cu sabia, și-i sfârtecă pe toți cei care încearcă să-i bareze drumul.

Apele râului s-au înroșit de sângele sutelor de luptători care și-au sacrificat viața pentru a le oferi un avans de câteva ore lui *begum* și regelui. Câteva ceasuri prețioase, care le-au permis să

scape de urmăritori.

E ultima bătălie pe pământul din Awadh. De-acum întregul teritoriu este la cheremul britanicilor.

Rebelii sunt prinși în capcană între râul Rapti și versanții munților Himalaya, în ținutul Terai

nepalez, o zonă cu păduri și smârcuri, unde mișună țânțarii și crocodilii. Nu mai au scăpare: ori se predau, ori vor pieri aici.

Campbell consideră că Awadh e pacificat și-l lasă pe generalul Grant la comanda operațiunilor. Socotind că, fără muniție și hrană, fugarii nu vor rezista mult, Grant se mulțumește să-și așeze regimentele de-a lungul graniței, pentru a-i împiedica să se întoarcă.

Pentru Hazrat Mahal, ultima speranță rămâne maharajahul Jang Bahadur. Doar nu va refuza să-i ocrotească acum, când sunt învinși!

La îndemnul mamei sale, Birjis Qadar îi trimite maharajahului o nouă scrisoare. Invocând prietenia ce a legat dintotdeauna marile familii din Awadh și Nepal, îi cere adăpost pentru toți ai săi, în numele religiei și al fraternității dintre popoarele de același sânge.

Răspunsul, ferm, sosește peste câteva zile:

„Statul nepalez, aliat și prieten al englezilor, nu vă va oferi niciun fel de ajutor și vă ordonă ca în zece zile să părăsiți teritoriul său. Dacă nu, vom trimite împotriva voastră trupele noastre *gurkha*. Pentru a-și salva onoarea și viața, îi sfătuim pe toți cei care n-au avut niciun amestec în uciderea femeilor și a copiilor să se predea autorităților britanice.“*

Nici gând! Hazrat Mahal, asemenea celorlalți fugari, nu are încredere: experiența i-a învățat cât valorează promisiunile perfidului Albion [99](#) . Mai multe săptămâni vor încerca să forțeze în diferite puncte trecerea spre Awadh, însă de fiecare dată britanicii reacționează și-i împing în interiorul ținutului Terai. Vor mai fi câteva înfruntări, însă rebelii, la capătul puterilor, nu mai sunt în stare să reziste. Se retrag străbătând jungla, terenurile mlăștinoase și cursurile de apă

înghețate. Ploaia, frigul, malaria și holera fac sute de victime printre acești oameni și așa slăbiți.

După dispersarea forțelor indiene, Hazrat Mahal se găsește acum în compania lui Nana sahib și a lui Mammoo – drama prezentului a șters neînțelegerile trecutului. Pentru a scăpa de inamic, trebuie să-și mute mereu tabăra, cu o armată redusă la zece mii de oameni, urmați de sute de femei și copii. Însă Rajmata nu-și pierde curajul, i-a făgăduit lui Jai Lal. Însă există o problemă spinoasă: cum să hrănească miile de oameni? Proviiziile de făină sunt pe terminate și le-a ordonat locotenenților să pedepsească aspru orice furt, oricât de mărunț. Trebuie să-și atragă și să păstreze simpatia populației, e singura lor apărare.

I se va da ascultare. În mijlocul dezastrului, Hazrat Mahal își ține oamenii în frâu [100](#) . Nu de puține ori, seara, în cortul său, împrejurul vasului cu cărbuni încinși, Rajmata discută cu cei doi însoțitori ai săi despre posibilitățile de a scăpa din capcană, prinși cum sunt între războinicii *gurkha* la nord și britanici la sud. Nana și-a pierdut mult din trufie, nu mai are decât o mie de oameni, iar slujitorul său de încredere, Azimullah, a dispărut.

Când Hazrat Mahal s-a mirat că nu-l vede nicăieri, Nana sahib i-a explicat, ușor stânjenit:

– Fratele meu mai mare e bolnav, iar Azimullah stă cu el. Împreună trebuie să încerce să ajungă la Calcutta.

Nu-i stă în fire lui Nana să renunțe la un servitor prețios, nici măcar pentru fratele său. Așa că

Hazrat Mahal trage concluzia că ei doi trebuie să se fi certat.

Mai târziu, va afla că, deghizat în fachir, Azimullah chiar reușise să răzbată până la Calcutta.

Acolo, folosindu-se de farmecul de „prinț oriental“, care odinioară făcuse ravagii la Londra și Paris, sedusese o englezoaică în căutarea dragostei. Cu ea, părăsise Indiile și se instalase la Istanbul, unde devenise reprezentantul șerifului de la Mecca.

Auzind povestea, Hazrat Mahal izbucnește în râs, ceea ce nu i se mai întâmplase de mult.

– Ia te uită la „scumpul de Azimullah“ cum îi spuneau doamnele acelea din Europa! Și eu, care-l credeam un idealist gata să moară pentru țara lui! Să fi fost în realitate doar un oportunist care, considerând lupta pierdută, a preferat să abandoneze corabia? Asta, dacă nu cumva – și Hazrat Mahal cade pe gânduri – dacă nu cumva o să completeze mai departe la Istanbul împotriva britanicilor. [101](#)

În ținutul măturat de vântul înghețat al munților Himalaya, iarna face tot mai multe victime printre bărbații și femeile obișnuiți cu clima din câmpia Gangelui.

Trezindu-se într-o dimineață, Hazrat Mahal își găsește fiul arzând de febră. Cei câțiva *hakim*-i chemați la căpătâiul său ezită în privința diagnosticului – în orice caz, recomandă să i se dea fierturi din plante și să i se ia sânge. Însă nimic nu-i alină suferința. Rajmata se hotărăște să-i ceară din nou ajutor lui Jang Bahadur. Drept răspuns, acesta repetă amenințările: ori *begum* și oamenii care o însoțesc părăsesc teritoriul, ori își va trimite războinicii *gurkha* împotriva lor.

Să se predea pentru a-și salva copilul? Generalul Campbell i-a transmis că oferta de amnistie rămâne valabilă – Hazrat Mahal simte că i se sfâșie inima –, nu poate risca viața fiului său, dar are dreptul să-și părăsească tovarășii de luptă, pe care nu-i așteaptă niciun fel de iertare din partea englezilor? După zile și nopți de spaimă, Birjis Qadar se mai întreamează și Rajmata hotărăște să reziste pe mai departe. A capitula ar însemna să se

dezonoreze, dar și să renunțe la drepturile acestui rege de doisprezece ani care, speră ea, va domni cândva peste Awadh.

Însă adolescentul este încă slăbit și are nevoie de îngrijiri permanente. Din fericire, Mumtaz e mereu acolo, veghindu-l.

Tânăra femeie s-a atașat de Birjis de parcă ar fi propriul ei fiu. Ea, care a suferit atât că nu putea să fie mamă, îl înconjoară pe băiat cu o nețărmită tandrețe, pe care până atunci și-o înăbușise. La început, își stăpânise elanurile, spunându-și că nu era al ei acest copil frumos și că în orice clipă îi putea fi luat. Dar a uitat curând orice rețineră, Rajmata fiind prea ocupată

pentru a schimba o situație ce părea să mulțumească pe toată lumea.

Uneori, Mumtaz nu-și înțelege prietena: îi lipsesc sentimentele materne? Totuși, când fiul său zace bolnav, e chinuită de spaimă. Oare își face griji mai degrabă pentru rege decât pentru fiul ei, cum sugerează cu amărăciune Birjis Qadar?

La Kathmandu, Rezidentul britanic face presiuni asupra lui Jang Bahadur, avertizându-l că

aliații englezi încep să-și piardă răbdarea: când își va trimite trupele *gurkha* să-i forțeze pe rebeli să se predea?

La drept vorbind, maharajahul își dă seama că mersese prea departe: generalii săi nu sunt dispuși să lupte cu refugiații doar pentru a le face pe plac britanicilor. [102](#)

Așa că Jang Bahadur se hotărăște să recurgă la o viclenie. Îi trimite o epistolă regelui Birjis Qadar, rugându-l să vină la Butwal, aflat la jumătatea drumului dintre tabăra sa din Terai și Kathmandu. Nu mai vrea vărsare de sânge, scrie maharajahul, și își propune să slujească

drept mijlocitor între indieni și britanici, pentru a se găsi o soluție onorabilă.

Begum Hazrat Mahal și însoțitorii săi consideră scrisoarea încurajatoare. Și, oricum, au cumva de ales?

Pornesc la drum fără să mai piardă vremea.

Trei luni convoiul de bărbați, femei și copii, lung de aproape zece mile, înaintază cu greu prin munții înzăpeziți. Neavând destui cai și destule care, majoritatea trebuie să străbată pe jos cele două sute de mile care îi despart de Butwal. Mulți vor muri de frig, febră sau dizenterie.

Spre disperarea lui Hazrat Mahal, Mumtaz va fi una dintre primele victime. De când s-au adăpostit în Terai, a slăbit mult: „Admiratorii mei nu m-ar recunoaște neam!“ glumește ea.

E

scuturată adesea de accese de tuse, însă de fiecare dată când Hazrat Mahal vrea să-l cheme pe *hakim* ea refuză hotărât, susținând că e doar o iritație a gâtului. Totuși, de la zi la zi, puterile o lasă.

Într-o dimineață, îngrijorată că n-o zărește nicăieri, *begum* intră în cortul ei. Mumtaz e întinsă, cu pletele-i lungi răsfirate și cu un zâmbet ușor pe buze. Hazrat Mahal se gândește că

niciodată n-a văzut-o atât de frumoasă. Vrând s-o trezească blând, așa cum făcea pe când erau adolescente, se apleacă să-i sărute fruntea, dar sare imediat înapoi, țipând: e rece ca gheața.

Moartă! Mumtaz e moartă!

Pentru prima dată de când au fugit din Baundi, Hazrat Mahal cedează. Răvășită, se învinuiește că și-a târât prietena în această aventură imposibilă, când ea ar fi trebuit, după

căderea orașului Lucknow, să se întoarcă în satul său și să aștepte acolo ca situația să revină la normal. Mumtaz n-avea ce căuta aici, o urmasă pe Hazrat Mahal nu din convingere politică, ci din fidelitate față de vechea lor prietenie. Iar Hazrat Mahal o luase cu ea din pur egoism, fiindcă avea nevoie de o prietenă, de o confidentă. Nu se gândise nicio clipă că îi pune viața în pericol.

Însă cel mai îndurerat de dispariția lui Mumtaz e Birjis Qadar. Îngenuncheat lângă ea, orbit de lacrimi, o imploră: „Nu mă părăsi, Amma Hozur, te rog, întoarce-te!“ Ore întregi rămâne la căpătâiul ei, plângând în hohote și refuzând cu încăpățănare să se despartă de cea care, în ultimele luni, îi dedicase tot timpul și întreaga ei afecțiune. Doar cu mare greutate vor reuși să-

l ia de acolo.

În martie, când, în sfârșit, coloanele de refugiați ajung la Butwal, rândurile li s-au rărit considerabil. Doar speranța că vor scăpa curând de coșmar îi ajutase pe supraviețuitori să

reziste.

Patru zile așteaptă vizita promisă a lui Jang Bahadur. În locul său, sosește un ofițer din armata nepaleză. Aduce un mesaj de la maharajah, care le ordonă să părăsească imediat țara.

Uluiți, Rajmata și însoțitorii săi își dau seama că au fost înșelați. Indignați, rajahii protestează:

– Dacă asta avea de gând Jang Bahadur, de ce ne-a mai pus să batem drumul până aici? Ca să

ne distrugă mai ușor? Știe că după o călătorie atât de îngrozitoare suntem prea puțini și prea obosiți ca să ne mai apărăm. Nu-i e rușine să-și trădeze în felul ăsta frații? Măcar ca hindus ar fi trebuit să ne susțină, fiindcă noi am luptat ca să ne apărăm religia!

– Nu pot discuta despre așa ceva, îi răspunde ofițerul stânjenit. Pot doar să vă repet ordinul stăpânului meu: „Dacă mergeți mai departe, *gurkha* vă vor ucide. Trebuie să părăsiți Nepalul și să vă predați englezilor.“

Îi salută și pleacă.

În timp ce rajahii și Nana sahib hotărăsc să se instaleze la Butwal, pentru a-și lăsa trupele să se odihnească și a vedea ce e de făcut în continuare, *begum* se retrage în fortul vecin Naya kot pentru a-și îngriji fiul. Slăbit de călătorie și zdruncinat de moartea lui Mumtaz, Birjis Qadar s-a îmbolnăvit din nou, iar Hazrat Mahal îl veghează zi și noapte. Acum, când riscă să-l piardă, înțelege că nimic nu e mai important decât viața fiului ei. De aceea, când trimișii lui Jang Bahadur vin să se intereseze despre planurile refugiaților, Rajmata îi dă afară, fără

menajamente:

– Cum îndrăzniți să mă deranjați? Fiul meu se zbate între viață și moarte. Lăsați-mă în pace, vă voi răspunde altă dată!

Jang Bahadur nu stăruie, însă, profitând de faptul că *begum* e separată de rajahi, trimite armatei britanice semnalul stabilit: aceasta poate intra în Nepal să atace Butwal.

La 28 martie 1859, înfruntarea dintre generalul Kelly și trupele lui *rana* Beni Madho și Nana sahib. Deși istoviți de boli și de lipsa hranei, fără tunuri ori muniție, oamenii se luptă cu disperare. Nu au nicio cale de a scăpa de britanici, toate drumurile fiind controlate de aceștia, și știu că, dacă se predau, vor fi executați. Rezistă cu eroism, dar în zadar. Sunt forțați să fugă.

Sfidând nesfârșite greutăți, cățărându-se pe munți, traversând torente, trecând peste prăpăstii, supraviețuitorii reușesc să ajungă la defileul Serwa. Acolo, la 21 mai, dau ultima lor bătălie.

„L-am urmărit pe inamic în munți și am găsit un loc plin de băltoace de sânge. Acolo, doi rebeli trăgeau să moară din cauza rănilor, însă cel mai dureros era să le vezi pe nevestele acestor cipai agonizând alături de ei, de foame și epuizare, cu un prunc în brațe“*, raportează

generalul Grant.

Când, rămasă cu fiul ei în fortul Naya kot, Hazrat Mahal află cele petrecute, cade pradă unei tristeți profunde. Acești ani de lupte, zecile de mii de oameni care s-au jertfit... totul pentru nimic?

Însă o ultimă speranță o ajută să-și recapete forța: în Indiile Centrale, prințul Firuz Shah și Tantia Tope, independent unul de altul, continuă să-i hărțuiască pe englezi.

La începutul lunii aprilie, Tantia Tope se alătură rajahului din Nardar, care comandă o mică armată. Vor lupta împreună, uneori câștigând, alteori pierzând teren, până când, împresurați, se refugiază în junglele Paron. Prin spionii lor, britanicii iau legătura cu rajahul și reușesc să

negocieze predarea acestuia: va fi grațiat, își va păstra toate proprietățile și va primi, pe deasupra, și o recompensă importantă, dacă le va dezvălui unde se ascunde Tantia Tope.

Aliatul și prietenul generalului acceptă.

Tantia Tope va fi luat prin surprindere în timp ce doarme și capturat.

Și astfel unul dintre cei mai destoinici generali ai insurecției, fost aghiotant al lui Nana sahib, care luptase împotriva britanicilor în cele mai importante bătălii și obținuse succese răsunătoare, n-a fost învins de gloanțe, ci de banii englezilor.

La „proces“, Tantia Tope va respinge orice acuzație, susținând că el nu s-a răzvrătit contra guvernului britanic, întrucât nu e, sub nicio formă, supus britanic, ci un general al lui Nana.

Peste zece zile va fi spânzurat.

Odată cu dispariția sa, insurecția din India Centrală, lipsită de un comandant, se va stinge.

La începutul lunii mai, guvernatorul din Butwal îl informează printr-o scrisoare pe prim-ministrul nepalez că starea de sănătate a lui Birjis Qadar s-a înrăutățit, iar Rajmata refuză să se predea englezilor. Guvernatorul precizează că regina are mereu la ea o punguță cu otravă și că, pentru a scăpa de dezonoare, nu va ezita să o folosească.

Un asemenea gest trebuie evitat cu orice preț: *begum* Hazrat Mahal a devenit un simbol admirat și chiar idolatrizat. Sinuciderea ei ar putea stârni răzmerițe greu de controlat, nu doar în Awadh, ci și în Nepal, unde poporul nu apreciază deloc jocul dublu al lui Jang Bahadur.

Neliniștit, acesta se grăbește să anunțe autoritățile britanice, care nu vor nici ele să fie trase la răspundere pentru moartea unei eroine naționale. Se stabilește că Nepalul le va oferi azil lui *begum* și fiului ei.

Zece zile va duce tratative Hazrat Mahal pentru a li se permite femeilor și copiilor să rămână

cu ea. I se va îndeplini această dorință, însă numai pentru băieții care nu au împlinit doisprezece ani. În schimb, cu toate stăruințele sale, niciunui soldat nu i se va îngădui s-o însoțească. Nici chiar lui Mammoo, care, în ciuda deselor neînțelegeri dintre ei, i-a fost

slujitor devotat treisprezece ani. Însă Hazrat Mahal nu are de ales, nu poate decât să accepte condițiile impuse.

Cel puțin, refuzând să li se supună englezilor, ea își apără onoarea, iar fiul său își păstrează toate drepturile.

Rajmata trece în revistă pentru ultima oară trupele, mai bine zis ce a mai rămas din ele, câteva sute de oameni numai piele și os care, cu lacrimi în ochi, o aclamă.

Ea le mulțumește, înecată de emoție:

– Ați luptat ca niște eroi, veți rămâne în amintirea tuturor drept cei care au adus glorie statului Awadh. Secolele vor trece, însă istoria nu vă va uita! Acum, trebuie să plecați și să vă

întoarceți în satele voastre, dar să știți că lupta pe care am dus-o împreună nu-i decât începutul luptei de eliberare. Noi am arătat calea, copiii noștri o vor urma și, curând, îi vom alunga pentru totdeauna pe englezi din Indii!

CAPITOLUL 36

Hazrat Mahal e de-acum prizonieră. Nu-și face nicio iluzie cu privire la „ospitalitatea” oferită

de maharajah.

Jang Bahadur a poruncit să se repare și să se pregătească pentru Rajmata un bungalow spațios, înconjurat de o verandă din lemn, ce dă într-o grădină și i-a pus la dispoziție gărzi și servitoare nepaleze. Spre deosebire de purtarea aspră din trecut, o primește cu nenumărate dovezi de respect și se interesează de sănătatea tânărului rege, ba chiar îi trimite cei mai buni *hakim*-i pentru a-l îngriji: Birjis Qadar nu trebuie să moară, lumea va zice că el l-a omorât pentru a le face pe plac englezilor.

În schimb, cu toate protestele lui Hazrat Mahal, slujitoarele sale indience sunt îndepărtate, deși au însoțit-o până la Terai, unde au îndurat zilnic frica, foamea și oboseala. Rajmata s-a întrebat adesea de ce îi sunt aceste femei așa devotate. Poate pentru că prin ea și prin cauza pe care ea o întruchiează ele se întrec pe sine, ridicându-se deasupra unei existențe banale pentru a deveni parte dintr-un plan măreț?

Jang Bahadur nu se lasă înduplecat, vrea să evite orice risc. Cele douăsprezece gărzi ce păzesc intrarea nu sunt de ajuns ca să stea liniștit. Înconjurând-o pe *begum* cu servitoare nepaleze –

pentru comoditate, susține el, fiindcă ele cunosc obiceiurile țării –, o poate supraveghea îndeaproape. Vrea să-i cunoască orice mișcare. Rajmata pare resemnată, însă el nu are încredere, știe că e o luptătoare.

Pentru întâia dată de când e departe de țară și de orașul pe care-l iubește, Hazrat Mahal se gândește cu duioșie la alți exilați, bătrânul împărat Bahadur Shah Zafar, soția sa, regina Zinat Mahal, și fiul lor mai mic, deportați la Pegu, străvechi centru budist din Birmania, departe de tot ce le poate aminti de Indii. Prin comparație cu ei, soarta sa e chiar de invidiat. Măcar ea se află aproape de ai săi, va găsi cu siguranță un mijloc de a lua legătura cu cei care continuă să

se bată la granița Indiilor cu Nepalul.

Dar de asemenea lucruri se va ocupa mai târziu.

Deocamdată, singura grijă pe care o are e sănătatea fiului ei. *Hakim*-ii nepalezi au adus coșuri pline cu sticlucțe de toate culorile, poțiuni din zeci de ierburi lăsate la macerat săptămâni întregi, uneori luni. Grație lor, la început febra a scăzut, apoi a crescut din nou, foarte repede.

Zi și noapte Hazrat Mahal veghează la căpătâiul bolnavului, umezindu-i buzele, răcorindu-i fruntea cu cârpe înmuiate în apă rece. Când o văd că abia se mai ține pe picioare, servitoarele nepaleze se oferă să-i țină locul; ea le mulțumește, dar refuză de fiecare dată. Își reproșează că

și-a neglijat copilul, are impresia că, dacă într-o stare de semiconștiență, el ar ajunge să simtă

cât de tare îl iubește mama lui, dacă ar ghici că ea nu va mai pune nimic, niciodată, mai presus de el și că-i va fi mereu alături, în orice împrejurări, și-ar recăpăta pofta de viață și s-ar vindeca.

...Bietul meu copil, te-am abandonat ca să lupt mai bine pentru viitorul tău și al țării noastre, cât de singur trebuie să te fi simțit...

Îi sărută mâinile și brațele slabe, scaldându-le în lacrimi.

Mișcate de durerea ei, nepalezele o privesc în tăcere pe această femeie despre care au auzit cele mai diverse zvonuri: o ambițioasă care nu ține seama de nimic pentru a-și atinge scopul, în stare de jurăminte false și crime ca să ajungă la putere... o femeie vicleană, care-i joacă pe degete pe toți și nu se gândește decât la ea... o femeie curajoasă care luptă pentru a-și elibera țara... Servitoarele nu pricep ce vor să însemne toate acestea. Ele văd doar o mamă, asemenea lor, o mamă care suferă și și-ar da viața pentru a-și salva fiul.

Abia peste câteva săptămâni, convinsă că adolescentul e în afara oricărui pericol, Hazrat Mahal începe să-și recapete pofta de viață și să privească în jur.

Nu întârzie să se intereseze de femeile care o slujesc – spre marea lor surpriză, fiindcă nimeni nu le-a acordat vreodată atenție.

A observat că se uită curioase la cartea ei de devanagari [103](#) – s-a apucat, într-adevăr, să învețe nepaleza, pentru a putea să discute cu cei din jur. Însă, când *begum* le arată un cuvânt și le întreabă cum se pronunță, ele clatină din cap, cu un zâmbet stânjenit: nu știu să citească.

Prin urmare Hazrat Mahal hotărăște să țină lecții pentru aceste femei și copiii lor. O ocupație bine-venită, fiindcă, după doi ani de guvernare, de luat decizii și de condus lupte, suportă

foarte greu această inactivitate forțată. Plus că astfel își mai alungă gândurile negre.

În fiecare seară, stând în mijocul elevelor sale, așezate direct pe jos, le învață primele noțiuni despre scris și citit. Nici prin cap nu-i trece câtă stupoarea provoacă în societatea de aici, bazată pe o inegalitate și mai mare decât în Awadh, dar, mai ales, extrem de învechită. Nu numai printre servitoare, ci și în familiile și în satele din care ele provin, toată lumea vorbește

despre această regină atât de simplă și de bună, care – sărmana de ea! – e prizoniera cumplitului Jang Bahadur.

Căci maharajahul nu este iubit nici cât negru sub unghie. Nimeni n-a uitat sângeroasa lovitură

de stat prin care, cu doisprezece ani în urmă, tânărul general Jang Bahadur a luat frâiele guvernării, lăsându-i regelui doar un rol de fațadă, și nici cum i-a persecutat și i-a asasinat pe cei care i se opuneau. În sfârșit, recenta sa alianță cu englezii, care, după un război trecut, răpiseră Nepalului ținutul Sikkim și o parte din Terai, alianță care, pe deasupra, e și împotriva unor hinduși, frați întru credință, a nemulțumit profund populația.

Înainte de a accepta azilul la Kathmandu, Hazrat Mahal avusese grijă să-și ascundă aurul și cele mai de scumpe bijuterii în tivul veșmintelor. Cât au durat tratativele cu trimișii maharajahului, deși nu se pomenise de nicio compensație, își dăduse seama că, drept preț al

„ospitalității“, Jang Bahadur, cunoscut pentru lăcomia sa, plănuia să-și însușească ce mai rămăsese din tezaurul din Awadh. Ea nu avea puterea să se opună, însă voia să dispună de mijloace pentru a sprijini lupta în continuare. Chiar și supravegheată, va găsi o cale de a le trimite combatanților mici ajutoare.

Acum, că Birjis Qadar s-a vindecat și nu-i mai acaparează întreaga atenție și toate forțele, se interesează din nou de soarta tovarășilor săi de arme rămași în Terai.

Nu se așteaptă la nimic bun din partea lui Nana sahib, așa că nu e deloc mirată când Jang Bahadur îi povestește despre a mia lui lașitate: în timp ce ea, la Naya kot, refuza să se predea, în ciuda bolii fiului ei, Nana îi trimisese în secret reginei Victoria o scrisoare în care o implora să-l ierte. Umilință de care ar fi putut să se cruțe, fiindcă autoritățile engleze,

care-l considerau vinovat de masacrele de la Kanpur, îi răspuseseră că trebuia să se predea și că va avea parte de o judecată corectă.

Nana nu-și asumase riscul și continua să rătăcească, împreună cu nepotul său Rao sahib și câțiva oameni devotați, prin junglele din Terai.

În schimb, *begum* își face griji pentru soarta lui Beni Madho. S-a întâmplat să audă o discuție între gărzi și a aflat că *rana* rezistă la graniță, în statul Tulsipur. Hazrat Mahal își închipuie starea jalnică a armatei după luni de înfruntări și fugă. Cum să-l ajute? Jang Bahadur a despărțit-o de toți oamenii ei de încredere, e complet izolată. Să cumpere complicitatea unuia dintre războinicii *gurkha* care o păzesc? Ar păstra aurul pentru el sau ar denunța-o

maharajahului ori poate și una, și alta.

Nu contează! Va găsi ea o soluție. Nu degeaba la Londra, *The Times* a scris despre ea: „*Begum* din Awadh dovedește mai mult simț strategic și mai mult curaj decât toți generalii săi la un loc.” Niciodată nu se va da bătută.

– *Rani Saheba!*

Tânăra care stă în prag e Ambika, cea mai inteligentă dintre elevele sale. Pentru ea, ca pentru orice nepalez, o femeie dintr-o casă regală e neapărat o *rani*, așa că Hazrat Mahal s-a obișnuit cu noua formulă de politețe.

– *Rani Saheba*, fratele meu se însoară. Îmi îngăduiți să merg în sat ca să fiu de față la ceremonii?

– Bineînțeles. Cât timp vrei să stai?

– Nu mult, cam o lună. Până-n satul meu e cale doar de-o săptămână, nu-i departe de Tulsipur.

– Tulsipur? Inima lui Hazrat Mahal începe să bată cu putere. Dar Tulsipur se află în Indii!

– Pentru noi, sătenii, tot Terai este, chiar dacă jumătate indian, jumătate nepalez. Nici n-ai ști unde-i granița, dacă n-ar fi uneori pe-acolo soldați britanici care să ne întorcă din drum.

Să fie oare posibil ca... Nu, nu poate să încredințeze o misiune așa primejdioasă unei copile.

Totuși, coincidența i se pare un semn.

Ambika așteaptă. Vede că *rani* vrea să-i mai spună ceva, dar stă în cumpănă. Învingându-și timiditatea, fata îndrăznește să-i vorbească:

– Faceți atâtea pentru noi, *rani* Saheba, discutăm și cu celelalte femei. Este prima oară când o doamnă se interesează de noi, ne simțim mândre. Nu prea știu eu să vorbesc, vreau doar să vă

asigur că voi fi mereu aici ca să vă slujesc.

– Îți sunt recunoscătoare, Ambika. Acum, fii bună și adu-mi cărbune pentru *hookah*, apoi lasă-

mă singură. Dar treci neapărat pe la mine înainte să pleci.

De când a încercat pentru prima oară *hookah*, în casa din Chowq, murmurul apei și rotocoalele de fum cu aromă de miere și trandafir au avut întotdeauna un efect liniștitor asupra ei, ajutând-o să cântărească mai bine lucrurile. S-a hotărât să fie sinceră cu Ambika, convinsă că

tânăra n-o va trăda. Însă, dacă-i încredințează aurul, pe care ea îl va ascunde tot în tivul fustei largi, cum va reuși să ia legătura cu Beni Madho?

Răspunsul i-l oferă chiar Ambika:

– Eu nu voi putea să ies din casă, dar am frați și veri. Cu toții au auzit de Domnia Voastră și vă

admiră. Iar familia noastră nu-l iubește prea mult pe maharajah. Nimeni de aici nu știe, însă

fratele mamei mele era devotat regelui. A încercat să se împotrivescă loviturii de stat, dar a fost prins și schingiuit până a murit. Să vă ajutăm e pentru noi un prilej nesperat de a ne răzbuna.

Hazrat Mahal se minunează de purtarea simplă și directă a fetei. O alta ar fi tras de timp, s-ar fi lăsat, poate, rugată, ca să obțină vreun avantaj la înapoiere. Dar Ambika a acceptat fără

șovăire, în ciuda pericolului de care își dă seama pe deplin.

O lună întreagă, Hazrat Mahal o va aștepta, cu neliniște, să se întoarcă.

Între timp, la 8 iulie 1859, e declarată oficial pacea în Indii. Ceea ce-i prilejuiește câteva comentarii sarcastice lui *begum*, care știe că luptele continuă în Terai, dar și în India Centrală, unde, în pofida dispariției lui Tania Tope, prințul Firuz și câteva sute de oameni încearcă să

păstreze vie flacăra revoltei.

A doua zi, Hazrat Mahal și fiul său află cu bucurie că, într-un gest simbolic de bunăvoință, britanicii l-au eliberat pe regele Wajid Ali Shah din temnița sa de la Fort William.

– Amma Hozur, aş vrea tare mult să-l văd pe tata. Crezi că mi se va îngădui? întrebă adolescentul, tremurând de entuziasm.

– Nu cred, *jaan*, ştii bine că suntem în exil, n-avem dreptul să ne întoarcem în ţara noastră.

– Doar câteva zile! Ca să-l văd pe tata! Mi-e dor de el, au trecut trei ani de când a plecat! Te rog, Amma Hozur, nu poţi să-i ceri maharajahului această favoare?

– Nu el hotărăşte, fiule, ci englezii, iar lor nu vreau să le cer nimic.

– De ce?

– Pentru că m-ar refuza doar pentru plăcerea de a mă umili ori, şi mai rău, ar profita de asta ca să arunce zvonul că noi am cedat şi am făcut pace cu ei!

Adolescentul îşi lasă privirea în pământ ca să-şi ascundă dezamăgirea. Îşi admiră mama, dar uneori găseşte că se poartă prea aspru.

Hazrat Mahal e mâhnită că l-a dezamăgit. Ştie că n-a reuşit să-l convingă, că îi vorbeşte ca unui adult, deşi el e doar un băieţandru care nu înţelege de ce alegerile politice ale mamei îl împiedică să-şi vadă tatăl.

...Oricum, e mai bine pentru el să nu-l întâlnească, să continue să-l idealizeze, să şi-l imagineze ca pe un martir al propriilor convingeri. Dacă l-ar vedea în palatul din Calcutta, înconjurat de dansatoare, sedus de muzică şi poezie, rupt de lupta dusă de poporul lui, toată lumea i s-ar prăbuşi. Mai bine să-l admire de departe, chiar dacă pentru asta trebuie să-mi poarte mie pică.

În sfârşit, Ambika s-a întors, aducând o scrisoare de la *rana* Beni Madho care o binecuvântează

pe Rajmata pentru ajutor şi o anunţă că a găsit, în cele din urmă, o cale de a se întoarce în Awadh, unde plănuieşte să ridice la luptă populaţia, în numele regelui.

Hazrat Mahal n-are destul aur ca să-l sprijine, aşa că se hotărăşte să vândă două paruri, minunăţii de rubine şi diamante. Una dintre servitoare a lucrat înainte pentru o soţie de-a regelui. Poate să o caute? Şi nu încapă îndoială că ea va păstra discreţia, fiindcă familia regală

îl urăşte pe noul stăpân al Nepalului. Dar cei din jurul ei? *Begum* ştie că-şi asumă riscuri, dar luptătorii din Terai nu-şi asumă unele şi mai mari?

Norocul îi surâde, parurile sunt cumpărate imediat, iar aurul dat lui Ambika, fata plecând de astă dată să-şi înmormânteze bunica.

Se va întoarce repede, întrucât *begum* se teme ca absenţele sale repetate să nu trezească

bănuiei. Însă apucă să încredințeze aurul unui văr, mulțumit peste măsură că poate să-i joace o festă maharajahului. Au stabilit un semnal prin care el să anunțe reușita misiunii.

Au trecut cincisprezece zile, dar Ambika și stăpâna sa n-au primit încă nicio veste.

– Jucați un joc periculos, Hozur!

Jang Bahadur a intrat fără să fie anunțat, cu chipul schimonosit de furie. Ține în mână o scrisoare de la generalul Grant, pe care o flutură sub ochii lui *begum*.

– Generalul mi-a scris că soldații săi au arestat un tânăr țaran ce avea asupra lui două pungi pline cu aur. L-au „lucrat“ bine, însă omul a murit fără să vorbească. Dar, fiindcă l-au prins nu departe de tabăra lui Beni Madho, Sir Grant a tras concluzia că aurul îi era destinat acestuia.

Cine i l-a trimis? Aveți vreo idee?

S-a proțăpăit amenințător în fața lui Hazrat Mahal, care se preface mirată:

– De unde să știu eu? Sunt închisă aici de luni bune, nu mi se permite nici măcar să ies din grădină!

Scos din sărite, Jang Bahadur lasă să-i scape o înjurătură.

– Vă dați seama că pot să vă arunc într-o carceră, împreună cu fiul vostru, și să vă uit acolo...

pe vecie?

Ochii verzi sclipesc disprețuitori.

– N-aveți decât! Astfel istoria își va aminti de Domnia Voastră pe vecie!

A crezut că o s-o lovească, însă maharajahul s-a mulțumit s-o privească ținută, cu ură, și a plecat, fără să mai spună nimic. Începând din ziua următoare, paza este întărită și toate servitoarele schimbate. Din fericire, Ambika nu e bănuită.

De-acum înainte, Hazrat Mahal nu va mai putea să comunice cu rebelii.

Convinsă că indienii se vor revolta din nou și îi vor alunga până la urmă pe ocupanți, Hazrat Mahal se va consacra cu totul educației fiului său. Cândva, Birjis Qadar va urca iar pe tron, trebuie să-l pregătească.

Adolescentul e vioi și inteligent, experiențele prin care a trecut l-au maturizat, însă are de multe ori accese de tristețe, care o neliniștesc pe mama sa, fiindcă îi amintesc de înclinațiile spre melancolie ale lui Wajid Ali Shah. Totuși, e oare nevoie să caute explicații așa departe?

Chiar dacă băiatul se simte, în sfârșit, în siguranță, plătește prețul pentru lunile îndelungate de temeri și lipsuri, mai ales că, la vârsta când orice adolescent învață să se bucure de viață și de libertate, el este ținut prizonier și se învâрте ca un leu în cușcă.

Cu nemaipomenita sa putere de convingere, Hazrat Mahal se străduiește să-și lămurească fiul că își poate transforma situația prezentă într-un formidabil atu pentru viitor. În loc să-și piardă vremea cu partide de vânatoare și de călărie sau cu petreceri fără rost, înconjurat de curteni ipocriți, are tot timpul din lume să se formeze pentru a fi rege. Iar ea îi va sta alături ca să-l ajute. Nu și-a asumat ea doi ani responsabilitățile de șef al statului și, într-o oarecare măsură, de șef militar? Iar, mai înainte, trăind în preajma puterii zece ani, a putut să observe tacticile, să învețe să dejoace intrigile, cu alte cuvinte, să se inițieze în politică.

Nu va trebui să insiste prea mult: Birjis Qadar are nevoie să creadă în propriul destin. E ultimul său refugiu pentru a nu cădea pradă disperării.

În prezent, singurele vizite la bungalow sunt cele ale lui Jang Bahadur. Hazrat Mahal le tolerează, în pofida disprețului pentru maharajah, fiindcă el îi aduce vești, deși marea lui plăcere e să i le dea doar pe cele proaste.

Astfel, la sfârșitul lui august, *begum* află că procesul lui Jai Lal continuă. De peste un an! Prin fața judecătorilor se perindă tot soiul de martori care-l acuză, vechi servitori sau foști aliați, precum rajahul Man Singh. Înțelege foarte clar de ce judecătorii prelungesc această mascaradă.

Nu au de gând să-l grațieze pe unul dintre principalii conducători ai insurecției, însă rajahul este admirat pretutindeni în țară, execuția lui ar trece, în ochii tuturor, drept asasinarea unui erou al independenței. De aceea trebuie să-i fie terfelită imaginea, numai că, până acum, mărturiile împotriva lui sunt prea contradictorii pentru a convinge pe cineva.

...Jaan... *măcar de nu te-ar fi torturat...*

Nu vrea să-și închipuie rănilor de pe trupul pe care l-a dezmiertat adesea, nici de pe chipul frumos pe care l-a iubit cu patimă. Își amintește că într-o zi el pomenise de tortură: „Mai mult decât a-i trăda pe ceilalți, să cedezi înseamnă să te trădezi pe tine însuși“, îi spusese el,

„înseamnă să renunți la toate cele pentru care ai trăit. Nu-i de mirare că toți cei care trădează

se sinucid sau devin niște umbre. E urmarea faptului că au renunțat la ei înșiși, un fapt pe care l-au acceptat crezând că se salvează.“

Jai Lal... Hazrat Mahal știe că, oricât l-ar schingiui temnicierii, el nu va ceda. Oh, cum ar vrea să-l răzbune!

Brusc, glasul fiului său îi răsună în ureche.

„Englezii ne-au făcut atât rău, aş vrea să-i omor pe toți!” exclamase băiatul într-o zi. Ea îl dojenise pentru reacția primitivă, nedemnă de un om inteligent. Și acum, uite că gândește ca el!

Violența naște violență. Cunoaște prea bine această înlănțuire periculoasă. Fiecare crede că are dreptul de a fi crud, fiindcă și alții s-au purtat fără milă cu el, dreptul de a umili, pentru că ai fost, la rândul tău, umilit.

Poporul indian este pe cale să trăiască o astfel de spirală a violenței. Când te scuturi de teama care orbește și paralizează, de multe ori ura ia locul docilității, o ură cu atât mai mare, cu cât te urăști și pe tine fiindcă ai fost laș. Hazrat Mahal nu s-a aflat niciodată într-o asemenea situație, însă a văzut, în tinerețe, destui oameni umiliți ca să le poată înțelege sentimentele.

Ucigându-l pe celălalt, ucizi privirea care îți arată că tu nu contezi și care îți neagă demnitatea de ființă umană.

Totuși, când violența izbucnește, lumea se întrebă cu indignare: „Dar de ce n-a spus nimic înainte? De ce n-a explicat?”

Acești oameni umiliți au încercat multă vreme să se facă înțeleși, au cerut puțină dreptate, dar s-au lovit de un zid. Și dacă în acest zid nu se deschide niciodată o ușă, oamenii îl doboară, până la urmă.

Aceasta e cauza tuturor insurecțiilor, a tuturor violențelor: imposibilitatea de a te face auzit altfel, oricât te-ai strădui.

Hazrat Mahal e convinsă că, dacă britanicii nu vor trage învățăminte din furia populară care a fost cât pe ce să-i înlăture, Indiile se vor aprinde din nou.

În lunile care urmează, Jang Bahadur revine periodic, aducând vești și arborând un zâmbet tot mai răutăcios.

La începutul lui septembrie, o anunță pe Hazrat Mahal că a primit o scrisoare de la Nana sahib și Mammoo, care, bolnavi fiind, îl imploră să-i adăpostească. Maharajahul pare să stea în cumpănă, însă *begum* știe că așteaptă ca ea să le pledeze cauza, pentru a avea plăcerea de a o refuza. De aceea se mulțumește doar să clatine din cap, iar Jang Bahadur se retrage, plesnind de ciudă.

Peste trei săptămâni o informează că Nana sahib a murit de febră în junglă.

– L-aș fi primit, dacă aş fi văzut că ți-neți s-o fac, dar păreați așa de indiferentă la soarta lui, șoptește el cu un aer trist.

Hazrat Mahal se uită la el, măsurându-l din cap până-n picioare cu un asemenea dispreț, încât maharajahul încremenește, fără să mai scoată o vorbă.

– Amma Hozur, cine era acest Nana sahib? a întrebat-o fiul său.

N-a știut ce să-i răspundă. Oare a știut cineva vreodată cine era cu adevărat Nana sahib? E

greu să descrii acest personaj ambiguu și contradictoriu, un netrebnic pe care vanitatea l-a împins să se întrecă pe sine, un laș capabil uneori de curaj, un arogant și un chinuit de complexe, un om amabil de multe ori, dar în stare să îngăduie săvârșirea celor mai îngrozitoare masacre, rugându-i pe muzicanți să cânte mai tare pentru a acoperi țipetele care-l tulburau.

Într-o zi sosește și vestea de care Hazrat Mahal se temea de multă vreme: rajahul Jai Lal Singh

a fost executat.

Cu acest prilej, Jang Bahadur adoptă o expresie consternată:

– Când mă gândesc în ce fel l-au ucis... Nu l-au împușcat ca pe un ostaș, ci l-au spânzurat ca pe un tâlhar de rând!

Ochii lui de șarpe o privesc țintă. Are unele bănuieli, dar ar vrea să fie sigur: englezilor le-ar putea fi de folos s-o coboare de pe pedestal pe această *begum* fără cusur.

Adunându-și puterile, Hazrat Mahal reușește să răspundă:

– Rajahul Jai Lal era un erou. El, cel puțin, nu și-a trădat poporul, aliindu-se cu ocupantul.

Și îi întoarce spatele.

Însă, abia ajunsă în camera ei, puterile o părăsesc. Împotriva oricărei rațiuni, își păstrase speranța că Jai Lal va fi condamnat doar la închisoare, că va reuși să evadeze ori că o răzmeriță

populară va deschide porțile temniței. Nu-i vine a crede că n-o să-l mai vadă niciodată. Poate că Jang Bahadur a mințit-o. ...*Jai Lal*, jaan... Își duce mâna la piept, se sufocă... Când își revine, e înconjurată de slujitoarele speriate, însă ea le face semn să plece. Vrea să rămână

singură... cu el.

Își deschide medalionul de aur și privește cu dor portretul iubitului. L-au spânzurat la Kaisarbagh, chiar acolo unde ei doi au dus împreună ultimele bătălii, acolo unde s-au iubit, acolo unde făuriseră atâtea planuri de viitor. Poate că acest gând l-a susținut și pe el atunci când încercau să-i sfarme trupul, socotind că nu e suficient să-l omoare.

În noiembrie, *rana* Beni Madho și rajahul din Gonda sunt uciși în Terai, în confruntările cu trupele *gurkha*.

În decembrie 1859, cei mai mulți rebeli sunt prinși, unii după alții, în junglele din Terai. Khan Bahadur Khan, nepotul ultimului rege din Rokhilhand, și Amar Singh, fratele „bătrânului tigru“ Kunwar Singh și... Mammoo!

Luați prizonieri de oamenii lui Jang Bahadur, urmează să fie duși la Lucknow și predați autorităților.

Poate că *begum* dorește să-și ia rămas-bun de la fostul său slujitor, sugerează, mios, maharajahul.

Hazrat Mahal ezită, de teamă ca Mammoo să nu se simtă umilit. Se gândește la eunucul care a slujit-o atâția ani. În ciuda neînțelegerilor apărute mai târziu, simte cum o cuprinde emoția, amintindu-și de vremurile când el era singurul ei sprijin. Da, o să-l vadă pentru ultima dată ca să-și arate recunoștința.

Întâlnirea e sfâșietoare.

Mammoo plânge, sărutându-i mâinile și o roagă să intervină pe lângă maharajah: n-ar putea rămâne lângă ea? Hazrat Mahal știe că nu există nicio speranță de a-l salva, dar, ca să-l mai liniștească, îi promite că va încerca și Mammoo se desparte de fosta stăpână ceva mai încrezător. Mai târziu, Hazrat Mahal își va reproșa lașitatea, dacă lașitate înseamnă să le dai speranță celor care nu vor să moară.

Peste câteva zile va afla că Mammoo a fost spânzurat. [104](#)

Iernile nepaleze sunt aspre și sănătatea lui Hazrat Mahal începe să se subzească. Dar, mai ales, exilul o roade încet pe dinăuntru. În 1863, administrația britanică îi transmite din nou că

poate să revină în Indii, cu condiția ca fiul său să semneze că renunță la tron. O dată în plus, *begum* nici nu-și dă osteneala să răspundă.

Birjis Qadar a devenit un tânăr cumpătat și hotărât. A moștenit forța morală a mamei lui.

Continuă să se pregătească, știind că într-o bună zi se va întoarce în țara sa.

Indiile sunt pe punctul de a se schimba. Britanicii și-au restabilit autoritatea.

Dar, orice ar face ei, insurecția a plantat semințe pe care, înainte să moară, Hazrat Mahal va avea bucuria să le vadă încolțind.

În Bengal, în anii 1870, intelectualitatea va lupta pentru țărani asupriți de plantatorii britanici.

E „revolta indigoului“. Elitele vor lansa, totodată, și mișcări împotriva cenzurii presei și împotriva discriminării rasiale în cadrul tribunalelor.

Aceste elite, care nu se alăturaseră insurecției din 1857, încrezătoare în capacitatea englezilor de a moderniza țara, își dau seama că, după cum prezisese Hazrat Mahal, promisiunile reginei Victoria au fost doar o perdea de fum și că idealurile britanice privind democrația și egalitatea nu se aplică indienilor.

De la Kathmandu, Hazrat Mahal urmărește cu atenție toate aceste evenimente. Deși izolată și săracă, rămâne o regină extrem de respectată. În ciuda puținătății mijloacelor materiale, nu refuză niciodată să ajute pe cineva când i se cere.

La 7 aprilie 1879, cea pe care englezii o numeau „sufletul revoltei“ se stinge din viață, la patruzeci și opt de ani, după ce își pune fiul să-i promită că va continua lupta.

Micuța Muhammadi, poeta din Chowq, soția fermecătoare a lui Wajid Ali Shah, tânăra regentă, iubita pasională, suverana luminată, căpetenia militară neînfricată, în sfârșit, Hazrat Mahal a fost o apariție fulgurantă pe cerul istoriei.

Ea a netezit drumul pentru eliberarea Indiilor.

EPILOG

În 1887, moare regele Wajid Ali Shah, la vârsta de șaiszeci și opt de ani, în palatul său Matiaburj, lângă Calcutta. Zvonurile susțin că-i vorba de otrăvire, căci unghiile defunctului sunt albastre.

În 1891, viceregele, reprezentantul guvernului britanic, îi permite lui Birjis Qadar să se întoarcă în Indii, după treizeci și doi de ani de exil. Însă Birjis Qadar nu se va bucura prea multă vreme de libertatea sa. Un an mai târziu, la 14 august 1892, moștenitorul tronului din Awadh moare, otrăvit la rându-i, împreună cu cel mai mare dintre fiii săi și cu fiica sa, la un banchet dat de fratele său vitreg.

S-au invocat dispute legate de moștenire, dar și motive politice – Birjis Qadar împărțase convingerile mamei lui și nu făcea un secret din faptul că-i considera pe britanici niște uzurpatori.

Istoricii contemporani sunt de acord că revolta cipailor nu a fost nici o răzmeriță, nici o revoluție, ci primul pe care Indiile l-au făcut spre independență.

În special, insurecția din Awadh, cea mai lungă și cea mai îndârjită, a fost o veritabilă luptă națională, fiindcă la ea a luat parte întreaga populație, la îndemnul lui *begum* Hazrat Mahal.

Câțiva ani mai târziu, după înăbușirea ei sângeroasă, lupta va reîncepe, condusă nu de prinți, aliați ai britanicilor, ci de burghezia educată, care voia să participe la guvernarea propriei țări.

Acesta va fi obiectivul Congresului Național Indian, a cărui primă sesiune are loc în decembrie 1885 la Bombay. Apoi și cel al Ligii Musulmane, partid moderat, condus de Aga Khan, înființat în 1906.

În aceeași epocă au loc acțiuni violente. Ca urmare a împărțirii Bengalului de către englezi, tineri hinduși din casta superioară fondează o mișcare teroristă. Un terorism sanctificat ca instrument al puterii divine. Tinerii respectivi se consideră moștenitorii tradiției hinduse de rezistență împotriva tiraniei străine care siluiește „patria-mamă”.

În 1916, la Lucknow, orașul-far al revoltei și simbol al unității diferitelor comunități,

Congresul Național Indian și Liga Musulmană semnează un pact de cooperare pentru a obține de la britanici o autonomie asemănătoare celei acordate Canadei și Australiei. Însă Londra nici nu vrea să audă de așa ceva.

În sfârșit, în 1919, Gandhi lansează Satiagraha, mișcare nonviolentă de nesupunere civilă, la care participă hinduși și musulmani.

Va urma o luptă îndelungată și grea.

După nouăzeci de ani de la revolta împotriva britanicilor și a luptei conduse de Hazrat Mahal, în 1947, India obține independența.

Astăzi puțini își mai amintesc de regina luptătoare. Doar la Lucknow, familiile vechi se mândresc că au participat la această extraordinară epopoe. În 1957, cu ocazia centenarului insurecției, Nehru [105](#) a redenumit cu mare fast parcul reginei Victoria, dându-i numele de „parcul lui *begum* Hazrat Mahal”.

La cererea lui, bustul fostei împărătese a Indiilor a fost înlocuit de un monument în onoarea „sufletului revoltei”, eroica *begum*.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Afaq, Qureshi (Hamid), *The Mughals, the English and the Rulers of Awadh*, New Royal Book Company, Lucknow, 2003

Anwer, Abbas (Saiyed), *Lost Monuments of Lucknow*, Lucknow, 2009

Ali, Azhar (Mirza), *King Wajid Ali Shah of Awadh*, 2 volume, Royal Book Company, Karachi, 1982

Athar, Abbas Rizvi (Saiyid), *Freedom Struggle in Uttar Pradesh* (vol. 1: 1857-1859), Uttar Pradesh Edition, 1957

Ball, Charles, *The History of the Indian Mutiny*, Londra, 1860

Chanda, S.N., *1857: Some Untold Stories*, New Delhi, 1976

Chandra, Majumdar (Ramesh), *The Sepoy Mutiny and the Revolt of 1857*, Calcutta, 1958

Dalrymple, William, *The Last Mughal. The Fall of a Dynasty*, Bloomsbury, Londra, 2006

David, Saul, *The Indian Mutiny*, Penguin Books, Londra, 2002

Fisher, Michael, *The Politics of the British Annexation of India*, Oxford University Press, New Delhi, 1993

Forbes, Mitchell (William), *Reminiscences of The Great Mutiny*, Macmillan and Co, Londra, 1910

Garrett, H.L.O., *The Trial of Bahadur Shah Zafar*, 1932

Graff, Violette, *Lucknow: Memories of a City*, Oxford University Press, New Delhi, 1997

Gubbins, Martin Richard, *An Account of the Mutinies in Oudh*, Londra, 1858

Halim Sharar (Abdul), *Lucknow: The Last of an Oriental Culture, 1915*. Traducere din urdu de Fakhir Hussain, Paul Elek, Londra, 1975

Hibbert, Christopher, *The Great Mutiny. India 1857*, Allen Lanes, Londra, 1978

Holmes, T.R., *History of the Indian Mutiny*, W.H. Allen & Co, 1888

Howard, Russell (William), *My Indian Mutiny Diary*, Cassell & Company ltd. Londra, 1957

Hussain, Sahibuddin, *The 1857 Mutiny*, Lucknow. Teză nepublicată.

James, Lawrence, *Raj: The Making of British India*, Little, Brown & Company, Londra, 1997

Llewellyn-Jones, Rosie) *A fatal friendship – The Nawabs, the British and the City of Lucknow*, Oxford University Press, New Delhi, 1985. *Engaging Scoundrels: True Tales of Old Lucknow*, Oxford University Press, New Delhi, 2000

Malleson (colonel), *Indian Mutiny*, 1859

Misra, Amaresh, *Lucknow, Fire of Grace*, Rupa paperback, New Delhi, 2002

Mukherjee, Rudrangshu, *Awadh in Revolt. 1857-1859*, New Delhi, 1984. *The Massacres of Kanpur*, Penguin Books India, 1994

Naheed, Nusrat, *Jane Alam Aur Mehakpari*, Library Helpage Society, Lucknow, 2005

Nath Sen, Surenda, *Eighteen fifty-seven*, Ministry of information. Government of India, New Delhi, 1957

Oldenburg, Veena, *Shaam e Awadh*, Penguin Books, India, 2007

Pemble, John, *The Raj, the Indian Mutiny and the Kingdom of Oudh. 1801-1859*, Oxford University Press, New Delhi, 1977

Santha, K.S., *Begums of Avadh*, Varanasi, Bharat i Prakashan, 1980

Sharma K., Suresh, *1857. A Turning Point in Indian History*, 4 vol., RBSA Publishers, Jaipur, 2005

Spear, Percival, *The Twilight of the Moghols*, Cambridge University Press, 1951

Stokes, Eric, *The Peasant Armed: The Indian Rebellion of 1857*, Clarendon Press, Oxford, 1986

Taqi, Roshan, *Lucknow, 1857 – The Two Wars at Lucknow: The Dusk of an Era*, New Royal Book Company, Lucknow, 2001

Taylor, P.J.O., *What Really Happened During the Mutiny. A day-by-day account of the major event's of 1857-1859 in India*, Oxford University Press, New Delhi, 1997. *Chronicles of the Mutiny*, HarperCollins India, New Delhi, 1992. *A Star Shall Fall*, HarperCollins India, New Delhi, 1993.

A Shahib Remembers

MULȚUMIRI

În dificilele cercetări pentru elaborarea acestei cărți, în care se povestește pentru prima dată

viața lui *begum* Hazrat Mahal, țin să le mulțumesc în primul rând prietenilor mei indieni și pakistanezi pentru documentele și informațiile prețioase pe care mi le-au oferit.

În mod special, la Kanpur, cumnatei mele, Subashini Ali.

La Lucknow, este vorba despre profesorului Roshan Taqui, rajahului Amir Naqui din Mahmudabad, rajahului Suleiman din Mahmudabad, rajahului din Jehangirabab, lui *begum* Habibullah și extraordinarului librar și om de cultură M. Ram Advani.

Mulțumesc bibliotecii Kaisarbagh și responsabilului ei Nusrat Naheed, care mi-a pus la dispoziție numeroase documente.

La Karachi, îi mulțumesc istoricului și jurnalistului Sad Hassan Khan, vărului meu Anees Uddin Ahmed și soției sale Yasmin.

La Lahore, aduc mulțumiri regretatei Qamar F.R. Khan și fiicei sale Nusrat.

La Londra, le rămân îndatorată prietenelor mele Nasreen Rehman și Mariam Faruqui.

În Franța, le mulțumesc pentru prietenia lor devotată și încurajări lui Ken Takase, Marie Deslandes și Rana Kabbani.

Pentru ospitalitatea cu care m-au găzduit în locuri propice recunoștința mea se îndreaptă spre Janine Euvrard, Jacques Blot, Manuela și Olivier Bertin-Mourot, Brendan și Beatrice Murphy, fratelui meu Jean-Roch Naville și soției sale Marie-Louise, prințesei Rose de Croy, precum și ambasadoarei în Oman, Malika Berak.

Le mulțumesc în mod deosebit pentru lectura atentă, pentru răbdare și sfaturi avizate, prietenei mele Ishtar Kettaneh-Mejanes, precum și lui Jean-François Gombert, editorul meu de la Robert Laffont.

Tuturor celorlalți, care m-au susținut și ajutat și ale căror nume, din lipsă de spațiu, nu le pot enumera aici, vreau să le mărturisesc întreaga mea recunoștință.

NOTE

1 - Toate citatele urmate de asterisc sunt autentice.

2 - Scris uneori *Udh* (n.a.).

3 - Pronunție locală pentru „englez“, răspândită în Indii de francezi (n.a.).

4 - Șal foarte lung și lat, menit să ascundă corpul (n.a.).

5 - Harem. În India, atât la musulmani, cât și la hinduși, separarea bărbaților de femei e numită *pardah* (n.a.).

6 - Mare vizir: prim-ministru. Vizir: ministru (n.a.).

7 - Formă curtenitoare de salut la musulmani: se duce mâna la frunte, iar plecăciunea e cu atât mai amplă, cu cât vrea să exprime un respect mai adânc. „Civilizația Adab“, care-a înflorit la Lucknow, era cunoscută drept centrul celor mai rafinate maniere din întreaga Indie (n.a.).

8 - Regină-mamă (n.a.).

9 - Maiestatea Voastră (n.a.).

10 - În special Joseph Garcin de Tassy, specialist în limbi orientale, membru al Academiei Franceze și profesor de hindustani la Școala Imperială (n.a.).

11 - *Musharaby*: paravane din lemn perforat (n.a.).

12 - *Mahal*: titlu atribuit celei care i-a dăruit regelui un băiat (n.a.).

[13](#) - Pipă cu apă, numită și *narghilea* sau *shisha* (n.a.).

[14](#) - Originile lui Hazrat Mahal sunt incerte. Provenind dintr-o familie săracă, e posibil să se fi născut la Faroukhabad, la 250 de kilometri de Lucknow, unde tatăl său ar fi fost paznic la un mausoleu (n.a.).

[15](#) - Pantaloni asemănători cu o fustă amplă, lungi până în pământ, cu trenă (n.a.).

[16](#) - Con din frunze amare, umplut cu nuci de betel mărunțite și tutun, care se mestecă îndelung înainte de a fi scuipat (n.a.).

[17](#) - *Sitar* și *sarangi*: instrumente cu coarde. Tabla: pereche de tobe mici, care se lovesc cu degetele (n.a.).

[18](#) - Unul dintre cele mai populare dansuri din India de Nord, format din apropierea culturilor musulmană și hindusă. Foarte ritmat, presupune mișcări rapide ale brațelor și picioarelor, în timp ce bustul rămâne imobil. A ajuns pe culmile perfecțiunii grație regelui Wajid Ali Shah (n.a.).

[19](#) - Fragment dintr-un poem dedicat lui Hazrat Mahal (n.a.).

[20](#) - Într-adevăr, documentele epocii dovedesc că termenii *niggers* și *negros* erau folosiți frecvent de englezi pentru a-i desemna pe indieni (n.a.).

[21](#) - „Cel iubit de toată lumea.“ Așa era numit de multe ori Wajid Ali Shah (n.a.).

[22](#) - În fiecare stat neanexat, Compania Indiilor Orientale era reprezentată de un Rezydent englez. Toți Rezidenții depindeau de autoritatea Guvernatorului general al companiei, al cărei sediu se afla la Calcutta (n.a.).

[23](#) - *Khan*: marcă de noblețe (n.a.).

[24](#) - *Taluqdar*: senior feudal regional, care controla sute de sate. Un *taluqdar* putea primi din partea regelui titlul de *rajah* sau *nawab* (n.a.).

[25](#) - Mâncare pe bază de orez, asemănătoare pilafului, cu diferite garnituri (n.a.).

[26](#) - *Gulzar*: grădină; *nur*: lumină; *koko*: cuc; *moti*: perlă; *chambeli*: iasomie (n.a.).

[27](#) - În lb. fr., substantivul *oraș* este de genul feminin (n.a.)

[28](#) - Jiț cu o cupolă deasupra, fixat pe spinarea unui elefant, unde se pot așeza unul sau mai mulți demnitari (n.a.).

[29](#) - Doctor în medicină tradițională, ce tratează cu ajutorul plantelor (n.a.).

[30](#) - La șiiți este admisă căsătoria temporară, muta, oficiată de un mauvi, personaj cu rol în viața religioasă. În felul acesta, un copil născut dintr-o relație, chiar foarte scurtă, poate fi recunoscut și are dreptul la aceleași avantaje ca și ceilalți copii, în special când e vorba despre moștenire (n.a.).

[31](#) - Tunică lungă (n.a.).

[32](#) - „Respectați *pardah*-ul!“ (n.a.).

[33](#) - Contrar uzanțelor, care impun ca, atunci când primesc vizita unui bărbat, femeile din familia regală să stea în spatele unei pânze, Rajmata a preferat *burqa* pentru această ocazie, care permite un contact mai direct (n.a.).

[34](#) - Odinioară aliment rar și indispensabil supraviețuirii. „A mânca sarea“ înseamnă a datora viața celui care te ia în slujba lui (n.a.).

[35](#) - „Soția domnului“, nume dat de indieni femeilor albe (n.a.).

[36](#) - Publicat la Akola, în statul Maharastra (n.a.).

[37](#) - Într-un stat anexat, Rezydentul devenea înalt comisar (n.a.).

[38](#) - Militarii englezi duceau în Indii o viață de lux, pe care solda nu le-o permitea nici pe departe (n.a.).

[39](#) - Pâine specific indiană, nedospită, asemănătoare lipiei (n.a.).

[40](#) - Sală de primire în apartamentele bărbaților (n.a.).

[41](#) - Singularul de la *ulema*, „savant“ (n.a.).

[42](#) - Mic *hookah* din lut ars (n.a.).

[43](#) - Școli religioase (n.a.).

[44](#) - Punjabul, patria indienilor *sikh*, a fost anexat de englezi după războaiele din 1846 și 1849.

Învinși, indienii *sikh*, dușmani înverșunați ai mogulilor, vor fi de partea britanicilor în timpul revoltei cipailor (n.a.).

[45](#) - Recepție oficială (n.a.).

[46](#) - Limbă vorbită în Indiile de Nord, amestec de hindi (care conține mai multe elemente de sanscrită) și urdu (mai multă persană, arabă și turcă) (n.a.).

[47](#) - Kanpur se află la cincizeci de mile de Lucknow (n.a.).

- [48](#) - Termen marathi pentru „doamnă“ (n.a.).
- [49](#) - Serată la care se improvizau și se recitau poeme (n.a.).
- [50](#) - Locuință mare (n.a.).
- [51](#) - *Laddu* și *burfi*: prăjituri cu smântână și sirop de zahăr, aromate cu diverse mirodenii; *gajar halva*: prăjitură cu morcov (n.a.).
- [52](#) - Nepotul lui Baber, primul Mare Mogul, împăratul Akbar, războinic și filosof, a domnit între anii 1542 și 1605 și a unificat Indiile sub autoritatea sa (n.a.).
- [53](#) - Tronul Păunului poate fi admirat azi la Palatul Golestan din Teheran (n.a.).
- [54](#) - Marii Moguli se mândreau că sunt descendenții lui Timur Lang sau Tamerlan (n.a.).
- [55](#) - Este prima dată când acest cuvânt e folosit în India. El va fi reluat peste șaiszeci de ani de Gandhi (n.a.).
- [56](#) - „Moarte englezilor!“ (n.a.).
- [57](#) - Bucată de trestie tăiată ascuțit sau pană de gâscă (n.a.).
- [58](#) - Evantai cu mâner lung, făcut din pene de păun (n.a.).
- [59](#) - *Saheban*: domni, pluralul de la *sahab* (n.a.).
- [60](#) - Construcție utilizată pentru ceremonii, cu douăsprezece arcade deschise spre exterior (n.a.).
- [61](#) - Scaun larg, supraînălțat, prevăzut cu perne de brocart, pe care se stă cu picioarele încrucișate (n.a.).
- [62](#) - Instrumente de percuție (n.a.).
- [63](#) - Învățați hinduși (n.a.).
- [64](#) - „Înainte, vitejilor!“ (n.a.).
- [65](#) - După numele unui fost Rezident de la Lucknow (n.a.).
- [66](#) - Titlu princiar (n.a.).
- [67](#) - Robă purtată de bărbați peste *chowridar* (n.a.).
- [68](#) - Fâșie de bumbac purtată de țărani, strânsă în jurul taliei și cu o bucată petrecută printre picioare și fixată la brâu. Popularizată mai târziu de Gandhi ca îmbrăcăminte a oamenilor simpli (n.a.).

- [69](#) - Baston lung și rigid, folosit pentru menținerea ordinii (n.a.).
- [70](#) - Poeme elegiace comemorând martiriul lui Hussain și al familiei sale (n.a.).
- [71](#) - Pânză înfășurată în jurul taliei ca o fustă, purtată de bărbați (n.a.).
- [72](#) - Transport ce asigură aprovizionarea cu hrană și muniție (n.a.).
- [73](#) - „Prinț imperial“ (n.a.).
- [74](#) - *Firuz* înseamnă „turcoaz“, piatră deosebit de apreciată de musulmanii șiiți, care o consideră talisman (n.a.).
- [75](#) - Judecător (n.a.).
- [76](#) - *Khimar*: „fișiu ce acoperă capul“ (Sura 24, versetul 31) (n.a.).
- [77](#) - Cuvântul *jilbab* folosit aici înseamnă „pelerină, mantie“ (n.a.).
- [78](#) - Mare palat, în care se împletesc stilurile rajastani, mogul și baroc, construit de Claude Martin, un aventurier francez, aflat în slujba *nawab*-ului Shuja ud Daulah. După moartea sa, în 1800, palatul a fost transformat în colegiu, asemenea colegiilor La Martinière din Calcutta și Lyon, finanțate de fundația sa și încă în activitate (n.a.).
- [79](#) - Mai târziu a apărut zvonul că scrisoarea era un fals, fabricat de englezi pentru a-i dezmina pe adversari (n.a.).
- [80](#) - Aristocrații (n.a.).
- [81](#) - Extras din rapoartele militare britanice (n.a.).
- [82](#) - Pat din sfori împletite (n.a.).
- [83](#) - „Iubito, scumpo“ (n.a.).
- [84](#) - *A Year of Service in India*, Vivian Majendie, Londra, 1859 (n.a.).
- [85](#) - Pe atunci nu existau decorații. Suveranul dăruia veșminte de o extraordinară bogăție (n.a.).
- [86](#) - Trăsură mică, trasă de un cal, mijloc de transport folosit frecvent (n.a.).
- [87](#) - Extras din *My Indian Mutiny Diary* de William Russell, 1858 (n.a.).
- [88](#) - Ibid.
- [89](#) - Ibid.

[90](#) - Ibid.

[91](#) - „Da, onoratul meu tată!”, formulă de politețe (n.a.).

[92](#) - Rajah la nepalezi și, uneori, în Biharul vecin (n.a.).

[93](#) - „Mama Mumtaz” (n.a.).

[94](#) - „Respectata mamă” (n.a.).

[95](#) - Numit și Powayun (n.a.).

[96](#) - Îngrijitor și conducător de elefanți (n.a.).

[97](#) - Englezii vor estima că numai în regatul Awadh și-au pierdut viața aproximativ o sută

cincizeci de mii de combatanți, dintre care treizeci și cinci de mii de cipai, restul fiind oameni din popor (n.a.).

[98](#) - Versiune oferită de strănepotul său. Potrivit unei alte versiuni, rajahul ar fi murit din cauza rănilor primite în luptă (n.a.).

[99](#) - Expresie folosită după Războiul de O Sută de Ani și adusă în Indii de francezi, care, începând cu secolul al XVIII-lea, li s-au opus britanicilor (n.a.).

[100](#) - După cum atestă raportul generalului Ramsay, Rezydent britanic în Nepal: „Până acum rebelii n-au comis niciun delict în Terai, plătesc pentru tot ce iau și tratează cu respect autoritățile satelor.” Extras din Foreign Political Consultations, arhivele din New Delhi (n.a.)

[101](#) - Azimullah va muri asasinat la Istanbul, eliminat, fără îndoială, din rațiuni politice (n.a.).

[102](#) - Rezydentul îi scrie Guvernatorului general de la Calcutta: „Deși nu vrea să recunoască, nu e sigur că va fi ascultat dacă va trebui să trimită armata împotriva fugarilor. Se teme chiar să nu stârnească astfel o revoltă. Responsabilii armatei consideră că ar trebui acordată o amnistie necondiționată tuturor rebelilor, de la comandanți până la simplii soldați”*. (n.a.).

[103](#) - Scriere nepaleză, identică scrierii hindi (n.a.).

[104](#) - Singurul care va reuși să scape este Firuz Shah, „prințul din Delhi”. Va fugi prin Kandahar, Buhara și Teheran și se va opri în final la Mecca, unde va muri în mizerie, în 1877 (n.a.).

[105](#) - Jawaharlal Nehru (1889-1964), om politic indian și prim-ministru al țării între anii 1947 și 1964 (n.a.).

Table of Contents

[Despre autor](#)

[Avertisment](#)

[Cuvânt înainte](#)

[Capitolul 1](#)

[Capitolul 2](#)

[Capitolul 3](#)

[Capitolul 4](#)

[Capitolul 5](#)

[Capitolul 6](#)

[Capitolul 7](#)

[Capitolul 8](#)

[Capitolul 9](#)

[Capitolul 10](#)

[Capitolul 11](#)

[Capitolul 12](#)

[Capitolul 13](#)

[Capitolul 14](#)

[Capitolul 15](#)

[Capitolul 16](#)

[Capitolul 17](#)

[Capitolul 18](#)

[Capitolul 19](#)

[Capitolul 20](#)

[Capitolul 21](#)

[Capitolul 22](#)

[Capitolul 23](#)

[Capitolul 24](#)

[Capitolul 25](#)

[Capitolul 26](#)

[Capitolul 27](#)

[Capitolul 28](#)

[Capitolul 29](#)

[Capitolul 30](#)

[Capitolul 31](#)

[Capitolul 32](#)

[Capitolul 33](#)

[Capitolul 34](#)

[Capitolul 35](#)

[Capitolul 36](#)

[Epilog](#)

[Bibliografie selectivă](#)

[Mulțumiri](#)

[Note](#)